ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ:
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

Διπλωματική Εργασία
με τίτλο:

«ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΙΝΔΙΑΣ»

του:

Βασιλείου Τσάτσου
του Γεωργίου

Βασίλειος Τσάτσος
e-mail: bil123tsats@yahoo.com

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Κυριάκος Μικέλης

Αλεξανδρούπολη, Οκτώβριος 2016

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Αφιερώνεται στους γονείς μου, στην σύζυγο μου Κατερίνα και στις κόρες μου Ελένη και Ευθυμία.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

Ευχαριστίες απευθύνω προς τον επιβλέποντα καθηγητή κ΄ Κυριάκο Μικέλη, για τις χρήσιμες συμβουλές, τις εποικοδομητικές παρατηρήσεις, καθώς και για την αμεσότητα στην επικοινωνία μας που αποτέλεσαν πολύτιμη βοήθεια στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με του κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Βασίλειος Τσάτσος

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ

Σήμερα η ανθρωπότητα μεταπλάθεται προς ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα, δεδομένου ότι παρατηρείται μείωση της ισχύος των Η.Π.Α. και της απόστασης που την χωρίζει από τους άλλους ανταγωνιστικούς πόλους που επιθυμούν και αυτοί να αναδιαμορφώνουν την παγκόσμια πολιτική. Νέες αναδυόμενες οικονομικές δυνάμεις ανταγωνίζονται τις ΗΠΑ και σε ορισμένους τομείς υπερτερούν. Πόλοι ισχύος όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ιαπωνία, η Ρωσία, η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία αναμένεται να αυξήσουν τη σχετική επιρροή τους και να αναδιαμορφώνουν μέχρι ενός βαθμού μαζί με τις Η.Π.Α. τα δρώμενα στη διεθνή πολιτική. Ως συνέπεια, το διεθνές σύστημα όπως είναι διαμορφωμένο μετά από τον Β'ΠΠ θα είναι σε μερικά χρόνια σχεδόν αγνώριστο λόγω της ανόδου νέων δυνάμεων, της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, της ιστορικής μεταφοράς του πλούτου και της οικονομικής ισχύος από τη Δύση προς την Ανατολή.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, στην περιοχή της Ασίας νέες δυνάμεις με βάση την οικονομική τους ανάπτυξη όπως η Ινδία επιχειρούν την επανατοποθέτησή τους στη διεθνή πολιτική και οικονομική τάξη. Επιπλέον, η Ρωσία επανέρχεται στο διεθνές προσκήνιο και διεκδικεί δυναμική παρουσία με βάση την ισχύ που της προσφέρει το πλούσια σε κοιτάσματα υπέδαφός της. Αμφότερες προσπαθούν να ενσωματωθούν στην παγκόσμια οικονομία και να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητά τους, προστατεύοντας την εγχώρια παραγωγή. Συναφώς οι οικονομικοί στόχοι των δύο αυτών χωρών είναι παρόμοιοι. Οι κοινοί στόχοι της Ρωσίας και της Ινδίας πηγάζουν όχι μόνο από τους παρόμοια θέση στην παγκόσμια οικονομία, αλλά και από το μέγεθος των εδαφών τους. Με ποσοτικούς δείκτες, οι ρόλοι των δύο χωρών στην παγκόσμια οικονομία είναι παρόμοιοι.

Συν τοις άλλοις, έπειτα από πολλά χρόνια έχει δημιουργηθεί μία αποκεντρωτική γεωγραφία της ενέργειας. Αυτό σημαίνει ότι περιορίζεται ο ρόλος των ΗΠΑ να ασκούν δια της ισχύος έλεγχο των ροών της ενέργειας και του διεθνούς συστήματος με συνεπακόλουθο να ενισχύεται η τάση για τη διαμόρφωση ενός πολυπολικού διεθνούς συστήματος. Η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη θα συνεχίσει να ασκεί πίεση σε μια σειρά από στρατηγικούς πόρους συμπεριλαμβανομένων των ενεργειακών, την τροφή και το νερό η ζήτηση των οποίων αναμένεται να ξεπεράσει εύκολα τις διαθέσιμες προμήθειες κατά την

επόμενη δεκαετία. Ως εκ τούτου, ζητήματα αναζήτησης πόρων θα κερδίσουν εξέχουσα θέση στη διεθνή ατζέντα καθώς ο κόσμος θα είναι στη μέση μιας θεμελιώδης ενεργειακής μετάβασης μακριά από το πετρέλαιο προς το φυσικό αέριο και άλλες εναλλακτικές λύσεις.

Σε κάθε περίπτωση, ο πολυπολικός κόσμος φαίνεται πως ήρθε για να μείνει και δεν είναι ένα παροδικό φαινόμενο, όπως επιμένουν να πιστεύουν κάποιοι αμετανόητοι πιστοί της Αμερικανικής ηγεμονίας. Κι αυτός είναι ένας νέος κόσμος που απαιτεί να εξετάσει και νέες στρατηγικές καθώς και τον ρόλο και τις σχέσεις αναδυόμενων περιφερειακών δυνάμεων όπως η Ρωσία και η Ινδία που διαθέτουν δυναμική και προσδοκούν να διαδραματίσουν σημαίνοντα ρόλο στην διεθνή πολιτική σκηνή. Η αυξανόμενη γεωπολιτική και οικονομική επιρροή αυτών των χωρών τους δίνει ένα υψηλό βαθμό ελευθερίας για να προσαρμόσουν τις πολιτικές τους και όχι να υιοθετήσουν πλήρως Δυτικές νόρμες.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο θα επιχειρηθεί μία προσπάθεια να αναλυθούν οι σχέσεις των δύο χωρών μέσω μιας ολιστικής προσέγγισης η οποία θέτει σε δυναμική αλληλεπίδραση μια σειρά από παράγοντες όπως η γεωγραφία, η τεχνολογία, η οικονομία και η πολιτική.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ: «ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΙΝΔΙΑΣ».....1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....1
ΣΚΟΠΟΣ.....4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1Ο «ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ».....5
Η ΘΕΩΡΗΣΗ.....5
Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ....6
Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΙΣΧΥΣ 10
Η ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ.....14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2Ο « Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΙΝΔΙΑΣ» 19
Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ 19
ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΤΗΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....20
ΤΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ 23
Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....27
ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΩΣ ΑΛΛΗΛΕΝΔΕΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΙΣΧΥΟΣ 30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3Ο «ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΝΔΙΑΣ - ΡΩΣΙΑΣ» 33
ΨΗΛΑΦΙΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΡΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΙΝΔΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....33
Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ 35
Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ 37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4Ο «Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΡΩΣΙΑΣ ΙΝΔΙΑΣ».....43
Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.....43
ΤΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΙΝΔΙΑΣ - ΡΩΣΙΑΣ.....45
ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ 52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5Ο «ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΣΗΜΑΙΝΟΝΤΕΣ ΚΡΑΤΙΚΟΥΣ ΔΡΩΝΤΕΣ» 54
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ 54
ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΝΔΙΑΣ - ΑΣΙΑΤΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ.....55
ΙΝΔΙΑ –ΚΙΝΑ 57
ΙΝΔΙΑ –ΠΑΚΙΣΤΑΝ 62
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ 65
ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ ΜΕ ΚΙΝΑ 67
ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΕΥΡΩΠΗΣ 70
ΤΟ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΤΡΙΓΩΝΟ ΡΩΣΙΑΣ-ΙΝΔΙΑΣ-ΗΠΑ 70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6Ο «ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ - ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ».....76

Το φαινομενο της περιφερειακης ολοκληρωσης: ορισμοι και εννοιολογικες αποσαφηνισεις 76
Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ της ΣΑΓΚΑΗΣ (SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION), SCO. 78
ΣχΗΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ BRICS 89
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΧΩΡΩΝ BRICS 93
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 102
ΕΝΤΥΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 102
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 105
ΠΙΝΑΚΕΣ-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ 1
1ος«ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΑΕΠ της ΙΝΔΙΑΣ» 1
2ος«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΝΔΙΑΣ» 1
3ος«ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ» 2
4ος«ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ» 3
5ος«ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ» 4
6ος«ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΧΩΡΩΝ» 5
7ος«ΡΥΘΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΡΩΣΙΚΗς ΟΙΚΟΝΟΜΙΑς» 6
8ος«ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΡΩΣΙΑΣ» 6
9ος«ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΠΟΥ ΕΞΑΓΕΙ Η ΡΩΣΙΑ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ» 7
10ος«ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΠΟΥ ΕΞΑΓΕΙ Η ΙΝΔΙΑ ΣΤΗΝ ΡΩΣΙΑ» 7
11ος«ΙΝΔΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ» 8
12ος«ΡΩΣΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ» 8
13ος«ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ της ΙΝΔΙΑΣ » 9
14ος«ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ» 9
15ος«ΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ ΣΕ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ» 10
16ος«ΠΛΥΘΗΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΟ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ» 10
17ος«ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΙΝΔΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ» 11
18ος«ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΠΟΥ ΔΙΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΟΥ BAB EL-MANDAB» 11
19ος«ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ-ΚΙΝΑΣ» 12
20ος«ΡΩΣΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΜΥΝΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΣΤΗ ΚΙΝΑ» 13
21ος«Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ SCO» 14
21ος«ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΙΝΔΙΑΣ ΣΤΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΟΠΛΩΝ » 14
ΧΑΡΤΕΣ 1
1ος«ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΥΘΗΣΜΟΥ ΡΩΣΙΑΣ» 1
2ος«Η ΙΝΔΙΑ ΩΣ ΝΗΣΙ» 2
3ος«ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ» 3
4ος«ΑΣΤΑΘΗ ΣΥΝΟΡΑ ΙΝΔΙΑΣ» 4
5ος«ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ GWADAR PASNI ΣΤΟ ΠΑΚΙΣΤΑΝ» 4
6ος«ΚΥΡΙΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΕΞΑΓΩΓΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ» 5
7ος«ΟΙ ΑΓΩΓΟΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ της ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ» 6

8ος«ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ ΙΝΔΙΑΣ ΠΑΚΙΣΤΑΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΡΟ» 7
9ος«ΑΓΩΓΟΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΑΡΙ» 7
10ος« ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΙΝΑΣ ΡΩΣΙΑΣ» 8
11ος«ΟΙ BRICS ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ» 9

ΕΙΚΟΝΕΣ.....1

1η«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΡΩΣΙΑΣ -ΙΝΔΙΑΣ» 1
2η«ΚΟΙΝΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΙΝΔΙΑΣ ΡΩΣΙΑΣ» 1
3η«ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ».....2
4η«ΠΛΥΘΗΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ SCO» 3
5η« ΥΠΕΡΗΧΗΤΙΚΟΣ ΠΥΡΑΥΛΟΣ CRUISE BRAHMOS » 4
6η«ΜΑΧΗΤΙΚΟ SUKHOI PAK-FA».....5
7η«ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, 30/11-12/12/2015» 6
8η «ΤΟΜΕΑΣ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗ SAKHALIN».....6
9η«ΤΟΜΕΑΣ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ VANKOR».....7
10η«ΣΤΕΝΑ ΤΟΥ ΟΡΜΟΥΖ» 7
11η«ΑΜΟΙΒΑΙΕΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΝΔΙΑΣ-ΚΙΝΑΣ» 8
12η«ΓΡΑΜΜΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΙΝΔΙΑΣ ΚΙΝΑΣ» 8
13η«LINE OF CONTROL ΙΝΔΙΑΣ-ΠΑΚΙΣΤΑΝ» 9
14η«ΣΥΝΟΔΟ ΚΟΡΥΦΗΣ ΣΤΗΝ ΟΥΦΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ» 9

ΔΙΑΤΡΙΒΗ: «ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΙΝΔΙΑΣ»

«Το μυστικό της διεθνούς πολιτικής είναι να κλείσεις μια καλή συμφωνία με τη Ρωσία».

Όττο Φον Μπίσμαρκ, 1815-1898, Γερμανός καγκελάριος

«Τα έθνη δεν έχουν σταθερούς φίλους ή εχθρούς. Έχουν μόνο σταθερά συμφέροντα».

Λόρδος Palmerston, 1784-1865, Βρετανός πρωθυπουργός

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κανείς δεν μπορεί πλέον να αρνηθεί την περιπλοκότητα του κόσμου και τον πολυπολικό του χαρακτήρα που πρακτικά σημαίνει ότι είναι αδύνατο να ρυθμιστούν οι διεθνείς σχέσεις μονόπλευρα με τη βία, αγνοώντας συμφέροντα και εν δυνάμει μη Δυτικά κέντρα ισχύος. Οι Αμερικανοί μελετητές αναγκάστηκαν να αναγνωρίσουν το γεγονός αυτό, αν και είχαν εξαγγείλει, το 1999 ότι ο κόσμος ήταν μονοπολικός και σταθερός. Ο Richard Haass, γνωστός ειδικός στην Αμερικανική εξωτερική πολιτική που έχει εργαστεί σε διάφορες Αμερικανικές κυβερνήσεις και ένας από τους εμπνευστές της θεώρησης των Ηνωμένων Πολιτειών ως «απρόθυμου σερίφη»[1], αναγνώρισε ότι η εποχή της «σταθερής μονοπολικότητας» έχει λήξει και ο κόσμος εισέρχεται στην «εποχή της μη πολικότητας», η οποία χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πολλών κέντρων με ουσιαστική ισχύ, τη διάχυση της εξουσίας και της επιρροής, καθώς και τη μεγέθυνση των δρώντων στην παγκόσμια πολιτική, συμπεριλαμβανομένων όχι μόνον εθνών-κρατών αλλά και μη κρατικών παικτών[2].

Κατόπιν τούτου, ένα από τα πρώτα ζητήματα που διαπιστώνεται είναι πως η τάση για μεγαλύτερη διάχυση ισχύος και εξουσίας που έχει προκύψει τις τελευταίες δεκαετίες είναι πιθανό να επιταχυνθεί λόγω της εμφάνισης νέων παγκόσμιων παικτών και της πιθανής επέκτασης νέων περιφερειακών συνασπισμών. Είναι προφανές πως η εμφάνιση νέων δρώντων στη διεθνή σκηνή θα μπορούσε να

[1] Haas, R,N. (1997) The Reluctant Sheriff. The United States after the Cold War. New York: Council on Foreign Relations Press.

[2] Shakieina, T. (2010) Η Ρωσία στη σύγχρονη παγκόσμια πολιτική In Καραγιάννης, Μ. (2010) Η Ρωσία σήμερα πολιτική οικονομία και εξωτερικές σχέσεις. Αθήνα: Παπαζήση.

προσθέσει δύναμη ή περαιτέρω κατακερματισμό του διεθνούς συστήματος και εξουδετέρωση της διεθνούς συνεργασίας.

Από την άλλη μεριά, καθώς ορισμένες χώρες επενδύουν περισσότερο στην οικονομική τους ευημερία, τα κίνητρα προς διασφάλιση της γεωπολιτικής σταθερότητας θα μπορούσαν να αυξηθούν. Ωστόσο, η άνευ προηγουμένου μετατόπιση σχετικού πλούτου και οικονομικής δύναμης από τα Δυτικά προς Ανατολικά ενισχύει κράτη όπως η Ρωσία που θέλει να αμφισβητήσει το Δυτικό μοντέλο. Σε αντίθεση με τα πρώτα μετασοβιετικά χρόνια η Ρωσική Ομοσπονδία αν και όχι εξίσου ισχυρή με την ΕΣΣΔ, παρέμεινε υπολογίσιμη δύναμη έχοντας το δεύτερο μεγαλύτερο συμβατικό και πυρηνικό οπλοστάσιο στον κόσμο. Στη συνέχεια με ατμομηχανή την οικονομία της εδραιώνεται και πάλι ως μια μεγάλη δύναμη στο διεθνές στερέωμα. Σε αυτό συμβάλλει σημαντικά η πολιτική σταθερότητα στο εσωτερικό της αλλά και η ενεργειακή της πολιτική που εδράζεται στο γεγονός ότι είναι εξαιρετικά πλούσια σε πρώτες ύλες.

Μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου η Ευρασία έγινε το επίκεντρο δυσδιάκριτων δρώντων όπως επίσης και του νέου ρόλου του ΝΑΤΟ να ενεργεί «εκτός περιοχής». Με τη σχετική ισχύ της συμμαχίας και το ερώτημα της ηγεμονίας έδωσαν το δικαίωμα στις ΗΠΑ μέσα από μία σύνθετη ματιά του κόσμου να επηρεάσουν τις περιφερειακές ισορροπίες δυνάμεων. Η Ρωσία εξέλαβε τη συνολική διατλαντική δραστηριότητα ως μια παρεμβατική πολιτική ή πολιτική ανάσχεσης[3].

Από τη μεριά τους τα κράτη της Κεντρικής Ασίας ασκούν μία πολιτική προς πολλές κατευθύνσεις με αποτέλεσμα εκτός από ιστορικούς και πολιτιστικούς δεσμούς, να έχουν διασυνδεθεί ποικιλοτρόπως με τις χώρες της Νότιας Ασίας. Με βάση αυτές τις σχέσεις, υπάρχει σύνδεση ανάμεσα σε Κεντρική και Νότια Ασία και μπορεί να γίνει η παραδοχή ότι η Κεντρική και η Νότια Ασία είναι μια ενιαία ενοποιημένη περιφέρεια που τα κράτη που την αποτελούν δεσμεύεται εκτός από τις οικονομικές δραστηριότητες και από κοινές ανησυχίες, όπως η εξεύρεση

[3] Voskopoylos G, Kouskouvelis,I.(2011).Russia the EU and the US as a security triangle. Voskopoylos G (2011) Transatlantic relations sna eyrasia conceptualizing word order throygh alliance theory. Eurasia publications, 169.

διεξόδων για τον ενεργειακό εφοδιασμό τους, η επίτευξη ευημερίας μέσω οικονομικής συνεργασίας και η ενίσχυση της ασφάλειας και της σταθερότητας.

Εν παραλλήλω με τη Ρωσία, στα μέσα της δεκαετίας του 1990 η Ινδία άρχισε να επιδεικνύει πιο αποφασιστικά την δύναμη της, ενώ έγινε το 1988 πυρηνική δύναμη. Η διάχυση της ισχύος και της παγκόσμιας επιρροής βρίσκει την Ινδία στη μέση μιας βαθιάς μεταμόρφωσης και στο επίκεντρο σε πολλούς τομείς της παγκόσμιας αλληλεπίδρασης. Συν τοις άλλοις, η οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας με ένα δισεκατομμύριο διακόσια εκατομμύρια κατοίκους και με τη στρατηγική της θέση στην Ασία είναι εξ ορισμού ένα παγκόσμιο ζήτημα, που δεν αφορά μόνο την Ινδία. Καθώς συμβαίνουν αυτά, οι παράμετροι της Ινδικής πολιτικής έχουν διευρυνθεί πέρα από την Νότια Ασία. Η επιθυμία της πλέον να παίξει έναν μεγαλύτερο ρόλο ενεργοποιεί την προσέγγισή της στην Κεντρική Ασία. Συνηθισμένη για πολλές δεκαετίες να βλέπει την Ρωσία ως την μόνη χώρα που κατευθύνονταν η εξωτερική της πολιτικής στην Κεντρική Ασία, η Ινδία κατανόησε τη στρατηγική, γεωπολιτική και οικονομική σημασία του πρώην Σοβιετικού χώρου με αποτέλεσμα να αναπτύξει νέες σχέσεις με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας να θέσει νέες προτεραιότητες και να αναδιατυπώσει τις σχέσεις της με τη Ρωσία.

Είναι προφανές λοιπόν, ότι η Ρωσία και η Ινδία είναι κράτη-αναδυόμενες δυνάμεις σε περιοχές (εγγύς εσωτερικό Ρωσίας και Νότια Ασία) και ενίοτε και πέραν αυτών στις οποίες συνεχίζουν να διαδραματίζονται σημαντικά γεωπολιτικά παιχνίδια όπως άλλωστε συμβαίνει και σε διάφορα άλλα μέρη του πλανήτη. Ένα νέο πολυπολικό σύστημα το οποίο αποτελείται από ένα μίγμα μεγάλων δυνάμεων και περιφερικών δομών φαίνεται να αναδύεται. Κατά αυτό τον τρόπο, εκτός από τις ΗΠΑ και ενός sui generis σχηματισμού όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, νέα κέντρα επιρροής όπως η Ρωσία καθώς και οι ανερχόμενοι δρώντες Κίνα, Ινδία, Βραζιλία, θα διαδραματίσουν μεγαλύτερο ρόλο στη διεθνή οικονομική και πολιτική σκηνή, με τις ενεργειακές τους ανάγκες να τους δίνουν την δυνατότητα να μπορούν να υπαγορεύσουν τους όρους τους σε άλλα κράτη.

Με τη συγκεκριμένη διατριβή επιχειρείται η εκπλήρωση πολλαπλών στόχων. Αρχικά επιδίδεται στην απεικόνιση της εξάρτησης της Ρωσίας και της Ινδίας με βάσεις συνεργασίας, στη συνέχεια προσδιορίζει τις χώρες ως συστημικούς δρώντες με γνώμονα την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους, το πλέγμα των

συνεργατικών σχέσεων που αναπτύσσουν και τα μέσα που χρησιμοποιούν για το σκοπό αυτό. Επιπρόσθετα, μέσω προσέγγισης της οικονομικής και ενεργειακής πολιτικής που εφαρμόζουν, επιχειρείται να εξεταστεί η πρόθεσή των εν λόγω χωρών να συμμετάσχουν στη περιφερειακή και παγκόσμια ρύθμιση.

Συνεχίζοντας κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι η μελέτη θα βασιστεί στη γεωπολιτική μέθοδο ανάλυσης, δηλαδή μιας συνθετικής και ολιστικής μεθόδου των διεθνών ζητημάτων, η οποία θέτει σε δυναμική αλληλεπιδραστική σχέση μια σειρά παραγόντων, όπως η γεωγραφία, η τεχνολογία, η πολιτική δημιουργώντας ένα ενιαίο και αδιαίρετο μέγεθος. Επιπρόσθετα, η εργασία για να παράγει τα συμπεράσματα για τις σχέσεις των εν λόγω χωρών χρησιμοποιεί τα εργαλεία του πολιτικού ρεαλισμού μια θεώρησης απαλλαγμένης από τη διάσταση της ηθικοκανονιστικής αναζήτησης.

Εν κατακλείδι, για να καταστεί ορθολογική η ανάλυση των διεθνών σχέσεων των δύο χωρών, δηλαδή των συνακόλουθων συμπεριφορών τους στο πλαίσιο του διεθνούς διακρατικού συστήματος γίνεται συστηματική και ενδελεχή έρευνα με αντικείμενο το διεθνές παίγνιο ανακατανομής της ισχύος (αμυντικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτισμικής) ώστε να απαντηθούν μια σειρά από θεμελιώδη ερωτήματα που αφορούν την σχέση ανάμεσα στην Ινδία και τη Ρωσία και των εθνικο-κρατικών δρώντων στο μεταβαλλόμενο παγκόσμιο περιβάλλον.

ΣΚΟΠΟΣ

Στο πνεύμα των παραπάνω ψηλαφίζεται ο σκοπός της παρούσας διατριβής, ο οποίος είναι η χαρτογράφηση της θέσης της Ρωσία και της Ινδίας στο διεθνές σύστημα με βάση την κατανομή των συντελεστών ισχύος τους στη διεθνή σκηνή. Επιπρόσθετα, αποπειράται η ιχνηλάτηση των μεταξύ τους σχέσεων και του κατά πόσο οι σχέσεις αυτές θα μπορούσαν να οδηγήσουν τις διεθνές εξελίξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο «ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ»

Η ΘΕΩΡΗΣΗ

Στην επιστήμη των διεθνών σχέσεων στην ερώτηση αν υπάρχει μία θεώρηση[4] που να είναι ανώτερη ή καλύτερη ή προσφορότερη μεθοδολογικά από τις άλλες η απάντηση είναι αρνητική. Κάθε θεώρηση και προσέγγιση είναι ιδιαιτέρως χρήσιμη, καθώς παρουσιάζει τα μεθοδολογικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματά της. Υιοθετώντας μία «εκλεκτικιστική» μεθοδολογική προσέγγιση, θα μπορούσε να επιχειρηματολογήσει κανείς ότι η αντίληψη της πραγματικότητας επιτυγχάνεται μέσω ενός συνδυασμού θεωρήσεων, θεωριών και μεθόδων που απορρέουν από αυτές[5]. Όμως είναι αδύνατο να επιλεγεί μία και μοναδική θεώρηση των διεθνών σχέσεων για να αναλύσει συστηματικά και ενδελεχώς μία περίπτωση και να καταλήξει κανείς σε ασφαλή συμπεράσματα. Επομένως, στις επόμενες ενότητες επιλέγονται κάποια χαρακτηριστικά σημεία που θα συνδράμουν να γίνουν αντιληπτές οι πολύπλοκες διαστάσεις που νοηματοδοτεί ο όρος διεθνείς σχέσεις καθώς και τα χαρακτηριστικά και τις ιδιότητες που προσδιορίζουν το διεθνές σύστημα.

Οι δεσπόζουσες θεωρήσεις στην επιστήμη των διεθνών σχέσεων είναι ο κλασικός ρεαλισμός, ο δομικός ρεαλισμός ή νεορεαλισμός και ο πλουραλισμός, Για την επιλογή της κατάλληλης θεώρησης, πάνω στην οποία θα βασιστεί η εργασία, αρχικά αυτόματα και ορθολογικά οδηγείται κάποιος στην υιοθέτηση της ρεαλιστικής προσέγγισης που έχει τις ρίζες τις στον Θουκυδίδη, αλλά στη συνέχεια διαπιστώνονται κάποιες αδυναμίες, διότι η αποδοχή της δεν εξετάζει τις συστημικές πιέσεις που δέχονται οι παίκτες του διεθνούς συστήματος που εισάγει η εξέλιξη του κλασικού ρεαλισμού ο νεορεαλισμός τον οποίο διαμόρφωσε ο Kenneth Waitz. Τα μειονεκτήματα του κλασικού και δομικού ρεαλισμού έρχεται να βελτιώσει και να θεραπεύσει ο τροποποιημένος δομικός ρεαλισμός που εισήγαγε ο

[4] Οι θεωρήσεις της επιστήμης των Διεθνών Σχέσεων είναι ομαδοποιήσεις αξιωμάτων που εκφράζουν δογματικά απόψεις περί λειτουργίας της διεθνούς πολιτικής και των σχέσεων μεταξύ των παραγόντων του διεθνούς συστήματος. Οι θεωρήσεις συνιστούν εν πολλοίς φιλοσοφική θέση και προοπτική ανάλυσης. Ως τέτοιες δεν υπόκεινται στο κριτήριο της διαψευσίμότητας, καθώς δεν μπορούν ούτε να αποδειχθούν ούτε να διαψευσθούν από την εμπειρική έρευνα. Από τις θεωρήσεις απορρέουν ή στις θεωρήσεις στηρίζονται θεωρίες.

[5] Κουσκουβέλης, Η.(2010) Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις. Αθήνα : Ποιότητα.

Robert Keoane, μια θεώρηση που υπογραμμίζει και δίνει μεγαλύτερη έμφαση στους διεθνείς θεσμούς γενικότερα.

Γίνεται λοιπόν κατανοητό πως με την υιοθέτηση του τροποποιημένου δομικού ρεαλισμού ως βάση για την ανάλυση της εργασίας και της έννοιας των διεθνών καθεστώτων (international regimes) σε συνδυασμό με την κατηγοριοποίηση των πηγών ισχύος που χρησιμοποιούν οι παράγοντες του διεθνούς συστήματος μπορεί να δοθεί μία πιο ολοκληρωμένη απάντηση συγκριτικά με τις υπόλοιπες θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων αναφορικά με τις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών καθώς και με τους υπόλοιπους ισχυρούς παράγοντες του διεθνούς συστήματος.

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Θεμελιώδεις παράμετροι στις θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων είναι οι εξής:

Το κράτος στη νεότερη εποχή είναι η πιο δυνατή και αδιαίρετη υπόσταση σε επίπεδο κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής οργάνωσης και δύναται να εμπερικλείει ένα ή περισσότερα έθνη. Το κράτος αρχικά ασκούσε πλήρη και καθολική κυριαρχία και ήταν περίκλειστο στο εσωτερικό του. Όμως από τις αρχές του 20ου αιώνα η επικρατούσα κατάσταση μεταλλάχτηκε και το κράτος έγινε ευάλωτο και διαπερατό. Σε αυτό συνέβαλλε η ραγδαία ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου, των νομισματικών συναλλαγών, της τεχνολογίας, των μεταφορών και των επικοινωνιών. Τέλος ο μεγάλος αριθμός ανταλλαγών οδηγεί τα κράτη σε μορφές οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας και στη σύνθετη αλληλεξάρτηση στα πλαίσια της λειτουργίας των διεθνών οργανισμών και καθεστώτων με σκοπό την επίλυση των προβλημάτων που αναδεικνύονται καθώς αυτό δεν είναι εφικτό σε κρατικό επίπεδο.

Εν συνεχεία, μία από τις κατακτήσεις του ανθρώπινου πολιτισμού στις διεθνείς σχέσεις εκφράζεται από την έννοια «διακρατικό σύστημα» ή σύστημα κρατών ή **διεθνές σύστημα**. Κάθε σύστημα διαθέτει δομή και λειτουργία. Η δομή του διεθνούς συστήματος αποτελείται από κράτη, ενώ η λειτουργία του συνίσταται στις μεταξύ των κρατών σχέσεις, δηλαδή στις διεθνείς σχέσεις, και στις μεταξύ

τους κανονιστικές ή άλλες ρυθμίσεις. Όμως, για να υπάρχει σύστημα, δεν αρκεί μόνο η ύπαρξη μονάδων ή και κάποιων σχέσεων. Ο Kenneth Waltz επισημαίνει τον ενιαίο χαρακτήρα ενός συνόλου μονάδων που τελούν σε αμοιβαία επίδραση και στο οποίο η εσωτερική δομή καθιστά τις σχέσεις μεταξύ τους περισσότερο ένα λειτουργικό συγκρότημα και λιγότερο μία απλή ομαδοποίηση. Κατ' αυτόν το διεθνές σύστημα είναι το πλέγμα σχέσεων μεταξύ των βασικών μονάδων της παγκόσμιας πολιτικής και καθορίζεται από τη δομή του κόσμου[6]. Συν τοις άλλοις, ο Waltz για να προσεγγίσει τον χαρακτήρα του συστήματος καθορίζει τα συστατικά στοιχεία του χαρακτήρα των μονάδων, τις αρχές διόρθωσης και την κατανομή ισχύος που οριοθετούν το χαρακτήρα του συστήματος.

Επομένως, τα κράτη είναι οι βασικοί δρώντες στο διεθνές σύστημα, άρα και η βασική μονάδα ανάλυσης των διεθνών σχέσεων, ενώ οι διεθνικοί δρώντες είναι εργαλειακού χαρακτήρα μέσα στην στρατηγική των κρατών και οι διεθνείς θεσμοί εξ ορισμού και αναπόδραστα λόγω των υψηλών αρχών διεθνούς δικαίου, είναι εξαρτημένες μεταβλητές των κρατών και μάλιστα των ισχυρών[7]. Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί πως από τα μέσα του 20 αιώνα το διεθνές σύστημα έχει καταστεί πλανητικό αλλά ταυτόχρονα διαρθρωμένο σε υποσυστήματα στα οποία κύριος διαμορφωτικός παράγοντας της ασφάλειας είναι η περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων.

Ένα από τα πρώτα ζητήματα που θα διαπιστώσει κάποιος αναλύοντας τη διάρθρωση του διεθνούς συστήματος στο σημείο που αφορά τη διάταξη των κρατών μέσα σε αυτό είναι πως δεν υπάρχει μία υπέρτατη εξουσία που να επιβάλλει την τάξη. Η θεμελιώδης αρχή διάρθρωσής του είναι η **αναρχία.** Το διεθνές σύστημα είναι αποκεντρωμένο και άναρχο και η διεθνής πολιτική είναι «πολιτική εν απουσία κυβέρνησης». Εντούτοις, στο άναρχο διεθνές σύστημα και τάξη υπάρχει και εκφάνσεις οργάνωσης, παρά το ότι δεν υπάρχει κάποιο κράτος ή επίσημος θεσμός που να τα επιβάλλει.

Συνεπώς, η **ανταγωνιστική υφή** του διεθνούς συστήματος αποτελεί λογική συνέπεια και ευθεία προέκταση του άναρχου χαρακτήρα του, αφού η απουσία της κεντρικής υπερκρατικής εξουσίας συνεπάγεται απουσία ρύθμισης του

---

[6] Ibid, Σελ 225.
[7] Waltz, K. (2010) Θεωρία διεθνούς πολιτικής. Αθήνα: Ποιότητα.

πολυεπίπεδου ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών και των διαφόρων πολιτικών συστημάτων και πρόκληση συχνών συγκρούσεων. Συχνά το ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον και η έλλειψη ισορροπίας οδηγεί σε πολεμικές συγκρούσεις μεταξύ των κρατών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ο πόλεμος ως διαδικασία μεταξύ των κρατών να είναι σε πολλές περιπτώσεις όχι απλώς ένα δυνητικό αποτέλεσμα της ανταγωνιστικής υφής του διεθνούς συστήματος, αλλά ένα κοινωνικό φαινόμενο των σχέσεων των κρατών που αναπτύσσεται και διαχέεται μέσα στο διεθνές σύστημα[8].

Μέσα από το παραπάνω συμπέρασμα προκύπτει πως το άναρχο διεθνές σύστημα, παράγει έναν **δομικό φόβο**, ο οποίος επηρεάζει τα κράτη και καθορίζει την συστημική συμπεριφορά τους απέναντι σε κρίσεις ή περιόδους ειρήνης. Ο φόβος δεν είναι αποτέλεσμα της φύσης των κρατών, αλλά μια προσπάθεια των κρατών να επιβιώσουν στο άναρχο σύστημα[9]. Συγχρόνως φόβο στα κράτη προκαλεί η απειλή χρήσης βίας με το πρόσχημα της κήρυξης πολέμου, η όποια συνεχίζει να είναι το έσχατο επιχείρημα αρκετών μεγάλων και μικρών κρατών. Συν τοις άλλοις, δεν θα πρέπει να αγνοηθεί ότι στις μέρες μας τα λιγότερο αναπτυγμένα κράτη υπό το φόβο της οικονομικής ανασφάλειας οδηγούνται να θυσιάζουν ένα μέρος της εσωτερικής τους ανεξαρτησίας προκειμένου να αποκτήσουν τη βοήθεια οικονομικά ισχυρότερων δυνάμεων.

Κατανοείται λοιπόν, πως η άναρχη φύση του διεθνούς συστήματος καθιστά το φόβο κυρίαρχο κίνητρο στρατηγικής συμπεριφοράς των κρατών που προβαίνουν στην λήψη μέτρων για τη μεγιστοποίηση του μεγέθους της ασφάλειάς τους ή προκαλούν τη λήψη νέων ή και πρόσθετων μέτρων από τα ίδια και τους άλλους. Το εν λόγω δίλλημα έγινε αντιληπτό στις στρατηγικές σπουδές ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1950 με τα έργα του Γερμανοαμερικανού διεθνολόγου John H. Herz και είναι γνωστό ως «δίλημμα της ασφάλειας», **(security dilemma).** Συνεπώς, μία προσπάθεια αυτοπροστασίας ενός κράτους με εξοπλισμούς με στόχο την ασφάλειά του, έχει το ανεπιθύμητο αποτέλεσμα να αυξάνει την ανασφάλεια του αντιπάλου που θεωρεί την πράξη αυτή απειλητική με αποτέλεσμα να αντιδρά ανάλογα. Το αποτέλεσμα αυτής της δράσης-αντίδρασης είναι η

[8] Ήφαιστος, Π. (2002) Ο πόλεμος και τα αίτια του: Τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας. Αθήνα: Ποιότητα.

μεγαλύτερη αίσθηση ανασφάλειας και για τις δύο πλευρές σε μία διένεξη που με τη σειρά της επιφέρει μεγαλύτερο κίνδυνο για παρερμηνείες, παρεξηγήσεις και κρίσεις.

Όπως έχει ήδη αναλυθεί παραπάνω, το διεθνές σύστημα, το πεδίο δηλαδή δράσης αντίδρασης και αλληλεπίδρασης των κρατών, είναι άναρχο και ανταγωνιστικό. Τα κράτη ως ορθολογικοί δρώντες και λειτουργώντας μέσα σε κατάσταση αβεβαιότητας, ανάλογα με το επίπεδο ισχύος που αυτά διαθέτουν και την οξυδερκή πολιτική που χαράσσουν προστατεύουν πάνω από όλα την ίδια τους την ύπαρξη με την κατοχύρωση της ασφάλειάς τους, ενώ υπολογίζουν το κόστος και το όφελος των εναλλακτικών τους επιλογών και επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση των κερδών τους, λειτουργώντας με βάση το εθνικό τους συμφέρον. Ως εκ τούτου τα κράτη μέσα στο άναρχο και ανταγωνιστικό περιβάλλον δεν έχουν πολλά περιθώρια για ηθικές επιλογές. Έτσι, το κάθε κράτος καταφεύγει στην αναγνώριση της αρχής του δόγματος της «**αυτοβοήθειας» («self-help»)**. δηλαδή της ανάπτυξης όλων αυτών των προϋποθέσεων που θα του επιτρέψουν αφού λόγω της άναρχης δομής του διεθνούς συστήματος «δεν υπάρχει καμιά ανώτερη εξουσία που να έρθει να τα σώσει [τα κράτη], αν πάρουν το 100[10].

Φτάνοντας σε αυτό το σημείο διαπιστώνεται ότι για να προκύψει μια συνθετική μέθοδος ανάλυσης και διερεύνησης της διεθνούς πολιτικής απαιτείται μία προσέγγιση όπως αυτής της Βρετανικής σχολής των διεθνών σχέσεων που δημιουργήθηκε στον αντίποδα του Αμερικανισμού πάνω στη θεωρία των διεθνών σχέσεων. Μία προσέγγιση η οποία είναι έξω από το κύριο ρεύμα των Αμερικανών στις διεθνείς σχέσεις και τοποθετείται μεταξύ τριών εννοιών: (α) του διεθνούς συστήματος στο οποίο υπάρχει αναρχία μεταξύ των κρατών και η πολιτική της ισχύος και του ρεαλισμού κυριαρχούν, (β) της διεθνούς κοινωνίας των θεσμών που μοιράζονται τις νόρμες και το κανονιστικό πλαίσιο ανάπτυξης των διεθνών θεσμών, σε μια Γκροτιανή λογική του δικαίου και της ισοτιμίας και (γ) της παγκόσμιας κοινωνίας στην οποία οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί και ο

[10] Λίτσας, Σ. (2010) Πόλεμος και ορθολογισμός. Θεωρητικές προεκτάσεις και στρατηγικές εφαρμογές». Αθήνα: Ποιότητα.

παγκόσμιος πληθυσμός ως ολότητα των κοινωνικών οντοτήτων σε ένα κανονιστικό και επαναστατικό πλαίσιο υπερβαίνει το κρατικοκεντρικό σύστημα[11].

Συνολικά η Αγγλική σχολή σκέψης στη θεωρία των διεθνών σχέσεων αποτελεί σημαντική ερμηνευτική ικανότητα των διεθνών πολιτικών φαινομένων. Σε αντίθεση με την έντονη αντιπαράθεση με τον Αμερικανικό μπιχεβιορισμό, προσδίδει στον μελετητή και ερευνητή μια πλουραλιστική μεθοδολογία για την ανάλυση των φαινομένων στο διεθνές σύστημα. Η Αγγλική σχολή με την συνεχόμενη εξέλιξή της χάρη στην επιστημολογική προσέγγιση του θεωρητικού υπόβαθρου, αρθρώνει την φιλοσοφική και ταυτόχρονη ερμηνευτική αντιμετώπιση των πολιτικών γεγονότων στο διεθνές σύστημα. Η σχολή αποτυπώνει το δικό της μονοπάτι μεταξύ δύο άκρων του ρεαλισμού και του επαναστατισμού του Wight. Έτσι η πολυπλοκότητα και η ιστορική συνέχεια της πραγματικότητας, αποδίδονται με τη θεωρία της Αγγλικής σχολής στον 21^{ο} αιώνα με αναλυτική ευχέρεια και με οντολογικούς όρους[12].

Ο ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΙΣΧΥΣ

Βάσει των παραπάνω προσεγγίσεων σημαντικό στοιχείο της συμπεριφοράς των κρατών στο διεθνές περιβάλλον αποτελεί **η ισχύς (power)** η οποία καθορίζει, σε μεγάλο βαθμό, τις διεθνείς σχέσεις. Στην καρδιά της διεθνούς πολιτικής βρίσκεται η ισχύς. Στη βιβλιογραφία της Πολιτικής Επιστήμης και των Διεθνών Σχέσεων έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί για την ισχύ. «Ότι είναι τα χρήματα για την οικονομία», «είναι η ισχύς για τις διεθνείς σχέσεις» διατείνεται ο J. Mearsheimer[13]. Κατά τον Nicholas Spykman κάθε πολιτισμένη ζωή στηρίζεται στην ισχύ, ενώ ο H.Morgenthau ισχυρίζεται ότι η ισχύς είναι ο έλεγχος που ασκεί ένας άνθρωπος στις σκέψεις και στις πράξεις άλλων ανθρώπων. Είναι λοιπόν πρόδηλο ότι με τον όρο ισχύς, περιγράφεται η δυνατότητα να ενεργεί κανείς θετικά ή αρνητικά (με διαταγή ή απαγόρευση) πάνω σε κάποιον ή σε κάτι. Ισχύς είναι επίσης η δυνατότητα πρόκλησης ή παραγωγής αποτελεσμάτων τα οποία δεν θα

[11] Μακρής, Σ, (2010) Hegemonism American Foreign Policy and International Society Alternative Perspectives. Sakkoulas Publications.

[12] Μακρής, Σ. (2008) Η Αγγλική Σχολή των Διεθνών Σχέσεων. Αθήνα-Κομοτηνή : Εκδόσεις Σάκκουλα.

[13] Mearsheimer, J. (2009) Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων. Αθήνα: Ποιότητα.

συνέβαιναν διαφορετικά[14]. Παρατηρείται λοιπόν, πως η έννοια της ισχύος είναι από τις κεντρικές και τις πλέον πολυσυζητημένες έννοιες των διεθνών σχέσεων, αποτελεί δε τον σκληρό πυρήνα, της διεθνούς πολιτικής.

Η ισχύς αποτελεί συνδυασμό επιμέρους στοιχείων, όπως του μεγέθους, του πληθυσμού, της έκτασης, της εδαφικής επικράτειας, της γεωγραφικής θέσης, των πλουτοπαραγωγικών πόρων, της οικονομικής ανάπτυξης, της πολιτικής σταθερότητας, της στρατιωτικής ισχύος και εν τέλει της γενικής ικανότητας ενός κρατικού σχηματισμού να διαχειριστεί κατά τρόπο αποτελεσματικό τα στοιχεία αυτά ώστε να προωθεί το εκάστοτε εθνικό του συμφέρον. Η ισχύς ενός κράτους δεν εκφράζεται με απόλυτες τιμές. Καθορίζεται με σχετικό τρόπο σε σχέση με την αντίστοιχη των υπόλοιπων κρατών και έτσι οριοθετεί τη θέση του κράτους στο σύστημα. Η πρώτη έγνοια των κρατών δεν είναι να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους αλλά να διατηρήσουν τη θέση τους στο σύστημα, όμως η ενδυνάμωση της συγκριτικής θέσης ισχύος τους εξασφαλίζει πλεονεκτήματα και τους παρέχει τη δυνατότητα να παραμείνουν αλώβητα στη διεθνή σκηνή.

Τις τελευταίες δεκαετίες γίνεται συχνά διάκριση μεταξύ **«σκληρής ισχύος» (hard power)** και **«ήπιας ισχύος» (soft power)**, με την πρώτη να είναι καταναγκαστική και τα δεύτερη να είναι ελκυστική. Ο Joseph Nye είναι που καθιέρωσε την έννοια του soft power, δηλαδή τη μη εξαναγκαστικής πιεστικής ισχύος. Την ισχύ/επιρροή που δεν στηρίζεται σε στρατιωτικά ή οικονομικά μέσα ή σε αντίστοιχες απειλές ή προσπάθειες εξαγοράς, αλλά θεμελιώνεται στη πειθώ, η οποία με τη σειρά της βασίζεται στην ελκυστικότητα πολιτικών και πολιτιστικών αξιών που οι άλλοι αποδέχονται και θέλουν να μιμηθούν. Ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως παρατηρεί ο Nye, χρειάζεται ένας συνδυασμός σκληρής και ήπιας ισχύος για να υπάρχει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Ο συνδυασμός ο οποίος έχει ονομαστεί «ευφυής ισχύς» (smart power)[15]. Κατά τον Chester Crocker, η ευφυής ισχύς «συνίσταται στη στρατηγική χρήση της διπλωματίας, στη πειθώ,

[14] Κουσκουβέλης, Η.(2010) Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις. Αθήνα : Ποιότητα.

[15] Nye, J. (2005) Ήπια ισχύς: Το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια πολιτική. Αθήνα: Παπαζήση.

στην ανάπτυξη ικανοτήτων και τη προβολή ισχύος και επιρροής με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι αποδοτική και να διαθέτει πολιτική και κοινωνική νομιμοποίηση»[16].

Καταρχάς υπάρχουν δύο σημαντικοί τύποι **κατανομής της ισχύος**. Μία κατανομή **διπολική** κατά την οποία ο ανταγωνισμός λαμβάνει χώρα μεταξύ δύο υπερδυνάμεων που οι μεταξύ τους σχέσεις παίζουν κεντρικό ρόλο στην διεθνή πολιτική. Κάθε υπερδύναμη κυριαρχεί σε έναν συνασπισμό συμμαχικών κρατών και ανταγωνίζεται με την άλλη υπερδύναμη για επιρροή σε μη συμμαχικές χώρες. Στον αντίποδα η **πολυπολική** κατανομή ισχύος, κατά την οποία αρκετές μεγάλες δυνάμεις ίδιου τύπου και ισχύος συνεργάζονται και ανταγωνίζονται μεταξύ τους, σε διαρκώς μεταβαλλόμενη βάση.

Παραπάνω αναφέραμε ότι στο διεθνές σύστημα δεν υπάρχει ένας υπέρτατος ρυθμιστής που να επιβάλλει τις αποφάσεις του στο σύνολο των κρατών. Κατά συνέπεια η **ισορροπία ισχύος (balance of power)** ή ισορροπία δυνάμεων, αποτελεί θεμελιακή έννοια και θεωρία με την οποία γίνεται αντιληπτό το διεθνές σύστημα στα πλαίσια της αναρχίας. Αναλυτικά εμφανίζεται ως αξίωμα της διεθνούς ζωής, ως πολιτική επιδίωξη των κρατών, ως ισότητα ισχύος και ως υπεροχή ισχύος. Κατά πολλούς ρεαλιστές διεθνολόγους θεωρείται η πλέον σαφής θεωρία της διεθνούς πολιτικής και των Διεθνών Σχέσεων. Τα κράτη επιδιώκουν την ισορροπία προκειμένου να αποφύγουν την κυριαρχία τους από ισχυρότερες δυνάμεις. Ο Kenneth Waltz, σημειώνει ότι, αν υπάρχει μια πολιτική θεωρία που να χαρακτηρίζει την επιστήμη των διεθνών σχέσεων, αυτή είναι η θεωρία της ισορροπίας ισχύος.

Την ίδια στιγμή, ο μηχανισμός της ισορροπίας δυνάμεων είναι ο πλέον κρίσιμος στην κατανομή ισχύος στο διεθνές σύστημα και αποτελεί την πλέον γνωστή θεωρία παρότι παραμένει μια μη κοινά αποδεκτή έννοια. Ως θεωρία, η στρατηγική εξισορρόπησης ενός αντιπάλου είναι διττή και διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική εξισορρόπηση. Η εσωτερική εξισορρόπηση ενός αντιπάλου συνίσταται την αξιοποίηση των υφισταμένων πόρων, αγαθών και δεξιοτήτων, τα οποία απαντούν στο εσωτερικό ενός κρατικού σχηματισμού. Μέτρα εντασσόμενα στο πλαίσιο της εσωτερικής στρατηγικής εξισορρόπησης είναι δυνατόν να είναι η

[16] Crocker, C.A, Hampson, F.O. Aall, P. (2007) Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World. Ουάσιγκτον: United States Institute of Peace Press.

κινητοποίηση και πολιτική επιστράτευση του πληθυσμού, η αύξηση των αμυντικών δαπανών επί του προϋπολογισμού, η θέσπιση γενικών κοινωνικών συμπεριφορών και πρακτικών. Η εξωτερική εξισορρόπηση ενός αντιπάλου πραγματοποιείται σε επίπεδο διεθνών σχέσεων και είναι δυνατόν να περιλαμβάνει τη σύναψη στρατηγικών συμμαχιών με άλλους κρατικούς δρώντες ή την υπονόμευση των υφισταμένων διακρατικών συμμαχιών η και επαφών ενός προσλαμβανομένου ως αντιπάλου κρατικού σχηματισμού. Όπως τονίζουν οι Κορίνθιοι κατά των Θουκυδίδη[17] «δεν υπάρχει ισχυρότερος δεσμός μεταξύ των πόλεων ή των κρατών από το κοινό συμφέρον».

Σε γενικές γραμμές πάντως η ισορροπία ισχύος προβλέπει ότι τα κράτη καταφεύγουν σε στρατηγικές εξισορρόπησης (εσωτερική ή εξωτερική), προκειμένου να διατηρήσουν τη σχετική τους ισχύ εντός ενός συστήματος αλληλεξάρτησης με άλλους κρατικούς δρώντες και για να αποφύγουν την κυριαρχία από τα ισχυρότερα κράτη. Επομένως προσπαθούν να περιορίσουν μια πιθανή ηγεμονική συμπεριφορά μιας αναδυόμενης δύναμης πριν αυτή γίνει πάρα πολύ ισχυρή, υπονομεύοντας τους συντελεστές αύξησης της ισχύος της, συνάπτοντας στρατηγικές συμμαχίες με άλλους κρατικούς δρώντες ή ακυρώνοντας της υφιστάμενες διακρατικές συμμαχίες του προσλαμβανομένου ως αντίπαλου κράτους. Από τη θεωρία προβλέπεται ότι «τα κράτη θα προβούν σε εξισορροποιητική συμπεριφορά ανεξαρτήτως εάν η ισορροπία αποτελεί τον στόχο των πράξεών τους. Το σύστημα θα έχει έντονη τάση προς ισορροπία. Η προσδοκία δεν είναι ότι μια ισορροπία, άπαξ και επιτευχθεί θα διατηρηθεί, αλλά ότι μια ισορροπία, άπαξ και διαταραχθεί, θα αποκατασταθεί με τον έναν ή τον άλλον τρόπο»[18].

Συνοψίζοντας, όπως και να εκλαμβάνονται οι ισορροπίες της διεθνούς πραγματικότητας, η ισορροπία ισχύος, σύμφωνα με τον Hedley Bull, έχει παρουσιάσει ιστορικά τρεις βασικές θετικές λειτουργίες κατά τους τελευταίους αιώνες. Πρώτον, έχει αποτρέψει τη δημιουργία μίας παγκόσμιας αυτοκρατορίας διά των κατακτήσεων και έτσι έχει συμβάλει στη διατήρηση του διακρατικού διεθνούς συστήματος. Δεύτερον έχει συμβάλει στην ανεξαρτησία και επιβίωση μικρών κρατών, μη επιτρέποντας την ενσωμάτωσή τους σε γειτονικά ισχυρότερα

[17] Πλατιάς, Α. (2010) Διεθνείς σχέσεις και στρατηγική στον Θουκυδίδη. Αθήνα:Εστία 2010.
[18] Waitz, K. (2010) Θεωρία διεθνούς πολιτικής. Αθήνα: Ποιότητα.

κράτη. Τρίτον, έχει βοηθήσει στο να δημιουργηθεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο μπόρεσαν και αναπτύχθηκαν οι θεσμοί της παγκόσμιας τάξης, όπως η διπλωματία, το διεθνές δίκαιο, οι διεθνείς οργανισμοί, η διευθέτηση των διαφορών και τα πλαίσια μέσα στα οποία επιτρέπεται να κινείται ο πόλεμος και οι συγκρούσεις[19].

Η ΔΙΑΔΡΑΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Διαμορφώνεται συχνά η εντύπωση ότι η ισορροπία ισχύος είναι η φυσιολογική δομή των διεθνών σχέσεων. Στην πραγματικότητα, στην ανθρώπινη ιστορία σπάνια έχουν υπάρξει συστήματα ισορροπίας δυνάμεων. Τα τελευταία χρόνια οι τάσεις καταδεικνύουν ότι στις επόμενες δεκαετίες η δομή του διεθνούς συστήματος θα μετεξελιχθεί σε ένα μη ισορροπημένο πολυπολικό σύστημα επιρροής, καθώς νέοι πόλοι είτε αυτόνομοι είτε οργανωμένοι σε συνασπισμούς αναδεικνύονται. Η αυξανόμενη οικονομική αλληλεξάρτηση της παγκοσμιοποίησης, μπορεί να συμβάλλει στη σταθερότητα της νέας δομής.

Όπως αναφέρεται παραπάνω οι πολιτικοκοινωνικές σχέσεις μεταξύ των κρατών χαρακτηρίζονται από τον αμοιβαίο ανταγωνισμό και δεν υπόκεινται στις αρχές της θεσμικής κατάταξης που υπάρχουν στο εσωτερικό των κρατών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα κάθε κράτος να κάνει χρήση όλων των μέσων που έχει στη διάθεσή του για να επιτυγχάνει τους στρατηγικούς στόχους που θέτει. Όμως το διεθνές σύστημα δεν είναι ένα πεδίο συνεχών συγκρούσεων, εντούτοις, μπορεί να υποστηριχτεί ότι υφίσταται ένα πλαίσιο ρυθμίσεων και κανόνων που επιβάλει τη συνεργασία στις σχέσεις μεταξύ των κρατών. Αυτή ακριβώς η διάσταση μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα κράτη με απώτερο σκοπό την διασφάλιση του κοινού συμφέροντος οδηγούνται σε κοινές αποφάσεις και αμοιβαίες υποχωρήσεις.

Αν αναχθεί το παραπάνω συμπέρασμα στην ίδια τη φύση του διεθνούς συστήματος διαπιστώνεται ότι από την μία μεριά η δυνατότητα διάδρασης των κρατών στο διεθνές σύστημα συνιστά το προαπαιτούμενο για τη δράση των μονάδων και τη δομή του διεθνούς συστήματος, διαμορφώνει τις συνθήκες μέσα στις οποίες αλληλεπιδρούν οι μονάδες και μετασχηματίζει, κατά συνέπεια το ίδιο

[19] Bull, H. (2009) Η άναρχη κοινωνία - Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική. Αθήνα: Ποιότητα.

το σύστημα[20]. Από την άλλη μεριά δεν θα πρέπει να αγνοηθεί πως η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών στις συγκοινωνίες, επικοινωνίες και στη μετάδοση οδήγησαν σε πυκνότερη αλληλεπίδραση ανάμεσα στις ανεξάρτητες κρατικές οντότητες σε ολόκληρη την υφήλιο γεγονός που τις καθιστά μονάδες του ίδιου συστήματος.

Σε αυτό τα σημείο προκύπτει πως εάν προσεγγίζουμε τις διακρατικές σχέσεις που ως επί το πλείστον αποτελούν τον θεμέλιο λίθο της παγκόσμιας πολιτικής μπορούμε να αντιληφθούμε καλύτερα τον κόσμο και να κατανοήσουμε τις παγκόσμιες υποθέσεις. Κατ' επέκταση, αν κατανοήσουμε τους παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη αλληλεπιδρούν, μπορούμε να καταλάβουμε πώς λειτουργεί ο κόσμος. Ωστόσο, από τη δεκαετία του 1980, ένα εναλλακτικό παράδειγμα, αυτό της παγκοσμιοποίησης, έχει εμφανιστεί και υιοθετείται ευρέως. Το παράδειγμα αυτό αποκρυσταλλώνει την πεποίθηση ότι οι παγκόσμιες υποθέσεις έχουν μεταλλαχθεί τις τελευταίες δεκαετίες από την αύξηση της παγκόσμιας διασυνδεσιμότητας και αλληλεξάρτησης. Με βάση αυτή την οπτική γωνία, ο κόσμος πλέον δεν λειτουργεί ως αποσυνδεδεμένο σύνολο κρατών, ή «μονάδων», αλλά ως ενοποιημένο σύνολο, ως «ένας κόσμος».

Όμως, δεν χωρά αμφιβολία ότι όπως και να εκλαμβάνονται οι σχέσεις αλληλεπίδρασης μεταξύ των δρώντων του συστήματος δημιουργούνται σχέσεις αλληλεξάρτησης μεταξύ τους. Η αλληλεξάρτηση στην παγκόσμια πολιτική περιγράφει καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από αμοιβαίες συνέπειες (effects) μεταξύ κρατών ή μεταξύ παραγόντων σε διάφορες χώρες. Το σύνολο των επαφών σημαίνουν διασύνδεση αλλά όχι απαραίτητα και αλληλεξάρτηση. Η δημιουργία της αλληλεξάρτησης εξαρτάται από το κατά πόσο οι ανταλλαγές δημιουργούν αμοιβαία όχι απαραίτητα συμμετρικά - δεσμεύσεις, περιορισμούς ή κόστος. Όσο περισσότερες είναι οι ανταλλαγές και όσο μεγαλύτερες είναι οι δεσμεύσεις και το κόστος που μπορεί να επιφέρει η αθέτησή τους, τόσο πιο «σύνθετη» είναι η αλληλεξάρτηση.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να επισημανθεί πως η αλληλεξάρτηση έχει ακόμη επιφέρει και αλλαγές στη λειτουργία του διεθνούς συστήματος. Το κύρος της ιεραρχίας μειώνεται, καθώς οι σχετικά ανίσχυροι παράγοντες μπορούν να

[20] Buzan, B, Little R, Jones, C. (1993) The Logic of Anarchy, Neoralism and Structural Realism. New York: Columbia University Press.

πετύχουν ευνοϊκά γι' αυτούς αποτελέσματα και οι μεγάλες δυνάμεις όλο και λιγότερο μπορούν να πετύχουν τον σκοπό τους. Αυτό τις οδηγεί να χρησιμοποιούν περισσότερο την πειθώ και το παράδειγμα παρά την πολιτική του εξαναγκασμού. Επιπλέον, στη σύνθετη μορφή της αλληλεξάρτησης ο ρόλος των μη κρατικών φορέων ενισχύεται, δεν υπάρχει μόνιμη ιεράρχηση των προβλημάτων που δεσπόζουν και βέβαια μειώνεται η σημασία της στρατιωτικής ισχύος ως γενικού μέσου για την επίτευξη στόχων στη διεθνή σκηνή. Τέλος, επειδή κανένα κράτος δεν μπορεί από μόνο του να ρυθμίσει το σύστημα που χαρακτηρίζεται από μεγάλο αριθμό ανταλλαγών και επειδή οι προσπάθειες να ρυθμιστούν τέτοια θέματα στο εθνικό επίπεδο μπορεί να οδηγήσουν σε εμπορικούς πολέμους, νομισματική αστάθεια, ανεργία κ.λπ., τα κράτη οδηγούνται όλο και περισσότερο σε μορφές συνεργασίας και επίλυσης προβλημάτων[21].

Συνεχίζοντας την ανάλυση, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως τα κράτη για να επηρεάσουν ή να ελέγξουν τις σχέσεις αλληλεξάρτησης δημιουργούν διεθνείς καθεστώτα και κυρίως πολυμερείς οικονομικούς οργανισμούς καθώς οι διεθνείς οικονομικοί θεσμοί έχουν τη δυνατότητα, όπως είχε πει ο Φρειδερίκος ο Μέγας, να παράγουν ενορχηστρωμένη μουσική αντί για ένα πανδαιμόνιο κακοφωνίας. Αυτοί οι θεσμοί επίσης επιτρέπουν αφενός στις ηγετικές οικονομικές δυνάμεις να συζητούν και να συντονίζουν λίγο πολύ συνεχώς τις προσπάθειές τους για τη διεύθυνση της ολοένα και πιο ολοκληρωμένης παγκόσμιας οικονομίας και αφετέρου συντονίζουν σε κάποιο βαθμό τις πολιτικές της πιο ανίσχυρης πλειοψηφίας που χρειάζονται συλλογική οικονομική ασφάλεια και έτσι συμβάλλουν στην ενοποίηση του οικονομικού συστήματος.

Τέλος, για να αναλυθούν οι σχέσεις των δύο χωρών είναι σημαντικό να διερευνηθούν οι διαφορετικές αντιλήψεις μεταξύ των μελετητών των διεθνών σχέσεων για το τι είναι μια συμμαχία μεταξύ κρατών καθόσον το διεθνές σύστημα δεν είναι ένα πεδίο συνεχόμενων πολεμικών συγκρούσεων και ταραχών. Για πολλά χρόνια τα κράτη σχηματίζουν και διαλύουν συμμαχίες. Οι συμμαχίες αποτελούν μία πραγματικότητα του διεθνούς συστήματος. Μια συμμαχία αποτελεί συστατικό στοιχείο της εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Είναι το θεμελιώδες συστατικό στοιχείο για τα κράτη για να επιτύχουν συμφέροντά τους στην πολιτική

[21] Κουσκουβέλης, Η.(2010) Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις. Αθήνα : Ποιότητα.

αρένα. Η σύναψη συμμαχίας για ένα κράτος αποτελεί την πλέον ενδεδειγμένη πολιτική επιλογή για την ενδυνάμωση της ισχύος του καθόσον ένα κράτος που μετέχει ενεργητικά στις εξελίξεις του διεθνούς συστήματος χρειάζεται συμπαραστάτες για να αντιμετωπίσει την αναρχία και τον ανταγωνισμό που κυριαρχούν μέσα σε αυτό.

Σημαντικοί μελετητές περιγράφουν τις συμμαχίες ως το κλειδί των διεθνών σχέσεων. Ταυτόχρονα η δημιουργική μελέτη των Olson και Zeckhauser[22] είναι ένα παράδειγμα πώς οικονομολόγοι και πολιτικοί επιστήμονες έχουν προσπαθήσει μέσω της εφαρμογής των δημόσιων οικονομικών να κατανοήσουν τις στρατιωτικές συμμαχίες. Για αυτούς τους συγγραφείς, μια στρατιωτική συμμαχία είναι «μια ομάδα των Εθνών που δεσμεύονται να παρέχουν προστασία σε όλα τα μέλη από την επιθετικότητα των κοινών εχθρών τους». Στην περίπτωση αυτή, στο επίπεδο του κράτους η συμμαχία δημιουργεί στρατιωτική ασφάλεια ή αποτροπή, τα οποία θεωρούνται ότι είναι δημόσια αγαθά. Σε ένα διαφορετικό ορισμό της συμμαχίας ο Stephen Walt[23] την περιγράφει ως «μια επίσημη ή ανεπίσημη σχέση συνεργασίας για ασφάλεια μεταξύ δύο ή περισσότερων κυρίαρχων κρατών», ενώ άλλοι μελετητές περιέγραψαν τις συμμαχίες ως «διμερές ή πολυμερείς συμφωνίες που παρέχουν στους υπογράφοντες κάποιο στοιχείο της ασφάλειας». Αυτοί οι ορισμοί μπορούν να επικριθούν ότι είναι πολύ περιεκτικοί γεγονός που καθιστά δύσκολο να κατανοήσει κανείς άλλους τύπους συμφωνιών, ενώ οι ορισμοί με ευρύτερη έννοια έχουν άλλο πρόβλημα: δεν κάνουν διάκριση μεταξύ των άλλων τύπων ρυθμίσεων συλλογικής ασφάλειας[24].

Τέλος, σημαντικός αριθμός συγγραφέων από την φιλελεύθερη και ρεαλιστική παράδοση των διεθνών σχέσεων χαρακτηρίζουν τις συμμαχίες διεθνείς θεσμούς, όχι ειδικά από στρατιωτικής πλευράς, αλλά ότι μπορούν να αλλάξουν τη συμπεριφορά του κράτους ή για την κατανομή της εξουσίας. Στη φιλελεύθερη σχολή, ο Robert O. Keohane ορίζει τους θεσμούς ως συμμαχίες[25]. Στην περίπτωση αυτή ο Keohane δίνει έμφαση στους κανόνες που υπόκεινται όλοι οι

---

[22] Olson, M, Zeckhauser, R.(1966) An Economic Theory of Alliances Mancur, Jr. and Richard Zeckhauser The Review of Economics and Statistics Vol. 48, No. 3, pp. 266-279

[23] Walt, S. (1987) The Origins of Alliances. Ithaca: Cornell University Press.

[24] Lucena Silva, A. (2011) Forging Alliances: Mapping the Balance of Power between India and China.(http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_26274.pdf).

[25] Keoane, R. (1988) Alliances, Threats, and the Uses of Neorealism. International Security, Ithaca, v.13, n. 1 .

συμμετέχοντες σε μία συμμαχία. Από την άλλη πλευρά, ο John Mearsheimer[26] αναγνωρίζει τους θεσμού και τις συμμαχίες ως μέρος των προσπαθειών των μεγάλων δυνάμεων να διατηρήσουν ή να αυξήσουν την ισχύ τους[27].

Συνοψίζοντας τίθεται το ερώτημα: Πώς μπορεί να λειτουργήσει με επιτυχία ένα κονσέρτο μεγάλων δυνάμεων στην αρένα της διεθνούς πολιτικής; Τα στοιχεία υποδεικνύουν ότι για να συμβεί αυτό χρειάζεται να ικανοποιούνται μια σειρά από προϋποθέσεις. Πρώτον, κανένα από τα κράτη που διευθύνουν το κονσέρτο δεν μπορεί να είναι ισχυρότερο από ότι όλα τα άλλα μαζί. Παρ' όλα αυτά, δεν χρειάζεται να είναι ίσα σε δύναμη· ούτε χρειάζεται να είναι όλα, ή έστω κάποια, «ικανοποιημένες» δυνάμεις, αφοσιωμένες στο status quo, όπως υποστηρίζεται ορισμένες φορές, αν και στην πράξη ένα ή περισσότερα από αυτά συνήθως είναι. Δεύτερον, οι δυνάμεις που απαρτίζουν το κονσέρτο δεν χρειάζεται να συμφωνούν πάντα· πρέπει όμως να αναγνωρίζουν όλες το πλεονέκτημα της διαχείρισης των πιέσεων του συστήματος και της καλής λειτουργίας της κοινωνίας: πρέπει δηλαδή να έχουν μια αίσθηση του raison de systeme. Πρέπει να είναι πρόθυμες να εφαρμόζουν «τις αρχές της σύνεσης και της ηθικής υποχρέωσης, οι οποίες διατήρησαν ενωμένη την κοινωνία κρατών». Τρίτον, η μεταξύ τους ένταση και επιφυλακτικότητα πρέπει να συνδυάζονται με ένα βαθμό κινητικότητας στις σχέσεις τους, έτσι ώστε αν μία από αυτές επιδιώξει να κερδίσει ένα υπερβολικό πλεονέκτημα, οι άλλες να είναι έτοιμες να συνεργαστούν ώστε να διατηρήσουν την ισορροπία. Είναι δυνατόν, αλλά όχι βέβαιο, η παρούσα διεθνής πρακτική να μπορεί να εξελιχτεί έτσι ώστε να εκπληρώσει αυτές τις προϋποθέσεις[28].

---

[26] Mearsheimer, J. (1995) A Realist Reply. International Security, v. 20, n. 1.

[27] Lucena Silva, A. (2011) Forging Alliances: Mapping the Balance of Power between India and China.(http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_26274.pdf).

[28] Watson, A. (2010) Η εξέλιξη της διεθνούς κοινωνίας. Μία συγκριτική ιστορική ανάλυση. (Μετάφραση: Ηρακλεία Στροίκου) ,Αθήνα : Ποιότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο « Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΙΝΔΙΑΣ»

«Η Γεωπολιτική είναι η χαρτογραφική αναπαράσταση των σχέσεων μεταξύ των κυρίων και των αντιτιθέμενων δυνάμεων».

Robert E. Harkavy

Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ[29]

Όπως επισημαίνεται και στην εισαγωγή, η γεωπολιτική ανάλυση αποτελεί την επιστημονική μεθοδολογία προσέγγισης της εργασίας. Κατόπιν τούτου, κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια παρουσίαση του όρου γεωπολιτική καθώς και μία ανίχνευση των κυριότερων ρευμάτων έτσι όπως αναδείχτηκαν ιστορικά. Σύμφωνα με τον καθηγητή κ. Μάζη Ιωάννη, στο βιβλίο του Γεωπολιτική: «Γεωπολιτική ανάλυση ενός γεωγραφικού συστήματος ανισόρροπου κατανομής ισχύος καλείται η γεωγραφική εκείνη μέθοδος η οποία μελετά, περιγράφει και προβλέπει τις συμπεριφορές και τις επιπτώσεις των σχέσεων των αντιτιθεμένων και διακριτών διεθνών δράσεων ανακατανομής ισχύος και των ιδεολογικών μεταφυσικών που τις καλύπτουν, στο πλαίσιο των γεωγραφικών συμπλοκών που οι δράσεις αυτές εντοπίζονται και λειτουργούν». Τέλος γεωπολιτική είναι «η επιστήμη, η οποία εξετάζει, μελετά, αναλύει, ερμηνεύει την: αλληλεξάρτηση μεταξύ φύσης/ γεωγραφικού χώρου (περιβάλλοντος) και ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, πολιτισμική σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, με σκοπό την αξιοποίηση/αύξηση της ισχύος (οικονομικής ή/και στρατιωτικής), στο παρόν και κυρίως στο μέλλον».

Κρίνεται όμως σκόπιμο να αναφερθεί πως η γεωπολιτική, δηλαδή η έρευνα της διεθνούς συμπεριφοράς των κρατών και της διεθνούς πολιτικής «από τη

[29] Η γεωγραφική διάσταση της πολιτικής (γεωγραφική θέση, φυσικά σύνορα, έξοδος σε ανοικτή θάλασσα, φυσικοί πόροι, μέγεθος, κλίμα, υπέδαφος, κλπ.) είναι ζήτημα που έχει απασχολήσει τη διανόηση από την ελληνική αρχαιότητα, με κύριους εκπρόσωπους τον Ηρόδοτο (484-424 π.Χ.) και τον Αριστοτέλη, μέχρι και τον Διαφωτισμό, με κύριους εκπροσώπους τον Μοντεσκιέ, στο έργο του Πνεύμα των Νόμων (1748) και τον Γάλλο φιλελεύθερο οικονομολόγο, φιλόσοφο του Διαφωτισμού και πολιτικό Turgot (1727-1781) με το έργο του Géographie politique (1752).

χωρική ή γεωγραφική τους διάσταση»[30] ή αλλιώς «η μελέτη της επιρροής των γεωγραφικών παραγόντων στη πολιτική δράση»[31], ευρίσκεται στις τελευταίες δεκαετίες και πάλι στο επίκεντρο της συζήτησης. Αν και από ορισμένους θεωρείται ως μια τελειωμένη υπόθεση που στον 21ο αιώνα είναι άσχετη με τα σημαντικότερα ζητήματα της υψηλής στρατηγικής η γεωπολιτική είναι μια ολιστική μέθοδος ανάλυσης των διεθνών ζητημάτων η οποία δημιουργεί ένα ενιαίο και αδιαίρετο μέγεθος σε μια σειρά από παράγοντες όπως η γεωγραφία, οι αλλαγές στις ισορροπίες ισχύος, η τεχνολογία, η πολιτική και είναι απαραίτητη για την ανάλυση, κατανόηση και πρόβλεψη της διεθνούς πολιτικής και ειδικότερα της εξωτερικής πολιτικής των μεγάλων κρατών.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΤΗΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Για την αποκρυπτογράφηση των ζητημάτων που θα προκύψουν στην ανάλυση των σχέσεων των κρατών κατά την διάρκεια της εργασίας είναι απαραίτητο να παρουσιαστούν εν συντομία οι κυριότερες τάσεις της γεωπολιτικής μεθόδου ανάλυσης. Πατέρας, της γεωπολιτικής είναι ο Friedrich Ratzel (1844-1904). Ήταν ο πρώτος που μεταχειρίστηκε τον χώρο συστηματικά στις μελέτες του για το κράτος. Κεντρικός άξονας του έργου του αποτελεί ο ζωτικός χώρος, ενώ διατυπώνει την άποψη πως ο γεωγράφος και ο πολιτικός θα πρέπει να έχουν σκοπό την αποκάλυψη των νόμων που διέπουν την ίδρυση, ακμή και παρακμή των κρατών. Τέλος αναδεικνύει την αντίθεση μεταξύ χερσαίων και θαλασσίων δυνάμεων και τη θεμελιώδη σημασία για τις σχέσεις μεταξύ των λαών.

Ως σύνδεση όμως με την συνέχεια της αναλυτικής αυτής μεθόδου της επιστήμης της γεωγραφίας και με τη μελλοντική της εξέλιξη ως γεωπολιτικής, πρέπει να αναφερθεί ο Σουηδός Rudolf Kjellen[32]. Χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τον όρο Γεωπολιτική στο έργο του το κράτος ως μορφή ζωής (1916). Συνοπτικά κατά τον Kjellen, η γεωπολιτική πρέπει να αφιερώνεται στην ανάλυση της φύσεως του κράτους, περιορίζοντας το ερευνητικό πεδίο της πολιτικής γεωγραφίας στη μελέτη των ανθρωπίνων κοινωνιών. Στη συνείδησή του η γεωγραφική υπόσταση

[30] Gottmann,J .(1942) The Background of Geopolitics. Military Affairs, 6,4, Σελ 198-200.
[31] Parker, G. (2002) Γεωπολιτική: παρελθόν, παρόν και μέλλον. Αθήνα: Ροές.
[32] Καθηγητής των Πολιτικών Επιστημών στα πανεπιστήμια της Ουψάλας και του Γκέτεμποργκ

υπερισχύει: ο χώρος είναι «καθαγιασμένος» και αποτελεί πηγή ζωτικότητας και ισχύος για το κράτος. Πρόκειται για την υλική υποδομή του κράτους, του οποίου η σύσταση δεν είναι τίποτε άλλο παρά χωρική[33].

Αρχικώς, η σημασία των ευρύτερων περιοχών που περικλείουν ή έγκειται στην Ρωσία και την Ινδία επισημάνθηκε από αρκετούς γεωγράφους. Ο Βρετανός γεωγράφος Sir Halford J. Mackinder (1861-1947)[34] αντιλήφθηκε ότι όποιος ελέγχει την χερσαία μάζα που περικλείει ένας Κεντρικός Άξων/Ζώνη-Άξων (Heartland), ο οποίος αξιολογούμενος ως προς τη χερσαία μάζα του, εντοπίζεται στην Ευρασία, θα κυριαρχήσει και επί της Πλανητικής Νήσου (World Island), δηλαδή επί του γεωγραφικού συστήματος των ηπείρων της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής.

Εν συνεχεία ο Αμερικανός Nickolas Spykman (1893-1943)[35], ιδρύει θεωρητικώς το γεωγραφικό υποσύστημα της (Rimland) ή στεφάνη. Πρόκειται για τη δακτύλιο ζώνη ή στεφάνη, που περιέχει τη Δυτική Ευρώπη, την Τουρκία, την Σαουδαραβική χερσόνησο, το Πακιστάν, το Αφγανιστάν, την Ινδία, τη Νοτιοανατολική Ασία και φθάνει μέχρι την Ιαπωνία. Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να σημειωθεί πως η δακτύλιος γη περικλείει τον Heartland, ο οποίος αποτελείται από την Ανατολική Ευρώπη και την έκταση που κάλυπτε η πρώην Σοβιετική Ένωση. Ο Spykman υποστήριξε ότι, όποιος ελέγχει τη Στεφάνη κυβερνά την Ευρασία και οποίος κυβερνάει την Ευρασία ελέγχει τις τύχες του κόσμου. Ο Spykman θεωρούσε ότι η πρόοδος της τεχνολογίας θα αναιρούσε την ιδιότητα του άτρωτου Heartland, κάτι που ίσως πίστευε και ο Mackinder. Έτσι ανατρέπεται η θεωρία του Mackinder και η δακτύλιος γη αποκτά μεγαλύτερη σημασία από τον Heartland.

Σε διαφορετικό μήκος κύματος κινούνται νεότεροι μελετητές που προσδιορίζουν το ενδιαφέρον τους στις περιοχές εκτός του κεντρικού άξονα και

---

[33] Μάζης, Ι. (2002) Γεωπολιτική, η Θεωρία και η Πράξη, Αθήνα :Παπαζήση.

[34] Ο Sir Halford J. Mackinder δεν έκανε ποτέ χρήση του όρου «Γεωπολιτική», θεωρείται ωστόσο, ο ιδρυτής και επιφανέστερος εκπρόσωπος της Αγγλοσαξονικής σχολής της Γεωπολιτικής, της ονομαζόμενης και «Κλασσικής Σχολής». Η θεωρία του, όπως αναπτύχθηκε στο «Geographical Pivot of History» το 1904, βασίζεται στην αντίληψη ότι η κεντρική γεωγραφική θέση ενός κράτους αποτελεί το πλέον αποφασιστικό πλεονέκτημα του στο πλαίσιο του διεθνούς ανταγωνισμού ισχύος

[35] Ο Nickolas Spykman (1893-1943), Ολλανδικής καταγωγής αμερικανός καθηγητής του πανεπιστημίου Γέηλ, θεωρείται ο κορυφαίος της Αμερικανικής σχολής της σύγχρονης γεωπολιτικής, έγραφε ότι «το πεδίο δράσεως της γεωπολιτικής είναι αυτό της εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Με τις ιδιαίτερες αναλυτικές της μεθόδους κάνει χρήση των γεωγραφικών δεδομένων – της Γεωγραφίας νοούμενης με την ευρεία σημασία του όρου – για να καταλήξει στην επιλογή πολιτικής συμπεριφοράς, η οποία θα επιτρέπει την επίτευξη δίκαιων στόχων».

δακτυλίου που έσφιγγαν την περιοχή της «καρδιάς». Κυριότερος εκφραστής τους υπήρξε ο Kissinger που το ενδιαφέρον του επεκτάθηκε και στην περιφερειακή σταθερότητα σε περιοχές όχι αναγκαστικά της περιμέτρου Rimland. Περιφερειακά κράτη θα αναλάμβαναν σταθεροποιητικό ρόλο στην εγγύς περιοχή τους, με Αμερικανική βοήθεια και επίβλεψη βεβαίως. Ο Kissinger υποστηρίζει ότι στη μεταψυχροπολεμική εποχή υπάρχουν τέσσερις διαφορετικοί κόσμοι: ο πρώτος κόσμος είναι η Δύση, ο κόσμος της ειρήνης και της ευημερίας, ο δεύτερος ο κόσμος του ανταγωνισμού Ρωσίας-Κίνας-Ιαπωνίας-Ινδίας, ο τρίτος ο κόσμος της Μέσης Ανατολής με ανυπέρβλητες θρησκευτικές και ιδεολογικές συγκρούσεις (όπως η Ευρώπη των αρχών του 17ου αιώνα) και ο τέταρτος ο κόσμος της Αφρικής της φτώχιας, των εμφυλίων συγκρούσεων και του AIDS[36].

Την ίδια στιγμή, αποτελεί κοινή διαπίστωση πως η γεωπολιτική σκέψη, αρχίζει από τη δεκαετία του 1970 και διευρύνεται ακόμη περισσότερο χωρίς να είναι αγκιστρωμένη σε συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές. Η ανάπτυξη ισχύος έστω και περιφερειακής ανατρέπει τα πολιτικά δεδομένα, με αποτέλεσμα την ανάγκη εκ νέου εκτίμησης. Μικρότερα κράτη καλούνται να επιμεριστούν γεωπολιτικά την ευθύνη για τη διατήρηση της ισχύος ενός μεγαλύτερου κράτους, με αντάλλαγμα την ασφάλεια.

Τέλος, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται πως παρά τις νέες τάσεις και απόψεις σχετικά με την γεωπολιτική νεότεροι μελετητές όπως ο Μπρεζίνσκι ακολουθώντας τη γενικότερη σκέψη προγενέστερων αναλυτών, θεωρεί ότι η Ευρασία είναι το κέντρο του κόσμου και ότι εκείνος που την ελέγχει, ελέγχει και τον κόσμο. Πιστεύει ότι οι ΗΠΑ δεν πρέπει να αφήσουν καμία διεκδικήτρια δύναμη να κυριαρχήσει στην περιοχή αυτή και κατά συνέπεια να αμφισβητήσει την πρωτοκαθεδρία τους. Ο χώρος της κεντρικής Ασίας αποκαλείται και ως «γεωπολιτικό έπαθλο» για τις ΗΠΑ. Στην περιοχή αυτή δόθηκε μεγάλη βαρύτητα τόσο από τον Μπρεζίνσκι, όσο και από την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, διότι αυτό που διακυβεύεται είναι η παγκόσμια γεωπολιτική ισχύς, η πρόσβαση σε ενεργειακό πλούτο και η ασφάλεια. Ειδικότερα, το ζήτημα των ενεργειακών αγωγών είναι κεντρικό για το μέλλον της Κασπίας και της κεντρικής Ασίας. Η εξασφάλιση των αγωγών έρχεται σε ιστορική συνέχεια μετά από τον έλεγχο των

[36] Kissinger, H.(2001) Does America Need a Foreign Policy? Towards a Diplomacy for the 21st Century. Νέα Υόρκη: Simon & Shuster.

θαλάσσιων και ακολούθως των σιδηροδρομικών γραμμών, ως απαραίτητων προϋποθέσεων για την παγκόσμια ηγεμονία.

ΤΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΩΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ

«Η γεωγραφική περιοχή του κράτους είναι η εδαφική βάση από την οποία ένα κράτος λειτουργεί στον καιρό του πολέμου και η στρατηγική θέση που κατέχει στην ειρήνη. Είναι ο πιο θεμελιωδώς παράγοντας στη διαμόρφωση της εθνικής πολιτικής επειδή πρόκειται για το πιο μόνιμο. Οι πρωθυπουργοί έρχονται και φεύγουν ακόμη και οι δικτάτορες πεθαίνουν, αλλά οι οροσειρές στέκονται ατάραχες.»

Nicholas J. Spykman

Η σημασία της γεωγραφικής θέσης του κράτους στην πολιτική εισάγεται από τους αρχαίους χρόνους. Ο Αριστοτέλης σημείωσε ότι η Αθήνα είχε βουνά για να την προστατεύουν και ένα λιμάνι για να αναπτύξει το εμπόριο στη θάλασσα και για αυτό έγινε ένα ισχυρό κράτος. Επιπλέον επισημαίνει ότι, τα μεγάλα κράτη αναπτύσσονται σε μεγάλες εκτάσεις με ποικίλη μορφολογία. Η προαναφερόμενη προσπάθεια για να αποτυπωθεί η σημασία της γεωγραφίας στις διεθνείς σχέσεις αποτυπώνεται και από ένα θεωρητικό ρεαλιστή τον Morgenthau που προσδιορίζει την γεωγραφία ως το πιο σταθερό παράγοντα από τον οποίο εξαρτάται η ισχύς ενός κράτους. Προς επίρρωση της θέσης του αναφέρει πως οι μεγάλες αποστάσεις από τις οποίες απέχουν οι άλλες χώρες από τις ΗΠΑ λόγω του ότι περικλείονται από θάλασσα, είναι ο μόνιμος παράγοντας που καθορίζουν τη θέση των ΗΠΑ στον κόσμο.

Μπορεί λοιπόν να υποστηριχτεί στο σημείο αυτό, πως από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας, έχει επισημανθεί πως ο πλέον σταθερός παράγοντας από τον οποίο εξαρτάται η ισχύς ενός έθνους είναι η γεωγραφία, η οποία είναι προφανές ότι επηρεάζει τις επιλογές της εξωτερικής πολιτικής του, παρέχει πλεονεκτήματα ή επιβάλλει περιορισμούς. Η γεωγραφία, υπό την ευρεία της έννοια, έχει να κάνει με την περιγραφή της γήινης επιφάνειας: τη διαίρεσή της σε περιοχές, ηπείρους και χώρες, το κλίμα, τη χλωρίδα και την πανίδα, τους φυσικούς πόρους, τις βιομηχανίες, τα μεγάλα τεχνητά έργα, τους λαούς, τον πολιτισμό, τις γλώσσες, τις θρησκείες, κλπ. Από γεωπολιτική άποψη, η ισχύς ενός κράτους και οι ευκαιρίες

του να επιβιώσει, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από γεωγραφικούς παράγοντες όπως: θέση, μέγεθος, σχήμα, βάθος, κλίμα, πληθυσμό και ανθρώπινο δυναμικό, φυσικοί πόροι, βιομηχανική δυναμικότητα και κοινωνική και πολιτική οργάνωση[37].

Την ίδια στιγμή, η γεωγραφική θέση και η διαμόρφωση μιας χώρας επηρεάζει τη χάραξη, την υιοθέτηση και την εκτέλεση πολιτικών και έχει σημαντική επίδραση στη θέση της στην παγκόσμια σκηνή αλλά και στη διαμόρφωση των σχέσεών της με τις γειτονικές χώρες. Έτσι η γειτνίαση με φιλικά κράτη παρουσιάζει ασφάλεια, συνεργασία, ανάπτυξη και υποστήριξη ενώ η γειτνίαση με περιοχές συγκρούσεων, εθνοτικών διενέξεων, αντίπαλο ισχυρό κράτος, περιοχή στρατηγικών συμφερόντων μεγάλων κρατών καθώς και εάν η ίδια η χώρα διαθέτει ή όχι στρατηγικές πρώτες ύλες ή σημεία στρατηγικής σημασίας (λιμάνια, αεροδρόμια, θαλάσσια στενά) είναι μειονέκτημα και πηγή σωρείας προβλημάτων.

Πράγματι, η γεωγραφία της Ρωσίας έχει ορισμένα χαρακτηριστικά. Τεράστιες περιοχές της είναι ακατοίκητες, ενώ στην υπόλοιπη χώρα ο πληθυσμός είναι ευρέως κατανεμημένος σε μικρές πόλεις και κωμοπόλεις και πολύ λιγότερο συμπυκνωμένος σε μεγάλες αστικές περιοχές **(Χάρτης 1ος)**. Το Ευρωπαϊκό τμήμα της Ρωσίας είναι το πιο πυκνοκατοικημένο. Η Ρωσική αυτοκρατορία, ακόμη και εάν δεν συμπεριλάβουμε τη Σιβηρία, είναι μια τεράστια ήπειρος που εκτείνεται κυρίως στο Βορρά γεγονός που οδηγεί σε μια εξαιρετικά σύντομη καλλιεργητική περίοδο. Εκτός από τον περιορισμό του μεγέθους της καλλιέργειας, το κλίμα περιορίζει την αποτελεσματικότητα των μεταφορών ώστε να μεταφερθεί η σοδειά από το αγρόκτημα σε μακρινές αγορές για να υποστηρίζει τους μεγάλους αστικούς πληθυσμούς. Αυτή είναι και η ρίζα του προβλήματος της Ρωσικής οικονομίας. Η Ρωσία μπορεί να καλλιεργήσει αρκετά για να θρέψει την ίδια, αλλά δεν μπορούν να μεταφερθούν τα γεωργικά προϊόντα με ευκολία ή όταν αυτό είναι εφικτό είναι οικονομικά ασύμφορο[38].

Σε αυτό το σημείο κρίνεται σκόπιμο να εξεταστεί η ιστορική διάσταση της γεωγραφικής θέσης της Ρωσίας κατά την διάρκεια των αιώνων ώστε στο τέλος να μπορούν να αποκρυσταλλωθούν οι απόψεις των Ρώσων για την γεωγραφική

---

[37] Παρίσης, Ι. (2011) Παράγοντες Ισχύος στο Διεθνές σύστημα, Αθήνα : Ινφογνώμων.

[38] Friedman, G. (2008) The Geopolitics of Russia: Permanent Struggle. Stratfor (http://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4892_sum10/Geopoliticsofrussia_stratfor.pdf)

επικράτεια στην οποία ανήκει η χώρα τους. Αρχικά διαπιστώνεται ότι η ιστορία της Ρωσίας είναι συνυφασμένη με το απέραντο κομμάτι της Ασίας που εκτείνονταν πέρα από τις Ασιατικές στέπες και θεωρούνταν από αρκετούς κλασικούς Ρώσους ιστορικούς ως ένα Ασιατικό κομμάτι που επεκτείνεται βαθιά στην Ευρώπη. Από τους Ούννους μέχρι τους Μογγόλους, αυτές οι στέπες πρόσφεραν έναν διάδρομο στις Ασιατικές ορδές προς την Ευρώπη. Οι εισβολείς από την Ασία διατηρούσαν τη Ρωσία σε αιχμαλωσία για σχεδόν 250 έτη και στη συνέχεια την απειλούσαν για ένα άλλο αιώνα. Η μνήμη αυτών των ιστορικών απειλών υπάρχουν ακόμα στη Ρωσική συλλογική ψυχολογία. Επιπλέον λόγω της απουσίας των φυσικών εμποδίων για προστασία ήταν στρατηγικά ορθότερο για τους Ρώσους να συναντούν τον εχθρό μακριά από τον πυρήνα της χώρας τους όσο το δυνατόν. Με λίγα λόγια, η εδαφική επέκταση της Ρωσίας εκπλήρωνε την απόλυτη ανάγκη για επιβίωση. Σύμφωνα με τα παραπάνω λοιπόν γίνεται κατανοητό πως οι Ρώσοι έχουν μάθει να αντιμετωπίζουν την γεωγραφική τους ευπάθεια μέσω της εδαφικής τους επέκτασης.

Από την άλλη, η αντίληψη που διαμορφώθηκε στους περισσότερους Ρώσους για την γεωγραφική θέση της Ρωσίας είναι πως θεωρούν ότι ζουν στην Ανατολικότερη ευρεία περιφέρεια της Ευρώπης. Στις αρχές της δεκαετίας 1960 ήταν μπερδεμένοι από τη φράση που ειπώθηκε από τον πρόεδρο Charles de Gaulle «Ευρώπη από τον Ατλαντικό ως τα Ουράλια». Ενθαρρύνθηκαν έτσι από το υπονοούμενο ότι η χώρα τους θεωρήθηκε Ευρωπαϊκή, αν και δεν αμφέβαλαν ποτέ ότι η Κεντρική Ασία και ειδικότερα το τμήμα πέρα από τον Καύκασο βρισκόταν έξω από την σφαίρα του Ευρωπαϊκού πολιτισμού, αλλά δεν μπορούσαν να δούνε γιατί η Σιβηρία και η Ρωσική Άπω Ανατολή έπρεπε να διαχωρίζεται με οποιοδήποτε τρόπο από την Ευρωπαϊκή Ρωσία. Η γεωγραφία όμως κάνει τη Ρωσία Ευρασιατική αν και για πολλούς Ευρωπαίους η Ρωσία ποτέ δεν θα ανήκει στην Ευρώπη. Για όλους σχεδόν τους Ασιάτες, δεν υπάρχει κανένα ζήτημα σχετικά με το εάν η Ρωσία είναι μια Ασιατική χώρα. Για μια σειρά από Ρώσους, ωστόσο, αυτή η ειδική θέση δίνει στη Ρωσία την προοπτική για να ακολουθήσει ένας τρίτο δρόμο, ούτε ευρωπαϊκό ούτε Ασιατικό[39].

[39] Trenin, D. (2001) The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization. Washington :Carnegie Moscow Center.

Συνεχίζοντας την γεωπολιτική ανάλυση είναι σημαντικό να εξεταστεί το γεωγραφικό πλαίσιο της Ινδικής Υποηπείρου, μια αυτόνομης περιοχής που περιλαμβάνει την Ινδία το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές και ανάλογα με το πώς καθορίζεται το Νεπάλ και το Μπουτάν. Περιγράφεται η υποήπειρος ως αυτόνομη, διότι είναι μια περιοχή που είναι απομονωμένη από όλες τις πλευρές από δύσκολο έδαφος ή από ωκεανό. Γεωπολιτικά είναι στην πραγματικότητα ένα «νησί» **(Χάρτης 2ος)** που περιβάλλεται στα Νοτιοανατολικά, Νότια και Νοτιοδυτικά από το κόλπο της Βεγγάλης στον Ινδικό Ωκεανό και την Αραβική Θάλασσα. Το Πακιστάν καταλαμβάνει τη Δυτική περιοχή της ηπείρου και βρίσκεται γύρω από την κοιλάδα του Ινδού. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της Ινδίας ζει στην Βόρεια πεδιάδα. Αυτή είναι η περιοχή με την υψηλότερη πυκνότητα του πληθυσμού ακόμα και από την Ινδική ενδοχώρα. **(Χάρτης 3ος)** Η χερσονήσους της Ινδίας έχει επίσης ένα ακανόνιστο μοτίβο πληθυσμού με πυκνοκατοικημένες περιοχές να είναι σε συνδυασμό με αραιοκατοικημένες περιοχές. Το πρότυπο αυτό έχει κυρίως να κάνει με τη διαθεσιμότητα του νερού και την ποιότητα του εδάφους. Όπου και τα δύο είναι διαθέσιμα σε επαρκή ποσότητα, ο πληθυσμός της Ινδίας συσσωρεύεται και αυξάνεται[40].

Χωρίς αμφιβολία, η Ινδία κυριαρχεί στην υποήπειρο, εκτός από λεπτές ζώνες εδάφους στα σύνορα της όπου μικρότερα κράτη ασκούν κυριαρχία. Αυτά τα κράτη, που καταλαμβάνουν αυτές τις ζώνες, είναι συχνά επιρρεπή σε εθνοτικές, σεκταριστικές και περιφερειακές διαιρέσεις, καθώς επίσης και σε ριζοσπαστική και ασταθή πολιτική. Συνεπώς η Ινδία περιβάλλεται από γείτονες που είναι ασταθείς ακόμη και εάν η Ινδική ιστορία δείχνει μια μακρά παράδοση της κυριαρχίας της πάνω από ολόκληρη την περιοχή αυτή. **(Χάρτης 4ος)** Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω είναι καταφανές πως η Ινδία κοιτάζει προς το Αφγανιστάν και τις άλλες περιοχές που συνορεύει με ανησυχία και προβληματισμό. Αυτό καθιστά την Ινδία να είναι μια περιφερειακή δύναμη που κινδυνεύει να παραμείνει παγιδευμένη από την γεωγραφία της που αν όμως καταφέρει να πάει πέρα από αυτή θα έχει ένα μεγάλο όπλο στη φαρέτρα της.

[40] Friedman,G.(2008) The Geopolitics of India :A Shifting, Self-Contained World. Stratfor. (https://wikileaks.org/gifiles/attach/57/57115_THE_GEOPOLITICS_OF_INDIA.pdf)

Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η οικονομία ενός κράτους έχει καθοριστεί ως ένα πλαίσιο που περιλαμβάνει μία ποικιλία δραστηριοτήτων παραγωγής που αντικατοπτρίζουν την τεχνολογία, τις πλουτοπαραγωγικές πηγές και τον πληθυσμό του πολιτικοοικονομικού κράτους. Υπάρχει σύγχυση συχνά γιατί η διαχείριση της οικονομίας είτε είναι του σπιτιού, είτε ενός συνεταιρισμού είτε της χώρας σχεδόν πάντα περιλαμβάνει κίνητρα, σκοπούς προτιμήσεις, προσδοκίες, αποφάσεις, και άλλους παράγοντες που από την φύση τους είναι πολιτικοί. Και το αντίστροφο όμως είναι σωστό. Για πολλούς αναλυτές τα οικονομικά και πολιτικά φαινόμενα είναι πιθανό να αλληλεπιδρούν και να αλληλοκαθορίζονται ή εναλλακτικά η ίδια δραστηριότητα ή το ίδιο γεγονός μπορεί να εμφανίζεται από την μία πλευρά ως πολιτικό και από την άλλη ως οικονομικό[41].

Την ίδια στιγμή, αν και το εμπόριο και οι άλλες οικονομικές δραστηριότητες μεταξύ των κρατών θεωρούνται συνήθως πως δεν είναι συγκρουσιακά και πως συμβάλλουν στις ομαλές σχέσεις μεταξύ τους, για αρκετές χώρες σήμερα οι δραστηριότητες της οικονομίας τους δείχνουν συχνά ηγεμονικές και επεκτατικές βλέψεις και χρησιμοποιούνται ως ένα μέσο απόκτησης πλούτου διότι οι αγορές είναι πιο αποτελεσματικές από άλλες μορφές συμμαχιών. Η συγκεκριμένη διάσταση παρουσιάζεται στη διεθνή πολιτική εντονότερα στις μέρες μας, όπου αν και υπάρχουν πόλεμοι και εντάσεις με παγκόσμιο ενδιαφέρον και συμμετοχή το κύριο πεδίο της μάχης έχει μεταφερθεί από το στρατιωτικό στο οικονομικό επίπεδο. Έτσι αντί για στρατιωτικές επιθέσεις προτιμώνται οικονομικές κυρώσεις, ανταγωνιστικές οικονομικές συμμαχίες, ενώ οι συναλλαγματικοί πόλεμοι και οι αγώνες για την χειραγώγηση των τιμών του πετρελαίου είναι πιο συχνοί από τις στρατιωτικές αντιπαραθέσεις.

Επιπλέον, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η σύνθετη αλληλεξάρτηση των οικονομιών των κρατών, κατά τον διεθνολόγο Robert Gilpin, δημιούργησε μια τάση περιφερισμών. Δηλαδή, ομάδες κρατών ανά περιφέρεια συνασπίζονται

[41] North,R, Choucri, N.(1983) Economic and Political Factors in Intrnational Conflict and Integration(http://web.mit.edu/polisci/nchoucri/publications/articles/G5_Choucri_Economic_Politial_Factors_Intl_Conflict_Integration.pdf)

οικονομικά για να εξυπηρετήσουν καλύτερα τα ζωτικά εθνικά συμφέροντά τους. Η είσοδος της πολιτικής οικονομίας στις διεθνείς σχέσεις με τη μελέτη της σχέσης πολιτικής και οικονομίας, ισχύος και πλούτου δίνει ένα αναλυτικό εργαλείο ερμηνείας των διεθνών φαινομένων. Ο Gilpin συνεχίζει και λέει ότι τα συμφέροντα ασφαλείας, τα πολιτικά συμφέροντα και οι εθνικές βλέψεις των κυρίαρχων οικονομικών δυνάμεων όπως των ΗΠΑ, της Δυτικής Ευρώπης, της Ιαπωνίας, της Κίνας και της Ρωσίας θα αποτελέσουν τον κινητήριο μοχλό για τις παγκόσμιες διεθνείς σχέσεις[42].

Όπως προκύπτει λοιπόν από τα παραπάνω, η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η εξάρτηση όλων των χωρών από αυτή, καθιστά την γεω-οικονομία καθοριστική στην ανάλυση των σχέσεων των κρατών αφού αλλάζει τους κανόνες του ανταγωνισμού μεταξύ των κρατών, η ακόμα και τα πεδία που διεξάγονται οι αντιπαραθέσεις. Δείχνει έναν κόσμο όπου η επιδίωξη της εξουσίας είναι εξίσου σημαντική με την επιδίωξη του κέρδους και ο κύριος ανταγωνισμός μεταφέρεται στις αγορές. Σήμερα μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Ρωσία προσπαθεί να αντισταθμίσει την οικονομία της έναντι των Δυτικών αγορών και του χρηματοπιστωτικού συστήματος που κυριαρχείται από την ηγεσία των ΗΠΑ, ενώ η Ινδία ποθεί για ενεργειακή ανεξαρτησία που θα εφοδιάσει την γιγάντωση της οικονομίας της.

Αναφορικά τώρα με την οικονομία της Ινδίας οι μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα στη 10ετία του 1980 και ιδιαίτερα από το 1991 και μετά στάθηκαν καθοριστικές για την εξέλιξη της οικονομίας της και την ενσωμάτωσή της στον παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Η μακροοικονομική αστάθεια και η κρίση στο ισοζύγιο πληρωμών στις αρχές της 10ετίας του 1990 αποτέλεσαν τις βασικές αιτίες για τη δραστική αλλαγή της οικονομικής πολιτικής και την εφαρμογή ενός νέου μακρόπνοου οικονομικού προγράμματος για την ανάπτυξη της χώρας με βασικούς πυλώνες την αναδιάρθρωση της οικονομίας, την δραστική μείωση των παρεμβάσεων του κρατικού μηχανισμού στην οικονομία και την απελευθέρωση σημαντικών κλάδων της βιομηχανίας στο διεθνή ανταγωνισμό.**(Πίνακας:2ος)**

[42] Μακρής, Σ. (2008) Ισχύς και ελευθερία φιλοσοφικές, πολιτικές και διεθνολογικές προσεγγίσεις. Από τον Πλάτωνα στο Francis Fukuyama, Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Συγκρίνοντας όλους τους οικονομικούς δείκτες είναι σαφές ότι η Ινδία κατόρθωσε να μετατραπεί, από ένα πάμφτωχο τεράστιο κράτος γεμάτο κάθε είδους ανισότητες σε μία από τις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου. Από το 1950 έως σήμερα η μέση ανάπτυξη[43] είναι περίπου 4%**(Πίνακας:1ος)**ενώ η χώρα κατάφερε να γίνει ηγέτιδα δύναμη στον ζωτικό για τον σύγχρονο κόσμο τομέα των νέων τεχνολογιών και καινοτομιών, γεγονός που πριν από κάποια χρόνια θα έμοιαζε απίθανο. Η πρόοδος αυτή είναι εξαιρετική, έστω και αν συνεχίζει να ωφελεί ένα μικρό μόνο μέρος του πληθυσμού (περίπου 200 εκ από τα συνολικά 1,2 δις). Με δεδομένο το μεγαλύτερο νεαρό εργατικό δυναμικό στον κόσμο και τη συνεχή βελτίωση στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας και της ανόδου του βιοτικού επιπέδου, αλλά και της μείωσης των ανισοτήτων κάθε είδους, η δυναμική της χώρας μοιάζει να είναι μία από τις μεγαλύτερες και για πολλούς η μεγαλύτερη στον πλανήτη.

Σε αντιπαραβολή, η οικονομία της Ρωσίας διαθέτει πλεονεκτήματα στο πλαίσιο της διεθνούς οικονομίας που την τοποθετούν σε ευνοϊκή θέση. Λόγω του μεγέθους της χώρας, τόσο όσον αφορά στην έκταση όσο και στον πληθυσμό της, της γεωγραφικής γειτνίασής της με την ΕΕ, της επάρκειας σε πρώτες ύλες, του υψηλού βαθμού εκπαίδευσης και του χαμηλού σχετικά εργατικού κόστους, καθίσταται μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα αγορά. Παρ' όλα αυτά, λόγω αδυναμιών της οικονομίας, όπως η εξάρτηση από τον τομέα πετρελαίου και φυσικού αερίου και η περιορισμένη βιομηχανική βάση, οι επιπτώσεις της διεθνούς κρίσης ήταν σημαντικές και στη Ρωσική οικονομία. Η πτώση της ζήτησης παγκοσμίως, η μείωση των τιμών των πρώτων υλών και ειδικότερα του πετρελαίου, που αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων και η συγκράτηση των πιστώσεων, επηρέασαν σημαντικά τους βασικούς οικονομικούς δείκτες. Κατόπιν τούτου, η οικονομία της Ρωσίας βρέθηκε σε βαθιά ύφεση το 2015, **(Πίνακας:7ος)** αντανακλώντας τις προϋπάρχουσες διαρθρωτικές αδυναμίες και κυρίως τις επιπτώσεις από τη μεγάλη υποχώρηση των τιμών του αργού πετρελαίου και από τις διεθνείς εμπορικές κυρώσεις που της επιβλήθηκαν. Παρά ταύτα παραμένουν τα αντικειμενικά πλεονεκτήματα της Ρωσικής οικονομίας, που την καθιστούν μια από τις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου.**(Πίνακας:8ος)**

[43] Το ΔΝΤ στην τελευταία του έκθεση (World Ecomomic Outlook στις 12/4/2016) διατύπωσε την εκτίμηση ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της Ινδικής οικονομίας το οικονομικό έτος 2016-17 θα ανέλθει σε 7,5% ξεπερνώντας την Κίνα με ποσοστό μεγαλύτερο του 1%.

Συνοψίζοντας, μπορεί να υποστηριχτεί αναφορικά με τις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών ότι έχουν καταστεί ένας ισχυρός πυλώνας δυνατότερος από τους άλλους πυλώνες της στρατηγικής εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ινδίας και της Ρωσίας και αποτελεί βασική προτεραιότητα για τις δύο κυβερνήσεις. Οι εμπορικοί δεσμοί των δύο χωρών έχουν αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια και γίνονται συνεχώς προσπάθειες σε ανώτατο κυβερνητικό επίπεδο ώστε να υπάρξει περαιτέρω προώθηση. **(Πίνακας:9ος), (Πίνακας:10ος)** Για την προώθηση της επιχειρηματικότητας οι δυο χώρες υπέγραψαν ένα πρωτόκολλο στις 24 Δεκεμβρίου 2015, ώστε να απλοποιηθούν οι διαδικασίες θεωρήσεων βίζας για τους επιχειρηματίες. Τον Δεκέμβριο του 2014,**(Εικόνα:1η)** οι ηγέτες των δύο χωρών έθεσαν ως στόχο την επίτευξη διμερούς εμπορίου 30 δισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ μέχρι το 2025. Τέλος δεν θα πρέπει να τεθεί στο περιθώριο η ίδρυση του Ινδό - Ρωσικού φόρουμ για το εμπόριο και τις επενδύσεις που προεδρεύετε από κοινού από τον υπουργό βιομηχανίας της Ινδίας και το Ρώσο υπουργό οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και άλλα συμβούλια και μηχανισμοί που έχουν θεσπιστεί για την προώθηση άμεσων διμερών οικονομικών επαφών ανάμεσα στην Ινδία και τη Ρωσία.

ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΕΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΕΣ ΩΣ ΑΛΛΗΛΕΝΔΕΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΙΣΧΥΟΣ

Μελετώντας τις στρατιωτικές ισορροπίες στον πλανήτη βλέπουμε πως τείνει να προκύψει μια νέα παγκόσμια γεωγραφία ισχύος, η οποία μπορεί να αποτελέσει τη βάση για ένα νέο διεθνές σύστημα. Το νέο αυτό μέγεθος έχει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά χαρακτηριστικά. Δηλαδή, όχι μόνο έχουν προκύψει νέες τάσεις στις διεθνείς ισορροπίες ισχύος αν αυτές αναγνωστούν με συμβατικό τρόπο, μετρώντας για παράδειγμα αριθμούς μαχητικών αεροσκαφών, πολεμικών πλοίων ή άλλων οπλικών συστημάτων αλλά έχουν εμφανιστεί και σπέρματα μεταλλάξεων στη μεθοδολογία και τις τεχνολογίες του πολέμου, προερχόμενα κυρίως από την Κίνα, τα οποία απειλούν να αλλάξουν την ποιοτική διάσταση των στρατιωτικών ισορροπιών[44].

[44] Γρίβας Κ.(2010), Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή. Αθήνα: Α. Λιβάνη.

Η προαναφερόμενη διαπίστωση σχετικά με την επανάσταση στις στρατιωτικές υποθέσεις όπως έχει επικρατήσει να λέγεται μπορεί να φέρει απρόβλεπτες αλλαγές στο διεθνές σύστημα. Η Ρωσία από πλευράς της βρίσκεται σε ενδιάμεσο στάδιο και συνεχίζει να επιδεικνύει μεγάλη ευαισθησία στο ζήτημα της Αμερικάνικης αντιβαλλιστικής άμυνας της Ευρώπης με την τοποθέτηση πυραύλων στο έδαφος της Πολωνίας και της Τσεχίας. Η δε Ινδία κάνει τα πρώτα βήματα που θα την επιτρέψουν να αναπτύξει ένα πλέγμα ικανοτήτων συμβατικών και πυρηνικών ενώ παράλληλα θα της δώσουν την δυνατότητα να αποτελέσει αντίπαλο δέος της Κίνας στην Ασία ώστε να διεκδικήσει το ρόλο μιας ηγεμονικής δύναμης στην περιοχή.

Ξεκινώντας την ανάλυσή από τον Ινδικό στρατό, διαπιστώνεται ότι έχει μεγάλο μέγεθος και διαθέτει πολύ προηγμένα οπλικά συστήματα σε συνδυασμό με τεράστιες μάζες απαρχαιωμένων όπλων**(Πίνακας:11ος)**γεγονός που καθιστά την Ινδία την μεγαλύτερη αγορά στρατιωτικού εξοπλισμού στον πλανήτη τα τελευταία πέντε χρόνια.**(Πίνακας:21ος)** Οι Ρωσικές εταιρίες εκμεταλλεύονται τις μικρές δυνατότητες της Ινδικής βιομηχανίας για τη παραγωγή ολοκληρωμένων προϊόντων εν παραλλήλω με τις μεγάλες της δυνατότητες σε τεχνολογικούς τομείς της Ινδίας ώστε να επιτύχουν την συνεργασία στην παραγωγή οπλικών συστημάτων, με αποτέλεσμα τα Ρωσικά οπλικά συστήματα να καθίστανται ελκυστικά για το στρατό της Ινδίας.

Μία πρώτη προσέγγιση δείχνει πως σύμφωνα με το Ρωσικό Κέντρο Ανάλυσης Διεθνούς Εμπορίου Όπλων (Center for Analysis of International Weapons Trade), οι Ινδικές ένοπλες δυνάμεις απορρόφησαν περίπου το 42% των Ρωσικών εξαγωγών αμυντικού υλικού για το διάστημα μεταξύ των ετών 2008-2012, εκτιμώμενης αξίας 15 δις δολαρίων.**(Πίνακας:12ος)** Ο όγκος των αμυντικών συναλλαγών της Ρωσίας με την Ινδία ετησίως φθάνει τα 1,5 δις δολάρια κατά μέσο όρο, ενώ από τη δεκαετία του 60 και έπειτα η Ινδία έχει αποκτήσει αμυντικό υλικό συνολικής αξίας περίπου 40 δις δολαρίων[45]. Επίσης δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί πως στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ των ενόπλων δυνάμεων των δύο χωρών διεξάγονται κοινές ασκήσεις υπό τον τίτλο

[45] Για το διάστημα μεταξύ των ετών 2012-2017 η Ινδία στοχεύει να δαπανήσει 30 δις δολάρια για τον εκσυγχρονισμό του στρατεύματος της, ενώ το ποσό αυτό αναμένεται να ανέλθει στα 80 δις μέχρι το 2022.

«INDRA».**(Εικονα:2η)**Χαρακτηριστικά αξίζει να αναφερθεί πως κατά τα έτη 2014-15, πραγματοποιήθηκαν κοινές ασκήσεις του στρατού, ναυτικού και πολεμικής αεροπορίας των δύο χωρών.

Έμφαση πρέπει να δοθεί σε αυτό το σημείο στην συνεργασία των δύο χωρών για την κατασκευή του υπερηχητικού πυραύλου cruise εναντίον πλοίων (ASCM) BrahMos[46].**(Εικονα:5η)** Ο συγκεκριμένος πύραυλος αναπτύχθηκε από κοινού από τον Οργανισμό Αμυντικής Έρευνας και Ανάπτυξης (DRDO) της Ινδίας και της Ρωσικής κρατικής εταιρεία NPO Masahinostroyenia. Εκτός από τις εκδόσεις του BrahMos για εκτόξευση από πολεμικά πλοία, επίγειες πλατφόρμες και αεροσκάφη ναυτικής συνεργασίας, ετοιμάζεται και μια παραλλαγή για χρήση από μαχητικά αεροσκάφη, ενώ ενδέχεται να κατασκευαστούν και εκδόσεις που θα μπορούν να εξαπολύονται από υποβρύχια εν καταδύσει. Ο BrahMos αναμένεται να προσφέρει επιχειρησιακό πλεονέκτημα στο Ινδικό ναυτικό έναντι του Κινεζικού και γενικότερα θα αποτελέσει ένα σημαντικό γεωπολιτικό ατού στα χέρια της Ινδίας για την πρωτοκαθεδρία στη Νοτιοανατολική Ασία. Περί τις 20 Ινδικές εταιρείες και επτά Ρωσικές εμπλέκονται στην κατασκευή των συστημάτων του πυραύλου ενώ άλλες 40 Ινδικές εταιρείες εμπλέκονται στην τελική του συναρμολόγηση[47]. Αυτή η συνεργασία εκ παραλλήλω με τις κολοσσιαίας κλίμακας συμφωνίες αμυντικής συνεργασίας των δύο χωρών, με αποκορύφωμα αυτήν του μαχητικού αεροσκάφους πέμπτης γενεάς Sukhoi PAK FA, **(Εικονα:6η)** τείνουν εν πολλοίς να καταστήσουν αναιμική την Αμερικανο-Ινδική συνεργασία στον τομέα των εξοπλισμών.

[46] Είναι ένας αυτοκατευθυνόμενος πύραυλος, μήκους 8,4 μέτρων και βάρους 3,9 τόνων Χρησιμοποιεί κινητήρα «υγρού αυλωθητή» (“liquid ramjet”) και μεταφέρει πολεμική κεφαλή 250-350 κιλών. Επιτυγχάνει μεγίστη ταχύτητα περίπου τρεις φορές την ταχύτητα του ήχου (Mach 3) ενώ το βεληνεκές του φθάνει ή και ξεπερνά τα 300 χλμ. Το βλήμα παρουσιάζει μικρό ίχνος ώστε να δυσκολεύει τον εντοπισμό του από την εχθρική αεράμυνα. Το ανά μονάδα κόστος φτάνει τα τρία εκατομμύρια δολάρια.

[47] Γρίβας Κ.(2010), Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή. Αθήνα: Α. Λιβάνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^{ο} «ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΝΔΙΑΣ - ΡΩΣΙΑΣ»

«Οι σχέσεις με την Ινδία ήταν και είμαι σίγουρος ότι θα είναι πάντα μια από τις σημαντικότερες προτεραιότητες της εξωτερικής πολιτικής της χώρας μας. Πρέπει να πούμε ειλικρινά ότι ποτέ δεν επισκιάστηκαν από διαφωνίες ή συγκρούσεις. Αυτή η αμοιβαία κατανόηση είναι πράγματι η κοινή κληρονομιά των λαών μας. Αποτιμάται και λατρεύεται στη χώρα μας, στη Ρωσία και στην Ινδία. Και είμαστε δικαίως υπερήφανοι για το πόσο κοντά είναι οι σχέσεις μεταξύ των χωρών μας».

Ντμίτρι Ανατόλιεβιτς Μεντβιέντεφ Πρωθυπουργός της Ρωσίας

«... οι σχέσεις Ινδίας-Ρωσίας βασίζονται στη βαθιά φιλία και την αμοιβαία εμπιστοσύνη και δεν επηρεάζονται από παροδικές πολιτικές τάσεις. Η Ρωσία ήταν ένας σταθερός πυλώνας σε δύσκολες στιγμές στην ιστορία της Ινδίας. Η Ινδία θα ανταποδώσει αυτή την υποστήριξη. Η Ρωσία είναι και θα παραμείνει σημαντικότερη αμυντική εταίρος μας και βασικός εταίρος για την ενεργειακή μας ασφάλεια, τόσο για την πυρηνική ενέργεια και των υδρογονανθράκων».

Pranab Mukherjee Πρόεδρος της Ινδίας

ΨΗΛΑΦΙΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΡΩΣΙΑΣ ΚΑΙ ΙΝΔΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η διάλυση της ΕΣΣΔ τον Δεκέμβριο του 1991 αποτέλεσε ένα γεγονός που άλλαξε συθέμελα το διεθνές σύστημα και οδήγησε στη μεταψυχροπολεμική εποχή[48]. Με την αποδόμηση του Σοβιετικού συνασπισμού ο διεθνής πολιτικός στίβος απώλεσε ένα παράγοντα εξισορρόπησης ισχύος σε επίπεδο διεθνούς συστήματος. Στις ΗΠΑ ο C. Krauthammer κάνει λόγο για μονοπολική στιγμή (unipolar moment) αποδίδοντας έτσι τον περιορισμένο χρονικό ορίζοντα του μονοπολισμού.

Από την άλλη πλευρά, στη διεθνή σκηνή η Ρωσία προσπαθεί να διαχειριστεί την φήμη της ως μεγάλη δύναμη πιέζοντας για στρατηγική αυτονομία. Με την ενέργεια ως κύριο πυλώνα της πολιτικής της, δείχνει αποφασισμένη να επιστρέψει σταδιακά και να λάβει έναν πιο ενεργό ρόλο στη διαχείριση του συνόλου των

[48] Καραγιάννης, Μ. (2010) Η Ρωσία Σήμερα. Αθήνα: Ποιότητα.

ζητημάτων στην περιφερειακή και παγκόσμια πολιτική σκηνή. Σύμμαχο της έχει κυρίως την Κίνα αλλά και την Ινδία οι οποίες απορρίπτουν τη διαμόρφωση ενός διεθνούς συστήματος με ηγεμονική ή λανθάνουσα ηγεμονική δομή. Με την δημιουργία συνεργατικών συνασπισμών και στρατιωτικών συμμαχιών επιχειρούν να δημιουργήσουν ένα ισορροπημένο και πολυπολικό διεθνές σύστημα αλλά και μία διεθνής πολιτική και οικονομική τάξη πραγμάτων αμοιβαία επωφελής για όλους.

Στο σημείο αυτό αξίζει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη γεωπολιτική σημασία της πολιτικής των ΗΠΑ μέσω της προσπάθειας διεύρυνσης της Ατλαντικής Συμμαχίας καθώς και στα προβλήματα που δημιουργεί στη Μόσχα. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς είναι σαφές ότι η Ρωσία αποτελεί το κλειδί για τη σταθερότητα στον Καύκασο. Ωστόσο η στρατηγική της Ουάσινγκτον δεν επιτρέπει τη διαμόρφωση ενός συνεργατικού κλίματος από πλευράς Μόσχας. Για όσο καιρό η Ρωσία αισθάνεται ότι αποτελεί στόχο μίας πολιτικής ανάσχεσης και απομόνωσης δεν θα υιοθετεί συνεργατικές πολιτικές. Η Αμερικανική πολιτική αποτροπής διαμόρφωσης συνθηκών πολυπολικότητας στο διεθνές σύστημα καθώς και η δραματική κλιμάκωση της αντιπαράθεσης Γεωργίας – Ρωσίας αποτέλεσαν προκλήσεις που δεν θα μπορούσαν να μείνουν χωρίς απάντηση από μία χώρα που αναζητά ουσιαστικά ένα περιφερειακό ρόλο. Σύμφωνα με τον Richard Falk «η Ρωσική συμπεριφορά φαίνεται κυρίως να υποκινείται από μια παραδοσιακά περιορισμένη «χωροταξικά» προσπάθεια για την εγκαθίδρυση μιας φιλικής και σταθερής από άποψη ασφάλειας ζώνης σε χώρες κοντά στα σύνορά της. Επαναδιεκδικεί τη δημιουργία μιας σφαίρας επιρροής με ιστορικές καταβολές. Μπορεί να ερμηνευθεί η συμπεριφορά της Ρωσίας ως μια προσπάθεια να εξασφαλίσει εμμέσως τον έλεγχο του αποκαλούμενου «εγγύς εξωτερικού» (near abroad) που χάθηκε μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης[49].

Ταυτόχρονα, η άνοδος της Ινδίας αλλά και της Κίνας αντιπροσωπεύει ένα γεωπολιτικό γεγονός ιστορικών διαστάσεων. Σπάνια το παγκόσμιο σύστημα γνώρισε ταυτόχρονα την επανεμφάνιση δύο μεγάλων δυνάμεων, χωρών που διαθέτουν μεγάλους πληθυσμούς, έχουν αρχαία ιστορία και κυριαρχούν στη

[49] Βοσκόπουλος, Γ. (2008). Ο αμερικανικός παράγοντας στη διαμόρφωση των Ευρω-ρωσικών σχέσεων: τα ελληνικά διλήμματα. Γεωστρατηγική 14.

γεωγραφική περιφέρεια στην οποία βρίσκονται. Η επιστροφή της Ινδίας αλλά και της Κίνας στο προσκήνιο με αιχμή τις ακμάζουσες οικονομίες τους σηματοδοτεί μετά από αρκετούς αιώνες την ανάδειξη της Ασίας ως σημαντικού παράγοντα στο παγκόσμιο σύστημα.

Στηριζόμενοι στα παραπάνω θα εξεταστούν οι επιρροές του γεωπολιτικού παράγοντα με βάση ορισμένους σημαντικούς πυλώνες όπως είναι η άμυνα, η οικονομία, οι διακρατικές πολεμικές ενέργειες, η πολιτική και ο πολιτισμός που διαθέτουν η Ρωσία και η Ινδία στο πλαίσιο των διαχρονικών σχέσεων μεταξύ των διεθνών δρώντων. Μέσα από τις συνεργασίες των δύο κρατών που προκύπτουν μέσα σε ένα πολυπολικό σύστημα όπου υπάρχουν πολλές εχθρικές αλλά και ισοδύναμες χώρες που ανταγωνίζονται ή δυνάμεις που διαθέτουν σημαντική ισχύ και συνεργάζονται από κοινού θα αποσαφηνιστούν οι γεωπολιτικοί προσανατολισμοί τους αλλά και θα προσδιοριστούν οι αλλαγές στις ισορροπίες ισχύος που προκύπτουν στο διεθνές σύστημα.

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ

Εκ προοιμίου, οι σχέσεις των δύο χωρών αποκρυσταλλώθηκαν στη δεκαετία του 1950 ως μια επιτυχημένη Σοβιετική προσπάθεια για την ανάπτυξη στενότερων σχέσεων με τις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Κατόπιν το 1954 μετά την συμφωνία ΗΠΑ-Πακιστάν παρέχεται στην Ρωσία η αφορμή να ενισχύσει στρατιωτικά την Ινδία. Στα χρόνια που ακολουθούν τον Σινο- Ινδικό πόλεμο του 1962 υπάρχει μια περαιτέρω ενίσχυση των δεσμών των δύο χωρών που οφείλεται στην ιδεολογική σύγκλιση, στην χρησιμοποίηση πολιτικών και οικονομικών δυνατοτήτων για την επίτευξη πολιτικών στόχων και εν τέλει επισφραγίζεται από την σύναψη στρατιωτικών συμφωνιών και την παροχή οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας από την Ρωσία προς την Ινδία.

Εν συνεχεία, την περίοδο που ακολουθεί, ο ανταγωνισμός σε όλα τα επίπεδα μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης, Κίνας και ΗΠΑ για επιρροή στην περιοχή κλιμακώνεται. Η ΕΣΣΔ, οραματίζεται την ισότητα με τις ΗΠΑ σε διάφορα επίπεδα συμπεριλαμβανομένων και ένα ισότιμο ρόλο στις παγκόσμιες υποθέσεις, γεγονός που σε περιφερειακό επίπεδο, αντικατοπτρίζεται με την επιτυχή μεσολάβησή της το 1965 για την επίτευξη ειρήνης μεταξύ της Ινδίας και του Πακιστάν μετά από μια

Ινδό-Πακιστανική σύγκρουση για το Κασμίρ. Έτσι με αυτό τον τρόπο αρνείται να δώσει πρωταρχικό ρόλο στις ΗΠΑ για τη διαχείριση της ασφαλείας της περιοχής.

Σε αυτή την περίοδο διαπιστώθηκε περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεων της Ρωσίας με την Ινδία σε όλα τα επίπεδα πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά. Στην έκθεσή του στο 23ο Συνέδριο CPSU[50] του 1966, ο τότε Πρόεδρος Leonid Brezhnev δήλωσε ότι: «παραδοσιακή είναι η φιλία μας με την Ινδία και τον υπέροχο λαό της, μια φιλία που έχει αντέξει στη δοκιμασία του χρόνου, έχει αυξηθεί και είναι ακόμη ισχυρότερη [51]».

Αξίζει να σημειωθεί πως το 1971 η Ινδία υποστήριξε την προσπάθεια να αποσχιστεί το Ανατολικό Πακιστάν από την πολιτική ένωσή του με το Δυτικό Πακιστάν. Για να αποτρέψει την πιθανή Κινεζική είσοδο στη σύγκρουση από την πλευρά του Δυτικού Πακιστάν, υπέγραψε με τη Σοβιετική Ένωση, τη Συνθήκη Ινδο-Σοβιετικής Φιλίας και Συνεργασίας. Η εν λόγω σύγκρουση οδήγησε τη δημιουργία του νέου κράτους του Μπανγκλαντές. Την περίοδο εκείνη η Ινδία χρειαζόταν απεγνωσμένα τη Σοβιετική διπλωματική και στρατηγική στήριξη σε περίπτωση πολέμου με το Πακιστάν[52]. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 οι σχέσεις μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και της Ινδίας διαταράχθηκαν εξαιτίας της στροφής της Ινδίας προς τη δημιουργία καλύτερων οικονομικών και στρατιωτικών σχέσεων με τις Δυτικές χώρες.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, οι σχέσεις των δύο χωρών αναθερμάνθηκαν κυρίως λόγω της υψηλής προτεραιότητας που τέθηκε από την πλευρά της Ινδικής εξωτερικής πολιτικής με αντίκτυπο σε γεωπολιτικό επίπεδο που εκφράστηκε με την Σοβιετική-Ινδική σύγκλιση απόψεων για τον πυρηνικό αφοπλισμό και την Ινδική υποστήριξη της πρότασης του Γκορμπατσόφ προς τις ΗΠΑ. Η εν λόγω πρόταση περιελάμβανε την απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών καθώς και το πάγωμα των στρατηγικών επιθετικών όπλων. Όμως στους γεωπολιτικούς παράγοντες που προσδιορίζουν τις σχέσεις των δύο χωρών την

[50] Κομμουνιστικό Κόμμα της Σοβιετικής Ένωσης

[51] Harsh, P. (2008) Contemporary Debates in Indian Foreign and Security Policy India Negotiates Its Rise in the International System. United States of America Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.

[52] Ο Kissinger είχε προειδοποιήσει την Ινδία, «Αν ξεσπάσει πόλεμος μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν, και εμπλακεί η Κίνα στην πλευρά του Πακιστάν, δε θα είμαστε σε θέση να σας βοηθήσουμε εναντίον της Κίνας.».

περίοδο εκείνη αναδεικνύεται περαιτέρω και ο παράγοντας της Κίνας καθώς σε αντίθεση με τις προηγούμενες περιόδους η Ινδία είδε τόσο την Κίνα όσο και τους Σοβιετικούς να επιδιώκουν να βελτιώσουν τις αμοιβαίες σχέσεις τους.

Τέλος, σε αυτό το σημείο δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτισε η πολιτική πώλησης στρατιωτικού υλικού της ΕΣΣΔ κατά την περίοδο 1955-81 που διαμορφώθηκε σημαντικά από τους γεωπολιτικούς παράγοντες, εξαιτίας του ανταγωνισμού των υπερδυνάμεων. Συγκεκριμένα, την περίοδο διακυβέρνησης του Γιέλτσιν το 70% του αμυντικού εξοπλισμού της Ινδίας ήταν Σοβιετικής προέλευσης, με αποτέλεσμα να είναι σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένη από τη Ρωσία σε κρίσιμα ανταλλακτικά, με συνέπεια να έπρεπε να διαπραγματευτεί την αγορά στρατιωτικού εξοπλισμού σε αυτό το μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Αντίθετα η σκληρή οικονομική πραγματικότητα οδηγούσε τη Ρωσία να χρησιμοποιεί την αμυντική της βιομηχανία για οικονομικούς σκοπούς που υπερκάλυπταν τους πολιτικο-στρατηγικούς[53]. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την περίοδο εκείνη η Ινδία να ανησυχεί για την επίδραση που θα μπορούσε να έχει η πώληση κρίσιμου στρατιωτικού υλικού στους γεωπολιτικούς της αντιπάλους δηλαδή την Κίνα και Πακιστάν.

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ

Η περίοδος που ακολούθησε τον ψυχρό πόλεμο μετά το 1991 οδήγησε στην κατάρρευση ενός από τους πόλους της διπολικής διαμόρφωσης του κόσμου και την εμφάνιση και άλλων κέντρων ισχύος με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζεται από πολλά γεωπολιτικά σενάρια. Η ιδεολογική αντιπαράθεση έλαβε τέλος και τα κράτη στράφηκαν προς την οικονομία. Αυτές οι αλλαγές είχαν τρομακτική επίδραση και οριοθέτησαν την πολιτική ασφαλείας της Ρωσίας καθώς και τις σχέσεις της με τις χώρες του τρίτου κόσμου. Κατόπιν τούτου η Ρωσία απασχολημένη από τα δικά της οικονομικά προβλήματα και την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ στην περιοχή παραμέλησε τις σχέσεις τις με την Ινδία.

[53] Stobdan, P. (2010), India-Russia Strategic Partnership Common Perspectives. Nisha Sahai Achuthan, Soviet/Post-Soviet Security Perspectives towards South Asia : An Historical, Analytic Overview, Institute for Defense Studies and Analyses New Delhi.

Μετά από μια προσεκτική ματιά έπειτα από το 2000 στην περίοδο διακυβέρνησης από τον Β. Πούτιν διαπιστώνεται ότι τέθηκαν γερά τα θεμέλια της πολύπλευρης στρατηγικής εταιρικής σχέσης μεταξύ της Ρωσίας και της Ινδίας ώστε να σταθεροποιηθούν και να μείνουν ανεπηρέαστες από τις μετατοπίσεις στο παγκόσμιο και περιφερειακό πολιτικό κλίμα που χαρακτήρισαν την μετά ψυχρό πολεμική διπλωματία. Αυτές οι σχέσεις εκφράστηκαν στην αμοιβαία διπλωματική υποστήριξη των δύο χωρών ώστε να έχουν μια αποτελεσματική φωνή σε παγκόσμια και περιφερειακά κέντρα και οργανισμούς. Σε αυτό συνέτειναν βέβαια και τα συγκλίνοντα συμφέροντα ασφαλείας των δύο χωρών σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Χαρακτηριστικό σημείο της σύμπραξης των δύο χωρών στην διεθνή αρένα υπήρξαν η υποστήριξη της Ρωσίας ώστε η Ινδία να έχει μια μόνιμη θέση στο Συμβούλιο ασφαλείας, η ταύτιση της Ινδίας με τις θέσεις τις Ρωσίας για την αναβάθμιση του ρόλου του συμβουλίου ασφαλείας και τέλος η πρόσκληση της Ινδίας να συμμετάσχει στον οργανισμό συνεργασίας της Σαγκάης.

Όμως δεν χωρά αμφιβολία, πως στις σχέσεις των δύο χωρών αναδεικνύεται ο μεγαλύτερος ρόλος που επιδιώκει η Ινδία για τον εαυτό της στο διεθνές σύστημα. Η φιλοδοξία της αυτή βασίζεται στις τεράστιες οικονομικές της δυνατότητες και στην πολιτική της σταθερότητα. Με αυτό τον τρόπο η Ινδία πιστεύει ότι θα καθιερωθεί ως μια μεγάλη δύναμη σχεδόν ισότιμη με τις μεγάλες υπερδυνάμεις του διεθνούς συστήματος. Σταδιακά εγκαταλείπει τον ρόλο του εξισσορροπιστή ισχύος και τηρεί ίσες αποστάσεις από τις μεγάλες δυνάμεις. Παρόλα αυτά η Ινδία θεωρεί τις σταθερές της σχέσεις με την Ρωσία που αντέχουν μέσα στο χρόνο μία κρίσιμη πτυχή για την διαμόρφωση του ρόλου της στο παγκόσμιο σύστημα. Κλείνοντας, είναι προφανές μέσα από την γεωπολιτική ματιά πως η Ρωσία μπορεί να καταστεί αξιόπιστος σύμμαχος της Ινδίας στην περίπτωση της άμεσης απειλής της από το μουσουλμανικό στοιχείο ή από την Κίνα.

Συνεχίζοντας την ανάλυση, αξίζει να σημειωθεί ότι οι δύο χώρες στην εξωτερική τους πολιτική υποστηρίζουν την προοπτική ενός πολυπολικού κόσμου και τη δυνατότητα ενίσχυσης δημοκρατικών διεθνών οργανισμών για την λήψη ομόφωνων αποφάσεων μέσω αυτών των οργανισμών όπως είναι ο ΟΗΕ. Επί τούτοις, οι δύο χώρες αλληλοϋποστηρίζονται ιδεολογικά διότι αμφότερες αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του ισλαμικού φονταμενταλισμού, που κύρια

έκφραση βρίσκει στα αποσχιστικά κινήματα των Τσετσένων αυτονομιστών στα Νότια σύνορα της Ρωσίας και στην αντιπαράθεση της Ινδίας με το Πακιστάν.

Στο ίδιο πλαίσιο, η ταχεία επιδείνωση της κατάστασης ασφαλείας στο Αφγανιστάν είναι ένας βασικός παράγοντας διαμόρφωσης των σχέσεων των δύο χωρών τα τελευταία χρόνια. Οι ισχυρισμοί της Μόσχας ότι η κατάσταση στο Αφγανιστάν έχει επιπτώσεις στην ασφάλεια τόσο τη Ινδίας όσο και της Ρωσίας υπογραμμίζει τη σύγκλιση απόψεων μεταξύ των δύο κρατών σχετικά με την εξελισσόμενη κατάσταση στο Αφγανιστάν. Αυτό συμβαίνει γιατί και οι δύο χώρες έχουν υποστηρίξει με συνέπεια ότι ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας δεν μπορεί να είναι επιλεκτικός και ότι η διάκριση μεταξύ «καλών» και «κακών» Ταλιμπάν είναι ολέθρια. Ως συνέπεια των παραπάνω είναι η στενή συνεργασία της Ινδίας και της Ρωσίας στο ζήτημα του Αφγανιστάν. Αυτό έρχεται σε μια στιγμή που αυξάνεται η Ινδική απογοήτευση για τις ενέργειες της Δύσης στην περιοχή του Αφγανιστάν και του Πακιστάν[54] με αποτέλεσμα η χώρα να εξετάζει εναλλακτικές επιλογές πολιτικής για τη διασφάλιση των συμφερόντων της. Επί τούτου, αξίζει να σημειωθεί πως οι ΗΠΑ έχουν ενεργά αποθαρρύνει την Ινδία από το να υιοθετήσει ένα πιο ενεργό προφίλ στο Αφγανιστάν με το φόβο μήπως προσβάλλει το Πακιστάν. Εν τέλει, οι κοινές ανησυχίες των δύο χωρών σχετικά με τον ισλαμικό εξτρεμισμό και την διακίνηση ναρκωτικών που προέρχονται από την περιοχή του Αφγανιστάν και του Πακιστάν τις οδηγεί να ισχυρίζονται πως η επιτυχημένη σταθεροποίηση στη περιοχή θα επιτευχθεί μόνο μετά από την κατάργηση των ασφαλών καταφυγίων και υποδομών για την τρομοκρατία και τον βίαιο εξτρεμισμό στο Πακιστάν και το Αφγανιστάν[55].

Σε ένα άλλο επίπεδο πρέπει να υπογραμμιστεί, πως μετά την υπογραφή της «Στρατηγικής Εταιρικής Σχέσης» μεταξύ της Ινδίας και της Ρωσίας τον Οκτώβριο του 2000 οι δεσμοί των δύο χωρών έχουν αποκτήσει ένα νέο ποιοτικό χαρακτήρα

[54] AfPak (ή Af-Pak) είναι ένας νεολογισμός που χρησιμοποιούνταν στο εσωτερικό των ΗΠΑ από κύκλους της εξωτερικής πολιτικής για να ορίσουν το Αφγανιστάν και το Πακιστάν ως ένα ενιαίο θέατρο των επιχειρήσεων. Ο νεολογισμός αντικατοπτρίζει την πολιτική προσέγγιση που εισήγαγε η κυβέρνηση Ομπάμα , η οποία θεωρεί τη περιοχή του Αφγανιστάν και του Πακιστάν ως μια ενιαία, κυρίαρχη πολιτική και στρατιωτική κατάσταση που απαιτεί μια κοινή πολιτική στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Μετά από έντονη κριτική από το Πακιστάν, καταδικάζοντας την αντιληπτή σύγκριση της χώρας τους με το Αφγανιστάν, η κυβέρνηση των ΗΠΑ σταμάτησε να χρησιμοποιεί τον όρο το 2010.

[55] Harsh V. P (2013) India-Russia Ties and India's Strategic Culture: Dominance of a Realist Worldview, India Review, India Review, vol. 12, no. 1, pp. 1–19.

με ενισχυμένα επίπεδα συνεργασίας σε όλες σχεδόν τις περιοχές των διμερών σχέσεων όπως πολιτικών, ασφαλείας, εμπορίου, οικονομίας, άμυνας, επιστήμης, τεχνολογίας και πολιτισμού. Σύμφωνα με τη «στρατηγική εταιρική σχέση», διάφοροι μηχανισμοί θεσμοθετημένου διαλόγου λειτουργούν τόσο σε πολιτικό όσο και σε επίσημο επίπεδο ώστε να διασφαλιστεί η τακτική αλληλεπίδραση και η παρακολούθηση των δραστηριοτήτων συνεργασίας. Κλείνοντας, κατά την επίσκεψη του Προέδρου της Ρωσίας στην Ινδία το Δεκέμβριο του 2010, η στρατηγική εταιρική σχέση μετατράπηκε σε «ειδική και προνομιακή στρατηγική συνεργασία».

Ως εκ τούτου, η ετήσια διάσκεψη κορυφής μεταξύ του πρωθυπουργού της Ινδίας και του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας είναι ο υψηλότερος μηχανισμός θεσμοθετημένου διαλόγου στο πλαίσιο της «στρατηγικής εταιρικής σχέσης» μεταξύ της Ινδίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Έχουν λάβει χώρα ετήσιοι σύνοδοι κορυφής εναλλακτικά στην Ινδία και τη Ρωσία με τη 15η ετήσια σύνοδο κορυφής που πραγματοποιήθηκε στο Νέο Δελχί, κατά την επίσκεψη του Προέδρου Πούτιν στην Ινδία, στις 11 Δεκεμβρίου 2014. Κατά τη διάρκεια της εν λόγω συνόδου υπογράφηκαν 20 σημαντικές συμφωνίες που καλύπτουν τη συνεργασία στην πυρηνική ενέργεια, την άμυνα, τους υδρογονάνθρακες, την επιστήμη και την τεχνολογία, το εμπόριο και τις επενδύσεις. Ο πρωθυπουργός Ναρέντρα Μόντι και ο Πρόεδρος Πούτιν ενέκριναν επίσης μια κοινή δήλωση «Druzhba-Dosti»: «ένα όραμα για την ενίσχυση της εταιρικής σχέσης Ινδίας-Ρωσίας κατά την επόμενη δεκαετία». Εκτός αυτού, υπάρχουν και άλλες υψηλού επιπέδου αλληλεπιδράσεις μεταξύ των δύο χωρών. Δύο διακυβερνητικές επιτροπές - μία για το εμπόριο, οικονομία, επιστήμη, τεχνολογία και πολιτιστική συνεργασία που προεδρεύει από κοινού ο Υπουργός Εξωτερικών Υποθέσεων της Ινδίας και ο Ρώσος αναπληρωτής πρωθυπουργός και μία άλλη για τη στρατιωτική συνεργασία που προεδρεύει από κοινού ο Ρώσος και ο Ινδός υπουργός άμυνας, συνέρχονται κάθε χρόνο[56].

Εντούτοις, δεν θα πρέπει να παραγνωριστούν και ορισμένα προβλήματα στην διμερή πολιτιστική συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών μέσα σε ένα σκηνικό οξύτατου ανταγωνισμού μεταξύ της Ρωσίας και των ΗΠΑ για την επίδραση στην

[56] Government of India (2014) The Ministry of External Affairs (https://mea.gov.in/Portal/CountryQuickLink/597_Russia_January_2014.pdf)

Ινδία. Τις τελευταίες δεκαετίες η Ρωσία έχει χάσει τα πλεονεκτήματα που απολάμβανε προηγουμένως όσον αφορά την Ινδία, κυρίως λόγω της έλλειψης της επιρροής της στα μέσα πληροφόρησης και επικοινωνίας της Ινδίας. Αυτό δημιουργεί ορισμένες προϋποθέσεις για τη μετατόπιση του Ν. Δελχί προς μεγαλύτερη αλληλεπίδραση με άλλα κράτη, ενώ σημαντικό βαθμό διαδραματίζει το γεγονός ότι οι απόψεις των Ινδών για τη Ρωσία βασίζονται κυρίως στις πληροφορίες που διαμορφώθηκαν κατά την διάρκεια της Σοβιετικής περιόδου. Χαρακτηριστικά, περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού της Ινδίας πιστεύει ότι η Ρωσία και η Σοβιετική Ένωση είναι η ίδια χώρα και μόνο το όνομα έχει αλλάξει. Στη δημιουργία αρνητικής εικόνας της Ρωσίας στην Ινδία συνέτειναν επίσης τα περιστατικά που συνέβησαν στην Ρωσία στις αρχές της δεκαετίας του 1990 όπως επίσης το γεγονός ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης των δύο χωρών εστιάζουν την προσοχή τους πρωτίστως στα αρνητικά συμβάντα και προβλήματα στις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για την αμυντική συνεργασία μεταξύ τους[57].

Εν αντιθέσει με τα παραπάνω, υπάρχει ισχυρή παράδοση των Ινδικών μελετών στη Ρωσία. Χαρακτηριστικό σημείο αυτών των δεσμών είναι η στενή σχέση που έχει συνάψει το πολιτιστικό κέντρο Jawaharlal Nehru της Πρεσβείας της Ινδίας στη Μόσχα με τα κορυφαία Ρωσικά πανεπιστήμια. Συν τοις άλλοις, υπάρχει η έδρα Μαχάτμα Γκάντι στην Ινδική φιλοσοφία στο Ινστιτούτο Φιλοσοφίας της Μόσχας, ενώ περίπου 20 Ρωσικοί οργανισμοί, συμπεριλαμβανομένων των κορυφαίων πανεπιστημίων και σχολείων διδάσκουν τακτικά Χίντι[58] σε 1500 Ρώσους φοιτητές. Τέλος υπάρχουν τακτικές πολιτιστικές πρωτοβουλίες για την προώθηση διαπροσωπικών επαφών μεταξύ της Ινδίας και της Ρωσίας, συμπεριλαμβανομένων των αμοιβαίων ετών πολιτισμού που διεξάγει η μία χώρα στην άλλη[59].

Μπορεί λοιπόν να υποστηριχθεί με σαφήνεια πως η Ρωσία και η Ινδία απολαμβάνουν μια πολύπλευρη σχέση που κυμαίνεται αφενός σε πολιτικούς και

[57] Trubnikov, V.I. (2013) Postulates on Russia-India Relations Russian. International Affairs Council.

[58] Τα χίντι, είναι η πιο γνωστή διαδεδομένη γλώσσα στην Ινδία, η οποία ομιλείται στην πλειονότητα των πολιτειών της Ινδίας. Ανήκει στην ομάδα των Ινδοευρωπαϊκών γλωσσών. Κατατάσσεται τρίτη γλώσσα σε αριθμό ομιλητών.

[59] Government of India (2014) The Ministry of External Affairs (https://mea.gov.in/Portal/CountryQuickLink/597_Russia_January_2014.pdf)

οικονομικούς δεσμούς και αφετέρου σε τεχνολογικούς και στρατηγικούς. Από αρκετές πλευρές είναι μια ιδιαίτερη και μοναδική σχέση. Για την Ρωσία η Ινδία αποτελεί μια αναντικατάστατη δύναμη εξισορρόπησης με σκοπό να αντιμετωπίσει τις περιφερειακές και διεθνείς ανησυχίες ώστε να αποτελέσει μια προστιθέμενη πηγή στην δύναμη της για να ασκεί οικονομική και επιστημονική πίεση διεθνώς. Επιπρόσθετα οι δεσμοί της με την Ινδία στοχεύουν στην αντιστάθμιση της Κινέζικης και Αμερικάνικης επιρροής στην περιοχή. Από την πλευρά της η Ινδία απολαμβάνει πολύτιμη βοήθεια από την Ρωσία στη κατασκευή βασικών βιομηχανικών υποδομών ενώ παράλληλα της προσφέρει προστασία από εξωτερικούς αντιπάλους, όπως το Πακιστάν και η Κίνα.

Ως επιμύθιο, για να σκιαγραφηθούν οι σχέσεις των δύο χωρών παραθέτεται η συναισθηματική ομιλία του Β. Πούτιν στο Ινδικό Κοινοβούλιο, στην πρώτη του επίσκεψη στην Ινδία: «αυτή είναι η πρώτη επίσκεψή μου στην Ινδία. Ειλικρινά με συγκινούν η φιλικότητα, ειλικρίνεια και η εγκαρδιότητα που βιώνουμε στο Ινδικό έδαφος. Αυτό αποτελεί απόδειξη ότι οι Ρωσο-Ινδικές σχέσεις είναι απαλλαγμένες από οποιαδήποτε πολιτικές διακυμάνσεις. Είναι σταθερές, και δεν έχουν τροποποιηθεί στο χρόνο... η Ινδία ανέκαθεν παραμένει μία από τις πιο σημαντικές περιοχές της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, και έχει μια ιδιαίτερη επιρροή και σημασία για μας. Θα ήθελα να τονίσω..., ότι δεν έχει σημασία πώς οι σχέσεις μας με άλλες χώρες αναπτύχθηκαν... είναι να μην θιγούν οι σχέσεις μας με την Ινδία. Η Ινδία είναι μια μεγάλη χώρα. Είναι μακράς διάρκειας συνεργάτης και σύμμαχος μας... δεν υπήρξε ποτέ καμιά φωνή σύγκρουσης.... Ρωσία και η Ινδία είναι αρχαίοι πολιτισμοί, αλλά την ίδια στιγμή είναι ζωντανές δημοκρατίες[60]

[60] Ibid, Σελ 129 .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^{ο} «Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΡΩΣΙΑΣ ΙΝΔΙΑΣ»

Η ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Στις παραμονές του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο πρώτος Λόρδος του Ναυαρχείου[61] Ουίνστον Τσόρτσιλ πήρε μια ιστορική απόφαση: να μετατρέψει την πηγή τροφοδοσίας των πλοίων του Βρετανικού Ναυτικού από άνθρακα σε πετρέλαιο ώστε ο στόλος να γίνει γρηγορότερος από τον αντίπαλο Γερμανικό. Όμως αυτή η στροφή σήμαινε ότι το Βασιλικό Ναυτικό δεν θα στηριζόταν πλέον στον άνθρακα από την Ουαλία αλλά στις ανασφαλείς προμήθειες πετρελαίου από την Περσία. Από τότε η ενεργειακή ασφάλεια έγινε το ερώτημα που έπρεπε να απαντηθεί για τον σχεδιασμό της εθνικής στρατηγικής κάθε κράτους. Ποία ήταν όμως η απάντηση του Τσόρτσιλ; «Η ασφάλεια και η σταθερότητα στη προμήθεια πετρελαίου» είπε, βρίσκονται στη «ποικιλία και μόνο στη ποικιλία».

Μετά από την απόφαση του Τσόρτσιλ, η ενέργεια δεν θεωρείται απλά ως ένα ακόμα παγκόσμιο εμπορεύσιμο αγαθό αλλά ως ένα κρίσιμο στοιχείο της ασφάλειας ενός κράτους. Αυτό οφείλεται αφενός στον πρωτεύοντα ρόλο που παίζει στις σύγχρονες αναπτυγμένες αλλά και αναπτυσσόμενες οικονομίες και αφετέρου στο γεγονός ότι η Δύση είναι ελλειμματική σε ενεργειακούς πόρους με κατά συνέπεια να είναι αναγκασμένη να εισάγει ενέργεια από ασταθείς και συχνά, εχθρικές περιοχές του πλανήτη.

Στην σημερινή εποχή όταν μιλάμε για ενέργεια, η σκέψη πηγαίνει καταρχήν στο πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, η κατοχή των οποίων αποτελεί επιδιωκόμενο στόχο, συμβάλλει στην απόκτηση πλούτου και πολιτικής ισχύος, ενώ επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα και την απόκτηση στρατιωτικής ισχύος. Για τον λόγο αυτό η μεγαλύτερη διαφοροποίηση των καυσίμων, των πηγών εφοδιασμού και των οδών διαμετακόμισης έχει ουσιαστική σημασία.

[61] Το Ναυαρχείο ήταν ο οργανισμός που είναι υπεύθυνος για τη διοίκηση του Βασιλικού Ναυτικού στο Βασίλειο της Αγγλίας και αργότερα στη Μεγάλη Βρετανία και μέχρι το 1964 στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Βάσει αυτού του συμπεράσματος η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας έχει οριστεί μέσα από μία πληθώρα ορισμών των οποίων το κοινό γνώρισμα είναι η μεγάλη σπουδαιότητα της ενέργειας στη σύγχρονη εποχή. Η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας είναι άρρηκτα δεμένη με αυτήν της ενεργειακής ανεξαρτησίας ωστόσο ορίζεται και ως η αξιόπιστη και επαρκής προμήθεια οποιαδήποτε μορφής ενέργειας σε λογικές τιμές. Ως έννοια απαιτεί την πολυδιάστατη προσέγγιση γιατί συνδέει την ενέργεια με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη αλλά και την πολιτική. Αλλά το θέμα θα πρέπει τώρα να επανεξεταστεί, συγκριτικά με ότι υπήρξε το πρότυπο της ενεργειακής ασφάλειας για τις τρεις τελευταίες δεκαετίες και να επεκταθεί ώστε να περιλαμβάνει νέα στοιχεία και τις σύγχρονες προκλήσεις και απειλές του ενεργειακού εφοδιασμού. Επιπλέον, θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι η ενεργειακή ασφάλεια καθορίζει πολλές φορές τις σχέσεις μεταξύ των κρατών και πως αλληλεπιδρούν το ένα με το άλλο.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό πως η διατήρηση των τιμών της ενέργειας σε χαμηλά επίπεδα, όσο και η ενεργειακή επάρκεια διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην οικονομική και την ανθρώπινη ανάπτυξη αλλά και στην ευπάθεια του παγκόσμιου ενεργειακού συστήματος σε τυχόν απρόβλεπτες και μη επιθυμητές διακοπές του εφοδιασμού. Σήμερα, περίπου το 80% της παγκόσμιας ζήτησης ενέργειας καλύπτεται από την καύση ορυκτών καυσίμων. Η αδιάκοπη αύξηση της παγκόσμιας ζήτησης ενέργειας έρχεται σε σύγκρουση με τα περιορισμένα αποθέματα των συγκεκριμένων ενεργειακών πηγών. Τέλος η διαθεσιμότητα των πλουτοπαραγωγικών πηγών ανά περιοχή δε συμβαδίζει με τη γεωγραφική κατανομή της ζήτησης έτσι ορισμένες χώρες πρέπει να βασίζονται σχεδόν εξολοκλήρου στις εισαγωγές ορυκτών καυσίμων.

Συνάγεται λοιπόν το συμπέρασμα ότι το ζήτημα της ενέργειας αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα γενικότερα ο πλανήτης. Η πιθανότητα ανεξέλικτης ανόδου των τιμών και η εξάρτηση αρκετών χωρών από την παροχή ενέργειας μέσω τρίτων καθιστούν τον ενεργειακό εφοδιασμό επισφαλή και απειλούν, πολλές φορές, την οικονομία κάθε κράτους. Η διασφάλιση ότι η παροχή και διαθεσιμότητα ικανών ποσοτήτων ενέργειας, για να λειτουργήσει κάθε χώρα και να αναπτυχθεί πάνω σε αυτή, αποτελεί σημαντική παράμετρο γεωπολιτικής δύναμης και είναι μια κεντρική ιδέα στο τι ονομάζεται ενεργειακή ασφάλεια.

ΤΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΙΝΔΙΑΣ - ΡΩΣΙΑΣ

Η παγκόσμια ενεργειακή σκηνή δείχνει ότι οι βασικές εξελίξεις και το κέντρο βάρους των παγκόσμιων προκλήσεων και ευκαιριών θα στραφεί προς την Ασία. Η περιοχή της Νότιας Ασίας καθώς και η περιοχή Ασίας**(Πίνακας:14ος)** Ειρηνικού έχουν γίνει μερικά από τα σημεία στα οποία εστιάζουν η Ινδία και η Ρωσία την εξωτερική τους πολιτική, τις στρατηγικές ανησυχίες καθώς και τα οικονομικά τους συμφέροντα. Στην Ινδία η ανάπτυξη τροφοδοτεί μία αυξανόμενη δίψα για ενέργεια με αποτέλεσμα να εξετάζει πολλές φορές αποφάσεις της εξωτερικής της πολιτικής με βάση τις μεγάλες ενεργειακές της ανάγκες σε αντιπαραβολή με την Ρωσία που εκλαμβάνει την ενέργεια ως ένα βασικό εργαλείο για την ανάκτηση ορισμένης από της προηγούμενης επιρροής της στον κόσμο.

Ξεκινώντας την ανάλυση με την Ρωσία, είναι κοινή διαπίστωση πως εν αντιθέσει με τα πρώτα μετασοβιετικά χρόνια η εξαιρετικά πλούσια σε πρώτες ύλες χώρα απέκτησε προνομιούχο θέση και έγινε ένας σημαίνων παίκτης στο τομέα της παγκόσμιας ενεργειακής ασφάλειας. Σε αυτό συνέτεινε σε σημαντικό βαθμό η πολιτική σταθερότητα στο εσωτερικό της μετά το 2000 και η ανάκαμψη της οικονομίας της που οφειλόταν σε σημαντικό βαθμό στην ευνοϊκή συγκυρία της αύξησης των τιμών των υδρογονανθράκων παγκοσμίως για μεγάλη χρονική περίοδο. Είναι ασυνήθιστα μεγάλος παραγωγός ενέργειας και σημαντική χώρα διέλευσης αγωγών. Είναι η δεύτερη παραγωγός και η πρώτη εξαγωγός χώρα φυσικού αερίου στον κόσμο,**(Πίνακας:3ος)**ενώ διαθέτει τα μεγαλύτερα αποθέματα (κοντά στο ένα τέταρτο των παγκόσμιων).**(Πίνακας:4ος)** Επιπρόσθετα είναι η 8^{η} χώρα σε αποθέματα πετρελαίου και η δεύτερη μετά την Σουηδική Αραβία στην ημερήσια παραγωγή πετρελαίου[62].**(Πίνακας:5ος)**

Πριν όμως συνεχιστεί η ανάλυση στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί πως η Ρωσική πολιτική ηγεσία ασκεί διαφορετική πολιτική απέναντι στη Δυτική και την πρώην σοσιαλιστική Ευρώπη. Στην Δυτική Ευρώπη επικεντρώνεται στην υλοποίηση οικονομικών στόχων με αποτέλεσμα τα έσοδα από τις ενεργειακές εξαγωγές να προέρχονται κατά βάση από την Ευρώπη, καθώς το 63% των Ρωσικών εξαγωγών πετρελαίου και το 65% αυτών του φυσικού αερίου και μάλιστα

[62] Η Ρωσία ξεπέρασε σε παραγωγή πετρελαίου τη Σαουδική Αραβία το Μάιο 2016, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που δημοσιοποίησε η Rosstat.

στις υψηλότερες τιμές[63], προορίζονται για τις αγορές των κρατών-μελών της ΕΕ.(Χάρτης:6ος)Σημαντικές ποσότητες προμηθεύονται και τα Ευρωπαϊκά κράτη που προέκυψαν από τη διάσπαση της ΕΣΣΔ (κυρίως Ουκρανία και Λευκορωσία) και δεν έχουν ενταχθεί στις δομές της ΕΕ. Σε αυτές τις αγορές η Ρωσία επιχειρεί να αυξήσει το μερίδιο αγοράς σε αυτήν και να εξασφαλίσει την «ασφάλεια της ζήτησης» (security of demand) και σε χειρότερη περίπτωση να διατηρήσει την κατανάλωση προκειμένου να συνεχίσει να αντλεί υψηλά οικονομικά κέρδη. Το υπόλοιπο των Ρωσικών εξαγωγών κατευθύνεται στις Ασιατικές αγορές, κυρίως στην Κίνα[64].

Εν αντιθέσει με τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, στις πρώην κουμουνιστικές χώρες το κύριο διακύβευμα για τη Ρωσία στην περιοχή αυτή δεν είναι η αποκόμιση οικονομικών αλλά πολιτικών κερδών, λόγω του μικρότερου μεγέθους των αγορών τους και των χαμηλών τιμών που πληρώνουν. Οι χώρες αυτές αποτελούν το μαλακό υπογάστριο της Ρωσίας, τον οποίο το Κρεμλίνο αποπειράται να επανεντάξει στη σφαίρα επιρροής του ως αντίβαρο στην Αμερικανική πολιτική προσάρτησης των χωρών αυτών στις Δυτικές δομές. Η Ρωσία εφαρμόζοντας μια εκβιαστική ενεργειακή πολιτική επιχειρεί να επανεπιβάλει την ηγεμονία της στα κράτη αυτά.[65]

Επί τούτου, στον τομέα του φυσικού αερίου η Ρωσία οργανώνει τη λειτουργία της σε όλα τα στάδια προκειμένου να εδραιώσει την παρουσία της στην Ευρωπαϊκή αγορά, όχι μόνο ως προμηθευτής της ΕΕ αλλά και ως διανομέας επί μέρους εθνικών αγορών, πριν η ΕΕ επιβάλει την πλήρη απελευθέρωση του ενεργειακού τομέα ούτως ώστε να μπορέσει να μειώσει τον ανταγωνισμό και τελικά να τον ελέγξει. Παράλληλα, κατ αυτόν τον τρόπο επιτείνει την εξάρτηση των χωρών αυτών από τη Ρωσική ενέργεια, γεγονός που προσθέτει ένα ακόμη διαπραγματευτικό όπλο στη Ρωσική φαρέτρα.

---

[63] Η Gazprom λάμβανε 200 δολάρια για χίλια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου από τη Γερμανία το 2005, την ίδια στιγμή που από τις χώρες τού πρώην σοβιετικού μπλοκ η Πολωνία πλήρωνε την υψηλότερη τιμή, 120 δολάρια για τις ίδιες ποσότητες. Το 2006 η δυτική Ευρώπη πλήρωνε κατά μέσο όρο 250 δολάρια, ενώ η Σλοβακία 180, η Μολδαβία 160 και οι Βαλτικές δημοκρατίες 120 με 125 δολ6ρια ανά χίλια κυβικά μέτρα. Στα τέλη του 2007, τα κράτη της Δυτικής Ευρώπης πλήρωναν γύρω στα 300 δολάρια τα χίλια κυβικά μέτρα."

[64] Προέδρου, Φ. (2010) Η Ρωσική ενεργειακή στρατηγική στην Ευρώπη, In Καραγιάννης Μ. (2010), Η Ρωσία σήμερα, Αθήνα: Ποιότητα.

[65] Ibid, Σελ 117 .

Αποτελεί λοιπόν κοινή διαπίστωση πως η Ρωσία προσπαθεί να μειώσει τον ανταγωνισμό και να εξαλείψει τις εναλλακτικές πηγές που μπορούν να τροφοδοτήσουν την Ευρωπαϊκή αγορά με μη Ρωσικό φυσικό αέριο και πετρέλαιο. Επιπρόσθετα η Ρωσία πραγματοποιεί κινήσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από την διέλευση των Ρωσικών ενεργειακών εξαγωγικών προϊόντων από τρίτες χώρες. Για το λόγο αυτό κατασκευάζει νέα έργα που θα συνδέσουν απευθείας τα Ρωσικά κοιτάσματα με την Ευρωπαϊκή αγορά παρακάμπτοντας τις παραδοσιακές χώρες διέλευσης. Αυτές οι προσπάθειες καθιστούν σαφές ότι η Ρωσία θα παραμείνει αξιόπιστος προμηθευτής της Ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας ενώ παράλληλα καθησυχάζουν τα κράτη της Ευρώπης ότι δεν θα συμβούν παρόμοιες κρίσεις όπως με την Ουκρανία το 2006 και 2009[66], καθώς θα διασφαλίζουν την εξάλειψη των κινδύνων που δημιουργεί η διέλευση της Ρωσικής ενέργειας από τρίτες χώρες. **(Χάρτης:7ος)**

Συνοψίζοντας, η Ρωσία επιδιώκει να εκμεταλλευτεί το πλούσιο υπέδαφός της με στόχο την αποκόμιση τόσο πολιτικών όσο και οικονομικών οφελών. Με την ενεργειακή της πολιτική στοχεύει αφενός, στην εξασφάλιση των εξαγωγών σε ενεργειακά προϊόντα στις χώρες της Ευρώπης που θα διατηρήσουν τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας της και αφετέρου στην επαναπροσάρτηση των πρώην Σοβιετικών δορυφόρων στη Ρωσική σφαίρα επιρροής. Πάνω σε αυτή τη βάση διαπιστώνεται πως η ενέργεια αποτελεί τον βασικό πυλώνα που θα συμβάλλει στην ανόρθωση της Ρωσικής οικονομίας και θα την οδηγήσει σταδιακά να αποκτήσει την παλιά της αίγλη και να επιστρέψει στο διεθνές σύστημα ως μεγάλη δύναμη.

Στον αντίποδα στην Ινδία κατοικεί το 18% του παγκόσμιου πληθυσμού, αλλά χρησιμοποιεί μόνο το 6% της παγκόσμιας πρωτογενούς ενέργειας. Εν τω μεταξύ από το 2000 και έπειτα η κατανάλωση της ενέργειας στην Ινδία έχει σχεδόν διπλασιαστεί ενώ υπάρχει προοπτική για μεγαλύτερη αύξηση της κατανάλωσης.

---

[66] Το μεγαλύτερο μέρος των Ρωσικών εξαγωγών φυσικού αερίου στην Ευρώπη περνάει από την Ουκρανία. Το Κίεβο έχει συσσωρευμένα χρέη στη Gazprom για το φυσικό αέριο που προμηθεύεται από αυτήν. Σε περίπτωση διακοπής της Ουκρανικής τροφοδοσίας, η Ουκρανία συχνά ιδιοποιείται αυτό που προορίζεται για τους Ευρωπαίους δημιουργώντας έτσι επιπλοκές στις σχέσεις της Ρωσίας με τις χώρες-καταναλωτές της ΕΕ. Κάτι τέτοιο συνέβη την πρωτοχρονιά του 2006 και του 2009 και οδήγησε σε σημαντικές διακοπές της προμήθειας των χωρών της κεντρικής Ευρώπης με Ρωσικό αέριο.

Η οικονομία της Ινδίας, είναι ήδη η τρίτη μεγαλύτερη του κόσμου και συνεχίζει να αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς[67] λόγω των επιτυχημένων πολιτικών που έχουν υιοθετηθεί και ώθησαν την χώρα στον εκσυγχρονισμό και την βιομηχανική ανάπτυξη, ενώ οι προβλέψεις για τα επόμενα χρόνια δείχνουν ότι η ανάπτυξη θα παραμείνει σε υψηλούς ρυθμούς.**(Πίνακας:6ος)** Κατόπιν τούτου, η Ινδία οφείλει να καταφέρει να διαχειριστεί ορθά την επέκταση του ενεργειακού της εφοδιασμού, ώστε να βελτιώσει την ευημερία και την ποιότητας ζωής για το 1,3 δισεκατομμύριο ανθρώπους της και κυρίως για τους περίπου 240 εκατομμύρια κατοίκους της που παραμένουν έως σήμερα χωρίς πρόσβαση στην ηλεκτρική ενέργεια. **(Πίνακας:16ος)**

Συν τοις άλλοις, για να μην αποτελέσει η ενέργεια εμπόδιο για την ανάπτυξη της Ινδίας, η κυβέρνηση εφαρμόζει πολιτικές για την άρση των εμποδίων στις επενδύσεις στον ενεργειακό εφοδιασμό, ενώ ταυτόχρονα δίνει έμφαση στην μεταρρύθμιση της τιμολόγησης των τιμών στα καύσιμα. Ο άνθρακας **(Πίνακας:13ος)**είναι μακράν το πιο σημαντικό καύσιμο στο ενεργειακό εφοδιασμό της χώρας αλλά η πρόσφατη υπογραφή από την Ινδία της συμφωνίας του Παρισιού[68]**(Εικόνα:7η)** για το κλίμα την ωθούν να στραφεί τόσο στην ηλιακή όσο και στην αιολική ενέργεια.

Στο σημείο αυτό αξίζει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο γεγονός ότι η Ινδία είναι η τρίτη μεγαλύτερη εισαγωγέας αργού πετρελαίου στον κόσμο. Οι διακυμάνσεις στην τιμή του πετρελαίου είναι επομένως θεμελιωδώς σημαντικές για την Ινδική οικονομία. Η περιοχή αυτή ένεκα της αυξανόμενης ζήτησης, θα καθίσταται ολοένα και περισσότερο εξαρτώμενη από τη Μέση Ανατολή **(Πίνακας:17ος)** η οποία το 2030 θα καλύπτει το 80 % των αναγκών της Κίνας και το 90 % στην Ινδίας. Αξιοσημείωτο ωστόσο είναι το γεγονός ότι, σύμφωνα με

[67] Η οικονομία της Ινδίας ήταν το 2015 η ισχυρότερα αναπτυσσόμενη οικονομία στον κόσμο με ρυθμούς ανάπτυξης 7,6%.

[68] Από τις 30 Νοεμβρίου έως τις 12 Δεκεμβρίου 2015 το Παρίσι φιλοξένησε την 21η σύνοδο της Διάσκεψης των Μερών (COP 21) της Σύμβασης Πλαισίου του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή (UNFCCC) και την 11η σύνοδο της Διάσκεψης των Μερών του Πρωτοκόλλου του Κιότο (CMP 11). Στις 12 Δεκεμβρίου, τα μέρη κατέληξαν σε νέα παγκόσμια συμφωνία για την κλιματική αλλαγή. Η συμφωνία κατέληξε σε ισόρροπο αποτέλεσμα και προβλέπει σχέδιο δράσης για τον περιορισμό της υπερθέρμανσης του πλανήτη «αρκετά κάτω» από 2 °C.

το "BP's World Outlook 2035", η ζήτηση για φυσικό αέριο στην περιοχή του Ινδο - Ειρηνικού θα ξεπεράσει εκείνη του πετρελαίου και του άνθρακα[69].

Μπορεί λοιπόν να υποστηριχθεί σύμφωνα με τα παραπάνω πως η υπέρμετρη στήριξη στις εισαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στην Ινδία καθώς θα μπορούσε να πέσει ευκολότερα σε ένα γεωπολιτικό αδιέξοδο στην περιοχή της Νότιας Ασίας ειδικά στην περίπτωση που βασικοί εμπορικοί δρόμοι και δρόμοι ενέργειας όπως τα στενά του Ορμούζ[70]**(Εικόνα:10η)** και του Bab al Mandab**(Πίνακας:18ος)** αποκλειστούν.

Σε ένα πρώτο επίπεδο είναι σημαντικό να διατυπωθεί πως η Ινδία ήταν μια από τις πρώτες χώρες που υιοθέτησαν την τεχνολογία της πυρηνικής ενέργειας, με την πρώτο πυρηνικό αντιδραστήρα για βιομηχανικούς σκοπούς να τίθεται σε λειτουργία το 1969. Η πυρηνική βιομηχανία έχει αναπτυχθεί κυρίως από ιθαγενείς τεχνολογίες λόγω του γεγονότος ότι η Ινδία δεν έχει υπογράψει την συνθήκη μη διάδοσης των πυρηνικών. Ωστόσο, μετά από την πυρηνική συμφωνία μεταξύ Ινδίας-ΗΠΑ το 2008 άρθηκαν οι κυρώσεις που είχαν επιβληθεί στην Ινδία από το 1974 με αποτέλεσμα να ανοίξει η πόρτα για την Ινδία να έρθει σε συμφωνία με άλλες χώρες για πυρηνική τεχνολογία.

Είναι πρόδηλο από την «Ολοκληρωμένη Ενεργειακή Πολιτική της Ινδίας» ότι η χώρα θεωρεί πως η πυρηνική ενέργεια διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο μεταξύ των άλλων επιλογών και την εκλαμβάνει ως το πιο ισχυρό μέσο για μακροπρόθεσμη ενεργειακή της ασφάλεια και ως εκ τούτου μέσω της αλματώδους ανάπτυξης της πυρηνικής ενέργειας προσβλέπει στην σταθερή ανάπτυξη της χώρας. Η εταιρεία πυρηνικής ενέργειας της Ινδίας (NPCIL) έχει προγραμματιστεί να ξεκινήσει την κατασκευή 16 επιπλέον αντιδραστήρων – οκτώ 700 MW αντιδραστήρων υπό πίεση βαρέος ύδατος (PHWRs) και οκτώ αντιδραστήρων

---

[69] Αριστοτέλους Α.(2016) Η Γεωπολιτική της Ενέργειας: Η Άνοδος του Ινδο-Ειρηνικού και η Υποβάθμιση της Ευρώπης. Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών. (http://strategy-cy.com/ccss/index.php/el/surveys-gr/item/202-e-geopolitki-tis-energias-ke-e-ypovathmisi-tis-europis)

[70] Τα Στενά του Ορμούζ είναι ένα από τα έξι κρίσιμα στενά περάσματα στο παγκόσμιο εμπόριο και διακίνηση πετρελαίου. Περίπου 17 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου περνάνε τα στενά κάθε ημέρα, αυτό αντιστοιχεί στο 20 τοις εκατό του παγκόσμιου εμπορίου πετρελαίου. Αυτή η καθημερινή κίνηση δεξαμενόπλοιων από τα στενά επίσης αντιστοιχεί στο 90 % του πετρελαίου που εξάγεται από την περιοχή του Περσικού Κόλπου. Επιπρόσθετα στο αργό πετρέλαιο που περνάει από τα στενά, πάνω από 2 εκατομμύρια βαρέλια από άλλα παράγωγα πετρελαίου περνάνε από τα στενά κάθε ημέρα.

ελαφρού ύδατος (LWRs) σε συνεργασία με τη Ρωσία, τη Γαλλία και τις ΗΠΑ. Το ύψος της δαπάνης την περίοδο 2012-17 κατά τη διάρκεια του 12ετούς πενταετούς προγράμματος κατασκευής των πυρηνικών σταθμών θα ανέλθει σε περίπου σε 3,8 δισεκατομμύρια δολάρια. Η συνολική εγκατεστημένη πυρηνική ισχύς είναι προγραμματισμένη να φτάσει 9,980 MWe κατά τη διάρκεια αυτού του πενταετούς προγραμματισμού και θα βοηθήσουν την Ινδία στη δημιουργία στρατηγικού αποθέματος πυρηνικών καυσίμων για να αντιμετωπίσει τον κίνδυνο διατάραξης του διεθνούς ανεφοδιασμού σε καύσιμα[71]. Επιπροσθέτως πρέπει να αναφερθεί πως μέσα στο παραπάνω πλαίσιο η Rosatom ο κρατικός ρυθμιστικός φορέας της Ρωσικής πυρηνικής ενέργειας και ο κρατικός Ινδικός φορέας της πυρηνικής ενέργειας (DAE) έχουν υπογράψει πέρα από την συμφωνία για την κατασκευή πυρηνικών μονάδων και συνεργασίες για την ευρύτερη ειρηνική χρήση της πυρηνικής ενέργειας.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο άλλη μια διάσταση της ενεργειακής στρατηγικής της Ινδίας με απώτερο σκοπό την ενεργειακή της ασφάλεια είναι η πραγματοποίηση υπερπόντιων επενδύσεων. Για το λόγο αυτό οδηγήθηκε ήδη το 1965 στο σχηματισμό της ONGC Videsh το διεθνές σκέλος της κρατικής εταιρίας πετρελαίου και φυσικού αερίου ONGC (Oil and Natural Gas Corporation)[72]. Εκτιμάται ότι ως το 2014 οι Ινδικές εταιρίες πετρελαίου και φυσικού αερίου θα έχουν επενδύσει περίπου 3,5 δισεκατομμύρια δολάρια έξω από τη χώρα τους. Μεταξύ των χωρών αυτών ένα σημαντικό μερίδιο στη Ρωσία και συγκεκριμένα στη Sakhalin-1[73]**(Εικόνα:8η)** και πιο πρόσφατα στο μεγάλο πεδίο Ανατολικής Σιβηρίας Vankor[74], **(Εικόνα:9η)** στη Βενεζουέλα, Βραζιλία, Μιανμάρ, Αζερμπαϊτζάν, Σουδάν και Νότιο Σουδάν, καθώς και ένα μερίδιο στη Μοζαμβίκη.

---

[71] Sitakanta, M, Happymon, J. (2015) Nuclear Security Governance in India: Institutions, Instruments, and Culture. USA :Sandia National Laboratories.

[72] Ινδική πολυεθνική εταιρεία πετρελαίου και φυσικού αερίου. Είναι μια επιχείρηση του δημόσιου τομέα (PSU) της κυβέρνησης της Ινδίας, υπό τον διοικητικό έλεγχο του Υπουργείου Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου. Είναι η μεγαλύτερη εταιρεία της Ινδίας στην εξερεύνηση και στη παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου. Παράγει περίπου το 77% του Ινδικού αργού πετρελαίου.

[73] Το Σαχαλίνη-1 (Ρωσικά : Сахалин-1), είναι μια κοινοπραξία για τον εντοπισμό και την παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου στο νησί Σαχαλίνη στη θάλασσα του Okhotsk, σε τρία πεδία : Chayvo, Odoptu και Arkutun-Dagi.

[74] Είναι ένας τομέας εξόρυξης πετρελαίου και του φυσικού αερίου στη Ρωσία, στην Ανατολική Σιβηρία. Τα εκτιμώμενα αποθέματα του είναι 520 εκατομμύρια μετρικούς τόνους πετρελαίου και 95 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου.

Είναι γεγονός επίσης ότι η Ευρώπη παρέχει μια ελκυστική εναλλακτική λύση για την Ινδία, όχι τόσο με τη μορφή της δυνατότητας εισαγωγής ενέργειας, αλλά και στη μεταφορά τεχνολογίας και γνώσης, ειδικά για υψηλής τεχνολογίας πρωτοβουλίες όπως πυρηνικά, ηλιακά και υδροηλεκτρικά πλάνα. Υπάρχει ένα κοινό πρόγραμμα δράσης Ινδίας-Ευρωπαϊκής Ένωσης που υπογραμμίζει την ενεργειακή ασφάλεια ως πρωταρχικό μέλημα της Ινδίας και της ΕΕ και έχει δημιουργήσει μεταξύ της Ινδίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης ένα ενεργειακό συμβούλιο όπου συζητούν θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος και συμφέροντος στον τομέα αυτό. Το υπόψη σχέδιο αναφέρει επίσης ότι θα δοθεί προτεραιότητα στις κοινές προσπάθειες για την ανάπτυξη πιο αποτελεσματικών, πιο καθαρών και εναλλακτικών ενεργειακών αλυσίδων[75].

Ένα αδιαμφισβήτητο λοιπόν συμπέρασμα που προκύπτει από την παραπάνω ανάλυσή είναι ότι η Ινδία οδεύει προς μια κεντρική θέση στις παγκόσμιες ενεργειακές υποθέσεις αντιπροσωπεύοντας το 25% της αύξησης της παγκόσμιας ενεργειακής χρήσης μέχρι το 2040.**(Πίνακας:14ος)** Σε ένα πολύ πιθανό σενάριο η συνολική ενεργειακή ζήτηση της Ινδίας θα υπερδιπλασιάζεται εξαιτίας της ώθησης από την οικονομία της που θα είναι πάνω από πέντε φορές μεγαλύτερη το 2040, σε συνάρτηση με την αύξηση του πληθυσμού της που θα καταστήσει την Ινδία πολυπληθέστερη χώρα του κόσμου. Σε αυτό το πλαίσιο η παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου μέχρι το 2040 θα υπολείπεται της αύξησης της ζήτησης διότι η εξάρτηση από τις εισαγωγές πετρελαίου θα αυξηθεί πάνω από 90% έως το 2040, γεγονός που απαιτεί συνεχή επαγρύπνηση σχετικά με τις συνέπειες για την ενεργειακής της ασφάλεια[76]. **(Πίνακας:15ος)** Τέλος εκτιμάται ότι η αυξανόμενη εξάρτηση της Ινδίας από την εισαγόμενη ενέργεια θα έχει μια βαθιά επίδραση στις παγκόσμιες ενεργειακές επενδύσεις στο εμπόριο και ειδικά του πετρελαίου με συνέπεια να επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την ενεργειακή ασφάλεια της Ινδίας.

[75] Brunatti, A Malone, D (2010) Fading Glories? India's Relations with Western Europe and Russia International Relations 24: 341 International Relations

[76] India Energy Outlook. (2015).World Energy Outlook Special Report. Paris: International Energy Agency (www.worldenergyoutlook.org/indiaInd).

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ

Τον Μάρτιο του 2016 η Ινδική κοινοπραξία εταιρειών πετρελαίου[77] υπέγραψε συμφωνίες με την Rosneft[78]. Οι συμφωνίες αυτές περιλαμβάνουν την αγορά μεριδίου 23,9% στην εταιρεία Vankorneft (θυγατρική της Rosneft που επεξεργάζεται το έργο μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου από το πεδίο Vankor), την αύξηση του ποσοστού της κρατικής Ινδικής εταιρείας πετρελαίου ONGC στη Vankorneft από 15 % σε 26% και τέλος σε συμφωνία με την Rosneft για την εξαγορά του 29.9% της Taas-Yuryakh Neftegasodobycha[79]. Η υπογραφή των υπόψη συμφωνιών υποδηλώνει μια νέα σελίδα στη συνεργασία μεταξύ της Ρωσίας και της Ινδίας στον τομέα της ενέργειας. Οι προαναφερθείσες δεσμεύσεις επισφραγίστηκαν από τις συμφωνίες που επιτεύχθηκαν στο υψηλότερο επίπεδο μεταξύ του Προέδρου της Ρωσικής Ομοσπονδίας Βλαντιμίρ Πούτιν και του πρωθυπουργού της Ινδίας Ναρέντρα Μόντι. Επίσης αυτή η μορφή συνεργασίας σχεδιασμένη σε εταιρικό επίπεδο δημιουργεί ένα κάθετα ολοκληρωμένο μοντέλο επιτρέποντας την Ινδία ως εταίρο να συμμετάσχει στον τομέα της παραγωγικής διαδικασίας, ενώ μέσω της Rosneft άνοιξε η αγορά της αναπτυσσόμενης Ινδίας στις Ρωσικές εταιρείες πετρελαίου. Εν τέλει, οι συμφωνίες που επιτεύχθηκαν είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα της μετατόπισης των σχέσεων των δύο χωρών από την ενεργειακή εξάρτηση στη συνεργασία[80].

Ως εκ τούτου, οι συμφωνίες που επιτεύχθηκαν μπορούν να εκληφθούν ως ικανοποίηση της Ρωσικής επιθυμίας για ποικιλία στις εξαγωγές της ενώ από την πλευρά της Ινδίας ως διαφοροποίηση των πηγών εφοδιασμού. Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός πως οι δύο χώρες θεωρούν την ενίσχυση της ενεργειακής τους συνεργασίας θεμελιώδες ζήτημα, πραγματικότητα που έγινε

---

[77] Oil India Limited (OIL), Indian Oil Corporation Limited and the BharatPetro Resources Limited (BPRL)

[78] Είναι εταιρεία πετρελαίου που ανήκει κατά πλειοψηφία στη κυβέρνηση της Ρωσίας Έχει την έδρα της στη Μόσχα. Έγινε κορυφαία εταιρεία της Ρωσίας, μετά την αγορά περιουσιακών στοιχείων του πρώην γίγαντα πετρελαίου Yukos.

[79] Ρωσική εταιρεία. Ερευνά και παράγει πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Κατασκευάζει επίσης και διατηρεί τους αγωγούς φυσικού αερίου.

[80] Ngangom Dhruba, T.(2016) Deals With Rosneft : A Step Towards Deepening India-Russia Energy Cooperation. Research Associate, CAPS (Centre for Air Power Studies) (http://capsindia.org/files/documents/CAPS_Infocus_DTS_02.pdf)

εμφανής στην πρώτη συνάντηση της κοινής ομάδας μελέτης των δύο χωρών στις 6 Νοεμβρίου 2015, που συστήθηκε για να εξετάσει τη δυνατότητα να συνδεθεί η Ρωσία και η Ινδία μέσω ενός συστήματος αγωγών υδρογονανθράκων. Διαβλέποντας την τεράστια παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου της Ρωσίας στο μέλλον η Ινδία προσβλέπει στην απόκτηση πρόσβασης σε αυτό τον τομέα της ενέργειας και οι συμφωνίες που έχουν επιτευχθεί είναι ένα σημαντικό βήμα προς την εξασφάλιση της ενεργειακής της ασφάλειας[81].

Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία στους αγωγούς φυσικού αερίου που κατασκευάζονται και έχουν σκοπό το αμοιβαίο όφελος των δύο χωρών. Με πρωτοβουλία της Ινδίας, η Ρωσία συμμετέχει στην κατασκευή του αγωγού Τουρκμενιστάν, Αφγανιστάν, Πακιστάν, Ινδίας (TAPI), του διασυνοριακού αγωγού φυσικού αερίου που σκοπό έχει να αποδυναμώσει τα μελλοντικά έργα κατασκευής αγωγών φυσικού αερίου της Ευρώπης, καθώς και να διαφοροποιήσει τις εξαγωγές των πηγών ενέργειας. Επιπρόσθετα η Ρωσία συμμετέχει ενεργά στην κατασκευή του διαδρόμου Βορρά-Νότου διεθνών μεταφορών (ITC)[82] που θα προσφέρει μια άκρως ανταγωνιστική εναλλακτική λύση στη θαλάσσια διαδρομή μέσω της διώρυγας του Σουέζ, ενώ η εν λόγω διαδρομή περικόπτει τις δαπάνες και τον χρόνο μεταφοράς των εμπορευμάτων και των προϊόντων ενέργειας με πλοία μεταξύ της Ρωσίας/Βόρειας Ευρώπης και του Περσικού Κόλπου/Ινδικού Ωκεανού/Νότια Ασία/Νότιο-Ανατολική Ασία. Τέλος, οι ενεργειακές σχέσεις των δύο χωρών επισφραγίζονται και επιβεβαιώνονται από την συνεχή υποστήριξη της Ρωσίας στην Ινδία ώστε να γίνει δεκτή η πλήρη προσχώρησή της ως μέλος στην οργάνωση προμηθευτών πυρηνικής ενέργειας, Nuclear Supplier’s Group (NSG) καθώς και των πολυμερών οργανισμών ελέγχου εξαγωγών των πυρηνικών[83].

---

[81] Ibid, Σελ 2.

[82] Ο πρωταρχικός στόχος του έργου είναι να μειωθεί το κόστος σε χρόνο και χρήμα πάνω από την παραδοσιακή διαδρομή που χρησιμοποιείται σήμερα. Οι αναλυτές προβλέπουν ότι η σύνδεση μεταξύ της Ρωσίας, της Κεντρικής Ασίας, του Ιράν και της Ινδίας και οι αντίστοιχοι διμερείς εμπορικοί όγκοι θα αυξηθούν. Μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε από την Ομοσπονδία των Ενώσεων Διαμεταφοράς στην Ινδία βρέθηκε ότι η διαδρομή είναι κατά 30% φθηνότερη και 40% μικρότερη από ό, τι η σημερινή παραδοσιακή διαδρομή.

[83] http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/28338/12/12_chapter%207.pdf

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο «ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ ΜΕ ΣΗΜΑΙΝΟΝΤΕΣ ΚΡΑΤΙΚΟΥΣ ΔΡΩΝΤΕΣ»

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός πως η Ινδία έχει συχνά θεωρηθεί ως «πολιτιστική υπερδύναμη» που διαθέτει τεράστιους πόρους ήπιας δύναμης. Λίγες χώρες μπορεί να ταιριάξουν με την πλούσια ιστορία, κουλτούρα και τον πολιτισμό της Ινδίας που δημιουργεί ένα απαράμιλλο ενδιαφέρον στο εξωτερικό. Εκτός από αυτό, η ακμάζουσα δημοκρατία της Ινδίας, η ανεξαρτησία των ΜΜΕ, οι δημοκρατικοί θεσμοί και η κοινωνία των πολιτών της χώρας συμβάλλουν στην ήπια δύναμη της Ινδίας. Μαζί με τις αξίες της μη χρήσης βίας και της χρήσης ειρηνικών μεθόδων για την πάλη ενάντια στην αποικιοκρατία ενέπνευσαν και συνεχίζουν να εμπνέουν γενιές ηγετών σε όλο τον κόσμο. Επιπλέον, η αξιοσημείωτη οικονομική ανάπτυξη, η καινοτομία και η πρωτοπορία στην πληροφορική και στην τεχνολογία, έχουν κερδίσει τον θαυμασμό του κόσμου για την χώρα.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο ανάλυσης η μεταψυχροπολεμική εποχή και οι αλλαγές που συντελέστηκαν στην διάρθρωση του διεθνούς συστήματος επαναπροσδιόρισαν την θέση και την στάση της Ινδίας στον 21αιώνα και την ώθησαν να κάνει μία ελαφριά στροφή προς μια πιο φίλο-Αμερικανική στάση. Οι βλέψεις της έπαψαν να είναι περιχαρακωμένες στο στενό πλαίσιο της υπο-ηπείρου και την οδήγησαν να αναζητά έναν κυρίαρχο ρόλο στην περιοχή του Ινδικού Ωκεανού που εκτείνεται από τον Κόλπο του Άντεν μέχρι τα στενά της Μαλάκα.

Επί τούτου, τα τελευταία χρόνια οι Δυτικές χώρες ενθάρρυναν την Ινδία για να παίξει έναν πιο ενεργό ρόλο στο παγκόσμιο γίγνεσθαι όπως και οι άλλες αναδυόμενες δυνάμεις. Αξίζει να αναφερθεί πως η Ινδία προσπαθεί να αναγνωριστεί ως παγκόσμιος παράγοντας σε πολλούς τομείς διεκδικώντας για το λόγο αυτό μια μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο ασφαλείας του ΟΗΕ. Τέλος η

εξελισσόμενη προσέγγιση της Ινδίας στο παγκόσμιο ρόλο επιδιώκεται να πραγματωθεί διαμέσου της οικονομικής ανάπτυξης, του εμπορίου και των επενδύσεων, της ασφαλείας, της δημοκρατίας και του περιβάλλοντος.

Συνοψίζοντας στο σημείο αυτό, αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι στα τέλη του 20ού αιώνα, η Ινδία ήταν ένα κράτος μικρότερο από την παλιά Βρετανική κτήση, που όμως εξακολουθούσε να παραμένει μία από τις μεγαλύτερες κρατικές οντότητες στον κόσμο. Έχει καταφέρει όμως να αντιμετωπίσει το γλωσσικό ζήτημα, τις αποσχιστικές τάσεις των σιχ[84] και τις διακρίσεις με βάση το θρήσκευμα (στους προέδρους της συμπεριλαμβάνονταν ένας μουσουλμάνος και ένας σιχ). Έχει αποκτήσει αυτάρκεια σε τρόφιμα, διπλασίασε το ποσοστό των εγγραμμάτων πολιτών της και ίδρυσε καλά οργανωμένες σχολές διοίκησης και τεχνολογίας. Σε ορισμένους κύκλους μάλιστα εμφανίστηκε μια ισχυρή τάση για θεσμικό εκσυγχρονισμό στον τομέα των δημόσιων οικονομικών αλλά και στις ιδιωτικές επιχειρήσεις[85]. Παρόλα αυτά η Ινδία σήμερα συγκαταλέγεται στους ισχυρούς του πλανήτη, όχι για την αριθμητική υπεροχή της, ούτε για το ημιεπίσημο καθεστώς πυρηνικού έθνους που απολαμβάνει από το 1998, αλλά χάρη στην οικονομική της εξάπλωση. Έτσι μετά το ναυάγιο του μονοπολικού Αμερικανικού μοντέλου, έχει καταφέρει να εμφανιστεί ένας από τους έξι ή επτά πόλους επιρροής παγκοσμίως, μαζί με τις ΗΠΑ, την Κίνα, τη Ρωσία, την Ευρώπη, την Ιαπωνία και, ενδεχομένως, τη Βραζιλία.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΝΔΙΑΣ - ΑΣΙΑΤΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ

Στις συζητήσεις για την Ινδική εξωτερική πολιτική η περίοδος από την δεκαετία του 1980 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1990 συχνά αναφέρεται ως η «χαμένη δεκαετία». Ορισμένες Ινδοί στοχαστές της στρατηγικής αναφέρονται πως σε εκείνη την περίοδο η Ινδία απορροφήθηκε στην «ομφαλοσκόπηση» της κατά την οποία η ατμόσφαιρα της αυξανόμενης θρησκευτικής μισαλλοδοξίας και της

[84] Ο Σιχισμός είναι μονοθεϊστική θρησκεία, η οποία ξεκίνησε τον 15ο αιώνα μ.Χ. στη βόρεια Ινδία, με επιρροές κυρίως από τον Ινδουισμό και το Ισλάμ. Βασίζεται στις διδασκαλίες του Νάνακ Νεβ και των εννέα διαδόχων του. Το σύστημα αυτό θρησκευτικών φιλοσοφιών είναι γνωστό παραδοσιακά με το όνομα Gurmat (δηλαδή οι διδασκαλίες των γκουρού) ή Sikh Dharma. Η ονομασία "Σιχισμός" προέρχεται από τη λέξη Sikh (Σιχ), η οποία προέρχεται από τη σανσκριτική ρίζα śiṣya που σημαίνει "απόστολος" ή "αρχάριος", ή śikṣa που σημαίνει «διδασκαλία». Οι πιστοί του Σιχισμού είναι γνωστοί ως Σιχ.

[85] Calvocoressi, P. (2000).Διεθνής Πολιτική 1945-2000.Αθήνα: Τουρίκη.

βίας εξανέμιζε κάθε ευκαιρία για ανάπτυξη. Ήταν μόνο μετά την επανάσταση του ιδιωτικού τομέα που προκάλεσε την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, αν και άνιση, όταν η Ινδία απέκτησε την αυτοπεποίθηση να αποσπάσει το χώρο στην παγκόσμια σφαίρα σε μεγάλο βαθμό μέσω της προσφοράς στην αγορά ενός δισεκατομμυρίου ανθρώπων. Με την αυξανόμενη οικονομική ενδυνάμωση ήρθε η αίσθηση ότι η Ινδία είχε επιτρέψει τις εμμονές της για τις σχέσεις της με τους γείτονές της Νότιας Ασίας να κυριαρχήσουν της εξωτερικής πολιτικής της για πάρα πολύ καιρό. Χαρακτηριστικά όπως ένας ανώτερος Ινδός διπλωμάτης, λέει «είναι καιρός η Ινδία να μεταφέρει τα όρια των συνεργασιών της με μεγαλύτερες δυνάμεις ως ένα μέρος ενός νέου προτύπου στην εξωτερική της πολιτική»[86].

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι την περιοχή της Νότιας Ασίας, όπου η Ινδία μοιράζεται τα σύνορα με 6 άλλες χώρες[87], είναι η αδιαμφισβήτητη δύναμη λόγω της υπεροχής της σε διάφορους τομείς της ισχύος, όπως το μέγεθος του πληθυσμού, η οικονομία, η ιστορία και ο πολιτισμός. Ωστόσο, η ηγεμονία της Ινδίας στην περιοχή αμφισβητείται. Ενώ η Ινδία θεωρεί τον εαυτό της σαν ένα κράτος που επιθυμεί να διατηρήσει το status-quo της περιοχής, οι γείτονες της Ινδίας την εκλαμβάνουν συχνά διαφορετικά. Αρχικά το Πακιστάν, με το οποίο η Ινδία έχει μοιραστεί ένα ταραχώδες παρελθόν από το 1947, αμφισβητεί διαρκώς τις ηγεμονικές βλέψεις της Ινδίας με την υποστήριξη των ΗΠΑ κατά την διάρκεια του ψυχρού πολέμου. Όμως μετά το τελευταίο σημείο έντασης τον Μάιο του 1999 οι σχέσεις τους έχουν βελτιωθεί, ιδίως μετά το 2003. Σε αντίθεση με την εποχή πριν το 1990 η Ινδία έχει διαφορετικές σχέσεις και με τους γείτονές της, ενώ συνεργάζεται με το Νεπάλ και τη Σρι Λάνκα. Συναφώς, οι περιφερειακές συγκρούσεις εμπόδισαν τη Νότια Ασία να αναδυθεί ως μια ισχυρή οικονομική οντότητα και ταυτόχρονα οι χώρες της να αποκομίσουν οικονομικά οφέλη. Έτσι η αβεβαιότητα της ειρηνευτικής διαδικασίας της Ινδίας με το Πακιστάν και οι συγκρούσεις που βασανίζουν την περιοχή ενδέχεται να διατηρήσουν την Ινδία δεμένη στην Ασία.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να ανοιχτεί μία παρένθεση και να αναφερθεί ότι η διακυμάνσεις των προνομιακών σχέσεων της Ινδίας με τις ΗΠΑ έχουν συνέπειες

---

[86] Hogg, L. (2007) India and its Neighbours: Do Economic Interests have the Potential to Build Peace? London: The Royal Institute of International Affairs Chatham House.

[87] Πακιστάν, Νεπάλ, Μπουτάν, Μπαγκλαντές, Σρι Λάνκα και Μαλδίβες

στην πολιτική της Ινδίας με τις χώρες της άμεσης γειτονίας της. Υπάρχουν δύο βασικοί λόγοι για την επανεξέταση των σχέσεών της στην περιοχή. Αρχικά έχει συνειδητοποιήσει ότι εάν οι σχέσεις της με χώρες στο στρατηγικό χώρο της Νότιας Ασίας φθίνουν αυτό συνεπάγεται ότι ανοίγει ο δρόμος για άλλους παίκτες, κυρίως την Κίνα και τις ΗΠΑ να ασκήσουν μεγαλύτερη επιρροή. Στη συνέχεια αντιλαμβάνεται πως η πολιτικές της που αποσκοπούν την σύνδεση με τον υπόλοιπο κόσμο απαιτούν σε μεγάλο βαθμό μια συνεργατική γειτονιά. Η Ινδική κυβέρνηση είναι προφανές ότι δέχεται ισχυρές πιέσεις από τον Κινέζικο ανταγωνισμό και από τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα να βελτιώσει τις οικονομικές επιδόσεις της και να εντείνει τις προσπάθειές της για μια περιφερειακή ολοκλήρωση.

Την ίδια στιγμή όμως η Ινδία έχει χτίσει μακροχρόνιες, ανεξάρτητες και αυτόνομες σχέσεις με τις δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας. Από αυτές εκείνες με το Καζακστάν και του Τατζικιστάν ξεχωρίζουν ενώ εκείνες με το Ουζμπεκιστάν, Κιργιστάν και το Τουρκμενιστάν δεν έχουν ακόμη φθάσει στο ίδιο επίπεδο. Το ενδιαφέρον της Ινδίας στην περιοχή έγκειται στα τεράστια αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου σε Καζακστάν, Τουρκμενιστάν και το Ουζμπεκιστάν. Στο Τατζικιστάν, η Ινδία έχει γεω-στρατηγικό ενδιαφέρον, δεδομένου ότι στα σύνορα με Αφγανιστάν, Πακιστάν και την Δυτική Ασία η Ινδία διαπραγματεύεται την κατασκευή μιας αεροπορικής βάσης.

ΙΝΔΙΑ –ΚΙΝΑ

Αρχικά δεν θα πρέπει να παραγνωριστεί πως στον προηγούμενο αιώνα η Κίνα και η Ινδία, έχουν βιώσει συχνά αντιπαραθέσεις στις σχέσεις τους συμπεριλαμβανομένων των δύο περιπτώσεων στρατιωτικών συγκρούσεων το 1956 και 1962, απότομες αλλαγές στα θέματα και στους χώρους αντιπαλότητας και μερικές φορές αρκετά διαφορετικές στάσεις προς τις Ηνωμένες Πολιτείες και τις πολιτικές της. Η εκ παραλλήλου πολυεπίπεδη άνοδο των δύο γειτονικών μεγάλων δυνάμεων που διαθέτουν κοινές σφαίρες επιρροής και συμφέροντα, αλλά και ιδεολογικές διαφορές και βεβαρυμμένο παρελθόν έντονων συγκρούσεων μεταξύ τους, δημιουργεί ανησυχίες τόσο για το μέλλον της περιοχής, όσο και για την παγκόσμια σταθερότητα. Επιπρόσθετα οι δύο χώρες λόγω της οικονομικής

ανόδου αναζητούν ενεργειακούς πόρους για να καλύψουν τις τεράστιες ανάγκες τους γεγονός που εντείνει τον μεταξύ τους ανταγωνισμό.

Πράγματι, για δεκαετίες η Ινδο-Κινέζική αντιπαλότητα κυριαρχούσε τις στρατηγικές ανησυχίες στην Ασία. Η μεγαλύτερη Κινεζική οικονομική διείσδυση στο Μπαγκλαντές, Πακιστάν και στη Σρι Λάνκα από την δεκαετία του 1990 οδήγησε τις ανησυχίες της Ινδίας για την αυξανόμενη Κινεζική επιρροή. Ωστόσο η Ινδία μετά το οικονομικό ξύπνημά της σθεναρά ασκεί μια ρεαλιστική πολιτική έναντι της Κίνας, ενώ οι ανησυχίες της επικεντρώνονται στη σύγκλιση που επιχειρείται από τις ΗΠΑ με την Κίνα, σύμφωνα με την πολιτική της «Κοιτάζω Ανατολικά». Παρόλα αυτά ειδικοί αναλυτές των διεθνών σχέσεων επιμένουν ότι οι παλιές συνοριακές διαφορές και οι στρατιωτικές εντάσεις που έφεραν τον πόλεμο μεταξύ Ινδίας και της Κίνας το 1963 έχουν ξεκάθαρα τερματιστεί και δεν υπάρχει καμία προφανής εδαφική απειλή από την Κίνα στην Ινδία[88].

Από όλα τα παραπάνω δεν θα πρέπει να παραληφθεί ότι μετά τον ατυχή για την Ινδία, σύντομο Σινοινδικό πόλεμο του 1962, τα σύνορα των δύο χωρών αποτελούνται από μια γραμμή υπάρχοντος ελέγχου (Line of Actual Control/LoAC),**(Εικόνα:12η)** μήκους 4,057 χλμ. και δεν είναι οριοθετημένα στο έδαφος, ούτε υπάρχουν σε αποδεκτούς και από τις δύο χώρες χάρτες. Με άλλα λόγια παραμένουν ρευστά αποτελώντας τα μεγαλύτερα διαφιλονικούμενα σύνορα στο πλανήτη[89]. Οι προοπτικές για ανάπτυξη των σχέσεων των δύο χωρών στο εγγύς μέλλον μέσω διευθέτησης των συνόρων δεν είναι ευοίωνες για διάφορους λόγους. Τα ακαθόριστα σύνορα παρέχουν στην Κίνα το στρατηγικό πλεονέκτημα να διατηρεί την Ινδία αβέβαιη για τις προθέσεις της και νευρική για τις δυνατότητές της, εκθέτοντας τα τρωτά σημεία και τις αδυναμίες της Ινδίας και εξασφαλίζοντας τη «καλή συμπεριφορά» της Ινδίας σε θέματα ζωτικής σημασίας ανησυχίας για την Κίνα. Επιπλέον, τα ακαθόριστα σύνορα ταιριάζουν στα Κινεζικά συμφέροντα επειδή η Κίνα επιδιώκει να διατηρήσει στρατηγική πίεση στην Ινδία σε δύο μέτωπα

[88] Hogg. C. L. (2007) India and its Neighbours: Do Economic Interests have the Potential to Build Peace? London:The Royal Institute of International Affairs Chatham House

[89] Γρίβας Κ.(2010), Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή. Αθήνα: Α.Λιβάνη.

μεταξύ του Ινδο-Πακιστανικού ζητήματος για το Κασμίρ και τη Σινό-Ινδική διαφωνία για τα σύνορα και το ενδιαφέρον του Πεκίνου[90].

Εντούτοις, τα τελευταία χρόνια είναι εμφανής μια στροφή της Κινέζικης στάσης προς την Ινδία, μετά τον οικονομικό μετασχηματισμό της Κίνας που μετά την οικονομική απελευθέρωση της που απαιτούσε μεγάλες αγορές για τη μαζική παραγωγή. Προς επίρρωση των παραπάνω υπάρχει πλέον μια διαδεδομένη πεποίθηση από αρκετούς αναλυτές ότι η Ινδία και η Κίνα δεν είναι ανταγωνιστές αλλά σύμμαχοι στην παγκόσμια οικονομία αποκαλώντας το φαινόμενο «Chindia». Οι απόψεις τους αυτές στηρίζονται στο γεγονός ότι παρατηρείται μια τεράστια αύξηση στην οικονομική συνεργασία μεταξύ της Ινδίας και της Κίνας, με το εμπόριο μεταξύ τους να αυξάνεται κατά σχεδόν 30% ετησίως[91] με αποτέλεσμα η βαθιά αμοιβαία αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο Ασιατικών γιγάντων να οδηγεί την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη στο άμεσο αλλά και στο προσεχές μέλλον. Επιπροσθέτως, στενή συνεργασία υπάρχει μεταξύ των δύο χωρών σε τομείς όπως η ενέργεια, η επιστήμη και η τεχνολογία, η εκπαίδευση και ο πολιτισμός, ενώ το διμερές τους εμπόριο το 2008 έφτασε τα 51,8 δισ. δολάρια ΗΠΑ. **(Εικόνα:11η)**

Είναι γεγονός, ότι ακόμη και αν οι εδαφικές διαφορές επιλυθούν, η Κίνα και η Ινδία θα εξακολουθούν να διατηρούν μια σχέση ανταγωνιστική. Άλλοι παράγοντες συμβάλλουν στη διατήρηση των εντάσεων στις μεταξύ τους σχέσεις. Αυτοί περιλαμβάνουν τη φύση των σχέσεων της Κίνας με μικρότερα κράτη της Νότιας Ασίας που είναι γείτονες της Ινδίας και στα οποία η Κίνα παρέχει στρατιωτική και πολιτική υποστήριξη ώστε οι χώρες αυτές να μπορούν να χρησιμεύσουν ως αντίβαρο για την ανάπτυξη της ισχύος της Ινδίας στην περιοχή. Επιπλέον τα σχέδια του Πεκίνου για μια ναυτική παρουσία του Ινδικό Ωκεανό οδηγούν σε ναυτική αντιπαλότητα. Ως αποτέλεσμα οι Κινέζικες καταπατήσεις σε ότι βλέπει η Ινδία ως σφαίρα επιρροής είναι μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής της Κίνας στην Ασία που στόχος της είναι να αποτρέψει τον άνοδο ενός ανταγωνιστή, ώστε να επιτευχθεί ο στρατηγικός της στόχος που είναι η περιφερειακή υπεροχή

[90] Zhōng-Yìn (2009) India-China Relations, Berkshire Publishing Group LLC http://apcss.org/wp-content/uploads/2011/03/India-China_Relations.pdf

[91] Οι διμερείς εμπορικές ροές των δύο χωρών αυξάνονται ραγδαία, από 350 εκατομμύρια δολάρια το 1993 σε 30 δισεκατομμύρια δολάρια το 2007 και σε 60 δισεκατομμύρια δολάρια το 2009.

της στην ηπειρωτική Ασία. Όπως χαρακτηριστικά μια παλιά Κινέζικη παροιμία λέει «ένα βουνό δεν μπορεί να φιλοξενήσει δύο τίγρεις».

Το ζήτημα γίνεται ακόμα πιο πολύπλοκο αν λάβουμε υπόψη τον ιδιαίτερο προβληματισμό που προκαλεί στην Ινδία το βαλλιστικό οπλοστάσιο της Κίνας. Το Πεκίνο μετακίνησε στα διαφιλονικούμενα Βορειοανατολικά σύνορα με την Κίνα, βαλλιστικούς πυραύλους. Η μετακίνηση Κινεζικών βαλλιστικών πυραύλων στα Σινοϊνδικά σύνορα αποτελεί έναν επιπρόσθετο λόγο στην Ινδία να ενισχύσει την αντιβαλλιστική της άμυνα και στο πλαίσιο αυτό στοχεύει να δαπανήσει ποσό τριών δις δολαρίων μέσα στα επόμενα χρόνια για την αγορά Αμερικανικών ή και Ισραηλινών αντιπυραυλικών συστημάτων. Επίσης, σύμφωνα με επίσημες Ινδικές πηγές το υπουργείο άμυνας της χώρας ετοιμάζεται να εγκαταστήσει στα σύνορα με την Κίνα βαλλιστικούς πυραύλους[92].

Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο Στρατός της Ινδίας που έχει προειδοποιήσει ότι οι αυξανόμενοι δεσμοί μεταξύ της Κίνας και του Πακιστάν εκτός από μια γενική στρατιωτική συνεργασία μεταξύ Κινεζικών και Πακιστανικών δυνάμεων, μπορεί να οδηγήσουν ακόμη και σε κοινές επιχειρήσεις των δύο χωρών εναντίον της Ινδίας στα Βόρεια σύνορα της χώρας τόσο με την Κίνα όσο και με το Πακιστάν. Στο μεταξύ, η Κίνα ενισχύει τη ναυτική της παρουσία στον Ινδικό ωκεανό, τον οποίο η Ινδία θεωρεί mare nostrum[93] [94]. Εκ παραλλήλω, η Ινδία για να αντιμετωπίσει τον ναυτικό ανταγωνισμό αναβαθμίζει τους στρατιωτικούς δεσμούς της με άλλες χώρες στον Ινδικό Ωκεανό και στην Ανατολή, ως συνέπεια ο ναυτικός ανταγωνισμός μεταξύ των δύο χωρών να εντείνεται. Και οι δύο χώρες διαθέτουν σύγχρονα αεροπλανοφόρα[95] που έχουν σηματοδοτήσει την γέννηση μιας νέας εποχής στις γεωστρατηγικές ισορροπίες στον Ινδικό ωκεανό, ενώ εκλαμβάνονται ως μέσο άσκησης επεκτατικής πολιτικής, γεγονός που εντείνει

---

[92] Γρίβας Κ.(2010), Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή Α.Λιβάνη

[93] Η λατινογενής έκφραση Mare Nostrum που σημαίνει «η θάλασσά μας», ήταν έκφραση που χρησιμοποιούσαν οι Ρωμαίοι της αυτοκρατορικής περιόδου για να χαρακτηρίσουν τη Μεσόγειο, καθώς αυτή περικλειόταν από εδάφη της Αυτοκρατορίας τους. Αργότερα χρησιμοποιήθηκε από τον Δικτάτορα της Ιταλίας Μπενίτο Μουσσολίνι, ο οποίος κομπορημονούσε με αυτό τον τρόπο για την ισχύ του Ιταλικού στόλου κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

[94] Ibid, Σελ 260 .

[95] Το αεροπλανοφόρο της Ινδίας είναι το 44.000 τόνων INS Vikramaditya, παλιό αναβαθμισμένο και ανακατασκευασμένο Σοβιετικό «Admiral Gorshkov» (ναύαρχος Γκορσκόφ) που εντάχθηκε στον στόλο τον Νοέμβριο του 2013 έχοντας κοστίσει 2,33 δισ. δολάρια.

τις θαλάσσιες αντιπαλότητες των δύο χωρών, φαινομενικά για την προστασία των αντίστοιχων θαλάσσιων λωρίδων επικοινωνίας.

Ωστόσο, η έλλειψη των ενεργειακών πόρων, στον 21ο αιώνα έχει προσθέσει μια επιπλέον διάσταση στην παραδοσιακή Σινό-Ινδική γεωπολιτική αντιπαλότητα. Καθώς αυξαίνεται η ενεργειακή εξάρτηση της Ινδίας και της Κίνας στην Μέση Ανατολή και την Αφρική και οι δύο προσπαθούν να ελέγχουν τις θαλάσσιες λωρίδες, μέσω των οποίων ρέει το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου τους. Σχεδόν το 90 % των πωλήσεων των Κινεζικών όπλων πάει σε χώρες που βρίσκονται στην περιοχή του Ινδικού Ωκεανού. Για το λόγο αυτό το Πεκίνο επενδύει στην ανάπτυξη του λιμανιού της Gwadar[96] **(Χάρτης:5ος)**στο Πακιστάν, και την δημιουργία ναυτικών βάσεων στη Σρι Λάνκα, Μπαγκλαντές και Μιανμάρ.

Όπως προκύπτει λοιπόν από τα παραπάνω, η αντίληψη της κάθε μίας χώρας πως η άλλη επιδιώκει την ηγεμονία και διατηρεί αυτοκρατορικές φιλοδοξίες, υποδαυλίζει τον μεταξύ τους ανταγωνισμό. Καμία χώρα δεν αισθάνεται άνετα με την άνοδο της άλλης. Και οι δύο βρίσκονται σε ένα κλασικό δίλημμα ασφαλείας: μία χώρα βλέπει τις δικές της ενέργειες ως νόμιμη άμυνα, αλλά αυτές οι ενέργειες φαίνονται επιθετικές στην άλλη. Και οι δύο προσπάθησαν να καθιερώσουν ένα είδος δόγμα Μονρόε[97] στις γειτονιές τους χωρίς μεγάλη επιτυχία. Ταυτοχρόνως ισχυρίζονται ότι η στάση τους προς τους γείτονες είναι ουσιαστικά καλοπροαίρετη, ενώ καθιστά σαφές ότι οι δράσεις και οι πολιτικές των άλλων κρατών δεν είναι εναντίον του συμφέροντος και της ασφάλειάς τους.

Εν κατακλείδι, τόσο η Κίνα όσο και η Ινδία πιστεύουν ότι τόσο η ιστορία όσο και ο πολιτισμός που έχουν τους παρέχει το δικαίωμα να αναλάβουν τον ρόλο μιας μεγάλης δύναμης και είναι πρόθυμοι να το κάνουν. Οι φιλοδοξίες τους αυτές πηγάζουν από την ισχύ που κατέχουν η οποία προκύπτει από την άνοδο της οικονομίας με συνακόλουθο την τεχνολογική και βιομηχανική ανάπτυξη, από το

[96] Είναι ένα λιμάνι βαθέων υδάτων που βρίσκεται στην Αραβική Θάλασσα στο Γκουαντάρ στην επαρχία Μπαλουχιστάν του Πακιστάν. Το λιμάνι κατέχει εξέχουσα θέση στο Κίνεζο-Πακιστανικό Σχέδιο Οικονομικού Διαδρόμου (China–Pakistan Economic Corridor CPEC), ενός φιλόδοξου προγράμματος που διευρύνει τις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών.

[97] Το Δόγμα Μονρόε (Monroe Doctrine) αποτέλεσε μια πολιτική των ΗΠΑ σχετικά με τον αποικισμό και η οποία εισήχθη στις 2 Δεκεμβρίου του 1823. Πήρε το όνομά του από τον Πρόεδρο Τζέιμς Μονρόε, τον πρώτο που το διατύπωσε, ενώ συντάχθηκε από τον τότε Υπουργό Εξωτερικών Τζον Κουίνσι Άνταμς. Ανέφερε ότι περαιτέρω προσπάθειες των Ευρωπαϊκών εθνών να αποικίσουν ή να αναμειχθούν στα πολιτικά πράγματα των κρατών της Βόρειας ή Νότιας Αμερικής θα μπορούσε να θεωρηθεί επιθετική ενέργεια, που απαιτεί παρέμβαση των ΗΠΑ.

τεράστιο εργατικό δυναμικό τους και τέλος από τις ένοπλες δυνάμεις και το φιλόδοξο πυρηνικό πρόγραμμα που διαθέτουν. Όμως και οι δύο αντιλαμβάνονται πως η παρούσα διάρθρωση των διεθνών σχέσεων αποσκοπεί στο να διαιωνίσει την κυριαρχία του κόσμου από τις Δυτικές δυνάμεις αλλά η άνοδος της Ασίας στην παγκόσμια σκηνή έρχεται να επιφέρει το τέλος αυτής της κυριαρχίας. Όταν οι δύο χώρες μιλούν για επαναφορά της χώρας τους στη δικαιωματική τους θέση στον κόσμο, δίνουν έκφραση αρχικά στην πρωτιά στην Ασία και στην συνέχεια στον υπόλοιπο κόσμο για το σκοπό αυτό συναγωνίζονται για επιρροή στην κεντρική, Νότια και Νοτιοανατολική Ασία και στην απόκτηση ηγετικών θέσεων στις παγκόσμιες και περιφερειακές οργανώσεις.

ΙΝΔΙΑ –ΠΑΚΙΣΤΑΝ

Οι σχέσεις μεταξύ της Ινδίας και του Πακιστάν είναι πολύπλοκες και οφείλονται σε μια σειρά από ιστορικά και πολιτικά γεγονότα. Αν και τα δύο έθνη της Νότιας Ασίας έχουν γλωσσικούς, πολιτισμικούς, γεωγραφικούς και οικονομικούς δεσμούς, οι σχέσεις τους μαστίζονται από την εχθρότητα και την καχυποψία. Οι αντιπαραθέσεις μεταξύ των δύο κρατών ξεκίνησαν από τη βίαιη διχοτόμηση της Βρετανικής Ινδίας, όταν η Βρετανική κυβέρνηση άφησε την περιοχή μετά από μια περίοδο 250 χρόνων. Συνεπώς στις 15 Αυγούστου 1947 μετά από απόφαση οι Βρετανοί παρέδωσαν την εξουσία σε δύο κυρίαρχα έθνη στην Ινδία και το Πακιστάν..

Στη συνέχεια, για πάνω από έξι δεκαετίες, οι διμερείς σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών σκιάστηκαν από τις αντιπαραθέσεις για την περιοχή του Τσαμού και Κασμίρ (Jammu and Kashmir). Αυτό είχε σαν συνέπεια η Ινδία και το Πακιστάν να έχουν διεξαγάγει τρεις πολέμους το 1947, το 1965 και το 1999 για το Κασμίρ που οδήγησαν στη μόνιμη εγκατάσταση μεγάλου αριθμού ενόπλων δυνάμεων σε αμφότερες τις πλευρές των συνόρων, όπως καθορίστηκε διμερώς το 1972 και ονομάζεται πλέον Γραμμή Ελέγχου.**(Εικόνα:13η)**Παρά τις δυσκολίες αυτές, οι εντάσεις ανάμεσα στην Ινδία και το Πακιστάν έχουν μειωθεί μέσα από διάφορες διμερείς συναντήσεις από το 1997, ενώ από τον Νοέμβριο του 2003 έχει επιτευχθεί εκεχειρία στη Γραμμή Ελέγχου η οποία παρά τις λίγες παραβιάσεις εξακολουθεί να ισχύει. Η εν λόγω εκεχειρία έδωσε στην Ινδία και το Πακιστάν τη

δυνατότητα να ξεκινήσουν έναν διαρκή διάλογο για το Τζαμού και Κασμίρ, ο οποίος αρχίζει πλέον να εμφανίζει κάποιες ενδείξεις επιτυχίας.

Σε ένα πρώτο επίπεδο οι διμερείς σχέσεις των δύο χωρών έχουν αρκετές αντιπαραθέσεις εξαιτίας της τρομοκρατίας που προέρχεται από το έδαφος υπό τον έλεγχο του Πακιστάν. Η Ινδία επιδιώκει να δεσμεύσει το Πακιστάν να μην επιτρέψει να χρησιμοποιείται το έδαφος του για τη βοήθεια ή υποκίνηση τρομοκρατικής δραστηριότητας εναντίον της Ινδίας κατά οποιοδήποτε τρόπο. Η Ινδία επιμένει ότι είναι κρίσιμης σημασίας για την ασφάλεια της περιοχής, το Πακιστάν να αναλάβει αποφασιστική δράση να εξαρθρώσει τα τρομοκρατικά δίκτυα, οργανισμούς και υποδομές που βρίσκονται στη δική του επικράτεια. Όμως διεθνώς απαγορευμένες τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Lashkar-e-Taiba[98] συνεχίζουν να δραστηριοποιούνται από το έδαφος του Πακιστάν. Ένα βήμα προς την κατεύθυνση της καταπολέμησης της τρομοκρατίας γίνεται από την κυβέρνηση του Πακιστάν που επιχειρεί να επισπεύσει την εξέλιξη της δίκης των επτά προσώπων που κατηγορούνται για τη συμμετοχή τους στις τρομοκρατικές επιθέσεις στη Βομβάη το 2008[99] η οποία στο παρελθόν προχωρούσε με αργούς ρυθμούς.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο οι σχέσεις των δύο χωρών ταλανίζονται από ένα φλέγων ζήτημα που δεν είναι άλλο από το νερό του Ινδού ποταμού. Το σύστημα νερού του Ινδού ποταμού έχει χρησιμοποιηθεί για αρδευτικούς σκοπούς στη λεκάνη του Ινδού από την αρχή του πολιτισμού. Μετά την δημιουργία των κρατών του Πακιστάν και της Ινδίας οι εσωτερικές διαμάχες των χρηστών του νερού έγιναν διεθνή διαμάχη διότι η Ινδία κατείχε τον έλεγχο του νερού. Κατά τα πρώτα χρόνια της διχοτόμησης τα νερά του Ινδού είχαν κατανεμηθεί με συμφωνία έτσι ώστε η Ινδία να απελευθερώνει επαρκή νερά στις Πακιστανικές περιοχές της λεκάνης σε αντάλλαγμα ετήσιων πληρωμών από την κυβέρνηση του Πακιστάν. Το πρόβλημα

---

[98] Lashkar-e-Taiba (Ο Στρατός του Καλού) [είναι μια από τις μεγαλύτερες και πιο ενεργές τρομοκρατικές οργανώσεις στη Νότια Ασία, που δραστηριοποιούνται κυρίως από το Πακιστάν . Ιδρύθηκε το 1987 στο Αφγανιστάν , με χρηματοδότηση από τον Οσάμα Μπιν Λάντεν. Έχει κατηγορηθεί από την Ινδία για την επίθεση σε στρατιωτικούς και πολιτικούς στόχους στην Ινδία, και κυρίως για την επίθεση του 2001 στο Ινδικό Κοινοβούλιο και για τις επιθέσεις στη Βομβάη το 2008 . Δεδηλωμένος στόχος του είναι να εισαγάγει ένα ισλαμικό κράτος στη Νότια Ασία και να «απελευθερώσουν» τους μουσουλμάνους που κατοικούν στο ινδικό Κασμίρ.

[99] Οι επιθέσεις το 2008 στη Βομβάη έλαβαν χώρα το Νοέμβριο του 2008, όταν μέλη του Lashkar-e-Taiba, πραγματοποίησαν μια σειρά 12 συντονισμένες βομβιστικές επιθέσεις που διήρκησαν τέσσερις ημέρες σε όλη την Βομβάη. Οι επιθέσεις, που επέστησε την εκτεταμένη παγκόσμια καταδίκη, σκότωσαν 164 ανθρώπους και τραυμάτισαν τουλάχιστον 308.

ενώ αρχικά φαινόταν δυσεπίλυτο, με την διαμεσολάβηση της παγκόσμιας τράπεζας οι δύο χώρες ήρθαν σε συμφωνία το 1960.

Βάσει της συμφωνίας αυτής, ο έλεγχος των τριών ποτάμιών από την «Ανατολική» πλευρά της λεκάνης απορροής Beas, Ravi και Sutlej - δόθηκε στην Ινδία και των τριών ποταμιών από την «Δυτική» πλευρά Ινδός, Chenab και Jhelum στο Πακιστάν. **(Χάρτης:8ος)** Από τα ποτάμια του Πακιστάν που ρέουν μέσα από την Ινδία η συνθήκη επέτρεπε την Ινδία να τα χρησιμοποιεί για την άρδευση, τη μεταφορά και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας εφόσον αυτό δεν μειώνει ή καθυστερεί τη ροή προς το Πακιστάν που πρέπει να έχει πρόσβαση στο 80% του νερού στο σύστημα του Ινδού ποταμού. Ενώ η Συνθήκη επιβίωσε τριών πολέμων, πρόσφατα είναι υπό αμφισβήτηση, λόγω του ότι οι ανάγκες σε νερό του Πακιστάν αυξήθηκαν εξαιτίας των απαιτήσεων για άρδευση μιας και ο τομέας της γεωργίας, αντιστοιχεί στο 23% του Πακιστανικού ΑΕΠ και της αυξανόμενης χρήσης των κοινόχρηστων υδάτων από την Ινδία. Για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της αναπτυσσόμενης οικονομίας και της αύξησης του πληθυσμού της η Ινδία επιδιώκει να κατασκευάσει υδροηλεκτρικά εργοστάσια για να καλύψει τις ενεργειακές της απαιτήσεις. Για τον λόγο αυτό η Ινδία κατασκευάζει 33 φράγματα πολλαπλών-σκοπών στον Ινδό ποταμό[100].

Από την άλλη μεριά το Πακιστάν εναντιώνεται στην κατασκευή φραγμάτων με τον ισχυρισμό ότι αφενός δίνουν τον έλεγχο του νερού στην Ινδία και αφετέρου εμποδίζουν την ελεύθερη ναυσιπλοΐα. Πέραν των άλλων το Πακιστάν ανησυχεί ότι εκτός από την πιθανή εξάντληση των υδάτινων πόρων και για το γεγονός ότι η κατασκευή των φραγμάτων θα μπορούσε να δώσει στην Ινδία τη δυνατότητα να αποθηκεύσει αρκετό νερό ώστε να περιορίσει την παροχή του στο Πακιστάν στις κρίσιμες φάσεις της καλλιεργητικής περιόδου.

Ένας μεγάλος αριθμός πολιτικών αναλυτών πιστεύουν ότι οι διαφορές για το νερό του Πακιστάν με την Ινδία θα μπορούσαν να προκαλέσουν μια κρίση και μάλιστα σε ακραίες περιπτώσεις στρατιωτική σύγκρουση, τονίζοντας πως το ζήτημα του νερού είναι πιθανό να αποτελέσει ακόμη ένα σημείο συσπείρωσης Πακιστανών τζιχαντιστών όπως είναι το ζήτημα του Κασμίρ, οι οποίοι θα

[100] Crisis Group (2012). Pakistan's Relations With India: Beyond Kasmir? Asia Report N°224 http://www.operationspaix.net/DATA/DOCUMENT/7187~v~Pakistans_Relations_with_India__Beyond_Kashmir_.pdf

κατηγορήσουν την Ινδία πως διεξάγει τον πόλεμο του νερού με σκοπό να καταστήσει άγονη τη γεωργική γη του Πακιστάν ώστε να εκμηδενίσει την οικονομία του.

Σε αυτό το σημείο εύκολα γίνεται κατανοητό πως στις σχέσεις τον δύο χωρών μπορεί να δώσει ώθηση η εισαγωγή Ινδικού πετρελαίου από το Πακιστάν. Η Ινδία είναι ένας σημαντικός εξαγωγέας των πετρελαϊκών προϊόντων, τα οποία είναι ακριβά στο Πακιστάν. Το Πακιστάν ενώ αρχικά στηρίζονταν στο εφοδιασμό του σε καύσιμα με δεξαμενόπλοια, μακροπρόθεσμα οι κυβερνήσεις εξετάζουν το ενδεχόμενο της δημιουργίας αγωγών από την Ινδία προς το Πακιστάν. Ο αγωγός του Τουρκμενιστάν-Αφγανιστάν-Πακιστάν-Ινδίας (TAPI)[101]**(Χάρτης:9ος)**είναι ένα πολύ πιο φιλόδοξο, έργο αξίας 7,6 δισεκατομμυρίων δολαρίων, που αναπτύχθηκε από την Ασιατική Τράπεζα Ανάπτυξης, για να μεταφέρει φυσικό αέριο από το Τουρκμενιστάν στην Ινδία το Αφγανιστάν και το Πακιστάν. Τον Ιανουάριο του 2012, οι υπουργοί ενέργειας του Πακιστάν και της Ινδίας συζήτησαν στο Νέο Δελχί τη κοινή συμμετοχή στην οικοδόμηση του αγωγού 1.680 χλμ. Η κατασκευή του έργου ξεκίνησε στο Τουρκμενιστάν στις 13 Δεκεμβρίου 2015. Εάν το έργο υλοποιηθεί, δεν θα προδιαγράψει μόνο την ανάπτυξη οικονομικών δεσμών μεταξύ του Πακιστάν και της Ινδίας αλλά θα δημιουργήσει και ζητήματα ενεργειακής ασφάλειας μεταξύ των χωρών που θα συμβάλουν στην επίτευξη ειρήνης μεταξύ τους.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Είναι γεγονός πως ο πόλεμος στη Γεωργία τον Αύγουστο του 2008 ήταν ένα σημείο που σήμανε το τέλος της αναβίωσης της εξωτερικής πολιτικής της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Ο πόλεμος περιείχε διάφορα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του μεγάλου, στρατηγικού οράματος που υπογραμμίζει τη Ρωσική εξωτερική πολιτική στην μετα-σοβιετική εποχή. Η σύγκρουση σήμανε την αναβίωση της Ρωσίας ως σημαντική δύναμη τουλάχιστον στην περιφέρειά της, ικανή να αναπτύξει τρομερή δύναμη για να προστατεύσει τα συμφέροντά της ακόμα και μετά από διεθνή

[101] Η χωρητικότητα του αγωγού θα είναι 33 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (1,2 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια) φυσικού αερίου ετησίως, εκ των οποίων 5 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (180 δισεκατομμύρια κυβικά πόδια) θα πρέπει να παρέχονται στο Αφγανιστάν και από 14 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (490 δισεκατομμύρια κυβικά πόδια) σε Πακιστάν και Ινδία. Έξι σταθμοί συμπίεσης θα κατασκευαστεί κατά μήκος του αγωγού. Ο αγωγός αναμένεται να τεθεί σε λειτουργία από το 2019.

καταδίκη, γεγονός που εδραιώνει την ταυτότητά της στη Δύση. Ενώ τα αίτια του πολέμου βρισκόταν στις προσπάθειες της Γεωργίας να αποσυνδέσει την ιστορία της από αυτή της Ρωσίας, οι επιπτώσεις του είχαν αντίκτυπο πέρα από τον Καύκασο, εν μέρει λόγω της εξελισσόμενη θέσης της Ρωσίας στο κονσέρτο των μεγάλων δυνάμεων που αντιπροσωπεύει το πρωτεύον σχέδιο των Ρωσικών ελιγμών της εξωτερικής πολίτικης. Ο πόλεμος λοιπόν και συγκεκριμένα ο τρόπος που τιμώρησε η Ρωσία τους Γεωργιανούς ήταν πιο πολύ για την αποστολή ενός μηνύματος σε δυνάμεις όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρωπαϊκή Ένωση σχετικά με την πραγματικότητα της αναβίωσης της Ρωσίας[102].

Η γεωστρατηγική θέση της Ρωσίας στο κέντρο της Ευρασίας καθορίζει επίσης και τον νέο της οικουμενισμό. Προβλήματα ασφάλειας και οικονομικές διαφορές μεταξύ της Ρωσίας, των μελών της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών και άλλων Ασιατικών χωρών δεν έχουν απλώς ηπειρωτικό αλλά και παγκόσμιο χαρακτήρα: πολλά Ευρασιατικά κράτη υπάγονται για παράδειγμα σε ενεργειακά δίκτυα όπου συγκλίνουν τα συμφέροντα πολλών κρατών. Η Ρωσία δεν μπορεί να αγνοήσει περιοχές στον Νότο και την Ανατολή, καθώς οι περισσότερες από αυτές είναι ήδη ασταθείς ή μπορεί να γίνουν ασταθείς στο μέλλον και απαιτούν διαρκή προσοχή και εμπλοκή στην περιφερειακή ασφάλεια, προκειμένου να καταστεί εφικτή η σταθερότητα στα σύνορά της. Η μεγεθυνόμενη απειλή της τρομοκρατίας, της διακίνησης όπλων και ναρκωτικών, καθώς και η διάδοση των όπλων μαζικής καταστροφής, καθιστούν τον Ασιατικό προσανατολισμό της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής ιδιαίτερα σημαντικό και γεμάτο προκλήσεις.

Συνοψίζοντας, η μεταμόρφωση της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής βασίστηκε στους ενεργειακούς της πόρους, τη γεωπολιτική της θέση και τη πολιτική σταθερότητα που παρείχε η διακυβέρνηση του Προέδρου Πούτιν (2000 – 2008). Στην ουσία η αντίληψη του κράτους για τον ρόλο που οφείλει να διαδραματίσει η Ρωσία μεταβλήθηκε και αντιλαμβάνεται πλέον τον εαυτό της ως ένα αυτόνομο και σημαντικό δρών στο διεθνές σύστημα με επιρροή στην παγκόσμια πολιτική που συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση της νέας παγκόσμιας τάξης. Πέραν τούτου η ιστορικά καθορισμένη ταυτότητά της ως μεγάλη δύναμη διευκολύνουν την επανατοποθέτησή της στο παγκόσμιο σύστημα, την βοηθούν να αντιμετωπίσει τις

[102] Mankoff,J.(2009) Russian Foreign Policy The Return of Great Power Politics. United States of America: Rowman & Littlefield Publishers.

νέες προκλήσεις όπως η αστάθεια στα σύνορά της, η άνοδος της Κίνας και η επέκταση του ΝΑΤΟ ώστε να συμβάλλει στη δημιουργία ενός ισορροπημένου και πολυκεντρικού συστήματος.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ ΜΕ ΚΙΝΑ

Ένα από τα πρώτα ζητήματα που διαπιστώνεται μετά από μια προσεκτική ματιά στις σχέσεις των δύο χωρών είναι πως η προσέγγισή τους έχει χαρακτηριστεί από μια γεωπολιτική αντίληψη του κόσμου, μια προτίμηση για διμερείς αλληλεπίδραση μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, και μια προθυμία να επιτυγχάνονται βραχυπρόθεσμα συμβιβασμοί. Είναι πιθανόν αυτή η εξέλιξη των διμερών τους σχέσεων να καθορίσει σε μεγάλο βαθμό την διαμόρφωση των ισορροπιών σε παγκόσμιο επίπεδο και οι δύο χώρες να αποτελέσουν το σημαντικότερο δίπολο από γεωστρατηγικής απόψεως του μεταψυχροπολεμικού κόσμου, καθόσον η Ρωσία και η Κίνα βρίσκονται στην ίδια πλευρά στα πιο πολλά από τα πιο κρίσιμα θέματα στην παγκόσμια πολιτική.

Συν τοις άλλοις, η Ρωσία έχει κοινή αντίληψη με την Κίνα και για την πολιτική των ΗΠΑ στην Ευρώπη και τη γενικότερη επέκταση της Δυτικής επιρροής στην Ευρασία. Με το πρόσχημα της δημοκρατίας και της διεύρυνσης του ΝΑΤΟ η ΗΠΑ προσπαθούν να εγκαταστήσουν στην περιοχή φιλικά καθεστώτα. Απέναντι σε αυτή την απειλή, η Ρωσία και η Κίνα είναι ενωμένοι γύρω από μια κοσμοθεωρία που υπογραμμίζει το δικαίωμα κάθε μέλους να επιλέξουν το δικό τους πολιτικό σύστημα.

Ταυτόχρονα η Κίνα είναι κρίσιμος παράγοντας για την οικονομική ανάκαμψη της Ρωσίας. Είναι σημαντικός εμπορικός εταίρος της Ρωσίας [103] **(Πίνακας:19ος)** ενώ η Κίνα παραμένει μια πηγή εργατικού δυναμικού για την Ρωσία ιδιαίτερα για τις υποανάπτυκτες περιοχές της Άπω ανατολής της Ρωσίας[104]. Για την ενίσχυση των εμπορικών δεσμών οι δύο χώρες από το 2008 εργάζονται για τη δημιουργία συστήματος πληρωμών σε εθνικά νομίσματα. Οι συναλλαγές γίνονται πλέον σε

[103] Οι εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των δύο χωρών ανέρχονται στα 100 δισ. δολάρια ή 88 δισ. ευρώ σε ετήσια βάση, δηλαδή αναλογούν στο ένα δέκατο του εμπορίου της Ρωσίας με τον υπόλοιπο κόσμο.

[104] Μετανάστες από την Κίνα (κατά κύριο λόγο μουσουλμανοι, της επαρχίας Xinjiang) έχουν εγκατασταθεί στη Σιβηρία και σε επαρχίες της Άπω Ανατολής στην Ρωσία και ασχολούνται με το με το λιανικού εμπόριο και τη γεωργία, παρά την εχθρότητα από μεγάλο μέρος του τοπικού πληθυσμού.

ρούβλι-γιουάν, ενώ οι συμβάσεις πετρελαίου και φυσικού αερίου μεταξύ των πετρελαϊκών εταιριών των χωρών γίνεται σε εθνικά νομίσματα. Την ενίσχυση των εμπορικών δεσμών έχει συνδράμει η μείωση των πολιτικών εντάσεων μεταξύ της Μόσχας και του Πεκίνου και η επίλυση των συνοριακών διαφορών που έχουν δημιουργήσει μια ευκαιρία για το διασυνοριακό εμπόριο και τη μετανάστευση μεταξύ των δύο χωρών με δεδομένο την τεράστια απόσταση και την έλλειψη συγκοινωνιακών υποδομών για την επικοινωνία μεταξύ των Ρωσικών περιοχών της Άπω Ανατολής και την Ευρωπαϊκής Ρωσίας.

Την ίδια στιγμή, η σημασία της Κίνας για τη Ρωσική οικονομία επεκτείνεται και στον τομέα της ενέργειας. Η ταχέως αυξανόμενη ζήτηση για ενέργεια της Κίνας για να τροφοδοτήσει την αλματώδη ανάπτυξη της οικονομίας της συνέπεσε με την εμφάνιση της Ρωσίας ως παγκόσμιο παραγωγό ενέργειας στον τομέα του φυσικού αερίου και πετρελαίου. Η κατασκευή αγωγών στην Ασία είναι μία στρατηγική της Ρωσίας που ως παραγωγός ενέργειας έχει υιοθετήσει ως μέσο για την μείωση της δικιάς της εξάρτησης από τις αγορές της Ευρώπης. Το 2014 οι δύο χώρες υπέγραψαν συμφωνία για την κατασκευή αγωγού φυσικού αερίου, συνολικού μήκους 4.000 χιλιομέτρων που θα μπορεί να μεταφέρει 61 δισ. κυβικά μέτρα αερίου, θα συνδέσει τα κοιτάσματα φυσικού αερίου της ανατολικής Σιβηρίας με το ήδη υπάρχον δίκτυο.**(Χάρτης:10ος)**

Δεν θα πρέπει όμως να παραγνωρίζεται πως η Κίνα είναι σημαντικός πελάτης και για το Ρωσική στρατιωτική βιομηχανία που για ένα μεγάλο μέρος των τελευταίων δύο δεκαετιών στηρίχθηκε στις Κινεζικές αγορές ώστε να παραμείνει επικερδής, σε μια περίοδο μάλιστα που η αγορά για την Ρωσία ήταν περιορισμένη. Οι Ρωσικοί εξοπλισμοί[105] στην Κίνα καταλαμβάνοντας περίπου το 60% των συνολικών εξαγωγών της Ρωσίας την περίοδο από το 2009 μέχρι το 2013[106]. **(Πίνακας:20ος)** Πάραυτα, μεταξύ των δύο χωρών υφίσταται ένας βασικός άξονας συνομιλιών για την ενίσχυση της ήδη εκτεταμένης στρατιωτικής συνεργασίας.

[105] Οι εξαγωγές στρατιωτικού εξοπλισμού προς την Κίνα συνίσταται σε μαχητικά Α/Φ Sukhoi-30, Υ/Β, και οπλικά συστήματα υψηλής τεχνολογίας. Οι Ρώσοι εμπειρογνώμονες εκτιμούν ότι ο στρατός τους έχει ανάγκη τα επικερδή συμβόλαια για να μπορέσει να συνεχίσει την έρευνα του στα οπλικά συστήματα και να αυξήσει την παραγωγή τους.

[106] Οι εξαγωγές στρατιωτικού προς την Κίνα συνίσταται σε μαχητικά Α/Φ Sukhoi-30, Υ/Β, και οπλικά συστήματα υψηλής τεχνολογίας

Εν τω μεταξύ, υπάρχει ενεργός συνεργασία μεταξύ της Ρωσίας και της Κίνας καθώς και οι δύο ανησυχούν για την εξάπλωση του ισλαμικού ριζοσπαστισμού, τις αποσχιστικές τάσεις και την τρομοκρατία στην Κεντρική Ασία. Η κατάσταση στο Αφγανιστάν αποτελούσε άμεση απειλή τόσο στα Ρωσικά όσο και στα Κινεζικά συμφέροντα στην περιοχή, ακόμη και πριν από τις 11 Σεπτεμβρίου 2001, και την ανάπτυξη των Αμερικανικών δυνάμεων στο Αφγανιστάν. Η Μόσχα αντιμετώπισε το φάντασμα του ισλαμικού ριζοσπαστισμού μετά το ξέσπασμα των εχθροπραξιών στην Τσετσενία στα μέσα της δεκαετίας του 1990, αλλά το φαινόμενο έχει εξαπλωθεί στην Κεντρική Ασία και αποτελεί απειλή όχι μόνο για την Ρωσία αλλά και για την Κίνα. Επιπλέον, η Κίνα ανησυχεί για την επαρχία Xinjiang, όπου η μουσουλμανική πλειοψηφία των Uyghur συνεχίζει να επαναστατεί κατά του Πεκίνου και ενδέχεται να καταστεί καταφύγιο για ομάδες τζιχαντιστών. Ασφαλώς, στη συνεργασία των δύο χωρών στο τομέα της τρομοκρατίας υποβοήθησε η πολιτική των ΗΠΑ που μετά την 11 Σεπτεμβρίου επιζητούσαν την δημιουργία μιας διευρυμένης συμμαχίας κατά της διεθνούς τρομοκρατίας και όχι απλά ενός ad hoc άξονα.

Εντούτοις, η Κίνα παραμένει ένας ανήσυχος γείτονας για τη Ρωσία. Πολλοί αξιωματούχοι της εξακολουθούν να πιστεύουν ότι η Κίνα είναι ένας εν δυνάμει αντίπαλος. Η ελκυστικότητα της Κίνας ως σύμμαχος εκλαμβάνεται στο μυαλό πολλών Ρώσων ως φόβος καθώς νιώθουν ανασφάλεια από την αυξανόμενη δύναμη και την επιρροή του γίγαντα γείτονά της. Όπως το περιέγραψε ένας Ρώσος αναλυτής, η εταιρική σχέση μεταξύ της Ρωσίας και της Κίνας είναι πραγματικά μια «συμμαχία ενός κουνελιού και ενός βόα». Η ταχύτητα της οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας, κατά τη διάρκεια μιας εποχής όταν η ίδια η Ρωσία περνάει από μια σειρά αναταραχών και κρίσεων μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, έχει αυξήσει την ανισότητα ισχύος μεταξύ των δύο χωρών[107].

Εν κατακλείδι, είναι πρόδηλο ότι η Κίνα είναι ένας περιφερειακός εταίρος κλειδί για την Ρωσία αλλά και μια χώρα η στήριξη της οποίας είναι αναγκαία για το γεωπολιτικό ρόλο που φιλοδοξεί η Ρωσία να διαδραματίσει. Το ενδιαφέρον της Ρωσίας για την προώθηση ενός πολυπολικού κόσμου εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την συνεργασία της Κίνας, δεδομένου ότι η Ρωσία από μόνη της δεν είναι

[107] Ibid, Σελ 195.

πλέον πλούσια, ισχυρή ή δεν έχει την δύναμη να επηρεάσει αρκετά και να σταθεί σθεναρά εναντίον των Ηνωμένων Πολιτειών ή τέλος να διαμορφώσει τη διεθνή τάξη από μόνη της. Η συνεργασία με την Κίνα παρέχει στη Μόσχα ένα είδος διπλωματικής ισχύς, πολλαπλασιαστή ισχύος και μια εναλλακτική λύση για την επιδίωξη της ολοκλήρωσης των δυνάμεων της Δύσης.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ - ΕΥΡΩΠΗΣ

Σήμερα η Ευρώπη αναγνωρίζεται επίσημα από την Ρωσία ως μία σημαντική διάσταση τόσο της εξωτερικής όσο και της πολιτικής ασφαλείας της. Ωστόσο, η σημασία της Ευρώπης για τη Ρωσία είναι μάλλον αμφιλεγόμενη. Από τη μία πλευρά, η ασφαλή και σταθερή Ευρώπη είναι σημαντική και αναγκαία προϋπόθεση για την ασφάλεια της Ρωσίας που επιθυμεί να δυναμώσει η Ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφάλειας ώστε να εξασφαλιστεί από πλευράς ασφαλείας παράλληλα με τις Ευρωπαϊκές χώρες. Παρά το ότι βρίσκεται γεωγραφικά στα περίχωρα της Ευρώπης, η Ρωσία μοιράζεται τις ίδιες ανησυχίες για την ασφάλεια με τα άλλα Ευρωπαϊκά κράτη. Η Ρωσία ανησυχεί για τη διάδοση των πυρηνικών όπλων και τους αυξανόμενους κινδύνους από την μη ορθή χρήση τους και επιπλέον αναγνωρίζει τον κίνδυνο των περιφερειακών διενέξεων για την Ευρωπαϊκή ασφάλεια. Από την άλλη πλευρά η Ρωσική προσέγγιση σε αυτές τις απειλές ασφαλείας και οι προτεινόμενοι τρόποι αντιμετώπισής τους είναι σε αρκετά σημεία διαφορετική από τα Ευρωπαϊκά κράτη[108].

ΤΟ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟ ΤΡΙΓΩΝΟ ΡΩΣΙΑΣ-ΙΝΔΙΑΣ-ΗΠΑ

Αρχικά ο Θουκυδίδης και στη συνέχεια πολλοί σύγχρονοι αναλυτές των διεθνών σχέσεων περιέγραψαν τον ατερμάτιστο κύκλο ηγεμονικών συγκρούσεων των μεγάλων δυνάμεων για να κερδίσουν μερίδιο στην παγκόσμια ισχύ, για ασφάλεια και για ηγεμονία. Ο John Mearsheimer στο βιβλίο του «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων»[109] συμπεραίνει αφενός ότι μία παγκόσμια αυτοκρατορία ή ηγεμονία είναι ανέφικτη και αφετέρου ότι λόγω των βαθύτερων

[108] Voskopoylos G, Kouskouvelis,I.(2011).Russia the EU and the US as a security triangle. Zaslavskaya, N (2011) Russia and major European security institutions; NATO and the EU. Αθήνα :Eurasia publications.

[109] John Mearsheimer, Η πολιτική τραγωδία των μεγάλων δυνάμεων, (Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006).

χαρακτηριστικών των δομών του διεθνούς συστήματος όπως οι ανταγωνισμοί για αύξηση της ισχύος, οι οικονομικοί (γεωοικονομικοί) ανταγωνισμοί, οι εθνικισμοί, προκαλούν πολιτισμικές και θρησκευτικές συγκρούσεις με εδαφικές διεκδικήσεις, αστάθεια και πόλεμο. Τις τελευταίες δεκαετίες αυτά τα εγγενή χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος οδηγούν σε αλλαγή των σχέσεων μεταξύ των δρώντων του διεθνούς συστήματος και στη δημιουργία ενός νέου κόσμου ρευστών και ευμετάβλητων σχέσεων, ενώ η παγκόσμια κατάσταση έχει εισέλθει σε μια περίοδο μεγάλου μετασχηματισμού, με δυσδιάκριτα και αβέβαια αποτελέσματα.

Ως εκ τούτου, οι τάσεις καταδεικνύουν ότι το διεθνές σύστημα αργά ή γρήγορα, θα εξελιχθεί σε πολυπολικό. Το σχήμα όμως και η δυναμική του νέου αυτού πολυπολικού συστήματος παραμένουν ρευστά. Συνεπώς έχει δημιουργηθεί ένα κλίμα ανασφάλειας σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ η ανάδειξη νέων δυνάμεων οι οποίες θα μετέχουν ενεργά στην παγκόσμια πολιτική σκηνή στο εγγύς και στο απώτερο μέλλον επιτείνουν την αβεβαιότητα. Εκ παραλλήλου, η περιοχή γεωστρατηγικού ενδιαφέροντος μετατοπίζεται πλέον από την Ευρώπη προς την Ανατολή με επίκεντρο την Ασία και με κέντρο βαρύτητας την Κίνα και την Ινδία. Παρά το δόγμα της «ειρηνικής ανόδου», ο αυξανόμενος οικονομικός δυναμισμός της Ινδίας και της Κίνας, η στρατιωτική τους ενδυνάμωση στον Ασιατικό κυρίως χώρο, η ενεργειακή τους δίψα, καθώς επίσης οι στενότερες σχέσεις αυτών των χωρών με την Ρωσία, επηρεάζουν και δημιουργούν ολοένα και σοβαρότερα προβλήματα στις σχέσεις αυτών των χωρών με τις ΗΠΑ.

Το γεγονός πως σήμερα η Ασία έχει στρατηγική σημασία και προσελκύει το ενδιαφέρον διεθνών παικτών όπως των ΗΠΑ, της Ρωσίας αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλεται σε αρκετούς παράγοντες. Αρχικά σε αυτό συντελούν κυρίως ο ενεργειακός πλούτος και η ύπαρξη περιφερειακών απειλών, όπως η τρομοκρατία, η εξάπλωση όπλων μαζικής καταστροφής και η διακίνηση ναρκωτικών. Επιπλέον, η απόσυρση των στρατευμάτων του ΝΑΤΟ από το Αφγανιστάν τον Δεκέμβριο του 2014, σε συνδυασμό με την συνέχιση της βίας και της τρομοκρατίας, επανέφερε την Ασία στο γεωπολιτικό προσκήνιο. Στη συνέχεια, η ανάδυση νέων δυνάμεων όπως η Ινδία και η Κίνα, προσέλκυσαν το γεωπολιτικό και γεωοικονομικό ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας. Η Ινδία αποτελεί σήμερα σημαντικό παίκτη της Ασίας στην παγκόσμια σκακιέρα και την ανερχόμενη

δύναμη, που μαζί με τις Βραζιλία, Κίνα, Ρωσία και Νότια Αφρική (BRICS), δίνουν το δικό τους στίγμα σε έναν πολυπολικό κόσμο[110].

Αποκρυσταλλώνοντας τις πολιτικές διεργασίες που υπάρχουν στο υποσύστημα της Νότιας Ασίας είναι σαφές πως από την μία μεριά υφίσταται η παρουσία του κράτους της Ινδίας που είναι ανώτερο από τα άλλα από οικονομική, πολιτική, πνευματική και στρατιωτική στρατηγική πλευρά και από την άλλη διάφορες μικρότερες χώρες προσπαθούν να ενισχύσουν την γεωπολιτική τους θέση με τη βοήθεια των κρατών που βρίσκονται πέρα από την περιοχή τους. Εκ παραλλήλω, στο διεθνές γίγνεσθαι η Ινδία έχει ήδη ενταχθεί στην ομάδα των παγκόσμιων δυνάμεων και μαζί με τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Κίνα, είναι οι πιθανότερες υποψήφιες για να ασκούν παγκόσμια επιρροή. Η αναβάθμιση των συντελεστών ισχύος της Ινδίας την καθιστούν σήμερα μία από τις ισχυρότερες παγκόσμιες δυνάμεις με σημαντικό γεωπολιτικό ρόλο, γεγονός που έχει κεντρίσει το ενδιαφέρον των ΗΠΑ και της Ρωσίας, που βλέπουν δυνητικά την Ινδία ως σημαντικό σύμμαχο, προκειμένου να αυξήσουν την περιφερειακή τους επιρροή.

Σε αρκετές περιπτώσεις οι ΗΠΑ προσπαθούν να βελτιώσουν τις σχέσεις τους με την Ινδία η οποία βλέπει με θετικό μάτι αυτή τη προσέγγιση της, καθώς βρίσκεται αντιμέτωπη με την επιθετικότητα του Πακιστάν και την ραγδαία γεωοικονομική άνοδο της Κίνας. Επιπρόσθετα οι στενότεροι δεσμοί με τις Ηνωμένες Πολιτείες είναι ένα μέσο για την προώθηση της εθνικής της ασφάλειας και των οικονομικών της στόχων. Προς αυτή την κατεύθυνση η ΗΠΑ για να στηρίξει την στρατηγική συνεργασία με την Ινδία έκαναν μεγάλα βήματα. Κυρίως, με την πυρηνική συμφωνία του 2008, με την οποία προβλέπεται η εγκατάσταση Αμερικανικών πυρηνικών αντιδραστήρων σε δύο τοποθεσίες, η οποία όμως παρέμεινε ανενεργή μέχρι τον Ιανουάριο του 2015 λόγω των εμποδίων της Ινδικής νομοθεσίας[111].

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, είναι η Αμερικανο-Ινδική αμυντική σχέση να γίνεται όλο και πιο στενή. Οι δύο χώρες έχουν συμμετάσχει σε κοινές στρατιωτικές ασκήσεις σε όλα τα επίπεδα. Στην πραγματικότητα, η Ινδία διεξάγει

[110] Χατζόπουλους, Γ. (2015) Η Ινδία ως μήλον της Έριδος μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Νέα πολιτική. Ιούνιος.
(http://neapolitiki.gr/%CE%B7%CE%B9%CE%BD%CE%B4%CE%AF%CE%B1).

[111] Η νομοθεσία προβλέπει πως οι κατασκευαστές πυρηνικών σταθμών θεωρούνται υπεύθυνοι σε περίπτωση ατυχήματος.

περισσότερες ασκήσεις με τις Ηνωμένες Πολιτείες από ότι με οποιαδήποτε άλλη χώρα. Επιπρόσθετα τα τελευταία δέκα χρόνια, το διμερές αμυντικό εμπόριο έχει αυξηθεί με την Ινδία να αγοράζει στρατιωτικό εξοπλισμό αρκετών δισεκατομμυρίων δολαρίων από τις Ηνωμένες Πολιτείες, ένας αριθμός που θα μπορούσε να ξεπεράσει σύντομα το στρατιωτικό εμπόριο της Ινδίας με την Ρωσία και το Ισραήλ, τους νυν κορυφαίους προμηθευτές όπλων της χώρας. Μέσω αυτής της συνεργασίας η Ινδία, ως κορυφαίος εισαγωγέας όπλων παγκοσμίως, ψάχνει για οδούς ώστε να αποκτήσει τεχνογνωσία για να κατασκευάσει τα δικά της όπλα.

Την ίδια στιγμή τα οφέλη αυτής της αμυντικής συνεργασίας και για τις δύο χώρες είναι τεράστια. Από την μία μεριά για τις ΗΠΑ, το αποτέλεσμα είναι ένας ακλόνητος εταίρος σε μια μεταβαλλόμενη και προβληματική περιοχή ενώ δεν θα πρέπει να αγνοηθεί το γεγονός πως δημιουργούνται νέες αγορές για τις ιδιωτικές αμυντικές επιχειρήσεις των ΗΠΑ. Από την άλλη, για την Ινδία η συνεργασία θα μπορούσε να οδηγήσει σε τεράστια εξοικονόμηση πόρων στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης, πρόσβαση σε κορυφαίες τεχνολογίες, ταχύτερη και πιο αποδοτική παραγωγική διαδικασία. Σε αυτό το σημείο πρέπει να σημειωθεί πως ενώ το όφελος για την Ινδία θα είναι κυρίως η μεταφορά τεχνολογιών αιχμής για την εγχώρια βιομηχανία πολεμικών εξοπλισμών την Αμερικανική πλευρά την ενδιαφέρει περισσότερο να αντικαταστήσει την Ρωσία και το Ισραήλ ως το κύριο προμηθευτή πολεμικών εξοπλισμών της χώρας, χωρίς να δεσμευτεί παράλληλα για την μεταφορά τεχνολογίας. Εν τέλει, με αυτό τον τρόπο επιθυμούν να αναπτύξουν στην περιοχή κοινές επιχειρήσεις με τις Ινδικές ένοπλες δυνάμεις ώστε να αποκτήσουν εύκολη πρόσβαση στα Ινδικά λιμάνια.

Από την πλευρά της όμως η Μόσχα επιχειρεί να παρεμβληθεί στην ολοένα και αυξανόμενη συνεργασία ανάμεσα στην Ινδία και τις ΗΠΑ. Συγκεκριμένα στον εξοπλιστικό τομέα οι Ινδοί βρίσκονται σε συνεχείς διαβουλεύσεις με τους Αμερικανούς επιδιώκοντας όσο το δυνατό μεγαλύτερη βοήθεια με τη μεταφορά τεχνογνωσίας για τη ναυπήγηση του μελλοντικού πυρηνοκίνητου Ινδικού αεροπλανοφόρου «INS Vishal» που θα τεθεί σε υπηρεσία μέχρι το 2030. Η Μόσχα επιχειρεί να τερματίσει τις διαβουλεύσεις αυτές για το νέο αεροπλανοφόρο που θα αναπτυχθεί εγχώρια από τους Ινδούς σε συνεργασία με τις ΗΠΑ, προσφέροντας δική της σχεδίαση για το νέο Ρωσικό αεροπλανοφόρο που έχει λάβει την ονομασία «Storm».

Πέραν τούτου, όπως έχει ήδη αναφερθεί εκτός από την άμυνα, εμπόριο και ενέργεια αποτελούν τα πεδία της διαχρονικής συνεργασίας μεταξύ Ινδίας και Ρωσίας, από την ανεξαρτησία της Ινδίας το 1947, την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, μέχρι την σύγχρονη εποχή. Μετά από μία σύντομη μεταψυχροπολεμική περίοδο στην οποία η Ινδία κράτησε αποστάσεις από την Μόσχα η αναθέρμανση των σχέσεων με την Ρωσία που ξεκίνησαν επί προεδρίας Πούτιν προκάλεσαν τις αντιδράσεις της Ουάσινγκτον, που ενισχύθηκαν και από την απαθή στάση της Ινδίας στην προσάρτηση της Κριμαίας από την Ρωσία.

Συνεχίζοντας την ανάλυση διαπιστώνεται πως τα Ρωσικά και Ινδικά εθνικά συμφέροντα συμπίπτουν ενώ οι γεωπολιτικοί προβληματισμοί των δύο χωρών προκαθορίζουν την ανάγκη για ενίσχυση των αμοιβαίων δεσμών μεταξύ τους. Κατόπιν τούτου δεν είναι τυχαία η εγγύτητα των θέσεων της Ρωσίας και της Ινδίας σε παγκόσμια ζητήματα. Όπως προκύπτει από την ανάλυση των ψηφοφοριών στις Γενικές Συνελεύσεις του ΟΗΕ σε ένα ευρύ φάσμα παγκόσμιων πολιτικών θυμάτων δείχνει ότι τη Ρωσία και την Ινδία ψηφίζουν παρόμοια, ενώ σε θέματα διεθνούς ασφάλειας ψηφίζουν ομόφωνα. Καταλήγοντας, είναι φανερό ότι οι εν λόγω συμπεριφορές τους στη διεθνή αρένα καταδεικνύουν ότι οι δύο χώρες απορρίπτουν τη δημιουργία ενός μονοπολικού κόσμου.

Συν τοις άλλοις, η Ρωσία είναι πιθανόν να επιδιώξει να εξισορροπήσει την αυξανόμενη εξάρτησή της από την Κίνα στο μέλλον, αναπτύσσοντας στενότερες σχέσεις με άλλες Ασιατικές χώρες, αρχής γενομένης από την Ινδία. Το γεγονός ότι η Ιαπωνία και η Ν. Κορέα είναι σύμμαχοι των ΗΠΑ, καθιστά την Ινδία ακόμη πιο σημαντικό εταίρο για την Ρωσία. Προς το παρόν η αμυντική και ενεργειακή συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών δείχνουν πως η Μόσχα θεωρεί το Νέο Δελχί ως σημαίνων στρατηγικό εταίρο της.

Από όλα τα παραπάνω αναδεικνύεται πως η Ινδία αποτελεί μήλον της έριδος μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας. Σε ένα πρώτο επίπεδο είναι δυνατόν να υποστηριχθεί πως γεωπολιτικά η Ινδία είναι σημαντική για τις ΗΠΑ προς τα Νότια και τα Ανατολικά, κυρίως ως δύναμη αναχαίτισης της Κίνας. Οι συμφωνίες στον τομέα της άμυνας και της ενέργειας δείχνουν το έντονο ενδιαφέρον για διείσδυση των ΗΠΑ στην Ινδική αγορά. Παράλληλα, οι ΗΠΑ θεωρούν πως η Ινδία μπορεί να

διαδραματίσει κομβικό ρόλο στην προώθηση στενών εμπορικών δεσμών στην Νότια Ασία και να αποτελέσει παράγοντα σταθερότητας στην περιοχή. Σε ένα δεύτερο επίπεδο η Ινδία είναι μια χώρα με την οποία η Ρωσία έχει μια στρατηγική σχέση για δεκαετίες. Παρά την αναθέρμανση των σχέσεων της Ινδίας με τις ΗΠΑ δε θα υπάρχουν δραματικές αλλαγές στην εξωτερική πολιτική της Ινδίας σε βάρος των σχέσεών της με τη Μόσχα, ειδικά επειδή σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, η Ρωσία έχει συνεργαστεί με την Ινδία και συνεχίζει να το κάνει, σε στρατηγικά ευαίσθητα θέματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο «ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ - ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ»

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ: ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΕΙΣ

Ο όρος περιφερειακή ολοκλήρωση περιγράφει πληθώρα διαφορετικών φαινομένων, όπως τη συνεργασία κρατών που συνδέονται μέσω γεωγραφικής γειτνίασης και υψηλού βαθμού αλληλεξάρτησης. Περιγράφει συνεπώς την ολοκλήρωση κρατών μιας περιοχής του κόσμου ή μιας διεθνούς περιοχής. Συνάμα ο ορισμός της περιφερειακής ολοκλήρωσης μπορεί να προσεγγιστεί και από την οικονομική διάσταση του φαινομένου που περιγράφει την ολοκλήρωση ανεξάρτητων οικονομικών περιοχών σε μεγαλύτερες οικονομικές οντότητες.

Με βάση τα παραπάνω, μπορεί να γίνει αντιληπτό ότι δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της διεθνούς περιοχής, καθώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν διαφορετικά κριτήρια για τον προσδιορισμό της. Για τον ορισμό μιας διεθνούς περιοχής, εξετάζονται τρία κυρίως κριτήρια: η γεωγραφική γειτνίαση, η αλληλεξάρτηση και η ύπαρξη δικτύων όπως δίκτυα συναλλαγής και επικοινωνίας που υποδεικνύουν την ύπαρξη υλικών συμφερόντων και συνθηκών και τρίτον, στοιχεία ταυτότητας όπως κοινές αξίες και ιδεολογία, που διαμορφώνουν μια κοινωνική δομή. Σύμφωνα με τον Joseph Nye, μια διεθνής περιοχή αποτελείται από «έναν περιορισμένο αριθμό μελών που συνδέονται με γεωγραφική σχέση και με έναν βαθμό αμοιβαίας αλληλεξάρτησης» και ο διεθνής περιφερισμός ορίζεται ως «ο σχηματισμός διακρατικών ενώσεων και ομαδοποιήσεων στη βάση μιας περιοχής».

Οι διεθνείς περιοχές χαρακτηρίζονται από «παγκόσμια εμβέλεια» και αντανακλούν συσχετισμούς σε μεγάλα τμήματα του κόσμου. Αυτό το χαρακτηριστικό είναι στην πραγματικότητα που κάνει τον περιφερισμό ουσιωδώς διαφορετικό από τον υπο-περιφερισμό. Η διάκριση μεταξύ των περιοχών και υποπεριοχών είναι ασαφής, αφού και οι δύο όροι έχουν χρησιμοποιηθεί εναλλακτικά για να περιγράψουν τα ίδια διακρατικά ή διασυνοριακά σχήματα συνεργασίας. Ως υπο-περιοχή γενικά ορίζεται ένα τμήμα μιας ευρύτερης διεθνούς

περιοχής (διακρατικής ή διασυνοριακής). Συνεπώς η γεωγραφική εγγύτητα εξακολουθεί να αποτελεί το πλέον βασικό διακριτικό κριτήριο μιας υπο-περιοχής. Οι υπο-περιοχές εξάλλου αναδύονται γύρω από ένα φυσικό σύνορο, όπως μια θάλασσα (π.χ. Βαλτική Θάλασσα, Μαύρη Θάλασσα, Μεσόγειος). Η αλληλεξάρτηση, ωστόσο και κυρίως τα δίκτυα επικοινωνίας και συναλλαγών, αντί να είναι ένα προϋπάρχον χαρακτηριστικό, αποτελούν σκοπό. Η δημιουργία μιας υπο-περιοχής ξεκινά με γεωγραφικούς προσδιορισμούς με στόχο την ενίσχυση της αλληλεξάρτησης και της ανάπτυξης δικτύων ως ένα βήμα προς την ένταξη μιας περιοχής σε ένα ευρύτερο πλαίσιο ολοκλήρωσης και όχι με σκοπό τη δημιουργία «κλειστών» εμπορικών ενώσεων ή αμυντικών συμμαχιών.

Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, η θεμελιώδης διαφορά ανάμεσα στις διεθνείς περιοχές και τις υπο-περιοχές βρίσκεται στο σκεπτικό τους, που δείχνει τον υποδεέστερο χαρακτήρα ενός υπο-περιφερειακού σχηματισμού έναντι ευρύτερων ή πιο ισχυρών περιφερειακών δομών. Κατά συνέπεια, η δημιουργία μιας υπο-περιφέρειας αντανακλά την προσπάθεια μιας ομάδας χωρών να συντονίσουν τη δράση τους ως μέρος μιας ευρύτερης διαδικασίας ολοκλήρωσης, έτσι ώστε να μπορούν να μοιραστούν τα οφέλη που απορρέουν από αυτήν. Τόσο οι στόχοι όσο και η δράση των υπο-περιφερειακών ομάδων δείχνουν ότι δεν αποσκοπούν στην πολιτική ούτε στην οικονομική ολοκλήρωση των μελών τους, αλλά στοχεύουν πρωτίστως στον συντονισμό των πολιτικών τους σε συγκεκριμένα ζητήματα, με στρατηγικό στόχο τη διεθνή ενσωμάτωση. Η ενσωμάτωση μπορεί να αναφέρεται σε μια ημισφαιρική διαδικασία ολοκλήρωσης (όπως π.χ. στο πλαίσιο της Ευρω-ατλαντικής κοινότητας) ή την ένταξη σε ευρύτερες πολιτικές δομές. Σε αυτήν τη βάση, ο υπο-περιφερισμός μπορεί να θεωρηθεί ως μια μορφή χαλαρής συνεργασίας, υπό την έννοια του συντονισμού πολιτικών και όχι μια μορφή ενδοπεριφερειακής ολοκλήρωσης. Κατά συνέπεια, η επιτυχία της εξαρτάται από την ένταξη των μελών της σε ένα ευρύτερο περιφερειακό πρόγραμμα και όχι από τη δημιουργία ισχυρών, κλειστών οικονομικών συνασπισμών ή κοινοτήτων ασφαλείας.

Σε αυτό ακριβώς το σημείο προκύπτει πως είναι το sine qua non της επιτυχίας σε οποιαδήποτε εγχείρημα για συνεργασία περιφερειακής ασφάλειας ότι τα μέλη της θα πρέπει να δουν πως η συμμετοχή εξυπηρετεί τουλάχιστον κάποια συμφέροντα που έχουν από κοινού, ενώ δεν βρίσκεται σε μειονεκτική θέση όταν

τα ατομικά συμφέροντα κάποιου μέλους αποκλίνουν. Κοινά συμφέροντα με τη σειρά τους μπορούν να αφορούν συνθήκες εντός της περιοχής που σχηματίζεται από το έδαφος των μελών, κοινές ανησυχίες και φιλοδοξίες vis-à-vis για τον έξω κόσμο, ή και για τα δύο. Ποικιλομορφία μεταξύ των μελών της ομάδας δεν πρέπει να είναι ένα εμπόδιο για την εξεύρεση μια βιώσιμης κοινής ατζέντας και πράγματι μπορεί να αποτελέσει το σημείο εκκίνησης για αυτό επειδή οι συμμετέχοντες θέλουν να αποφύγουν τις διαφορές τους που οδηγούν σε εχθροπραξίες, παρεμποδίζουν πιθανά κοινά κέρδη ή ενθαρρύνουν τους ξένους να εφαρμόζουν το «διαίρει και βασίλευε» στη περιοχή[112].

Ο ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ (SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION), SCO.

Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organisation, SCO **(Εικόνα :3η)** είναι ένας Ευρασιατικός πολιτικός, οικονομικός και στρατιωτικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 1996 με την επωνυμία «Οι πέντε της Σαγκάης», (“Shanghai Five”), με την συμμετοχή της Ρωσίας, Κίνας, Καζακστάν, Τατζικιστάν και Κιργιστάν. Το 2001 επεκτάθηκε συμπεριλαμβάνοντας το Ουζμπεκιστάν και ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO), διαμορφώθηκε ως διεθνής οργανισμός. Στις 10 Ιουλίου 2015, αποφασίστηκε να ενταχθούν η Ινδία και το Πακιστάν ως πλήρη μέλη. Στις 24 Ιουνίου 2016 στην Τασκένδη η Ινδία και το Πακιστάν υπέγραψαν μνημόνιο ανάληψης υποχρεώσεων, ξεκινώντας έτσι την επίσημη διαδικασία ένταξης στον SCO ως πλήρες μέλη. Η διαδικασία για την πλήρη ένταξη των δύο χωρών αναμένεται να ολοκληρωθεί εντός του 2017.

Τα κράτη μέλη του οργανισμού έχουν ένα πληθυσμό περίπου 1,5 δισεκατομμυρίων ανθρώπων, που είναι περίπου το ένα τέταρτο του συνολικού του παγκόσμιου πληθυσμού. **(Εικόνα :4η)** Εάν ληφθεί υπόψη ο πληθυσμός των υπό ένταξη κρατών ο συνολικός πληθυσμός του οργανισμού θα είναι σχεδόν ο μισός πληθυσμός του πλανήτη. Επιπλέον, εκτός από τα κράτη μέλη Ρωσία και την Κίνα, με τις υπό ένταξη χώρες της Ινδίας και του Πακιστάν ο Οργανισμός ενώνει

[112] Bailes, A, Dunay, P, Troitskiy, G, Troitskiy, M. (2007) The Shanghai Cooperation Organization. Policy Paper No. 17 Stockholm International Peace Research Institute. Sweden ; CM Gruppen, Bromma.

τέσσερις πυρηνικές δυνάμεις του πλανήτη. Η συνολική έκταση που καταλαμβάνεται από τα κράτη μέλη του είναι περίπου τα 3/5 του εδάφους της Ευρασίας.

Οι κύριοι στόχοι και σκοποί του οργανισμού όπως ακριβώς περιγράφονται στην ιδρυτική συνθήκη που υπογράφτηκε τον Ιούνιο του 2001 είναι: η ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης, της φιλίας και της καλής γειτονίας μεταξύ των κρατών μελών, η εδραίωση της συνεργασίας για τη διατήρηση και ενίσχυση της ειρήνης της ασφάλειας και της σταθερότητας στην περιοχή. Η από κοινού αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, των αποσχιστικών τάσεων και των εξτρεμιστικών εκδηλώσεων, η καταπολέμηση του εμπορίου ναρκωτικών και του λαθρεμπορίου όπλων και κάθε άλλου είδους εγκληματικής δραστηριότητας. Επιπλέον η αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης, η ενθάρρυνση της αποτελεσματικής περιφερειακής συνεργασίας σε χώρους όπως η πολιτική, το εμπόριο και η οικονομία. Η άμυνα, η επιβολή του νόμου, η προστασία του περιβάλλοντος, του πολιτισμού, της επιστήμης, της τεχνολογίας, της εκπαίδευσης, της ενέργειας, των μεταφορών, καθώς και άλλων τομών κοινού ενδιαφέροντος. Να διατηρήσει και να αναπτύξει σχέσεις με άλλα κράτη μέλη και με διεθνείς οργανισμούς ώστε να συνεργάζονται για την πρόληψη των διεθνών συγκρούσεων και στην ειρηνική διευθέτηση τους. Και τέλος η από κοινού αναζήτηση λύσεων στα προβλήματα που θα προκύψουν στον 21ο αιώνα.

Τα κράτη μέλη του SCO που συμμετέχουν στον οργανισμό είναι υποχρεωμένα να τηρούν σύμφωνα με το καταστατικό του τις παρακάτω αρχές: Του αμοιβαίου σεβασμού της κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών. Του απαραβίαστου των κρατικών συνόρων, της μη επίθεσης, της μη παρέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις, της μη χρήσης βίας ή απειλής της χρήσης της στις διεθνείς σχέσεις. Της ισότητας από όλα τα κράτη μέλη, της αναζήτησης κοινών θέσεων με βάση την αμοιβαία κατανόηση και το σεβασμό για τις απόψεις του καθενός από αυτούς. Της σταδιακής εφαρμογής κοινών δραστηριοτήτων στους τομείς αμοιβαίου ενδιαφέροντος. Της ειρηνικής διευθέτησης των διαφορών μεταξύ των κρατών μελών του SCO που δεν στρέφονται εναντίον άλλων κρατών και διεθνών οργανισμών. Και τέλος της αρχής της πρόληψης τυχόν παράνομων πράξεων που στρέφονται ενάντια στα συμφέροντα του SCO.

Το ανώτερο όργανο **(Πίνακας:21ος)** του SCO είναι **το συμβούλιο των αρχηγών των κρατών CHS (The Council of Heads of State)**. Αυτό καθορίζει τις προτεραιότητες και τους σημαντικούς τομείς δραστηριοτήτων του οργανισμού, αποφασίζει για τα θεμελιώδη ζητήματα της εσωτερικής ρύθμισης και λειτουργίας, ενώ εξετάζει τα πιο επίκαιρα διεθνή θέματα. **Το συμβούλιο των αρχηγών κυβερνήσεων (πρωθυπουργοί) CHG(Council of Heads of Government)** εγκρίνει τον προϋπολογισμό του οργανισμού, εξετάζει και αποφασίζει για σημαντικά θέματα που σχετίζονται κυρίως με οικονομικά θέματα μεταξύ των χωρών στο πλαίσιο του οργανισμού. **Το Συμβούλιο των Υπουργών του Εξωτερικών Υποθέσεων** (**The Council of Ministers of Foreign Affairs)**, εξετάζει ζητήματα που σχετίζονται με καθημερινές δραστηριότητες της οργάνωσης, προετοιμασία των συνόδων του Συμβουλίου των αρχηγών και εκμετάλλευση των διαβουλεύσεων σχετικά με τα διεθνή προβλήματα εντός του οργανισμού. **Το Συμβούλιο των Εθνικών Συντονιστών** (**The Council of National Coordinators)**, είναι ένα σώμα του SCO που συντονίζει και καθοδηγεί τις καθημερινές δραστηριότητες του οργανισμού. Αυτό θα κάνει την απαραίτητη προετοιμασία για τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου των αρχηγών κρατών, του Συμβούλιου των αρχηγών της κυβέρνησης (πρωθυπουργοί) και του Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών. Εθνικοί συντονιστές διορίζονται από κάθε κράτος μέλος σύμφωνα με τους εσωτερικούς κανόνες και διαδικασίες.

Διαδικασία λήψης αποφάσεων: Τα όργανα του SCO πρέπει να λαμβάνουν αποφάσεις με συμφωνία, χωρίς ψηφοφορία και οι αποφάσεις τους θεωρείται ότι εγκρίθηκαν αν κράτος μέλος δεν έχει εγείρει αντιρρήσεις κατά την ψηφοφορία (συναίνεση), εκτός από τις αποφάσεις σχετικά με την αναστολή της συμμετοχής ή αποβολή από τον οργανισμό που λαμβάνεται από «συναίνεση μείον μία ψήφο από το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος. Κάθε κράτος μέλος μπορεί να εκθέσει τη γνώμη του σχετικά με συγκεκριμένες πτυχές και σε συγκεκριμένα ζητήματα της απόφασης με την προϋπόθεση ότι δεν θα αποτελέσουν εμπόδιο για τη λήψη της αποφάσεως στο σύνολό της και η γνώμη αυτή πρέπει να τοποθετείται στα πρακτικά. Πρέπει εάν ένα ή περισσότερα κράτη μέλη δεν ενδιαφέρονται να εφαρμόσουν ένα συγκεκριμένο πλάνο συνεργασίας να μην εμποδίζουν τα άλλα κράτη μέλη να εφαρμόσουν την υλοποίηση τέτοιων έργων συνεργασίας.

Κατόπιν των παραπάνω, ένα από τα πρώτα ζητήματα που διαπιστώνει κανείς σύμφωνα με την ιδρυτική συνθήκη του οργανισμού είναι ότι ο SCO δεν είναι μια στρατιωτική συμμαχία ή μια πολιτικο-στρατιωτική δομή αλλά διατηρεί την ισορροπία ανάμεσα σε τρεις κύριους τομείς δραστηριότητας: την ασφάλεια, την οικονομία και τον ανθρωπιστικό τομέα. Την ίδια στιγμή, ο στρατιωτικός εκσυγχρονισμός της οργάνωσης έχει υποστηριχθεί όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια. Ο SCO, έχει τη δική του περιφερειακή δομή κατά της τρομοκρατίας γνωστή ως Regional Anti-terrorist Structure (RATS), και διεξάγει σε ετήσια βάση την κοινή αντιτρομοκρατική άσκησης «Peace Mission»[113]. Βασικός στόχος αυτής της δομής είναι να συντονίσει τις προσπάθειες των μελών της SCO στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και η δημιουργία μιας τράπεζας στοιχείων των τρομοκρατικών οργανώσεων, ώστε να συντονιστούν οι δραστηριότητες που σχετίζονται με την πάταξη των στρατοπέδων εκπαίδευσης τρομοκρατών και να διακοπεί η χρηματοδότησή τους. Εντούτοις μέχρι τώρα, κανένα από τα μέλη ούτε και ο οργανισμός ως συλλογικό όργανο, δεν έχει κάνει δηλώσεις προς την κατεύθυνση της πρόθεσης δημιουργίας αυτού που κάποιοι Δυτικοί σχολιαστές ονομάζουν ως «ΝΑΤΟ της Ανατολής».

Αν και η συνεργασία σε θέματα ασφάλειας παραμένει ύψιστη προτεραιότητα για τον SCO, η οργάνωση έχει σταδιακά αναπτύξει και άλλους τομείς συνεργασίας, όπως οικονομικούς και ανθρωπιστικούς δεσμούς. Ο SCO έχει αρκετούς μηχανισμούς όχι μόνο να διατηρεί, αλλά και να ενισχύει την οικονομική συνεργασία. Μεταξύ αυτών των μηχανισμών είναι το επιχειρηματικό συμβούλιο του SCO, η διατραπεζική κοινοπραξία και το Club ενέργειας, μια Ρωσική πρωτοβουλία που άρχισε να διαμορφώνεται το 2006. Το επιχειρηματικό συμβούλιο του SCO ξεκίνησε το 2006, εστιάζοντας στην επέκταση της οικονομικής ατζέντας. Από τότε το συμβούλιο έχει ξεκινήσει μια ποικιλία σχεδίων σε μεταφορές, τηλεπικοινωνίες, γεωργία, υγειονομική περίθαλψη και εκπαίδευση. Σήμερα οι δραστηριότητες του συμβουλίου περιλαμβάνουν όλα τα κράτη μέλη SCO και τους παρατηρητές (Ινδία, Πακιστάν, Ιράν, Μογγολία και Αφγανιστάν). Επιχειρηματικά σχήματα των μελών SCO υποστηρίζουν και δίνουν έμφαση στην

[113] Η τελευταία άσκηση, με τη συμμετοχή 7 χιλιάδων στρατιωτών από τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, τη Ρωσική Ομοσπονδία, το Καζακστάν, το Κιργιστάν και το Τατζικιστάν, πραγματοποιήθηκε από 24 έως 29 Αυγούστου 2014.

ανάληψη επιχειρηματικών σχεδίων από τα μέλη του οργανισμού, όπως προτάθηκε και στη συνάντηση των πρωθυπουργών των μελών της SCO στο Μπισκέκ το 2012. Για να χρηματοδοτήσουν τέτοια έργα, τα μέλη της SCO συμφώνησαν να δημιουργήσουν ένα ειδικό λογαριασμό και μια τράπεζα ανάπτυξης. Τέλος τα άμεσα σχέδια του επιχειρηματικού συμβουλίου του SCO περιλαμβάνουν την δημιουργία ενός κοινού BRICS-SCO επιχειρηματικού φόρουμ.[114]

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η ενεργειακή ασφάλεια έγινε μια νέα διάσταση στην πολιτική ασφαλείας του SCO. Η Ρωσία πρότεινε την ίδρυση του «club ενέργειας» του SCO, με στόχο να υιοθετηθεί από τα μέλη μια κοινή προσέγγιση στο θέμα της ενέργειας προκειμένου να ενισχυθεί η ενεργειακή ασφάλεια. Οι κανονισμοί που διέπουν το «Σύλλογο Ενέργειας» στον οποίο εντάσσονται εκτός από τα κράτη μέλη, οι παρατηρητές και οι συνεργάτες καθορίζουν ότι ο σύλλογος λειτουργεί ενωτικά για τους παραγωγούς ενέργειας, τους καταναλωτές ενέργειας και τα κράτη διαμετακόμισης, σε συντονισμό με τις στρατηγικές για την ενέργεια υπό το πρίσμα της αύξησης της ενεργειακής ασφάλειας. Εν συνεχεία, τον Δεκέμβριο του 2013 τα κράτη μέλη, οι παρατηρητές και οι συνεργάτες διαλόγου του SCO, υπέγραψαν το Μνημόνιο του Συλλόγου Ενέργειας.

Είναι προφανές πως η πληθώρα των παραγωγών χωρών ενεργείας καθώς και των ενεργειακών πλάνων που κατασκευάζονται στην περιοχή δικαιώνουν την πρόταση της Ρωσίας για την δημιουργία του συλλόγου ενεργείας αν και είναι πρόδηλο ότι κάθε χώρα ενδιαφέρεται να προωθήσει τα δικά της οικονομικά συμφέροντα στην περιοχή. Όμως μια τέτοια λέσχη μπορεί να οδηγήσει σε μια θετική έκβαση για όλα τα μέρη και να ενισχύσει τις θέσεις της SCO στην περιοχή καθώς και πέραν αυτής.

Στην πράξη, η λέσχη ενέργειας έγινε μια πλατφόρμα συζήτησης για τις επιχειρήσεις και τις κυβερνητικές υπηρεσίες αν και ορισμένοι είναι πεπεισμένοι πως ο εν λόγω σύλλογος καλύπτει απλώς την επιθυμία της Ρωσίας για τον έλεγχο των ενεργειακών πόρων της Κεντρικής Ασίας. Πρέπει να ληφθεί υπόψη πως και για την Κίνα μια τέτοια λέσχη έχει νόημα, διότι έχει να αντιμετωπίσει την αυξανόμενη κατανάλωση ενέργειας λόγω της οικονομικής της ανάπτυξης, γεγονός

[114] Koldunova E, Kundu E (2014) Russia's Role in the SCO and Central Asia: Challenges and Opportunities, Moscow, Valdai discussion Club. http://vid-1.rian.ru/ig/valdai/SCO_eng.pdf

που καθιστά τον αξιόπιστο ενεργειακό εφοδιασμό και σε λογικές τιμές ένα από τα πλέον πιεστικά ζητήματα για τη χώρα στο εγγύς μέλλον. Επίσης δεν πρέπει να αγνοηθεί πως για την Κίνα η εν λόγω λέσχη είναι ένας πρόσθετος μηχανισμός για τον συντονισμό της ενεργειακής συνεργασίας της χώρας με τους βασικούς εμπορικούς εταίρους στον τομέα της ενέργειας στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας όπως είναι η Ρωσία και το Ιράν.

Όμως την ίδια στιγμή, υπάρχουν αρκετές συζητήσεις κυρίως μεταξύ ανώτατων κυβερνητικών στελεχών από τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Κίνα για τη δυνατότητα της περαιτέρω εξέλιξης της πορείας του οργανισμού προς την ενίσχυση του στρατιωτικό-πολιτικού στοιχείου. Προς επίρρωση αυτής της θέσης θέτουν τους κινδύνους που προκύπτουν από τις Ισλαμικές οργανώσεις που γίνονται όλο και πιο δραστήριες στο Αφγανιστάν, την όλο και μεγαλύτερη αστάθεια στη Μέση Ανατολή, αλλά και την εμφάνιση του κινήματος του Ισλαμικού Κράτους, που αγωνίζεται για την εξάπλωση του Χαλιφάτου σε όλη την ευρύτερη Μέση Ανατολή. Εκ παραλλήλω, η εντατικοποίηση των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων από τους ISIL μαχητές, οι οποίοι έχουν άρματα μάχης και πυροβολικό στη διάθεσή τους με πιθανούς στόχους στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας, το Αφγανιστάν και το Πακιστάν κάνουν αδήριτη την ανάγκη της ενδυνάμωσης του στρατιωτικού σκέλους του οργανισμού[115].

Όμως παρά τις πρωτοβουλίες και ανακοινώσεις σε υψηλό επίπεδο, η εφαρμογή των πτυχών ασφαλείας της ατζέντας του SCO έχει καθυστερήσει σημαντικά. Ο πρώτος λόγος για αυτό είναι ένα αυξανόμενο χάσμα μεταξύ Ρωσίας και Κίνας για τον σκοπό και την ατζέντα του SCO. Σε γενικές γραμμές, η Μόσχα θεωρεί το SCO ως μέσο όχι μόνο για την καταπολέμηση των διεθνών απειλών στην Ασία, αλλά και ως μέσο να αντιμετωπίσει της επιρροής των Δυτικών δυνάμεων σε ολόκληρη την περιοχή. Η Μόσχα είναι πρόθυμη να εξασφαλίσει την υποστήριξη του Πεκίνου ώστε να αμφισβητήσει την ηγεμονία των ΗΠΑ δημόσια και να επικρίνει την εγκατάσταση των στρατιωτικών βάσεων των ΗΠΑ στην Κεντρική Ασία.

[115] Luzyanin, S.G.(2015). Shangai Cooperation Organization Model 21/2015. Μόσχα: Russian International Afffairs Council. (http://russiancouncil.ru/common/upload/RIAC-WP-SCO-En.pd

Δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός, ότι η Ρωσία δεν βρήκε την συμπαράσταση που ζητούσε από μέλη του SCO στο ζήτημα της απόσχισης των περιοχών της Απχαζίας και της Νότιας Οσεττίας μετά την κρίση στην Γεωργία του 2008. Η Κίνα μάλιστα υπό τον φόβο της επικράτησης αυτονομιστικών διεκδικήσεων στη περιφέρειά της ενθάρρυνε και τις άλλες χώρες μέλη του SCO να πράξουν το ίδιο. Μετά τη στάση της Κίνας στο εν λόγω ζήτημα η Μόσχα άρχισε να βλέπει τον Οργανισμό για την Συνθήκη Συλλογικής Ασφάλειας (CSTO) ως προτιμώμενο όργανο για την περιφερειακή ασφάλεια της Ρωσίας στην Κεντρική Ασία.

Το όλο ζήτημα γίνεται ακόμα πιο πολύπλοκο αν αναλογιστεί κανείς ότι ενώ η Κίνα υποστηρίζει σθεναρά τον SCO και τις προσπάθειες του για την καταπολέμηση των περιφερειακών και διεθνών απειλών είναι πιο επιφυλακτική για τη χρησιμοποίηση του SCO ως μία αντί-Δυτική συμμαχία καθώς αυτό θα έθετε σε κίνδυνο σχέσεις της με την Ουάσιγκτον. Απλά το Πεκίνο χρησιμοποιεί τακτικά τους δεσμούς ασφαλείας με τα κράτη μέλη του SCO για να ανταλλάξει πληροφορίες και να διασφαλίσει την περιοχή από πιθανά χτυπήματα τρομοκρατικών και αυτονομιστικών οργανώσεων. Συναφώς, η Κίνα θα ήθελε να επεκτείνει και να εμβαθύνει τους περιφερειακούς οικονομικούς και εμπορικούς δεσμούς μεταξύ των κρατών του SCO και θα προτιμούσε την ανάπτυξη μεταξύ των χωρών μιας ζώνης ελεύθερου εμπορίου σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των επενδύσεων σε υποδομές, εμπορεύματα και ενεργειακές πηγές.

Ωστόσο οι επιδιώξεις της Κίνας, αντιμετωπίζονται με σκεπτικισμό στη Ρωσία, η οποία διακρίνει την όλο και αυξανόμενη οικονομική και πολιτική επιρροή της Κίνας στην Κεντρική Ασία. Επιπροσθέτως η Κίνα έχει συνάψει τεράστιες διμερείς επενδυτικές συμφωνίες με το Καζακστάν και το Τουρκμενιστάν σε τομείς της ενέργειας που φαίνεται να έρχονται σε αντίθεση με τα Ρωσικά συμφέροντα στην περιοχή.

Αν και κάποιοι στρατιωτικοί ειδικοί και πολιτικοί επιστήμονες στις χώρες μέλη του SCO ισχυρίζονται ότι ο οργανισμός πρέπει να μετατραπεί σε μία πολιτικό-στρατιωτική συμμαχία, μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπάρχουν αντικειμενικές δυσκολίες ώστε ο Οργανισμός να μετατραπεί προς αυτή τη κατεύθυνση. Αυτό συμβαίνει γιατί οι στρατιωτικές προσπάθειες του SCO δεν απευθύνεται πέρα από

τα σύνορα των χωρών μελών του οργανισμού, ενώ στον τομέα της ασφάλειας, η πρόθεση είναι να ενεργεί μόνο σε απάντηση σε μια ενδεχόμενη απειλή. Ο SCO μπορεί επομένως να γίνει ένας διεθνής παίκτης στη περιφερειακή και παγκόσμια πολιτική, μόνο αν ενισχύσει το στρατιωτικό-πολιτικό στοιχείο, αναπτύξει τους μηχανισμούς που απαιτούνται για την αμοιβαία συνδρομή απέναντι σε μια στρατιωτική απειλή και βελτιώσει τη στρατιωτική και πολιτική δομή του.

Σε αυτό το σημείο ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί και στον Οργανισμό της **Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (Collective Security Treaty Organization) CSTO**, ο οποίος συστάθηκε το Μάιο του 1992 λιγότερο από χρόνο μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Η παραπάνω συνθήκη περιλάμβανε έξι από τα κράτη της ΚΑΚ[116]: Αρμενία, Καζακστάν, Κιργιζιστάν, Ρωσία, Τατζικιστάν και Ουζμπεκιστάν. Ο αριθμός των μελών της Συνθήκης αυξήθηκε σε εννέα όταν το Αζερμπαϊτζάν, η Γεωργία και η Λευκορωσία προσχώρησαν στη συνθήκη που τέθηκε σε ισχύ στις 20 Απριλίου 1994 για μια περίοδο 5 ετών με δυνατότητα παράτασης. Το Αζερμπαϊτζάν, η Γεωργία και το Ουζμπεκιστάν που στο μεταξύ ακολούθησαν πολιτική απομάκρυνσης από τη Ρωσία προς τη Δύση, αρνήθηκαν να συνυπογράψουν το πρωτόκολλο και αποσύρθηκαν από τη Συνθήκη. Η εν λόγω συνθήκη καταχωρήθηκε στις 1 Νοεμβρίου 1995 στα Ηνωμένα Έθνη. Το 2002 τα έξι εναπομείναντα μέλη του CST,υπέγραψαν ένα πρωτόκολλο, το οποίο μετέτρεπε την CST σε Οργανισμό, δηλαδή τον Collective Security Treaty Organization - CSTO. Την 23 Ιουνίου 2006, ο πρόεδρος Πούτιν ανακοίνωσε ότι το Ουζμπεκιστάν επιθυμεί εκ νέου να συνδεθεί με τον CSTO ως μέλος.

Ο CSTO ενώ αρχικά είχε διακηρύξει ότι θα εστιάσει στην αντιμετώπιση εξωτερικών στρατιωτικών επιθέσεων κατά των κρατών μελών, οι κυβερνήσεις τον έχουν εξουσιοδοτήσει να χρησιμοποιηθεί σε ένα ευρύτερο φάσμα από πιθανές αποστολές. Οι δημοσίως δεδηλωμένοι στόχοι της οργάνωσης είναι η διατήρηση της εθνικής και συλλογικής ασφάλειας των μελών του, η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ τους στην πολιτικό-στρατιωτική σφαίρα, ο συντονισμός της εξωτερική τους πολιτική, η θέσπιση συλλογικών μηχανισμών για την ενσωμάτωση δυνατοτήτων των μελών και η καταπολέμηση σύγχρονων διεθνών απειλών όπως η διεθνής τρομοκρατία, η διακίνηση ναρκωτικών, η παράνομη μετανάστευση και το

[116] Κ.Α.Κ: Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών.

οργανωμένο έγκλημα. Τα μέλη του CSTO έχουν δεσμευτεί να ενημερώνονται αμοιβαίως για τη σύναψη τυχόν δεσμών άμυνας με μη μέλη και συγκεκριμένα για την αγορά όπλων από τα κράτη αυτά ή την φιλοξενία ξένων στρατιωτικών βάσεων στο έδαφός τους[117].

Με την πρώτη ματιά μπορεί να φαίνεται περίεργο το γεγονός ότι ένας μεγάλος αριθμό των πρώην Σοβιετικών δημοκρατιών, αμέσως μετά την ανεξαρτησία τους, υπέγραψαν μια συνθήκη η οποία ήταν πιο στενή από πριν στον σημαντικό τομέα της ασφάλειας. Ωστόσο, η συμπεριφορά των νέων ανεξάρτητων κρατών ήταν απόλυτα κατανοητή τη συγκεκριμένη στιγμή. Τα νέα κράτη που προέκυψαν προσπαθούσαν να δημιουργήσουν εθνικούς στρατούς χωρίς να διατηρήσουν την παλιά δομή στην οποία υπάγονταν και ήταν υπό τον έλεγχο της ΕΣΣΔ. Εκτός αυτού, η διάλυση πυροδότησε μια σειρά από περιφερειακές συγκρούσεις που υπήρχαν κάτω από την επιφάνεια για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, αλλά που πάντοτε καταστέλλονταν από τη Μόσχα. Συνεπώς, οι περισσότερες πρώην Σοβιετικές δημοκρατίες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι κατά την διάρκεια ανασυγκρότησης των υποδομών της εθνικής τους άμυνας θα ήταν σοφό να γίνουν μέλη ενός είδους συλλογικής ασφάλειας, η αμυντική δομή του οποίου θα μπορούσε να εγγυηθεί την ασφάλειά τους σε περίπτωση που αυτό ήταν απαραίτητο. Περά τούτου, αρκετές χώρες αναγκάστηκαν να τηρήσουν τη συνθήκη με μια Ρωσία που υποτίθεται ότι ήταν δύσκολο να συμβιβαστεί με την απώλεια του καθεστώτος ως μια υπερδύναμη. Προκειμένου να διατηρήσει την άμεση επιρροή μεταξύ των πρώην Ρωσικών δημοκρατιών, η Ρωσία ίδρυσε το CSTO[118].

Στην πράξη ωστόσο, σύντομα έγινε προφανές ότι δεν εφαρμόστηκαν οι αρχές και οι σκοποί της συμμαχίας. Δύο από τα κράτη μέλη η Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν χρησιμοποίησαν βία για να λύσουν τις διαφορές τους στο Ναγκόρνο Καραμπάχ ενώ η Ρωσία συγκαλυμμένα βοηθούσε την Αρμενία. Τέλος οι αποφάσεις που λαμβάνονταν έπρεπε να έχουν την υποστήριξη της Ρωσίας. Ήταν αυτού του είδους οι ενέργειες που έκαναν λίγες χώρες-μέλη να αμφιβάλλουν για την αξία της ένταξης σε αυτό τον οργανισμό διότι τον αντιλαμβανόταν ως μια

[117] Weitz,R (2014) The Collective Security Treaty Organization: Past Struggles and Future Prospects, Washington RUSSIAN ANALYTICAL DIGEST No. 152.

[118] Saat, J. H. (2009). The Collective Security Treaty Organization . Conflict Studies Research Centre.

οργάνωση υπέρ της Ρωσίας. Επιπρόσθετα οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 είχαν σημαντικές επιπτώσεις σχετικά με την κατάσταση στην περιοχή. Τα κράτη της Κεντρικής Ασίας ήταν στρατηγικής σημασίας για τις Ηνωμένες Πολιτείες στον αγώνα κατά των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και τις τρομοκρατικές επιθέσεις στο Ουζμπεκιστάν και την Κιργιζία. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, εμφανίστηκαν στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας πολλές βάσεις των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ.

Από την ίδρυσή του ο CSTO με την υποστήριξη της Ρωσικής κυβέρνησης, προσπάθησε να λάβει επίσημη αναγνώριση από το ΝΑΤΟ ως μια ισοδύναμη περιφερειακή Συμμαχία. Για το λόγο αυτό ο CSTO έκανε πολλές προτάσεις για τη θέσπιση επίσημου προγράμματα συνεταιρισμού με το ΝΑΤΟ ώστε να διαχειριστεί ζητήματα περιφερειακής ασφάλειας, ιδίως στο Αφγανιστάν καθώς και την υιοθέτηση κοινών προσπαθειών για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών στη περιοχή. Το ΝΑΤΟ αρνήθηκε να εμπλακεί με τον CSTO στα πλαίσια οργάνωσης με οργάνωση και αντί αυτού συνεργάστηκε με κάθε μέλλος ξεχωριστά διότι διέκρινε την προσπάθεια της Μόσχας μέσω του οργανισμού να ενισχύσει την Ρωσική κυριαρχία στην Κεντρική Ασία. Η Ρωσία αντέδρασε και προσπάθησε να περιορίσει τις δραστηριότητες του ΝΑΤΟ στην Κεντρική Ασία.

Συνοψίζοντας, σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί πως κάποιοι αξιωματούχοι με επιρροή στη Ρωσία ελπίζουν να δημιουργήσουν ένα συνασπισμό, ο οποίος θα μπορούσε να αντιμετωπίσει το ΝΑΤΟ και να γίνει μια εναλλακτική στρατιωτική και πολιτική δύναμη. Αρχικά, ήταν η ελπίδα ότι ο οργανισμός συνεργασίας της Σαγκάης θα μπορούσε να γίνει μια τέτοια δύναμη. Μερικοί είχαν αρχίσει να αποκαλούν το SCO ως «αντίβαρο στο ΝΑΤΟ». Σύντομα όμως κατέστη σαφές ότι η Κίνα, η οποία διαδραματίζει έναν βασικό ρόλο στην το SCO, δεν είχε καμία επιθυμία για μια τέτοια εξέλιξη. Επιπλέον, ορισμένοι Ρώσοι πολιτικοί και στρατιωτικοί, οι οποίοι αρχικά ήταν ενθουσιασμένοι με τον SCO, άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι η επιρροή της Ρωσίας στην οργάνωση αυτή ήταν περιορισμένη. Ως εκ τούτου, η προσοχή της Ρωσίας μεταφέρεται όλο και

περισσότερο στον CSTO όπου η Ρωσία είναι η χώρα με την μεγαλύτερη επιρροή[119].

Εν τω μεταξύ, είναι προφανές ότι με την εμπλοκή του οργανισμού σε μια πιο εποικοδομητική συνεργασία με τα Ηνωμένα Έθνη (ΟΗΕ), τις Ευρωπαϊκές δομές ασφαλείας ασφάλειας, Κ.Α.Κ, SCO, EurAsEC[120], καθώς και με την οικοδόμηση δικών του ειρηνευτικών δυνάμεων και συλλογικών δυνάμεων ταχείας αντίδρασης, ο CSTO έχει ήδη περάσει το κατώφλι για να αναδυθεί ως βασικός παράγοντας στο πλαίσιο του παγκόσμιου συστήματος ασφάλειας. Στην πραγματικότητα, συμμετέχει αποτελεσματικά στην κατασκευή αυτής της νέας αρχιτεκτονικής ασφάλειας. Τέλος εύκολα γίνεται κατανοητό ότι από τη στιγμή που ο CSTO είναι καθαρά στρατιωτική συμμαχία, η συνεργασία του αναμφισβήτητα θα ενδυναμώσει και το στρατιωτικό σκέλος του SCO. Για αυτό στο εγγύς μέλλον η δράση σύνδεσης SCO-CSTO μπορεί πιθανώς να αναπτυχθεί. Αυτό συμβαίνει γιατί είναι διάχυτη παγκοσμίως η αντίληψη τόσο της κρισιμότητας των θεμάτων ασφαλείας όσο και της σπουδαιότητας των θεμάτων που άπτονται της ενέργειας[121].

Προσεγγίζοντας αναλυτικά τα προαναφερθέντα, διαπιστώνεται πως τα τελευταία χρόνια ο CSTO και ο SCO έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο προς την οικοδόμηση ενός περίπλοκου συστήματος ασφαλείας που είναι προσαρμοσμένο στις ιδιαιτερότητες της περιοχής, με στόχο να δημιουργήσει όλες τις απαραίτητες στρατιωτικό-πολιτικό και κοινωνικό-οικονομικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της Ασίας. Επιπροσθέτως θα πρέπει να σημειωθεί πως αρκετοί ειδικοί περιγράφουν την πολιτικο-στρατιωτική παρουσία της Αμερικής στην περιοχή ως ένα από τα στοιχεία αυτού του συστήματος. Εν τέλει, περαιτέρω ολοκλήρωση στον τομέα της ασφάλειας είναι εξαιρετικά σημαντική για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τις απειλές που εξακολουθούν να πλανιούνται στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας που αντιμετωπίζει πολλά εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα. Τα κράτη μέλη της Ασίας πρέπει να βρουν επαρκείς απαντήσεις σε αυτά τα προβλήματα, αλλιώς η περιοχή θα παραμείνει για πάντα μια ζώνη αστάθειας.

---

[119] P. Stobdan (2010) India-Russia Strategic Partnership: Common Perspectives: Institute for Defense Studies and Analyses.

[120] Eurasian Economic Community

[121] S.G. Luzyanin (2015). Shangai Cooperation Organization Model 21/2015. Μόσχα: Russian International Afffairs Council. http://russiancouncil.ru/common/upload/RIAC-WP-SCO-En.pdf .

ΣΧΗΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ BRICS

Είναι περισσότερο από 10 χρόνια από τώρα από τότε είχα την καλή τύχη να οραματιστώ το ακρωνύμιο BRIC… Στο τέλος του 2011 η οικονομική ιστορία των BRIC έχει αποδειχτεί περισσότερο ισχυρή από αυτή που προέβλεψα το 2001

Jim O'Neill, Goldman Sachs (BRICS New Delhi Summit 2012)

Στο πρόσφατο παρελθόν είχε υποστηριχτεί από πολλούς αναλυτές ότι το διεθνές σύστημα εδράζεται πάνω στην Αμερικάνικη ισχύ και όχι στην ισορροπία δυνάμεων. Η ΗΠΑ εκμεταλλεύτηκαν τις ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν στο διεθνές σύστημα για να επεκτείνουν την ισχύ τους. Οι μεταβολές όμως σε επίπεδο διεθνούς συστήματος λαμβάνουν χώρα με ταχύτερους ρυθμούς και με αφορμή την παγκόσμια πολιτική οικονομία εμφανίζονται νέα ισχυρά κράτη που προβληματισμένα από την δομική ισχύ των ΗΠΑ υιοθετούν ένα πλαίσιο πολυμερούς συνεργασίας και ανταγωνίζονται την ΗΠΑ αλλά και την Ευρώπη. Αυτές οι αναπτυσσόμενες δυνάμεις ιδιαίτερα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης πιέζουν για την μεταβολή της πολικότητας και την ανακατανομή της ισχύος.

Η διάχυση της ισχύος και ως εκ τούτου η διαμόρφωση ενός πολυπολικού συστήματος πραγματοποιείται κυρίως υπέρ άλλων αναδυόμενων δυνάμεων η μεσαίων δυνάμεων. Επιπροσθέτως η διαμόρφωση του νέου πλαισίου περιλαμβάνει την ανάδειξη νέων οικονομικών και περιφερειακών δυνάμεων ενώ οι έως τώρα υπάρχοντες πόλοι ισχύος στην Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική αναμένεται να χάσουν σχετικό μέρος της οικονομικής και στρατιωτικής τους ισχύος.

Στις μέρες μας υπάρχουν αρκετές χώρες που μπορούν να θεωρηθούν ως αναδυόμενες περιφερειακές δυνάμεις. Ένας διεθνής πολιτικός οργανισμός των κορυφαίων αναδυόμενων αγορών, αποτελείται από πέντε χώρες: τη Βραζιλία, τη Ρωσία, την Ινδία, τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και τη Νότια Αφρική είναι οι **BRICS.** Ο όρος προέρχεται από τα αρχικά γράμματα των ονομάτων των χωρών, (Brazil, Russia, India, China, and South Africa). Στις 16 Ιουνίου 2009, οι ηγέτες των χωρών BRIC (των μετέπειτα BRICS) πραγματοποίησαν την πρώτη σύνοδο κορυφής στο Αικατερίνμπουργκ (Ρωσία) κατά την οποία εξέδωσαν δήλωση με την

οποία ζητούσαν τη δημιουργία μιας «δίκαιης, δημοκρατικής και πολυπολικής παγκόσμιας τάξης». Η Νότια Αφρική έγινε επίσημα δεκτή ως κράτος-μέλος στις 24 Δεκεμβρίου 2010, μετά από επίσημη πρόσκληση από την Κίνα και τις άλλες 3 χώρες να ενταχθεί στην ομάδα. Έτσι η ομάδα μετονομάστηκε σε BRICS, προσθέτοντας το γράμμα "S" στο υπάρχον αρκτικόλεξο. Ο πρόεδρος της Αφρικανικής χώρας, Τζέικομπ Ζούμα, συμμετείχε το 2011 στη Σύνοδο Κορυφής των BRICS στη Σανυά της Κίνας (Απρίλιος 2011) ως πλήρες μέλος.

Οι πέντε χώρες των BRICS[122] αντιπροσώπευαν έναν πληθυσμό σχεδόν τριών δισεκατομμυρίων ανθρώπων, καλύπτουν έκταση ίση με το 1/3 της χερσαίας επιφάνειας της γης, ενώ το μερίδιο τους στο παγκόσμιο Α.Ε.Π. έχει αυξηθεί από το 16% το 2000 στο 25% το 2010 διευρυνόμενο έως και το 47% σύμφωνα με εκτιμήσεις της Goldman Sachs. **(Χάρτης:11ος)** Οι εν λόγω χώρες βρίσκονται σε συνεχείς διεργασίες και διαβουλεύσεις προκειμένου να βελτιώσουν τις συνθήκες συνεργασίας μεταξύ τους καθώς επίσης και στη προώθηση μεταρρυθμίσεων σε τομείς των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Υπάρχει επίσης συζήτηση γύρω από το πώς θα μπορέσουν να συμμετέχουν περισσότερο στις παγκόσμιες υποθέσεις στο μέλλον. Ήδη μετά τη σύνοδο κορυφής στην Ουφά[123]**(Εικόνα:14η)** άρχισε να λειτουργεί η Νέα Τράπεζα Ανάπτυξης της BRICS, το κεφάλαιο της οποίας μπορεί μελλοντικά να φτάσει τα 100 δισ. δολάρια. Θα πρόκειται για ένα θεσμό χρηματοδότησης ο οποίος θα είναι ανεξάρτητος από άλλους διεθνούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, γεγονός σημαντικό αυτή την εποχή για πολλές Ρωσικές εταιρίες που τελούν υπό τις Δυτικές κυρώσεις. Ο ρόλος της τράπεζας αυτής είναι ανάλογος με αυτόν της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανάπτυξης, έγκειται δηλαδή στη στήριξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, στη χορήγηση πιστώσεων σε εμπορικές τράπεζες είτε στην υποστήριξη συγκεκριμένων προγραμμάτων των χωρών της BRICS. Η εμβέλεια του εγχειρήματος παραμένει αβέβαιη, αλλά πρόκειται αναμφίβολα για το πρώτο επίτευγμα των χωρών BRICS που έχουν συσπειρωθεί από το 2009 και μετά την

[122] Η εμφάνιση» του όρου BRICs ήταν το αποτέλεσμα της δημιουργικής φαντασίας ενός αναλυτή της Goldman Sachs στην προσπάθεια του να περιγράψει την εντυπωσιακή ανάπτυξη οικονομιών, που έως πρότινος χαρακτηρίζονταν τριτοκοσμικές, στις αρχές του 21ου αιώνα.

[123] Η 7η σύνοδος κορυφής των BRICS του Ιουλίου του 2015 διεξήχθη στην Ουφά της Ρωσίας και συνδυάστηκε με τη σύνοδο κορυφής του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης.

παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση διεκδικούν έμπρακτη αναγνώριση της αναβαθμισμένης θέσης τους στην παγκόσμια οικονομία.

Για αυτό ακριβώς το λόγο μπορεί πλέον να υποστηριχθεί ότι συνολικά στα πλαίσια των BRICS μπορεί να υλοποιηθεί το φιλόδοξο πρόγραμμα διαφοροποίησης των πηγών χρηματοδότησης. Αυτό είναι επίκαιρο όχι μόνο για τη Ρωσία, αλλά και για πολλές άλλες χώρες, οι οποίες είναι δυσαρεστημένες με την πολιτική του ΔΝΤ και την αδυναμία αυτό να αναμορφωθεί, ταιριάζοντας περισσότερο στη σημερινή εικόνα του κόσμου. Εν τέλει με αυτό τον τρόπο οι χώρες των BRICS αποκτούν προφανή οικονομική δυναμική στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης.

Η σημαντικότερη όμως προβληματική που απορρέει από τις σχέσεις των μελών των BRICS είναι πως αν και μοιράζονται κοινές θεωρίες όσον αφορά την δημιουργία ενός πολυπολικού κόσμου και υποστηρίζουν μια μεγαλύτερη εκπροσώπηση του αναπτυσσόμενου κόσμου στη διεθνή κοινότητα, εντούτοις έχουν θεμελιώδεις διαφορές και οι γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί υπονομεύουν τις συνεργασίες και τις μεταξύ τους σχέσεις. Οι διαφορές αυτές είναι ιστορικές όπως η Κινεζο-Ρωσική και Σινο- Ινδική αντιπαλότητα, πολιτικές και οικονομικές, που τους οδηγεί να έχουν αντίθετες αξίες και συμφέροντα. Όσον αφορά τις οικονομικές διαφορές, η Κίνα και η Ρωσία έχουν πιο ανοιχτές οικονομίες, με τις εξαγωγές να αντιπροσωπεύουν το ένα τρίτο του ΑΕΠ, ενώ η Ινδία και η Βραζιλία είναι πιο κλειστές, με τις εξαγωγές να αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το ένα πέμπτο του ΑΕΠ. Αυτό καθιστά αυτές τις χώρες να έχουν διαφορετικές προσεγγίσεις στην οικονομία. Η Κίνα ενθαρρύνει τις εξαγωγές και καθιστά τις οικονομίες της Ινδίας και της Βραζιλίας να φοβούνται από την εισροή φθηνών Κινεζικών εισαγωγών. Είναι προφανές λοιπόν πως οι παραπάνω θεμελιώδεις πολιτικές και οικονομικές διαφορές των χωρών δημιουργούν αρκετά ζητήματα στην ομαδοποίησή τους.

Βάσει των προαναφερόμενων υπάρχει μεγάλη δυσπιστία και εντάσεις στις διμερείς σχέσεις εντός των χωρών των BRICS που βλέπουν ο ένας τον άλλο ως πιθανή απειλή και ανταγωνιστή, γεγονός το οποίο περιορίζει τη συνεργασία τους. Αυτό ενισχύει το περιφερειακό ανταγωνισμό μεταξύ της Κίνας και της Ινδίας στη Νότια Ασία και ανάμεσα στην Κίνα και τη Ρωσία στην Κεντρική Ασία. Οι Σινό-Ινδικές σχέσεις εξακολουθούν να έχουν ένταση, σχετικά με τον πόλεμο του 1962,

ανεπίλυτες συνοριακές διαφορές, ένταση εξαιτίας της πολιτικής και στρατιωτικής υποστήριξη της Κίνας στο Πακιστάν και την αντίληψη της Κίνας για την υποστήριξη της Ινδίας στο Θιβέτ. Η Ινδία επίσης αισθάνεται να απειλείται από τις βελτιωμένες σχέσεις της Κίνας και τη βοήθεια της στη Μυανμάρ, Πακιστάν, Μπαγκλαντές και Σρι Λάνκα, που θα μπορούσε να περιορίσει την επιρροή της Ινδίας στους γείτονές της ενώ αισθάνεται να περικυκλώνεται από την Κίνα. Από την άλλη πλευρά, η Κίνα νιώθει απειλούμενη από τις εισβολές της Ινδίας στη σφαίρα επιρροής του στη Μιανμάρ και στην Ινδοκίνα. Επίσης τόσο η Κίνα όσο και η Ινδία εκσυγχρονίζουν τους στρατούς τους και ανταγωνίζονται για τον έλεγχο του Ινδικού Ωκεανού γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε κούρσα εξοπλισμών[124].

Διαπιστώνεται λοιπόν πως η ομαδοποίηση των μελών των BRICS έχει οικονομικό βάρος αλλά η πολιτική τους δεν έχει ακόμα δοκιμαστεί. Το μέγεθος των BRICS είναι αξιοσημείωτο αλλά δεν μπορεί να κρύψει την έλλειψη συνεκτικότητας μεταξύ των μελών. Δεδομένου ότι υπάρχει δυσπιστία μεταξύ τους για μία σειρά από λόγους είτε ιστορικούς είτε οικονομικούς οι χώρες μεταξύ τους έχουν επιδοθεί σε ένα αγώνα ανάληψης των σκήπτρων γεγονός που οδηγεί σε ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος. Δευτερευόντως, αλλά εξίσου σημαντικά είναι και τα διλλήματα ασφαλείας μεταξύ των χωρών της κίνησης, Μπορούμε λοιπόν να υποστηρίξουμε με σαφήνεια ότι οι BRICS δύσκολα στο απώτερο μέλλον θα αποτελέσουν από κοινού ενιαίο πόλο στο διεθνές σύστημα.

Καταληκτικά μπορεί να υποστηριχτεί πως οι BRICS είναι στην σημερινή εποχή μέρος του παγκόσμιου γεωπολιτικού τοπίου. Μένει να δούμε αν αυτό το εξελισσόμενο γεωπολιτικά ακρωνύμιο είναι σε θέση να επιφέρει δομικές αλλαγές στο παγκόσμιο σύστημα. Δηλαδή αφενός να διαμορφώσει την ταυτότητα του συστήματος με κύρια χαρακτηριστικά τον πολυμερισμό στη λήψη αποφάσεων της διεθνούς κοινότητας σε ευαίσθητους τομείς, να επαναφέρει την αξιοπιστία των Ηνωμένων Εθνών και το σεβασμό της εδαφικής κυριαρχίας των κρατών και αφετέρου όσον αφορά την ισορροπία της δυνάμεων να περιορίσει την ηγεμονία των ΗΠΑ και να επιβάλλει ένα πολυπλοκό κόσμο.

[124] Laetitia M. (2013) Cooperation and Competition among the BRICS Countries and Other Emerging Powers Intern French Centre for Research on Contemporary China (CEFC).

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΧΩΡΩΝ BRICS

ΚΙΝΑ: *«Οι Brics ως ο άξονας της παγκόσμιας στρατηγικής».*

Η αύξηση του οικονομικού μεγέθους της Κίνας η οποία σήμερα αποτελεί την δεύτερη οικονομία στο κόσμο με το δεύτερο μεγαλύτερο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν στο κόσμο πίσω από Η.Π.Α, της δίνει την δυνατότητα να αποτελεί έναν από τους κύριους διαμορφωτές του παγκόσμιου οικονομικού περιβάλλοντος ενώ παράλληλα της παρέχει το ειδικό βάρος που απαιτείται ώστε να διαδραματίσει κυρίαρχο ρόλο σε θέματα περιφερειακής ειρήνης και ασφάλειας.

Έχει καταφέρει να διεισδύσει τόσο διπλωματικά όσο και οικονομικά σε πολλές χώρες ή ακόμα και ολόκληρες ηπείρους, όπως η Αφρική αποδεχόμενη την πολιτική και κοινωνική των χωρών με τις οποίες συνάπτει κάθε είδους σχέσεις. Πρωταρχικός της στόχος είναι η προάσπιση των δικών της οικονομιών συμφερόντων καθώς και των συμφερόντων των συνεργατών της, με μια προσέγγιση αμοιβαίου σεβασμού των ιδιαιτεροτήτων τους. Συν τοις άλλοις, η Κίνα αποτελεί πόλο έλξης για ξένους επενδυτές, αφού διατηρεί χαμηλά ημερομίσθια και ελέγχει παράγοντες όπως το εργατικό κίνημα ή τον συνδικαλισμό.

Σε αυτό το σημείο, πρέπει να επισημανθεί ο καθοριστικός ρόλος της Κίνας στην παγκόσμια διεθνή σκηνή. Η περιοχή της Ασίας, όπου ζει σχεδόν ο μισός πληθυσμός της γης είναι ένα ευαίσθητο γεωστρατηγικό τόξο. Η Κίνα με σκοπό να ασκεί επιρροή στην περιοχή αυτή, προσπαθεί να διευρύνει τις εμπορικές της συναλλαγές και να συνάψει συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου με αρκετούς εταίρους. Για τον λόγο αυτό επιδιώκει τη στενή συνεργασία με την Ινδία αλλά και με τη Ρωσία ώστε να εξασφαλίσει μέσω αυτής τις διαρκώς αυξανόμενες ενεργειακές της ανάγκες, που μόνο η Ρωσία με τα τεράστια ενεργειακά αποθέματα της μπορεί να καλύψει. Εν τω μεταξύ, καταβάλλει έντονες προσπάθειες για την ειρήνη και την ασφάλεια στη περιοχής προσφέροντας οικονομική βοήθεια στην ανάπτυξή της.

Εν κατακλείδι, η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας ανήκει πλέον στην ελίτ των αναγνωρισμένων μεγάλων δυνάμεων. Προσπαθεί με διάφορους τρόπους να υποβοηθήσει ή να ισοσταθμήσει την πολιτική επιρροή των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Χρησιμοποιεί το νέο ειδικό της βάρος στη πολιτική σκηνή

δημιουργώντας νέους τρόπους επικοινωνίας και συνεργασίας με τις χώρες της περιφέρειας ενώ παράλληλα δείχνει τη πρόθεσή της να επεμβαίνει εκεί όπου οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής διστάζουν να το κάνουν δημιουργώντας νέες ισορροπίες. Ουσιαστικά η Κίνα θεωρείται η άτυπη «ηγέτιδα» των BRICS. Η Κίνα έχει τη φιλοδοξία μιας μεγάλης δύναμης που στοχεύει μέσω της χρήσης ήπιας ισχύς να διαμορφώσει ανάλογη προνομιούχο συνεργασία με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Κίνα αντιλαμβάνεται πως απαραίτητη προϋπόθεση για να συνεχιστεί η αλματώδη οικονομική της ανάπτυξη είναι η εξασφάλιση ενός ειρηνικού και ασφαλούς περιβάλλοντος στον χώρο της Ασίας. Για να το επιτύχει αυτό προσβλέπει αφενός τη στενή συνεργασία με την Ινδία και αφετέρου στη συνεργασία της με τη Ρωσία.

ΡΩΣΙΑ: *«Ο άτυπος δράστης της ένωσης»*.

Αν και η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης όπως έχει πολύ σωστά υπογραμμιστεί, ήταν η πλέον εκτεταμένη οικονομική, πολιτική και στρατιωτική κατάρρευση μιας αυτοκρατορίας που δεν ηττήθηκε ποτέ στο πεδίο της μάχης, η Ρωσία είναι μία δύναμη που παλεύει να ανακτήσει ένα μέρος της πολιτικής θέσης που έχασε συνέπεια του Ψυχρού Πολέμου.

Η σημερινή αυτο-αντίληψη της χώρας επηρεάζεται ακόμα πάρα πολύ από την προηγούμενη κατάσταση της ως παγκόσμια δύναμη με αποτέλεσμα μεγάλες στρατιωτικές δαπάνες να εξακολουθούν να πραγματοποιούνται. Δεν πρέπει επίσης να αγνοηθεί πως η Ρωσική Ομοσπονδία είναι ένα κράτος τεράστιο εδαφικά και πολυεθνικό με μια σειρά από διαμάχες στο εσωτερικό της Ομοσπονδίας και όλα τα ζητήματα στις επίμαχες περιοχές του Καύκασου παραμένουν ανεπίλυτα. Κύριες εξαγωγές είναι οι πηγές ενέργειας και τα ορυκτά υλικά χαμηλού επιπέδου επεξεργασίας. Η οικονομία δεν είναι πολύ διαφοροποιημένη, ο τομέας των υπηρεσιών είναι κάπως υπανάπτυκτος και οι δημογραφικές προβλέψεις δείχνουν μια κοινωνία που γερνάει.[125]

Εντούτοις, αν και η Ρωσία δε διαθέτει τις Ένοπλες Δυνάμεις που είχε επί Σοβιετικού καθεστώτος, εξακολουθεί να υπολογίζεται ως παράγοντας σημαντικής

[125] Morazan, P. (2012) The role of BRICS in the developing world, Belgium, European Union. (http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_9_politikalar/1_9_8_dis_politika/The_role_of_BRICS_in_the_developing_world.pdf)

ισχύος. Σε συνδυασμό με την ύπαρξη πυρηνικού οπλοστασίου καθιστούν τη Ρωσία ικανό παίκτη για τη διαμόρφωση των εξελίξεων στην περιοχή της Ευρασίας. Η Ρωσία έχει το υπόβαθρο και το παρελθόν της υπερδύναμης, γεγονός που τη δυσκολεύει να παραδώσει τα σκήπτρα της και να ενστερνιστεί το ρόλο του δευτεραγωνιστή στο χώρο της Ευρασίας[126].

Εν τέλει, το ενδιαφέρον της Ρωσίας σε αυτό τον οργανισμό έχει γεωπολιτικό και γεωοικονομικό χαρακτήρα. Από τη μία πλευρά, η Ρωσία ήταν πρόθυμη για την δημιουργία των BRICS και την περαιτέρω ανάπτυξή τους λόγω της δυσαρέσκειας για το παγκόσμιο οικονομικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα, που το Κρεμλίνο πίστευε πως εξυπηρετούσε μόνο τις άκρως ανεπτυγμένες χώρες. Επίσης η Μόσχα πιστεύει ότι οι χώρες BRICS έχουν τεράστιες δυνατότητες όχι μόνο να λύσουν τα υπάρχοντα προβλήματα, αλλά και να εξασφαλιστεί βιώσιμη και ευημερούσα κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη για όλες τις χώρες. Από την άλλη πλευρά, η Ρωσία ενώνοντας τις δυνάμεις της με τα άλλα μεγάλα κράτη των BRICS είναι ευκολότερο για αυτή να αποκαταστήσει και να διατηρήσει την φήμη της ως μεγάλη δύναμη καθώς και να αναβαθμίσει το κύρος και τα πολιτικά της προνόμια σε σχέση με τους σημαντικούς δρώντες στο διεθνές σύστημα, γεγονός σημαντικό για την ευημερία της στο παγκόσμιο γεωοικονομικό και γεωπολιτικό παιχνίδι.

ΙΝΔΙΑ : *«Με το μυαλό στην Κίνα».*

Τα τελευταία 30 χρόνια η χώρα με κινητήρια δύναμη την οικονομία και οι υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης την καθιστούν παγκόσμια οικονομική δύναμη, Βασισμένη σε ένα κρατικοκεντρικό δημόσιο τομέα και με βάση τις νέες τεχνολογίες θεωρείται πιθανό η Ινδική οικονομία στα επόμενα 40 χρόνια να αποκτήσει ίδιο μέγεθος με αυτή των ΗΠΑ. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός πως η οικονομική πολιτική της Ινδίας τα τελευταία 25 χρόνια οδήγησε στη μείωση της φτώχειας σε ποσοστό μεγαλύτερο του 10%. Εν τω μεταξύ, η Ινδία βρίσκεται στην αρχή μιας τεράστιας προσπάθειας ανάπτυξης ενός πλέγματος προηγμένων στρατιωτικών ικανοτήτων, συμβατικών και πυρηνικών, σύμμετρων και ασύμμετρων, που θα της επιτρέψουν να διεκδικήσει πράγματι το ρόλο μιας ηγεμονικής δύναμης στην Ασία και να αποτελέσει ισοδύναμο ή περίπου ισοδύναμο μέγεθος της Κίνας.

---

[126] Μάζης. Ι.(2005) Η σημασία της Σινο Ρωσικής Προσέγγισης. Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων.

Αξίζει να σημειωθεί επίσης πως η Ινδία έχει αναπτύξει στενούς οικονομικούς και πολιτιστικούς δεσμούς με τις χώρες των BRICS. Η Ινδία αποδίδει μεγάλη σπουδαιότητα στην αλληλεπίδραση με τις χώρες των BRICS ως μια πλατφόρμα συντονισμού, διαβούλευσης και συνεργασίας σε τρέχοντα θέματα. Για το λόγο αυτό η συνεργασία στο οικονομικό μέτωπο είναι μία από τις περιοχές που εστιάζει η πολιτική με τις χώρες των BRICS. Η Ινδία πιστεύει ότι οι παγκόσμιες προκλήσεις μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο από συνεργατική προσπάθεια, με την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των μεγάλων και αναδυόμενων οικονομικών δυνάμεων.

Κλείνοντας, για τους Ινδούς ο κύριος τομέας στρατηγικής τους είναι η μη εξάρτηση από κανέναν. Συγχρόνως, οι Ινδοί σαφώς βλέπουν ότι οι σημαντικότερες πολιτικές σχέσεις τους είναι εκείνες με την Ουάσιγκτον και το Πεκίνο. Ο ρόλος των BRICS είναι κατά συνέπεια περιορισμένος στην καλύτερη περίπτωση και αποτελεί έναν από τους μηχανισμούς για την Ινδία που έχει στη διάθεση της για την διαχείριση της σχέσης της με την Κίνα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι εάν η Κίνα δεν ήταν ένα μέρος αυτής της ομάδας η Ινδία δεν θα επένδυε πολύ σε αυτήν. Η πολιτική συμμετοχή της Ινδίας στους BRICS μπορεί να αποτελεί υποπροϊόν μιας σφαιρικής στρατηγικής της χώρας, η οποία πρωταρχική μέριμνα έχει να παρακαμφθεί η άνοδος της Κίνας χωρίς όμως η ίδια να γίνει αναπόσπαστο μέρος της Αμερικανικής στρατηγικής[127].

ΒΡΑΖΙΛΙΑ: ***«Οι BRICS ως υποστηρικτές της ταυτότητάς τους».***

Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Βραζιλίας (República Federativa do Brasil) είναι η μεγαλύτερη και πολυπληθέστερη χώρα της Λατινικής Αμερικής, στη Νότια Αμερική. Επίσης, είναι η πέμπτη μεγαλύτερη σε έκταση χώρα στον κόσμο, και πέμπτη σε πληθυσμό. Καλύπτει μια τεράστια έκταση μεταξύ των Άνδεων και του Ατλαντικού ωκεανού. Η Βραζιλία αποτελεί τη δέκατη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο σε δυναμικό αγοράς και την ένατη σε αγοραστική δύναμη. Οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις έχουν δώσει στη χώρα νέα διεθνή προοπτική. Επίσης, η Βραζιλία είναι μέλος των Ηνωμένων Εθνών και της Ένωσης των Κρατών της Νότιας Αμερικής.

[127] Laidi,Z. (2012) BRICS: Sovereignty power and weakness. Paris: Macmillan Publishers.

Είναι γεγονός πως η Βραζιλία αντιμετώπισε κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που δεν της έχουν επιτρέψει να είναι μία παγκόσμια δύναμη, παρ' όλα αυτά έχει ηγετική θέση στα πολιτικά και οικονομικά θέματα της Λατινικής Αμερικής. Από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και μέχρι το 1990, τόσο η δημοκρατικές όσο και οι στρατιωτικές κυβερνήσεις της χώρας προσπάθησαν να επεκτείνουν την επιρροή της Βραζιλίας σε παγκόσμιο επίπεδο, εφαρμόζοντας μία κρατική πολιτική στη βιομηχανία και μία ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική. Πρόσφατα, η χώρα κατάφερε να ενδυναμώσει τους δεσμούς της με τις υπόλοιπες χώρες της Νότιας Αμερικής, υιοθετώντας πολυμερείς διπλωματικές σχέσεις μέσω των Ηνωμένων Εθνών και του Οργανισμού των Αμερικανικών Κρατών.

Συνοψίζοντας η σύγχρονη εξωτερική της πολιτική βασίζεται στη θέση της Βραζιλίας ως περιφερειακή δύναμη της Λατινικής Αμερικής, ως ηγετική θέση ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς και ως βασική ανερχόμενη παγκόσμια δύναμη. Οι άξονες της πολιτικής περιλαμβάνουν την πολυμερή διπλωματία, την ειρηνική επίλυση διαφορών, και τη μη εμπλοκή στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών. Το σύνταγμα της Βραζιλίας καθορίζει επίσης ότι η χώρα πρέπει να αναζητά την οικονομική, πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική ολοκλήρωση με τα υπόλοιπα έθνη της Λατινικής Αμερικής.

Νότια Αφρική: « Μία υπολογίσιμη δύναμη».

Πολλοί θα αναρωτιούνται λέγοντας, τι κοινό μπορεί να έχει η Νότια Αφρική, η οικονομία της οποίας βρίσκεται σε στασιμότητα, με τις απόλυτα αυτάρκεις Ινδία και Βραζιλία, αυτοί βλέπουν το σήμερα και όχι το αύριο. Η Ν. Αφρική είναι σε μεγάλο βαθμό το «κλειδί» για την είσοδο σε ολόκληρη την Αφρική. Και όχι μόνο επειδή είναι μια από τις πιο ανεπτυγμένες χώρες της ηπείρου, αλλά και για το λόγο ότι με τις κατάλληλες επενδύσεις σε υποδομές κάτι στο οποίο επιδίδεται δραστήρια η Κίνα, συγκεκριμένα η Αφρική μπορεί να μετατραπεί όχι μόνο σε μια σημαντικότατη πηγή πολύτιμων ορυκτών για την παγκόσμια οικονομία, αλλά και η πιο δυναμικά αναπτυσσόμενη ήπειρος του πλανήτη γενικότερα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Διαπιστώνεται λοιπόν πως στο άναρχο και ανταγωνιστικό περιβάλλον του 21ου αιώνα, η διάχυση της ισχύος είναι μια πραγματικότητα και παρότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι ισχυρότερες, δεν μπορούν να διοικούν τον κόσμο μονομερώς. Είναι πρόδηλο επίσης, πως ο διεθνής ανταγωνισμός για τους φυσικούς πόρους εντείνεται, ενώ επανέρχεται και ένας νέος αγώνας εξοπλισμών. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί πως η ορθολογική προσέγγιση των κρατών επικεντρώνεται στο ζήτημα της ενδυνάμωσης, της αυτοβοήθειας και της σύναψης συμμαχιών που είναι σε θέση να εξισορροπήσουν τις διεθνείς απειλές που αντιμετωπίζουν. Κατόπιν τούτου, το περιεχόμενο και η μορφή της παγκόσμιας πολιτικής έγιναν περισσότερο σύνθετα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ο ρόλος κάθε κρατικού δρώντα και ειδικότερα, των μεγάλων δυνάμεων καθώς και των αναδυόμενων δυνάμεων απαιτεί λεπτομερή ανάλυση.

Το παραπάνω σημείο οδηγεί στο να κατανοηθούν οι λόγοι για τους οποίους η Ρωσία και η Ινδία αγωνίστηκαν για πολλά χρόνια μετά τον ψυχρό πόλεμο να αποκρυσταλλώσουν τις διεθνείς τους σχέσεις με άλλους σημαντικούς δρώντες στην παγκόσμια διεθνή σκακιέρα, όπου οι κανόνες της διεθνούς πολιτικής ήταν σε ρευστή μορφή και οι όροι της οικονομικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των κρατών τέθηκαν σε βάσεις επαναπροσδιορισμού.

Αρχικά μπορεί λοιπόν να υποστηριχθεί, πως η Ινδία ως ανερχόμενη δύναμη στην παγκόσμια ιεραρχία συνεχίζει να αναζητά την στήριξη της Ρωσίας, αφενός για να ενισχύσει την αντίθεσή της στον μονοπολικό κόσμο που διαμορφώθηκε με την κυριαρχία των ΗΠΑ και αφετέρου για να δυναμώσει τη διεθνή της παρουσία vis-à-vis στη Δύση, ώστε να επαναπροσδιοριστεί η υπάρχουσα παγκόσμια τάξη και να οριοθετηθεί το πλαίσιο εξέλιξης του διεθνούς συστήματος τοποθετώντας το σε μια συνεργατική διεργασία. Η πιο ορατή εκδήλωση αυτής της τάσης είναι η συμμετοχή από κοινού των δύο χωρών σε Διεθνείς Οργανισμούς - Συνασπισμούς Συνεργασίας, όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (Η συμμετοχή της Ινδίας αναμένεται να έχει ολοκληρωθεί μέσα στο 2017) και ο συνασπισμός BRICS, διαμέσου των οποίων προσπαθούν να εκπληρώσουν τις γεωπολιτικές τους βλέψεις χωρίς να κινδυνεύουν.

Άλλη μια διάσταση στην εταιρική σχέση των δύο χωρών είναι ο παράγοντας της ενέργειας. Με την ταχεία οικονομική ανάπτυξη τις Ινδίας οι ενεργειακές ανάγκες της αυξάνονται με αποτέλεσμα τα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου της Ρωσίας και η τεχνογνωσία της στον τομέα της θερμικής, υδροηλεκτρικής και πυρηνικής ενέργειας να είναι ζωτικής σημασίας για την εξασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας στο μέλλον και ως εκ τούτου η ενέργεια προσφέρει σημαντικές δυνατότητες για αμοιβαίως επωφελή συνεργασία. Ταυτόχρονα οι φιλόδοξοι στόχοι της Ινδίας στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας χρειάζονται τη Ρωσική βοήθεια, δεδομένου ότι είναι η μόνη σημαντική πυρηνική δύναμη που είναι έτοιμη να συνεργαστεί με την Ινδία στον τομέα της ατομικής ενέργειας.

Παράλληλα, διαπιστώνεται πως οι σχέσεις των δύο χωρών χαρακτηρίζονται από την ολοκληρωμένη στήριξη της Ρωσίας στην Ινδία στις αλληλεπιδράσεις της με άλλα κράτη της περιοχής. Η Ρωσία είναι η μόνη σημαντική παγκόσμια δύναμη που υποστήριξε με συνέπεια την Ινδική θέση για το Κασμίρ και τη διασυνοριακή τρομοκρατία. Εν συνεχεία, αρνήθηκε την οποιαδήποτε στρατιωτική βοήθεια προς το Πακιστάν ενώ το καθιστά υπεύθυνο για την εξάπλωση του θρησκευτικού εξτρεμισμού και της τρομοκρατίας σε αυτό το μέρος του κόσμου. Σε αυτό το σημείο ακριβώς πρέπει να αναφερθεί και η ταύτιση των απόψεων των πολιτικών των δύο χωρών για το Αφγανιστάν που ωθήθηκαν από τις ανησυχίες τους σχετικά με την εξάπλωση του ριζοσπαστικού Ισλάμ σε όλη την Κεντρική Ασία.

Την ίδια στιγμή, οι Ινδο-Ρωσικές εμπορικές και οικονομικές σχέσεις είναι ένα σημαντικό συστατικό στοιχείο της διμερούς συνεργασίας και σίγουρα έχουν τη δυνατότητα να αγγίξουν ένα πολύ υψηλότερο επίπεδο από τον τρέχοντα κύκλο εργασιών. Ωστόσο, επαρκή προσπάθεια δεν έχει γίνει από τις δύο χώρες ώστε να αξιοποιήσει αυτό το δυναμικό προς αμοιβαίο όφελός τους. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως η Ρωσία στο πρόσωπο της Ινδίας έχει ένα έμπιστο και αξιόπιστο συνεργάτη στην αμυντική συνεργασία. Παρά τις περιστασιακές διαφορές στις αντιλήψεις, ουδέποτε η αμυντική συνεργασία των χωρών δεν έχει διακοπεί.

Όπως προκύπτει από όλα τα παραπάνω, αξίζει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις προοπτικές που υπάρχουν για την ανάπτυξη των σχέσεων της Ρωσίας με την Ινδίας σε παγκόσμια κλίμακα και τους παράγοντες που τις διαμορφώνουν. Σε

αρκετές λοιπόν περιπτώσεις οι σχέσεις τους επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την αλληλεπίδραση των σχέσεων της Ινδίας με την Κίνα και τις Ηνωμένες Πολιτείες τις οποίες δε χωρά αμφιβολία πως η Ινδία τις θεωρεί υψίστης σημασίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Ινδία έχει επιδείξει γνήσιο ενδιαφέρον για τη θέσπιση μιας χωρίς αποκλεισμούς παγκόσμια τάξη στην οποία η Κίνα θα μπορούσε να είναι ένα από τα κύρια, αλλά όχι το κυρίαρχο μέλος γεγονός που δεν αντιβαίνει στα συμφέροντα της Ρωσίας. Από την άλλη μεριά παρά την συνεχή ανάπτυξη των σχέσεων της Ινδίας με τις ΗΠΑ, μπορεί να παρατηρηθεί μια λανθάνουσα σύγκρουση μεταξύ τους, όπως αυτό προκύπτει από θεμελιώδεις διαφωνίες σε θέματα γεωπολιτικής και γεω-οικονομικής κάτι που είναι εμφανές στις συνόδους των οργάνων του ΟΗΕ. Ως εκ τούτου, τη Ρωσία καραδοκεί ώστε να εκμεταλλευτεί τη περίπτωση μη επίτευξης των αναμενόμενων αποτελεσμάτων από την προσέγγιση των σχέσεων της Ινδίας με τις Ηνωμένες Πολιτείες ώστε να δημιουργήσει μια συμμαχία με την Ινδία ακόμα πιο σημαντική για τα δύο μέρη.

Άλλη μια διάσταση των σχέσεων της Ρωσίας και η Ινδίας είναι πως καλούνται να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες από την άνοδο της Κίνας και τη πιθανή ηγεμονία της στο Ασιατικό στρατηγικό τοπίο. Οι δύο χώρες μοιράζονται ένα κοινό στρατηγικό στόχο για μια σταθερή δύναμη ισορροπίας στην Ασία και η άνοδος της Κίνας στην περιοχή δημιουργεί επιτακτική ανάγκη να ενισχύσουν την εταιρική τους σχέση. Όμως αυτά τα εκκρεμή ζητήματα μεταξύ των χωρών πρέπει να λυθούν εάν θέλουν να δημιουργήσουν ένα πολυπολικό κόσμο, ενώ η Ινδία συν τοις άλλοις οφείλει να παραμερίσει τις συνοριακές διαφορές της με την Κίνα ώστε με γνώμονα τα συγκλίνοντα συμφέροντα των τριών χωρών να δημιουργηθεί ένας στρατηγικός άξονας στη περιοχή. Ο εν λόγω άξονας μπορεί να είναι πολύ χρήσιμος στο μέλλον καθώς με τις εν λόγω χώρες να ανησυχούν από την άνοδο του μουσουλμανικού στοιχείου στην γειτονία τους ο σχηματισμός του άξονα Ρωσίας-Ινδίας-Κίνας μπορεί να βοηθήσει ώστε αφενός να λυθούν αυτά τα προβλήματα σε μεγάλο βαθμό και αφετέρου μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να επιτευχθεί μια καλύτερη θέση στη διαπραγμάτευση με τις ΗΠΑ, που λόγω τις οικονομικής άνθησης των κρατών της Ασίας έχει αυξήσει το ενδιαφέρον της γι’ αυτό το σημείο του πλανήτη.

Από όλα τα παραπάνω βεβαίως δεν θα πρέπει να υποβαθμιστεί η ενεργή συμμετοχή των δύο χωρών στον συνασπισμό των BRICS που έχει την ρίζα τους στην παγκόσμια οικονομική κρίση και τη φιλοδοξία των χωρών μελών για να έχουν

μια ισχυρότερη φωνή για τη διαχείριση των διεθνών οικονομικών συστημάτων. Οι εν λόγω χώρες εκμεταλλεύονται το γεγονός ότι η οικονομική ανάπτυξη τροφοδοτεί την άνοδο νέων παικτών και συγκεκριμένα μια ταχύτατη μεταφορά του παγκόσμιου πλούτου και της οικονομικής δύναμης από τα Δυτικά προς τα Ανατολικά χωρίς προηγούμενο στη σύγχρονη ιστορία. Ο υπόψη συνασπισμός παράσχει από την μία μεριά στα κράτη μέλη ισχυρότερη σύνδεση, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψη ότι τα συμφέροντά τους δεν συγκλίνουν πάντα με τις θέσεις των μικρότερων αναπτυσσόμενων χωρών και από την άλλη οι χώρες BRICS είναι σε θέση να έχουν πρόσβαση τουλάχιστον και σε άλλους βασικούς περιφερειακούς οργανισμούς.

Εν κατακλείδι, διαπιστώνεται πως η συνεργασία της Ινδίας και της Ρωσίας προσπαθεί να επιβάλει τον πολυμερισμό στη λήψη αποφάσεων, να επαναφέρει την αξιοπιστία των Ηνωμένων Εθνών και το σεβασμό της εδαφικής κυριαρχίας των κρατών. Ο κοινός στόχος τους είναι ο περιορισμός της ηγεμονίας την ΗΠΑ που απειλούν την Ρωσία με την επέκταση της αντιβαλλιστικής ασπίδας στην Ανατολική Ευρώπη και ανησυχούν έντονα την Ινδία με την μετατόπιση της Αμερικανικής στρατηγικής προς την Ασία και τον Ειρηνικό. Τέλος σε μια διεθνή κατάσταση όπου πολλές αναδυόμενες δυνάμεις έχουν την ικανότητα να επωφεληθούν από την σχετική πτώση των ΗΠΑ, υπάρχει νέος χώρος για τις σχέσεις Ινδίας – Ρωσίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο αφενός η Ρωσία είναι το κλειδί για τον στόχο της Ινδίας να διατηρήσει μία ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική και να αυξήσει έτσι τη διαπραγματευτική της θέση στο διεθνές σύστημα και αφετέρου η Ινδία είναι ένα κρίσιμο μέρος της Ασιατικής στρατηγικής της Ρωσίας. Παράλληλα οι δύο χώρες πρέπει να ανακαλύψουν στις μεταξύ τους σχέσεις τις ισορροπίες αφού λάβουν υπόψη τους τον παράγοντα της Κίνας, την ενδυνάμωση των σχέσεων τους μέσα από τη δημιουργία συμμαχιών και εν τέλει την ενεργό συμμετοχή στους περιφερειακούς οργανισμούς που είναι μέλη.

Σύνολο Λέξεων:29.879

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝΤΥΠΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bailes, A. D. (2007). *The Shanghai Cooperation Organization.* Sweden: PoliCM Gruppen, Bromma.

Binder, L. (1958, vol. 10, no. 3). The Middle East as a Subordinate International System. Word Politis. *Word Politis*, σσ. 408-29.

Brunatti, A. M. (2010). Fading Glories? India's Relations with Western Europe and Russia International Relations . *International Relations* , σ. 314.

Bull, H. (2009). *Η άναρχη κοινωνία - Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική.* Αθήνα: Ποιότητα.

Buzan, B. L. (1993). *The Logic of Anarchy, Neoralism and Structural Realism.* New York: Columbia University Press.

Calvocoressi, P. (2000). *Διεθνής Πολιτική 1945-2000.* Αθήνα: : Τουρίκη.

Crocker, C. H. (2007). *Leashing the Dogs of War: Conflict Management in a Divided World.* Ουάσιγκτον: United States Institute of Peace Press.

Gottmann, J. (1942, Ιούνιος 4). The Background of Geopolitics. *Military Affairs*, σσ. 198-200.

Harsh, P. (2008). *Contemporary Debates in Indian Foreign and Security Policy India Negotiates Its Rise in the International System.*

Hogg, L. (2007). *India and its Neighbours: Do Economic Interests have the Potential to Build Peace.* London: Chatham House.

***India Energy Outlook.(2015) World Energy Outlook .* Paris: World Energy International Energy Agency .**

Keoane, R. (1988). *Alliances, Threats, and the Uses of Neorealism.* International Security.

Kissinger, H. (2001). *Does America Need a Foreign Policy? Towards a Diplomacy for the 21st Century.* Νέα Υόρκη: Simon & Shuster.

Koldunova E, K. E. (2014). *Russia's Role in the SCO and Central Asia: Challenges and Opportunities.* Moscow: Valdai discussion Club.

Laetitia, M. (2013). *Cooperation and Competition among the BRICS Countries and Other Emerging.* Intern: French Centre for Research on Contemporary China (CEFC).

Laidi, Z. (2012). *BRICS: Sovereignty power and weakness.* Macmillan Publishers.

Lucena Silva, A. (n.d.). Forging Alliances: Mapping the Balance of Power between India and China.

Luzyanin, S. (2015). *Shangai Cooperation Organization Model.* Μόσχα: Russian International Afffairs Council.

Mankoff, J. (2009). *Russian Foreign Policy The Return of Great Power Politics.* United States of America: Rowman & Littlefield Publishers.

Mearsheimer, J. (1995). *A Realist Reply.* International Security.

Mearsheimer, J. (2006). *Η πολιτική τραγωδία των μεγάλων δυνάμεων.* Αθήνα: Ποιότητα.

Morazan, P. (2012). *The role of BRICS in the developing world.* Belgium: European Union.

North, R. (1983). Economic and Political Factors in Intrnational Conflict and Integration.

Nye, J. (2005). *Το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια πολιτική.* Αθήνα : Παπαζήση.

Harsh, V,P. (2013). India-Russia Ties and India's Strategic Culture: Dominance of a Realist Worldview. *India Review*, σσ. 1–19.

***Pakistan's Relations With India: Beyond Kasmir?* Group, Crisis.**

Parker, G. (2002). *Γεωπολιτική: παρελθόν, παρόν και μέλλον.* Αθήνα: Ροές.

Saat, J. H. (2009). *The Collective Security Treaty Organization .* Conflict Studies Research Centre.

Shakieina, T. (2010). Η Ρωσία στη σύγχρονη παγκόσμια πολιτική. Στο Κ. Μ., *Η Ρωσία σήμερα πολιτική οικονομία και εξωτερικές Σχέσεις* (σσ. 149-181). Αθήνα: Παπαζήση.

Sitakanta, M. H. (2015). *Nuclear Security Governance in India: Institutions, Instruments, and Culture.* USA: Sandia National Laboratories.

Stobdan, P. (2010). Soviet/Post-Soviet Security Perspectives towards South Asia : An Historical,Analytic Overview. Στο N. S. Achuthan, *India-Russia Strategic Partnership Common Perspectives* (σ. 117). New Delhi: Institute for Defence Studies and Analyses.

Trenin, D. (2001). ***The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization.*** **Washington : Carnegie Moscow Center.**

Trubnikov, V. (2013). ***Postulates on Russia-India Relations Russian.*** **International Affairs Council. Στο K. Voskopoylos G. (2011). Transatlantic relations sna eyrasia conceptualizing word order through alliance theory.** ***Russia the EU and the US as a security triangle.*** **(σ. 169). Αθήνα: Eurasia publications.**

Walt, S. (1987). ***The Origins of Alliances.*** **Ithaca: Cornell University Press.**

Waltz, K. (2010). ***Θεωρία διεθνούς πολιτικής.*** **Αθήνα: Ποιότητα.**

Watson, A. (2010). ***Η εξέλιξη της διεθνούς κοινωνίας. Μία συγκριτική ιστορική ανάλυση.*** **Αθήνα: Ποιότητα.**

Weitz, R. (2014, Ιούλιος). The Collective Security Treaty Organization: Past Struggles and Future Prospects. ***RUSSIAN ANALYTICAL DIGEST*** **.**

Zaki, T. (n.d.). BRICS: Sovereignty power and weakness. Paris, France.: Centre d'Etudes Europe.

Zaslavskaya, N. (2011). Russia and major European security institutions; NATO and the EU. Στο K. Voskopoylos G, ***Russia the EU and the US as a security triangle*** **(σ. 121). Αθήνα: Eurasia publications.**

Zhōng-Yìn. (2009). India-China Relations.

Βοσκόπουλος, Γ. (2008, Μάιος-Αύγουστος). Ο αμερικανικός παράγοντας στη διαμόρφωσητων Ευρω-ρωσικών σχέσεων: τα ελληνικά διλήμματα. ***Γεωστρατηγική*****.**

Γρίβας, Κ. (2013). ***Η στρατιωτική άνοδος της Κίνας και η γεοπολιτική του πολέμου στη μέση ανατολή.*** **Αθήνα: Λιβάνη.**

Ήφαιστος, Π. (2002). ***Ο πόλεμος και τα αίτια του: Τα πολλά πρόσωπα του ηγεμονισμού και της τρομοκρατίας.*** **Αθήνα: Ποιότητα.**

Καραγιάννης, Μ. (2010). ***Η Ρωσία Σήμερα.*** **Αθήνα: Ποιότητα.**

Κουσκουβέλης, Η. (2010). ***Εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις.*** **Αθήνα: Ποιότητα.**

Λίτσας, Σ. (2010). ***Πόλεμος και ορθολογισμός. Θεωρητικές προεκτάσεις και στρατηγικές εφαρμογές.*** **Αθήνα: Ποιότητα.**

Μάζης, Ι. (2005). ***Η σημασία της Σινο Ρωσικής Προσέγγισης.*** **Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων.**

Μάζης, Ι. (2002). ***Γεωπολιτική, η Θεωρία και η Πράξη.*** **Αθήνα: Παπαζήση.**

Μακρής, Σ. (2008). *Η Αγγλική Σχολή των Διεθνών Σχέσεων.* Αθήνα-Κομοτηνή : Σάκκουλα.

Μακρής, Σ. (2008). *Ισχύς και ελευθερία φιλοσοφικές, πολιτικές και διεθνολογικές προσεγγίσεις. Από τον Πλάτωνα στο Francis Fukuyama.* Αθηνα: Ι. Σιδέρης.

Μακρής, Σ. (2010). *Hegemonism American Foreign Policy and International Society Alternative Perspectives.* Sakkoulas Publications.

Προέδρου, Φ. (2010). Η Ρωσική ενεργειακή στρατηγική στην Ευρώπη. Στο Η. Ρ. Μ., *Η Ρωσία σήμερα* (σσ. 115-147). Αθήνα: Ποιότητα.

Τσακίρης, Θ. (2010). Το δόγμα του Εγγύς Εξωτερικού. Η Ρωσική εξωτερική πολιτική έναντι της Ουκρανίας. Στο Μ. Καραγιάννης, *Η Ρωσία Σήμερα* (σσ. 181-239). Αθήνα: Ποιότητα.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αριστοτέλους Α. (2016). *Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών.* Ανάκτηση Ιούλιος 29, 2016, από Η Γεωπολιτική της Ενέργειας: Η Άνοδος του Ινδο-Ειρηνικού και η Υποβάθμιση της Ευρώπης.: http://strategy-cy.com/ccss/index.php/el/surveys-gr/item/202-e-geopolitki-tis-energias-ke-e-ypovathmisi-tis

Χατζόπουλους, Γ. (2015, Ιούνιος). ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ. Ανάκτηση Αυγουστος 26, 2016, από http://neapolitiki.gr/%CE%B7-%CE%B9%CE%BD%CE%B4%CE%AF%CE%B1

academia.edu. (2013). Ανάκτηση Αύγουστος 15, 2016, από Η Ινδία στον 21^{ο} αιώνα: https://www.academia.edu/3654791/%CE%97_%CE%99%CE%BD%CE%B4%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD_21%CE%BF_%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BD%CE%B1_India_in_the_21st_century_GR_

Friedman, G. (2008, Οκτώμβριος 15). Ανάκτηση Σεπτέμβριος 9, 2016, από The Geopolitics of Russia: Permanent Struggle: http://www.colorado.edu/geography/class_homepages/geog_4892_sum10/Geopoliticsofrussia_stratfor.pdf)

Friedman, G. (2008). Stratfor. Ανάκτηση 8 15, 2016, από The Geopolitics of India :A Shifting, Self-Contained World: https://wikileaks.org/gifiles/attach/57/57115_THE_GEOPOLITICS_OF_INDIA.pdf

***Government of India The Ministry of External Affairs* . (2014). Ανάκτηση Οκτωβρίου 07, 2016, από https://mea.gov.in/Portal/CountryQuickLink/597_Russia_January_2014.pdf**

Ngangom Dhruba, T. (n.d.). *CAPS* . Ανάκτηση Οκτωβριος 7, 2016, από Deals With Rosneft : A Step Towards Deepening India-Russia Energy Cooperation: http://capsindia.org/files/documents/CAPS_Infocus_DTS_02.pdf

Olson, M. Z. (1966, Αύγουστος). Ανάκτηση Οκώβριος 10, 2016, από An Economic Theory of Alliances: https://www.jstor.org/stable/1927082?seq=1#page_scan_tab_contents

http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/28338/12/12_chapter%207.pdf

http://www.reporter.gr/Apopseis/Themata/item/248091-Istorika-statistika-stoicheia-gia-thn-pagkosmia-energeia-(1971-2013)?tmpl=component&print=1

http://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy/downloads.html

http://www.reporter.gr/Apopseis/Themata/item/248091-Istorika-statistika-stoicheia-gia-thn-pagkosmia-energeia-(1971-2013)?tmpl=component&print=1

https://blog-imfdirect.imf.org/2016/04/12/global-growth-too-slow-for-too-long

https://knoema.com/atlas/Russian-Federation/GDP

http://statisticstimes.com/economy/world-gdp-ranking-ppp.php

https://en.wikipedia.org/wiki/India%E2%80%93Russia_relations#/media/File:Russian_exports_to_India_in_2012.jpg

https://en.wikipedia.org/wiki/India%E2%80%93Russia_relations#/media/File:Indian_exports_to_Russia_in_2012.jpg

India Outlook Energy 2014 World Energy Outlook Special Report http://www.worldenergyoutlook.org/media/weowebsite/2015/IndiaEnergyOutlook_WEO2015.pdf

http://www.ethnos.gr/oikonomia/arthro/o_xartis_tis_eksartisis_mas_apo_to_rosiko_fysiko_aerio-64053862/.

https://www.thequint.com/india/2015/08/14/how-irans-nuclear-deal-could-boost-india.

http://ugandaoil.co/2016/01/expert-how-east-africa-is-paving-way-in-the-spotlight-and-changing-africas-oil-map/

http://www.slideshare.net/pwc_russia/2016-china-russia-business-seminar-new-opportunities-new-challenges

http://russia-insider.com/en/all-you-wanted-know-about-russias-arms-export-one-infogrhttp://russia-insider.com/en/all-you-wanted-know-about-russias-arms-export-one-infographic/ri10994aphic/ri10994

http://censusindia.gov.in/2011provresults/data_files/india/Final_PPT_2011_chapter3.pdf

http://www.naftemporiki.gr/story/778919/ee-problimatismos-gia-tin-energeiaki-eksartisi-apo-ti-rosia

http://www.ethnos.gr/oikonomia/arthro/o_xartis_tis_eksartisis_mas_apo_to_rosiko_fysiko_aerio-64053862/

http://www.eaglespeak.us/2011/12/india-and-pakistan-water-war-may-go.html

http://www.fantasticfundas.com/2015/07/tapi-ipi-mbi-sage-gas-pipelines.html

http://www.zerohedge.com/news/2014-11-09/russia-china-sign-second-western-route-mega-gas-deal-china-becomes-largest-buyer-rus

http://reviewjolla.blogspot.gr/2015/10/news-sailfish-india-launch-set-to-2016.html

https://knoema.com/atlas/Russian-Federation/GDP,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»
ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΙΝΑΚΕΣ-ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

1ος«ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΑΕΠ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ»

Economic development since 1950

Year	GDP Growth rate (%)	Investment Rate (%GDP)	Year	GDP Growth rate (%)	Investment Rate (%GDP)
1951/2-1955/6	3.6	13.64	2000/1-2004/5	6.0	33.04
1960/1-1964/5	5.0	15.26	2004/5-2005/06	9.5	34.9
1970/1-1974/5	2.3	18.28	2005/6-2006/7	9.6	36.2
1980/1-1984/5	5.6	22.16	2006/7-2007/8	9.3	39.0
1990/1-1994/5	5.0	28.72	2007/8-2008/9	6.8	35.1
1995/6-1999/0	6.5	28.43	2008/9-2009/10	8.0	38.2
			2010/11-2011/12	6.9	NA

2ος«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΙΝΔΙΑΣ»

ΑΕΠ (ισοτιμία αγορ.δύναμης) (σε σταθερές τιμές 2004/05)	$ 7,277 τρις. (2014) $ 2,48 τρισ. (2014)		
ΑΕΠ % αύξηση	7,5% (2014-15)[2] {σε σταθ.τιμές παραγωγού 2011-12}		
ΑΕΠ/κάτοικο (PPP)	$ 5,800 (2014)[3]		
ΑΕΠ (ανά Κλάδο)	2012-13 Πρωτογενής: 13,7% Δευτερογενής: 26,7% Τριτογενής: 59,6%	2013-14 Πρωτογενής: 16,9% Δευτερογενής: 17% Τριτογενής: 66,1%	2014-15 Πρωτογενής: 17,9% Δευτερογενής: 24,2% Τριτογενής: 57,9%
Εργατικό Δυναμικό (ανά Κλάδο)	Αγροτικός Τομέας : 17,4% Βιομηχανία : 25,8% Υπηρεσίες : 56,9%		
Πληθυσμός	1,252,139,596 άτομα[4]		
Εργατικό Δυναμικό	502,2 εκ. (2014)		
Ανεργία	4,9%[5]		
Πληθυσμός < ορίου φτώχειας	21,9% [6]		
Προσδόκιμο Ζωής (κατά τη γέννηση)	Άρρενες: 66,68 έτη, Θήλεα: 69,06 έτη		
Παιδική Θνησιμότητα	43,19 θάνατοι / 1.000 γεννήσεις		
Γονιμότητα	2.51 τέκνα ανά γυναίκα		
Ποσοστά Αναλφαβητισμού (άνω των 15 ετών)	Kerala (10%) / Bihar (53%)		
Θρήσκευμα	Ινδουϊστές:80,5%, Μουσουλμάνοι:13,4%, Χριστιανοί:2,3%, Σιχ:1.9%, Λοιποί		
Γλώσσες	Hindi 41%, Bengali 8.1%, Telugu 7.2%, Marathi 7%, Tamil 5.9%, Urdu 5%, Gujarati 4.5%, Kannada 3.7%, Malayalam 3.2%, Oriya 3.2%, Punjabi 2.8%, Assamese 1.3%, Maithili 1.2%, λοιπά 5.9%		
Δημ. Επενδύσεις % ΑΕΠ	32.2% (2014-2015)[7]		
Δημοσιονομικό Έλλειμμα	4.1% ΑΕΠ (est. 2013-2014)[8]		
Δημόσιο Χρέος % ΑΕΠ	45.4 % (Μάρτιος 2015)		

3ος «ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ»[128]

Natural Gas Production

Natural gas production from 1971 to 2013 by region (billion cubic metres)

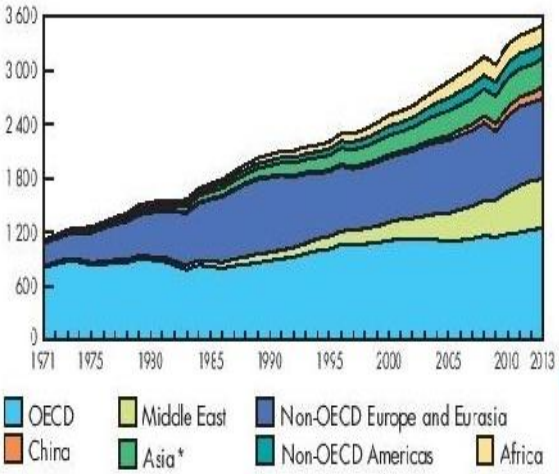

1973 and 2013 regional shares of natural gas production

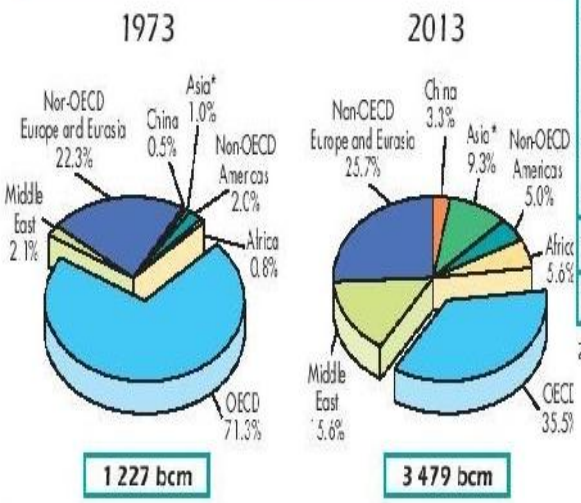

*Asia excludes China.

Producers, net exporters and net importers* of natural gas

Producers	bcm	% of world total
United States	689	19.8
Russian Federation	671	19.3
Qatar	161	4.6
Islamic Rep. of Iran	159	4.6
Canada	155	4.5
People's Rep. of China	115	3.3
Norway	109	3.1
Netherlands	86	2.5
Saudi Arabia	84	2.4
Algeria	80	2.3
Rest of the world	1 170	33.6
World	**3 479**	**100.0**

2013 data

Net exporters	bcm
Russian Federation	203
Qatar	121
Norway	103
Canada	54
Algeria	45
Turkmenistan	45
Netherlands	40
Indonesia	35
Australia	26
Nigeria	22
Others	156
Total	**850**

2013 data

Net importers	bcm
Japan	123
Germany	76
Italy	62
Korea	53
People's Rep. of China	49
Turkey	45
France	43
United Kingdom	39
United States	37
Spain	30
Others	279
Total	**836**

2013 data

*Net exports and net imports include pipeline gas and LNG.

---

128 http://www.reporter.gr/Apopseis/Themata/item/248091-Istorika-statistika-stoicheia-gia-thn-pagkosmia-energeia-(1971-2013)?tmpl=component&print=1 (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2016).

4ος «ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ»[129]

Natural gas
Total proved reserves

	at end 1995	at end 2005	at end 2014	at end 2015			
	Trillion cubic metres	Trillion cubic metres	Trillion cubic metres	Trillion cubic metres	Trillion cubic feet	Share of total	R/P ratio
US	4,7	5,8	10,4	**10,4**	**368,7**	5,6%	13,6
Canada	1,9	1,6	2,0	**2,0**	**70,2**	1,1%	12,2
Mexico	1,9	0,4	0,3	**0,3**	**11,4**	0,2%	6,1
Total North America	**8,5**	**7,8**	**12,8**	**12,8**	**450,3**	**6,8%**	**13,0**
Argentina	0,6	0,4	0,3	**0,3**	**11,7**	0,2%	9,1
Bolivia	0,1	0,8	0,3	**0,3**	**9,9**	0,2%	13,5
Brazil	0,2	0,3	0,5	**0,4**	**15,0**	0,2%	18,5
Colombia	0,2	0,1	0,1	**0,1**	**4,8**	0,1%	12,2
Peru	0,2	0,3	0,4	**0,4**	**14,6**	0,2%	33,1
Trinidad & Tobago	0,3	0,5	0,3	**0,3**	**11,5**	0,2%	8,2
Venezuela	4,1	4,3	5,6	**5,6**	**198,4**	3,0%	173,2
Other S. & Cent. America	0,2	0,1	0,1	**0,1**	**2,2**	♦	24,0
Total S. & Cent. America	**5,9**	**6,9**	**7,6**	**7,6**	**268,1**	**4,1%**	**42,5**
Azerbaijan	n/a	0,9	1,2	**1,1**	**40,6**	0,6%	63,2
Denmark	0,1	0,1	^	**^**	**1,1**	♦	6,7
Germany	0,2	0,2	^	**^**	**1,4**	♦	5,4
Italy	0,3	0,1	^	**^**	**1,6**	♦	7,3
Kazakhstan	n/a	1,3	0,9	**0,9**	**33,1**	0,5%	75,7
Netherlands	1,6	1,3	0,7	**0,7**	**23,8**	0,4%	15,7
Norway	1,4	2,4	1,9	**1,9**	**65,6**	1,0%	15,9
Poland	0,1	0,1	0,1	**0,1**	**3,3**	0,1%	23,1
Romania	0,4	0,6	0,1	**0,1**	**3,9**	0,1%	10,7
Russian Federation	31,1	31,2	32,4	**32,3**	**1139,6**	17,3%	56,3
Turkmenistan	n/a	2,3	17,5	**17,5**	**617,3**	9,4%	241,4
Ukraine	n/a	0,7	0,6	**0,6**	**21,3**	0,3%	34,7
United Kingdom	0,7	0,5	0,2	**0,2**	**7,3**	0,1%	5,2
Uzbekistan	n/a	1,2	1,1	**1,1**	**38,3**	0,6%	18,8
Other Europe & Eurasia	0,3	0,2	0,2	**0,2**	**7,0**	0,1%	31,4
Total Europe & Eurasia	**40,2**	**43,0**	**57,0**	**56,8**	**2005,1**	**30,4%**	**57,4**
Bahrain	0,1	0,1	0,2	**0,2**	**6,1**	0,1%	11,1
Iran	19,4	27,6	34,0	**34,0**	**1201,4**	18,2%	176,8
Iraq	3,4	3,2	3,7	**3,7**	**130,5**	2,0%	*
Israel	^	^	0,2	**0,2**	**6,4**	0,1%	21,9
Kuwait	1,5	1,6	1,8	**1,8**	**63,0**	1,0%	119,1
Oman	0,5	1,0	0,7	**0,7**	**24,3**	0,4%	19,7
Qatar	8,5	25,6	24,5	**24,5**	**866,2**	13,1%	135,2
Saudi Arabia	5,5	6,8	8,3	**8,3**	**294,0**	4,5%	78,2
Syria	0,2	0,3	0,3	**0,3**	**10,1**	0,2%	66,0
United Arab Emirates	5,9	6,1	6,1	**6,1**	**215,1**	3,3%	109,2
Yemen	0,3	0,3	0,3	**0,3**	**9,4**	0,1%	100,0
Other Middle East	^	^	^	**^**	**0,2**	♦	44,9
Total Middle East	**45,3**	**72,6**	**80,1**	**80,0**	**2826,6**	**42,8%**	**129,5**
Algeria	3,7	4,5	4,5	**4,5**	**159,1**	2,4%	54,3
Egypt	0,6	1,9	1,8	**1,8**	**65,2**	1,0%	40,5
Libya	1,3	1,3	1,5	**1,5**	**53,1**	0,8%	118,0
Nigeria	3,5	5,2	5,1	**5,1**	**180,5**	2,7%	102,1
Other Africa	0,8	1,2	1,2	**1,1**	**38,8**	0,6%	53,9
Total Africa	**9,9**	**14,1**	**14,1**	**14,1**	**496,7**	**7,5%**	**66,4**
Australia	1,2	2,2	3,5	**3,5**	**122,6**	1,9%	51,8
Bangladesh	0,3	0,4	0,2	**0,2**	**8,2**	0,1%	8,7
Brunei	0,4	0,3	0,3	**0,3**	**9,7**	0,1%	21,7
China	1,7	1,6	3,7	**3,8**	**135,7**	2,1%	27,8
India	0,7	1,1	1,4	**1,5**	**52,6**	0,8%	50,9
Indonesia	2,0	2,5	2,8	**2,8**	**100,3**	1,5%	37,8
Malaysia	2,3	2,5	1,2	**1,2**	**41,3**	0,6%	17,1
Myanmar	0,3	0,5	0,5	**0,5**	**18,7**	0,3%	27,0
Pakistan	0,6	0,9	0,5	**0,5**	**19,2**	0,3%	12,9
Papua New Guinea	^	^	0,2	**0,1**	**5,0**	0,1%	14,3
Thailand	0,2	0,3	0,2	**0,2**	**7,8**	0,1%	5,5
Vietnam	0,1	0,2	0,6	**0,6**	**21,8**	0,3%	57,9
Other Asia Pacific	0,4	0,4	0,3	**0,3**	**9,9**	0,2%	15,8
Total Asia Pacific	**10,1**	**13,0**	**15,4**	**15,6**	**552,6**	**8,4%**	**28,1**
Total World	**119,9**	**157,3**	**187,0**	**186,9**	**6599,4**	**100,0%**	**52,8**
of which: OECD	14,5	14,9	19,7	**19,6**	**690,8**	10,5%	15,1
Non-OECD	105,4	142,4	167,3	**167,3**	**5908,6**	89,5%	74,5
European Union	3,6	3,0	1,3	**1,3**	**46,0**	0,7%	10,8
CIS	31,1	37,6	53,7	**53,6**	**1891,3**	28,7%	71,3

* More than 500 years.
^ Less than 0.05.
w Less than 0.05%.
n/a. not available.

Notes: Total proved reserves of natural gas - Generally taken to be those quantities that geological and engineering information indicates with reasonable certainty can be recovered in the future from known reservoirs under existing economic and operating conditions. The data series for total proved natural gas does not necessarily meet the definitions, guidelines and practices used for determining proved reserves at company level, for instance as published by the US Securities and Exchange Commission nor does it necessarily represent BP's view of proved reserves by country.

Reserves-to-production (R/P) ratio - If the reserves remaining at the end of any year are divided by the production in that year, the result is the length of time that those remaining reserves would last if production were to continue at that rate.

Source of data - The estimates in this table have been compiled using a combination of primary official sources and third-party data from Cedigaz and the OPEC Secretariat.

[129] http://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy/downloads.html (πρόσβαση: 20 Σεπτεμβρίου 2016)

5ος «ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ»[130]

Crude Oil Production

Crude oil* production from 1971 to 2013 by region (Mt)

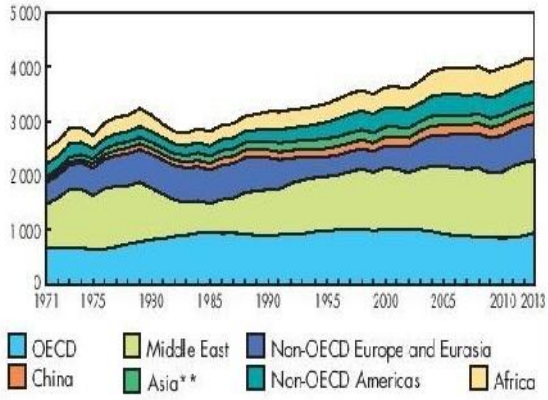

1973 and 2013 regional shares of crude oil* production

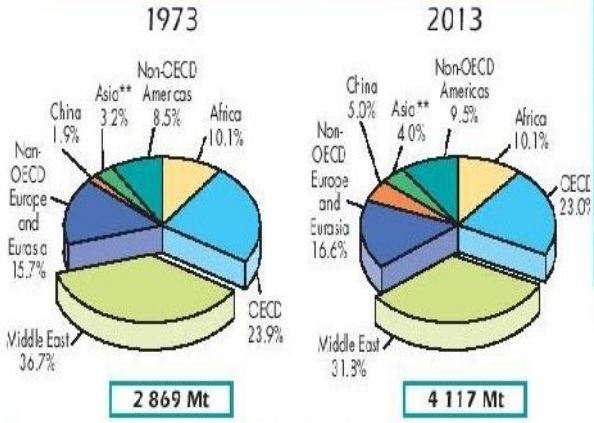

Producers, net exporters and net importers of crude oil*

Producers	Mt	% of world total
Saudi Arabia	540	13.1
Russian Federation	525	12.8
United States	440	10.7
People's Rep. of China	208	5.1
Canada	193	4.7
Kuwait	165	4.0
Venezuela	155	3.8
United Arab Emirates	153	3.7
Iraq	153	3.7
Islamic Rep. of Iran	151	3.7
Rest of the world	1 434	34.7
World	**4 117**	**100.0**

2013 data

Net exporters	Mt
Saudi Arabia	371
Russian Federation	239
Nigeria	124
Iraq	119
United Arab Emirates	118
Kuwait	103
Venezuela	93
Canada	90
Angola	84
Mexico	66
Others	578
Total	**1 985**

2012 data

Net importers	Mt
United States	442
Peoples Rep. of China	269
India	185
Japan	179
Korea	128
Germany	93
Italy	74
Spain	60
Netherlands	57
France	57
Others	507
Total	**2 051**

2012 data

*Includes crude oil, NGL, feedstocks, additives and other hydrocarbons.

[130] http://www.reporter.gr/Apopseis/Themata/item/248091-Istorika-statistika-stoicheia-gia-thn-pagkosmia-energeia-(1971-2013)?tmpl=component&print=1 (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2016)

6ος «ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΧΩΡΩΝ[131]»

Latest growth projections
Global recovery continues, but at an ever-slowing and fragile pace.
(GDP, percent change)

		Projections		Difference from January 2016 *WEO Update* 1/	
	2015	2016	2017	2016	2017
World Output	**3.1**	**3.2**	**3.5**	**−0.2**	**−0.1**
Advanced Economies	**1.9**	**1.9**	**2.0**	**−0.2**	**−0.1**
United States	2.4	2.4	2.5	−0.2	−0.1
Euro Area	1.6	1.5	1.6	−0.2	−0.1
Germany	1.5	1.5	1.6	−0.2	−0.1
France	1.1	1.1	1.3	−0.2	−0.2
Italy	0.8	1.0	1.1	−0.3	−0.1
Spain	3.2	2.6	2.3	−0.1	0.0
Japan	0.5	0.5	−0.1	−0.5	−0.4
United Kingdom	2.2	1.9	2.2	−0.3	0.0
Canada	1.2	1.5	1.9	−0.2	−0.2
Other Advanced Economies 2/	2.0	2.1	2.4	−0.3	−0.4
Emerging Market and Developing Economies	**4.0**	**4.1**	**4.6**	**−0.2**	**−0.1**
Commonwealth of Independent States	−2.8	−1.1	1.3	−1.1	−0.4
Russia	−3.7	−1.8	0.8	−0.8	−0.2
Excluding Russia	−0.6	0.9	2.3	−1.4	−0.9
Emerging and Developing Asia	6.6	6.4	6.3	0.1	0.1
China	6.9	6.5	6.2	0.2	0.2
India 3/	7.3	7.5	7.5	0.0	0.0
ASEAN-5 4/	4.7	4.8	5.1	0.0	0.0
Emerging and Developing Europe	3.5	3.5	3.3	0.4	−0.1
Latin America and the Caribbean	−0.1	−0.5	1.5	−0.2	−0.1
Brazil	−3.8	−3.8	0.0	−0.3	0.0
Mexico	2.5	2.4	2.6	−0.2	−0.3
Middle East, North Africa, Afghanistan, and Pakistan	2.5	3.1	3.5	−0.5	−0.1
Saudi Arabia	3.4	1.2	1.9	0.0	0.0
Sub-Saharan Africa	3.4	3.0	4.0	−1.0	−0.7
Nigeria	2.7	2.3	3.5	−1.8	−0.7
South Africa	1.3	0.6	1.2	−0.1	−0.6
Low-Income Developing Countries	4.5	4.7	5.5	−0.9	−0.4

Source: IMF, *World Economic Outlook*, April 2016.
Note: Real effective exchange rates are assumed to remain constant at the levels prevailing during February 2–March 1, 2016. Economies are listed on the basis of economic size.
1/ Difference based on rounded figures for the current and January 2016 World Economic Outlook Update.
2/ Excludes the G7 (Canada, France, Germany, Italy, Japan, United Kingdom, United States) and euro area countries.
3/ For India, data and forecasts are presented on a fiscal year basis and GDP from 2011 onward is based on GDP at market prices with FY2011/12 as a base year.
4/ Indonesia, Malaysia, Philippines, Thailand, Vietnam.

[131] https://blog-imfdirect.imf.org/2016/04/12/global-growth-too-slow-for-too-long (πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2016)

7ΟΣ «ΡΥΘΜΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΡΩΣΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ»[132]

Russian Federation - Gross domestic product

1,132.74
(US dollars, billions)
in 2016

GDP at purchaser's prices is the sum of gross value added by all resident producers in the economy plus any product taxes and minus any subsidies not included in the value of the products. It is calculated without making deductions for depreciation of fabricated assets or for depletion and degradation of natural resources. Data are in current U.S. dollars. Dollar figures for GDP are converted from domestic currencies using single year official exchange rates.

World in 2020
Access and compare forecasts for more than 50 indicators related to a country's economic, demographic, and energy futures from leading international institutions. Assess the historic quality of forecasts with our Forecast Accuracy Tracking Tool™ and select the most accurate forecast to support your analysis.
Try now

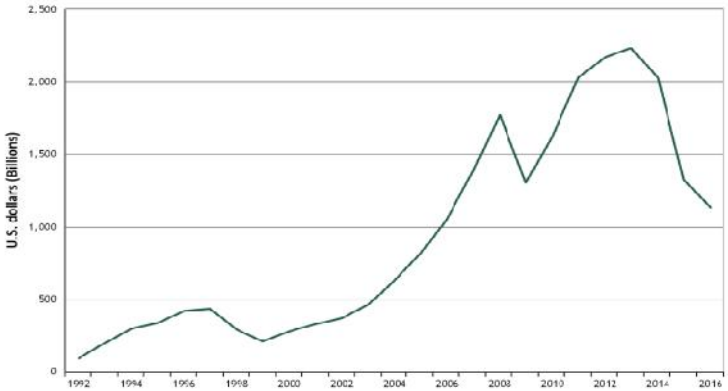

Date	Value	Change, %
2016	1,132.74	-14.49 %
2015	1,324.73	-34.73 %
2014	2,029.62	-9.06 %
2013	2,231.84	2.77 %
2012	2,171.74	6.89 %
2011	2,031.77	24.91 %
2010	1,626.57	24.72 %
2009	1,304.15	-26.38 %
2008	1,771.55	27.79 %
2007	1,386.34	31.29 %
2006	1,055.92	29.67 %
2005	814.61	

Source: IMF World Economic Outlook (WEO), April 2016

8ΟΣ «ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΡΩΣΙΑΣ»[133]

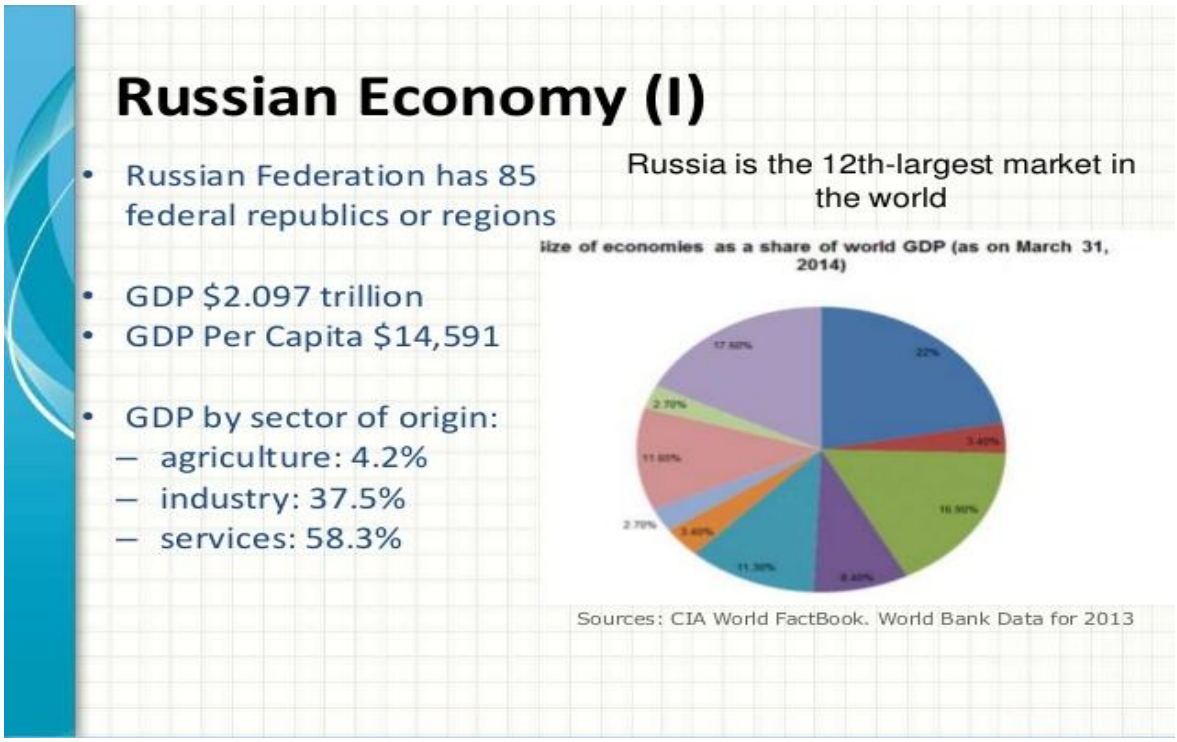

---

[132] https://knoema.com/atlas/Russian-Federation/GDP, (πρόσβαση: 13 Σεπτεμβρίου 2016).
[133] http://www.slideshare.net/aegros1/intercultural-training-working-with-russians,(πρόσβαση: 13 Σεπτεμβρίου 2016).

9ΟΣ «ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΠΟΥ ΕΞΑΓΕΙ Η ΡΩΣΙΑ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ»[134]

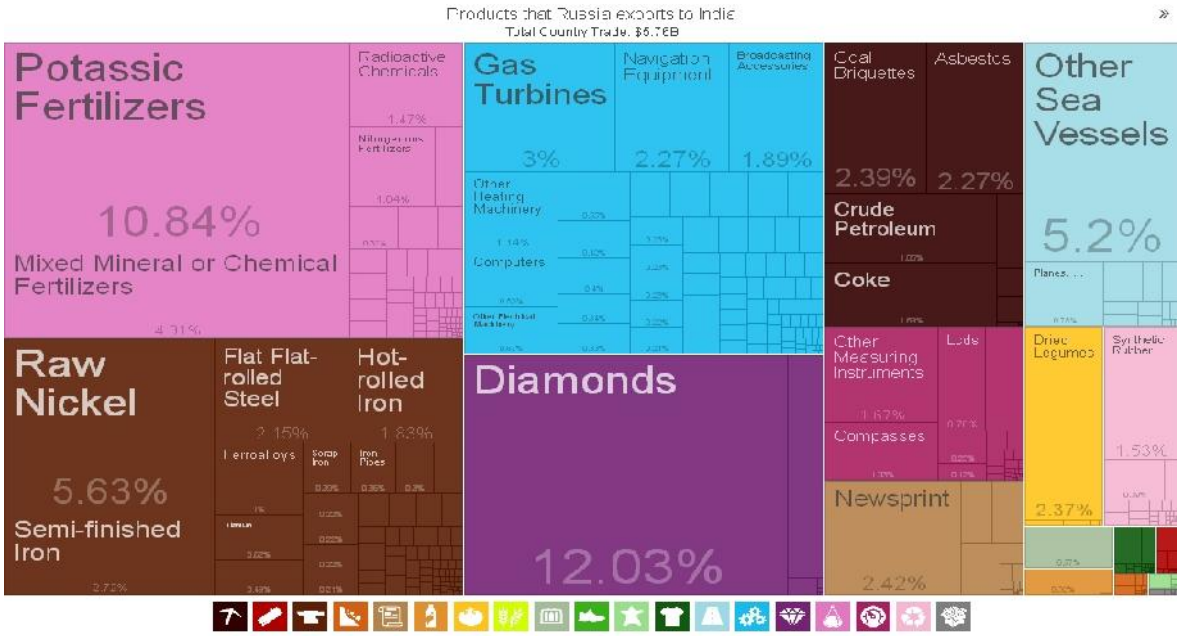

10ΟΣ «ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΠΟΥ ΕΞΑΓΕΙ Η ΙΝΔΙΑ ΣΤΗΝ ΡΩΣΙΑ»[135]

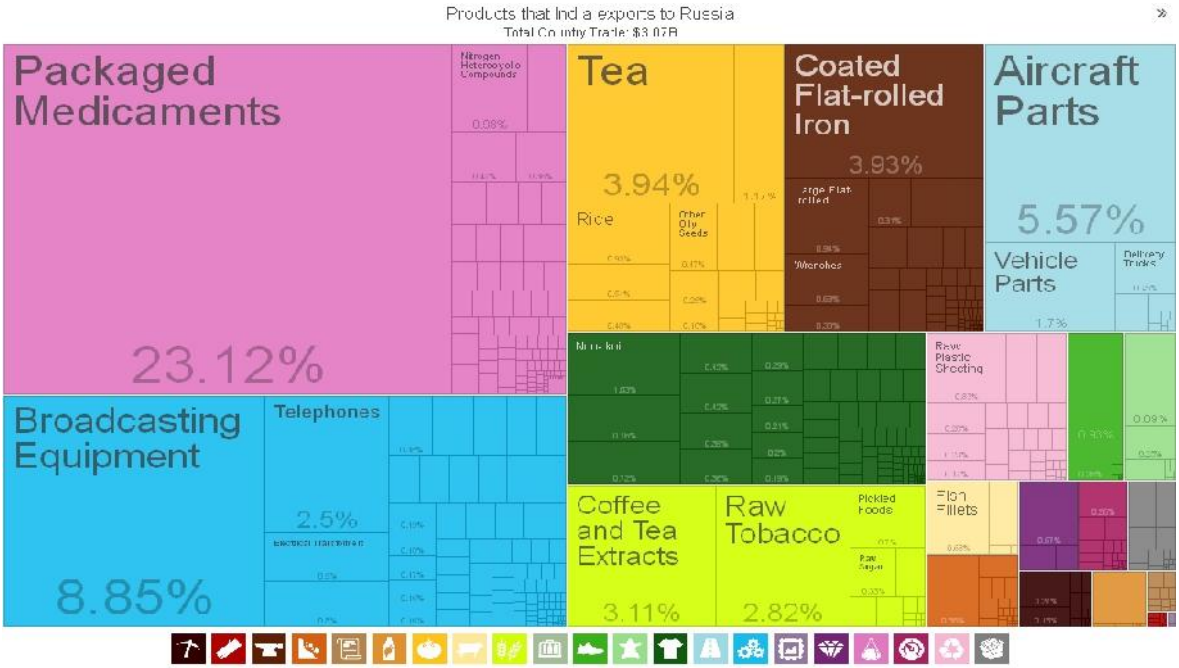

[134] https://en.wikipedia.org/wiki/India%E2%80%93Russia_relations#/media/File:Russian_exports_to_India_in_2012.jpg, (πρόσβαση: 13 Σεπτεμβρίου 2016).

[135] https://en.wikipedia.org/wiki/India%E2%80%93Russia_relations#/media/File:Indian_exports_to_Russia_in_2012.jpg, (πρόσβαση: 13 Σεπτεμβρίου 2016).

11ος «ΙΝΔΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ»

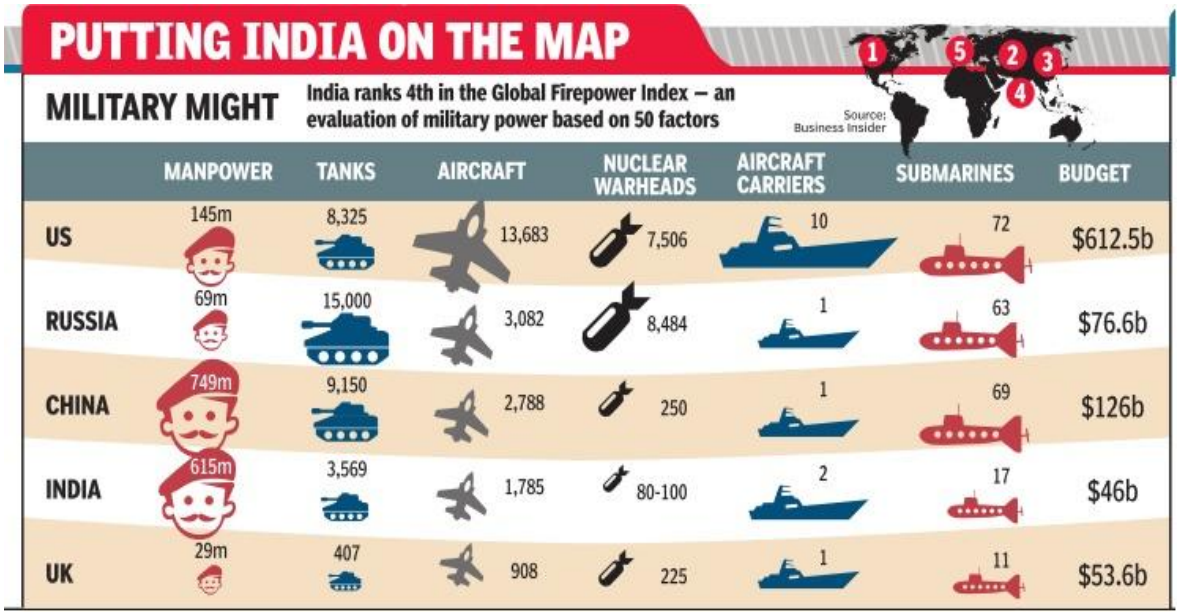

12ος «ΡΩΣΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ[136]»

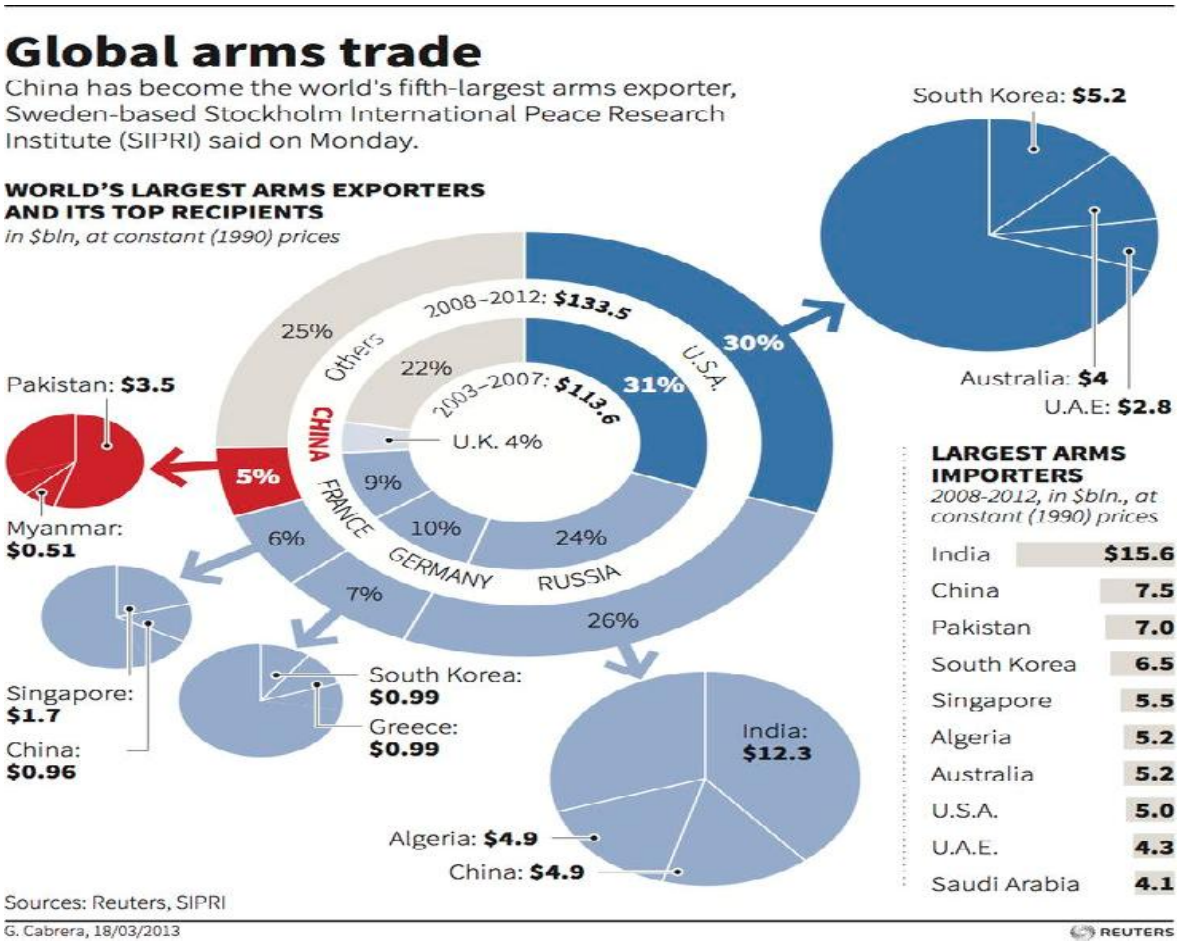

[136] https://gr.pinterest.com/pin/444237950714934383/

13ΟΣ«ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ [137]»

Figure 1.4 ▷ Primary energy demand in India by fuel

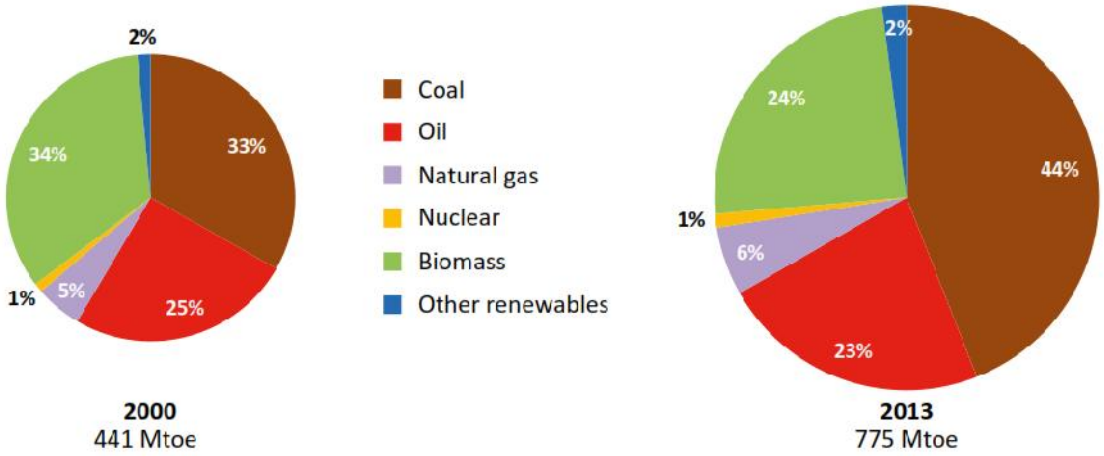

14ΟΣ«ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ[138]»

Figure 4.1 ▷ Share of India in world energy consumption growth by fuel in the New Policies Scenario, 2013-2040

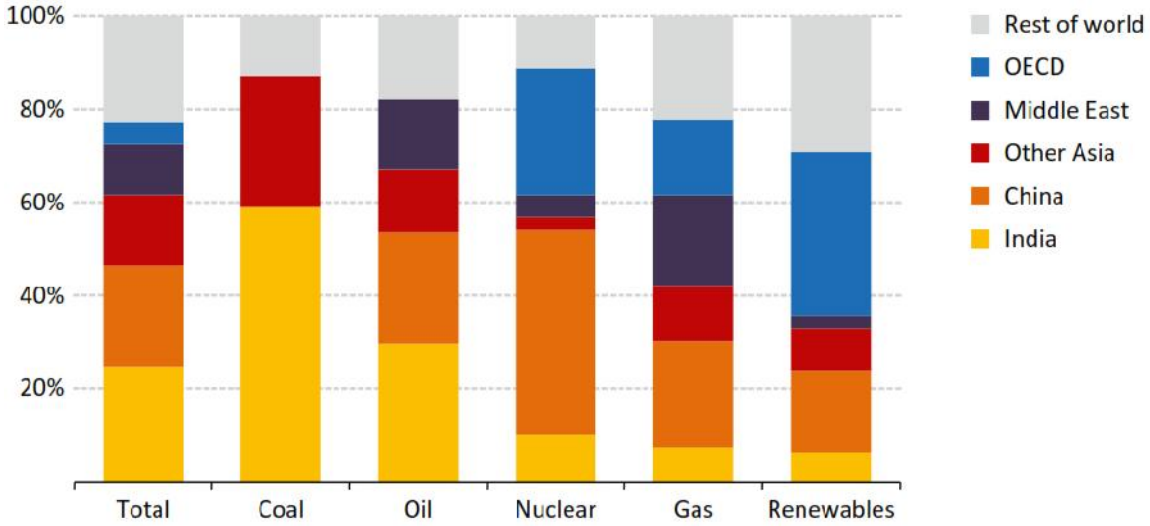

Note: Shares are calculated only for those countries and regions where consumption is growing.

[137] India Outlook Energy 2014 World Energy Outlook Special Report http://www.worldenergyoutlook.org/media/weowebsite/2015/IndiaEnergyOutlook_WEO2015.pdf (πρόσβαση: 13 Σεπτεμβρίου 2016).

[138] India Outlook Energy 2014 World Energy Outlook Special Report http://www.worldenergyoutlook.org/media/weowebsite/2015/IndiaEnergyOutlook_WEO2015.pdf

15ΟΣ «ΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ ΣΕ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ»[139]

Table 2.1 ▷ Primary energy demand by fuel in India in the New Policies Scenario (Mtoe)

						Shares		2013-2040	
	2000	2013	2020	2030	2040	2013	2040	Change	CAAGR*
Oil	112	176	229	329	458	23%	24%	282	3.6%
Natural gas	23	45	58	103	149	6%	8%	104	4.6%
Coal	146	341	476	690	934	44%	49%	592	3.8%
Nuclear	4	9	17	43	70	1%	4%	61	7.9%
Renewables	155	204	237	274	297	26%	16%	93	1.4%
Hydropower	6	12	15	22	29	2%	1%	16	3.2%
Bioenergy	149	188	209	217	209	24%	11%	20	0.4%
Other renewables	0	4	13	35	60	0%	3%	56	11.0%
Fossil fuel share	*64%*	*72%*	*75%*	*78%*	*81%*	*72%*	*81%*	*8%*	*n.a.*
Total	**441**	**775**	**1 018**	**1 440**	**1 908**	**100%**	**100%**	**1 133**	**3.4%**

* Compound average annual growth rate.

16ΟΣ «ΠΛΥΘΗΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΝΔΙΑΣ ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΟ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟ»[140]

Table 1.1 ▷ Number and share of people without access to electricity by state in India, 2013

	Population without access (million)			Share of population without access		
	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
Uttar Pradesh	80	5	85	54%	10%	44%
Bihar	62	2	64	69%	19%	64%
West Bengal	17	2	19	30%	7%	22%
Assam	11	0	12	45%	9%	40%
Rajasthan	10	0	11	22%	2%	17%
Odisha	10	0	11	32%	4%	27%
Jharkhand	8	0	9	35%	4%	27%
Madhya Pradesh	7	1	8	16%	3%	12%
Maharashtra	6	1	6	11%	2%	7%
Gujarat	2	2	3	7%	6%	6%
Chattisgarh	2	0	3	14%	6%	12%
Karnataka	1	0	1	5%	1%	3%
Other states	3	2	6	2%	2%	2%
Total	**221**	**16**	**237**	**26%**	**4%**	**19%**

Source: National Sample Survey Office, (2014); Central Electricity Authority, (2014a); IEA analysis.

[139] http://www.ethnos.gr/oikonomia/arthro/o_xartis_tis_eksartisis_mas_apo_to_rosiko_fysiko_aerio-64053862/ . (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016).

17ΟΣ «ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΙΝΔΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ»[141]

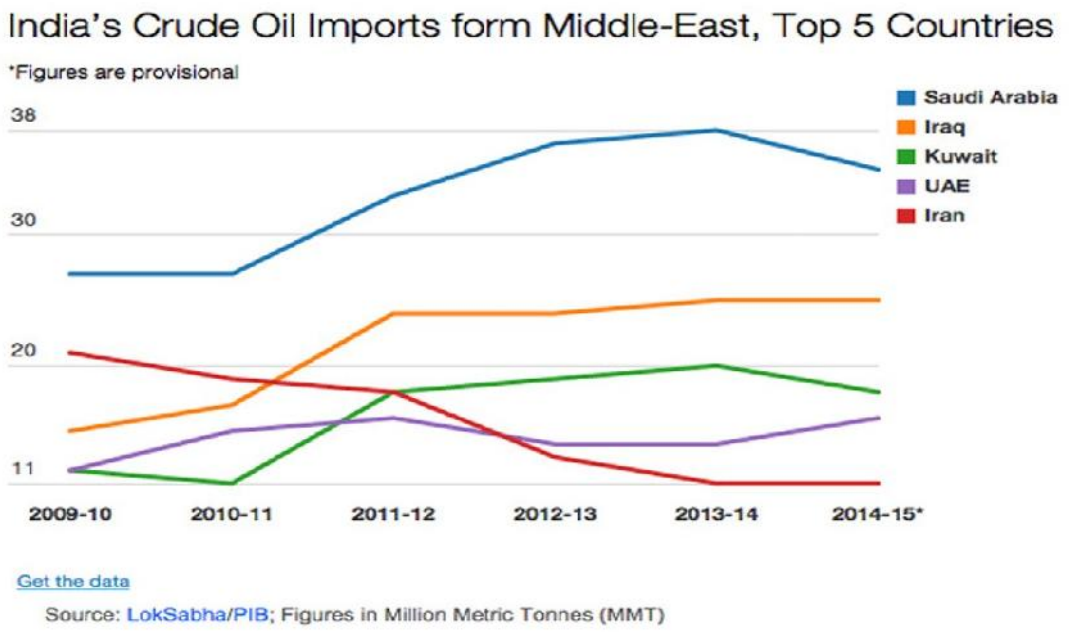

18ΟΣ «ΠΡΟΙΟΝΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΠΟΥ ΔΙΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΣΤΕΝΑ ΤΟΥ BAB EL-MANDAB»[142]

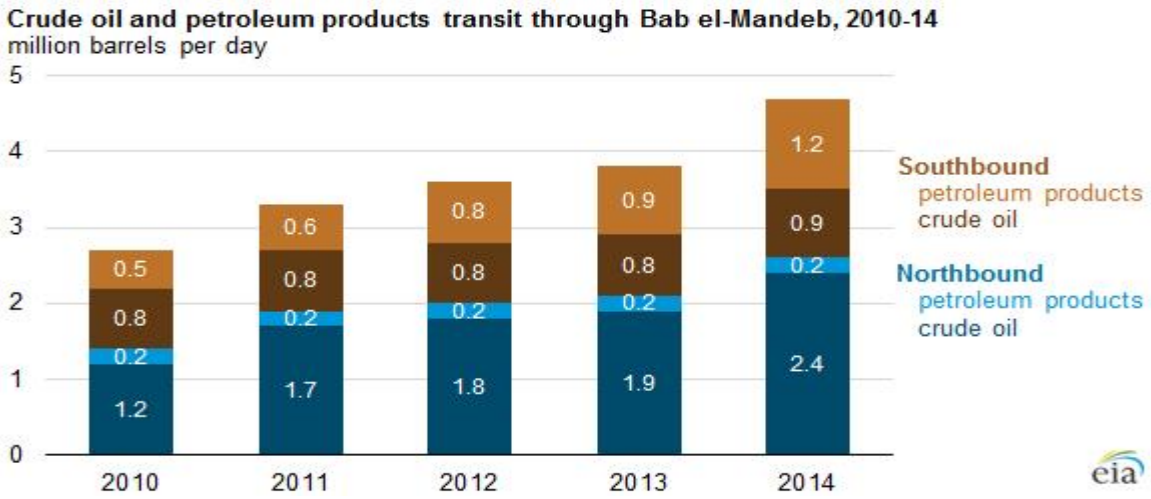

[141] https://www.thequint.com/india/2015/08/14/how-irans-nuclear-deal-could-boost-india(πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016)

[142] http://ugandaoil.co/2016/01/expert-how-east-africa-is-paving-way-in-the-spotlight-and-changing-africas-oil-map/ (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016)

19ος «ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΡΩΣΙΑΣ-ΚΙΝΑΣ»[143]

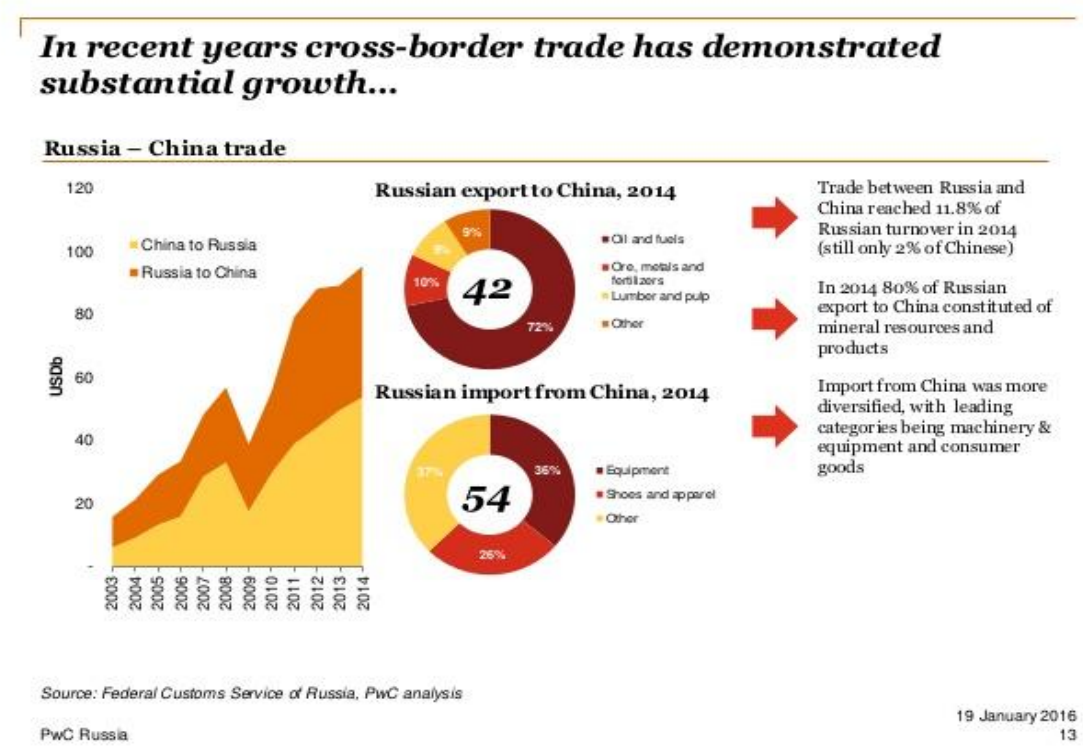

143 http://www.slideshare.net/pwc_russia/2016-china-russia-business-seminar-new-opportunities-new-challenges(πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016)

20ος «ΡΩΣΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΑΜΥΝΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΣΤΗ ΚΙΝΑ»[144]

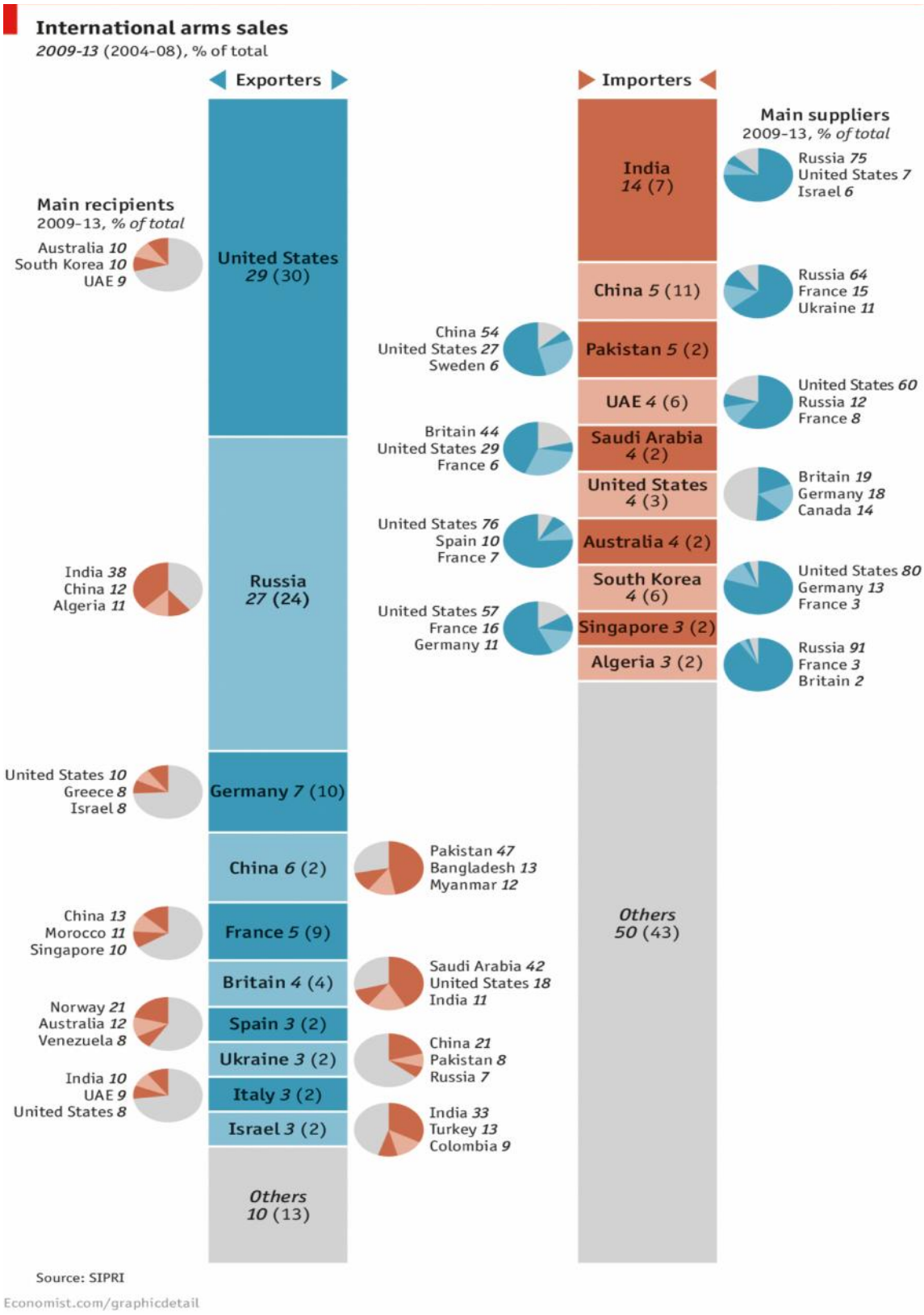

[144] http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2014/03/daily-chart-13(πρόσβαση:08 Σεπτεμβρίου 2016)

21ΟΣ«Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ SCO»[145]

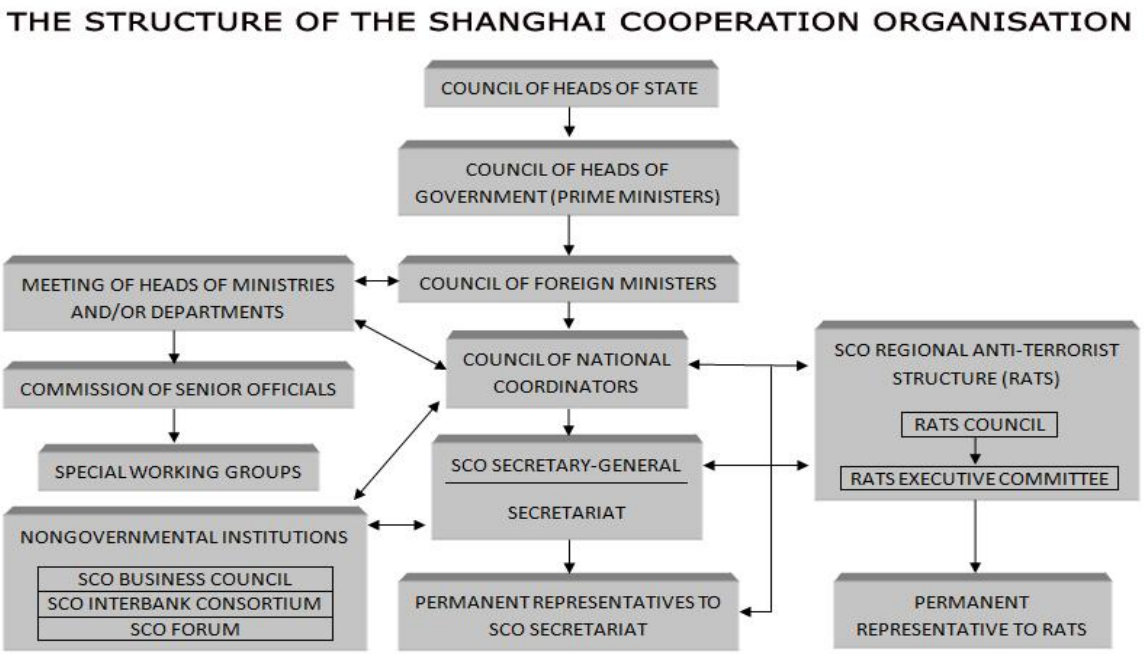

21ΟΣ«ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΙΝΔΙΑΣ ΣΤΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ ΟΠΛΩΝ »[146]

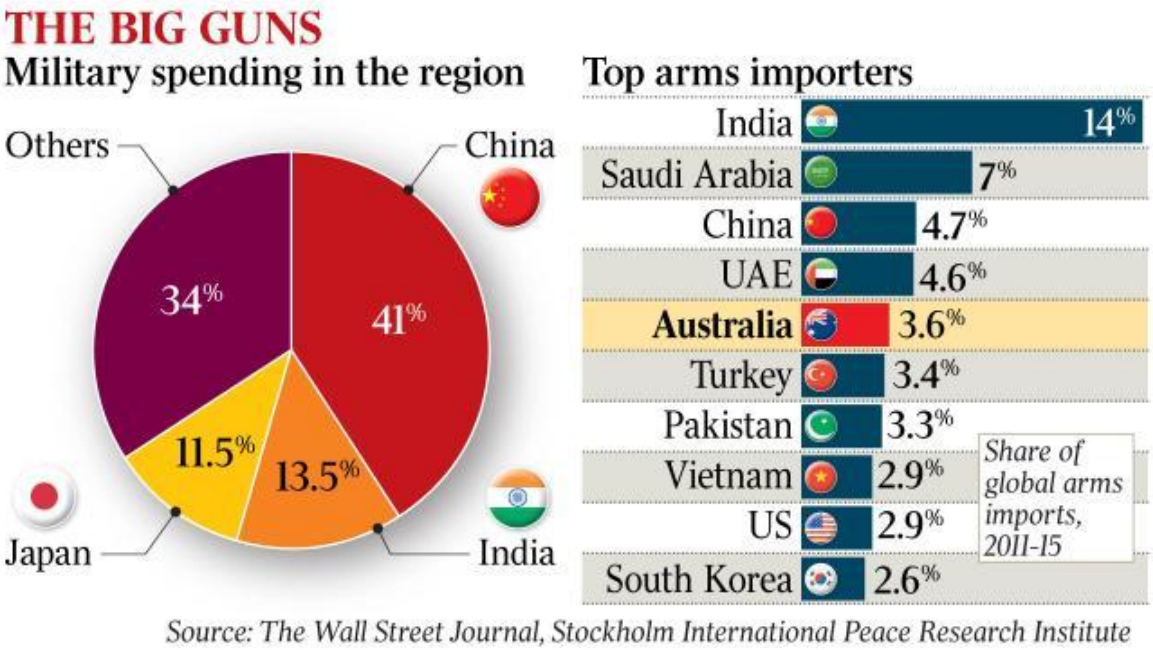

[145] http://russia-insider.com/en/all-you-wanted-know-about-russias-arms-export-one-infographic/ri10994 (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016)

[146] http://www.theaustralian.com.au/business/wall-street-journal/chinas-military-forces-neighbours-into-asiapacific-arms-race/news-story/cd9e33c3efa06b36ec8d89ad653d07de (πρόσβαση: 28 Σεπτεμβρίου 2016)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Β» ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΧΑΡΤΕΣ

1ος «ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΥΘΗΣΜΟΥ ΡΩΣΙΑΣ»

2ΟΣ«Η ΙΝΔΙΑ ΩΣ ΝΗΣΙ»

3ος «ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ»[147]

Population, 2011 (States/Union Territories)

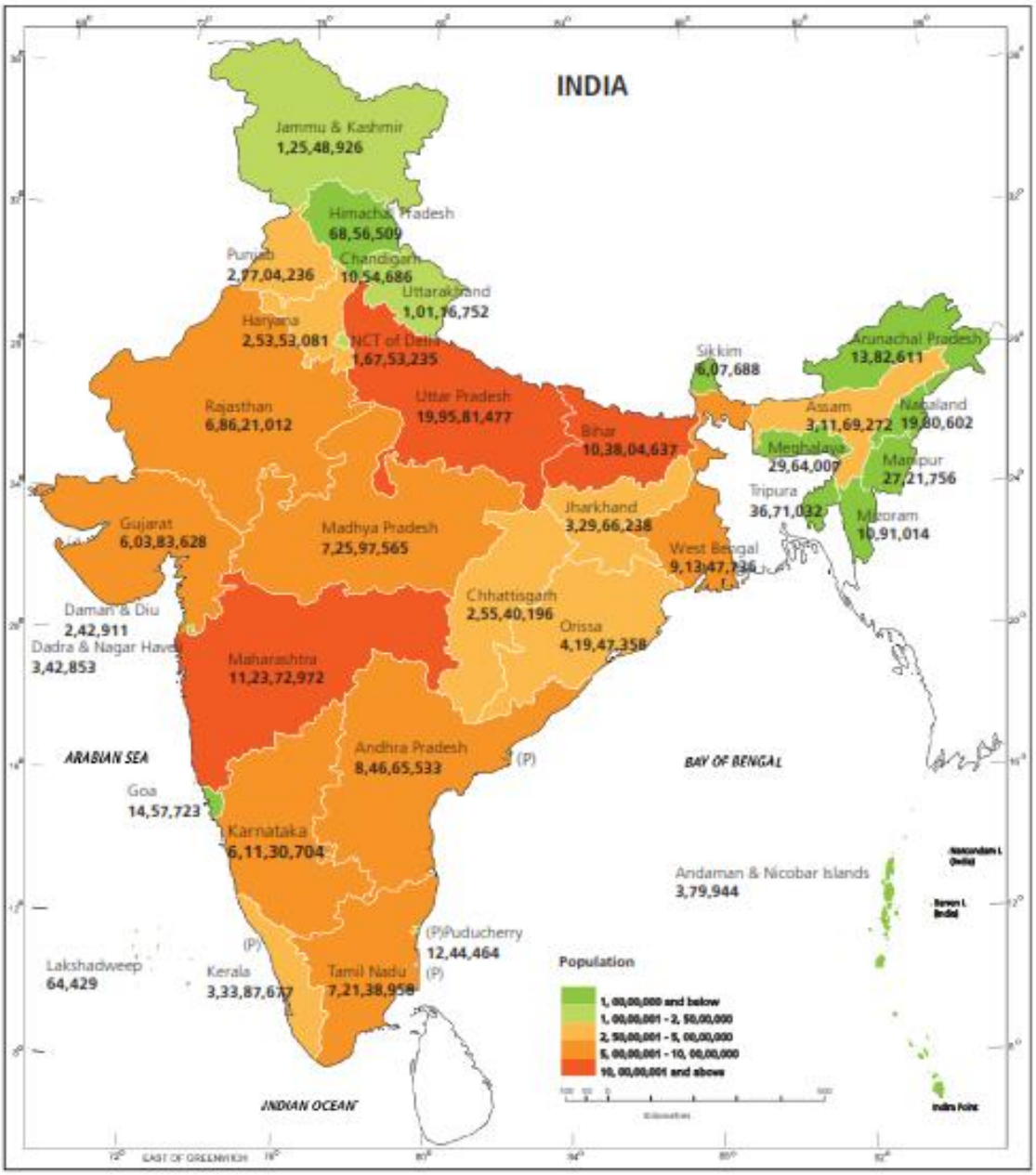

[147] http://censusindia.gov.in/2011-prov-results/data_files/india/Final_PPT_2011_chapter3.pdf (πρόσβαση: 9 Σεπτεμβρίου 2016).

4ος «ΑΣΤΑΘΗ ΣΥΝΟΡΑ ΙΝΔΙΑΣ»[148]

5ος «ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ GWADAR PASNI ΣΤΟ ΠΑΚΙΣΤΑΝ»

[148] http://en.wikipedia.org/wiki/China,(πρόσβαση: 20 Αυγούστου 2015).

6ος «ΚΥΡΙΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ ΕΞΑΓΩΓΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ»[149]

Figure 2. EU Dependence on Russian Natural Gas

EU Energy Consumption of Russian Natural Gas (%)

	Primary Energy	Natural Gas
Austria	12.8%	52.2%
Belgium	10.9%	43.2%
Bulgaria	13.6%	100.0%
Croatia	9.4%	37.1%
Cyprus	0.0%	0.0%
Czech Republic	14.2%	80.5%
Denmark	0.0%	0.0%
Estonia	10.0%	100.0%
Finland	10.6%	100.0%
France	2.7%	17.2%
Germany	8.7%	39.9%
Greece	7.2%	54.8%
Hungary	19.7%	49.5%
Ireland	0.0%	0.0%
Italy	7.5%	19.8%
Latvia	31.0%	100.0%
Lithuania	50.0%	100.0%
Luxembourg	6.1%	27.9%
Malta	0.0%	0.0%
Netherlands	2.1%	5.8%
Poland	8.3%	54.2%
Portugal	0.0%	0.0%
Romania	8.8%	24.2%
Slovakia	20.3%	63.3%
Slovenia	6.3%	57.4%
Spain	0.0%	0.0%
Sweden	1.9%	100.0%
United Kingdom	0.0%	0.0%

Source: Gas data from Eurogas, BP Statistical Review of World Energy 2013, and U.S. Energy Information Administration; boundary data from ESRI, 2005.
Graphic created by CRS.
Borders are not necessarily authoritative.

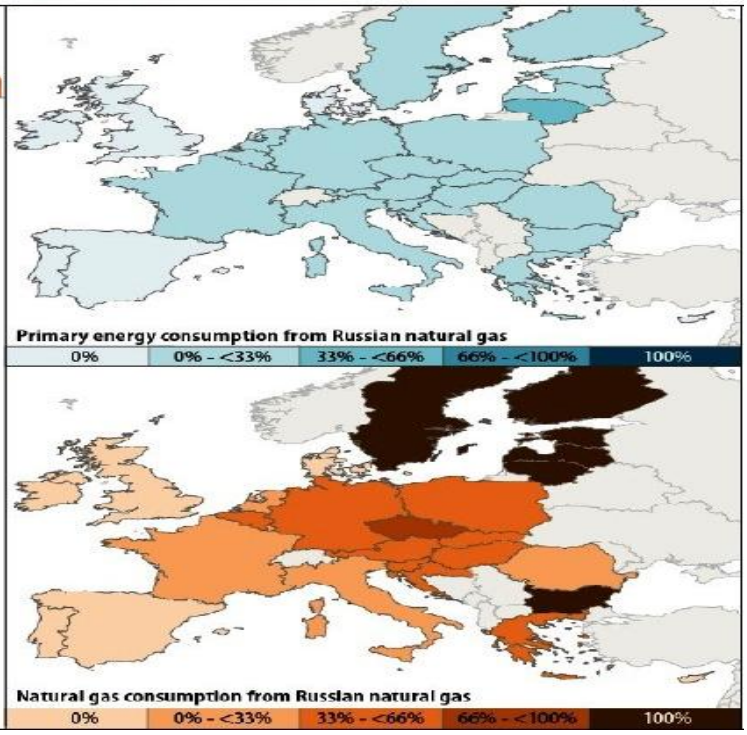

[149] http://www.naftemporiki.gr/story/778919/ee-problimatismos-gia-tin-energeiaki-eksartisi-apo-ti-rosia, (πρόσβαση: 20 Σεπτεμβρίου 2016).

7ος «ΟΙ ΑΓΩΓΟΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ»[150]

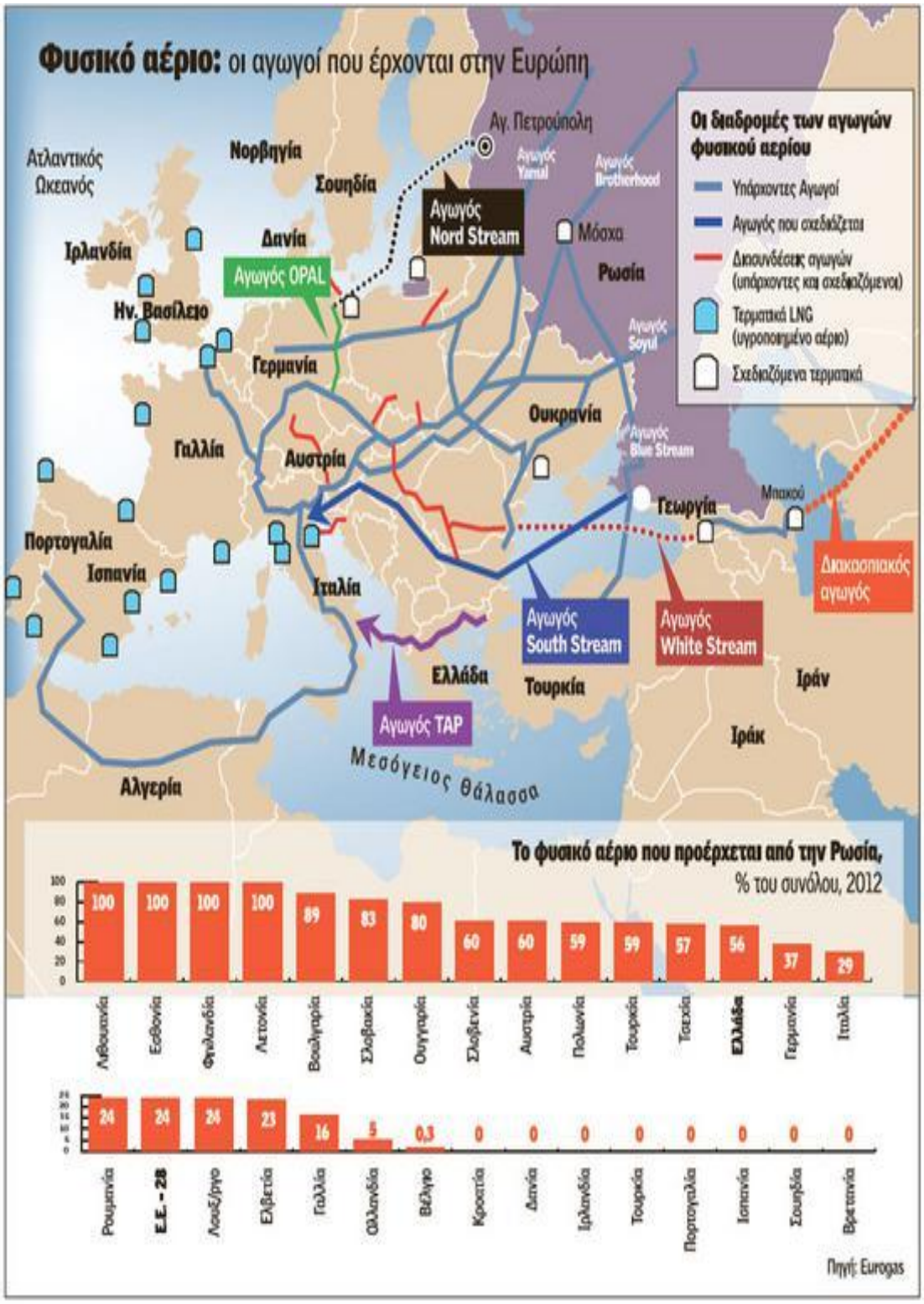

[150] http://www.ethnos.gr/oikonomia/arthro/o_xartis_tis_eksartisis_mas_apo_to_rosiko_fysiko_aerio-64053862/ . (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016).

8ος «ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ ΙΝΔΙΑΣ ΠΑΚΙΣΤΑΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΡΟ»[151]

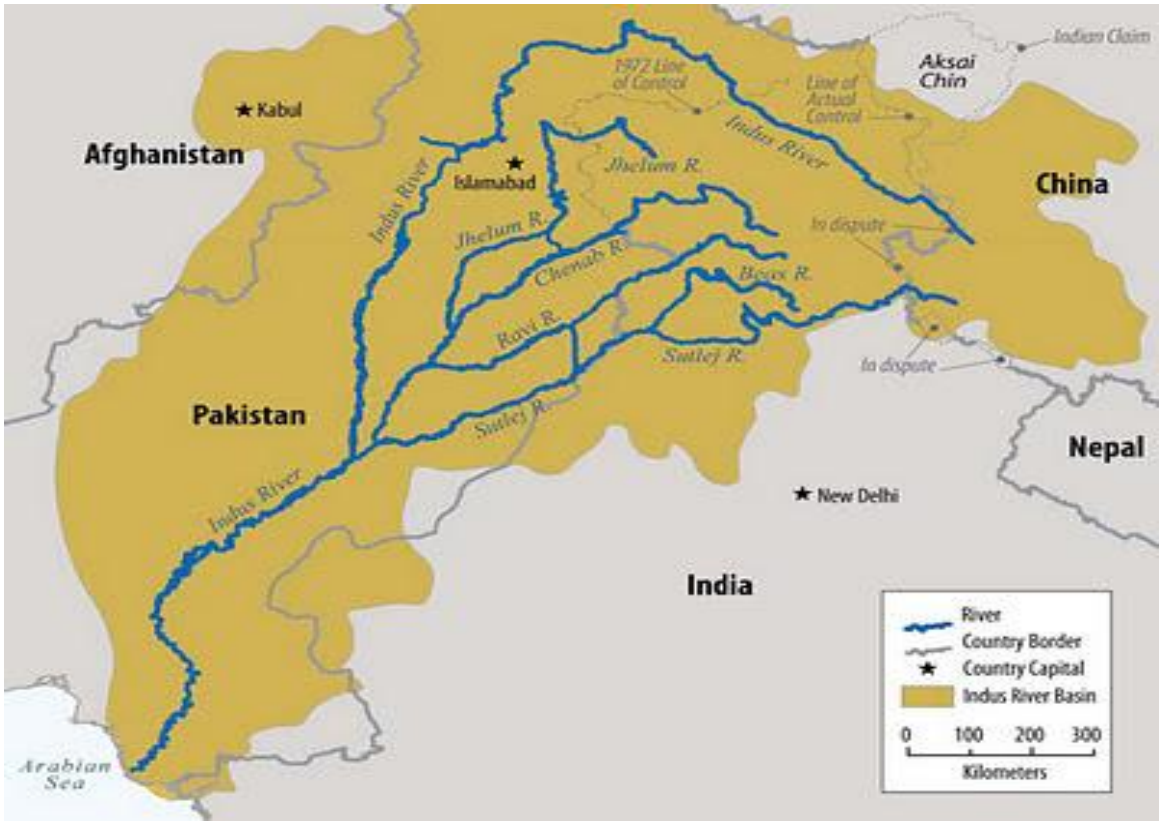

9ος «ΑΓΩΓΟΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΑΡΙ»[152]

[151] http://www.eaglespeak.us/2011/12/india-and-pakistan-water-war-may-go.html (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016).

[152] http://www.fantasticfundas.com/2015/07/tapi-ipi-mbi-sage-gas-pipelines.html (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016).

10ος« ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΚΙΝΑΣ ΡΩΣΙΑΣ»[153]

Russia-China Gas Deal

- 30-year agreement to start in 2018
- Up to 68 bcm of Russian gas to be delivered to China annually
- Est. price: $350-$400 per 1,000 cubic metres

Possible routes: Altai pipeline, Power of Siberia pipeline

Altai pipeline — Operating gas pipelines

Power of Siberia pipeline — Projected gas pipelines

Oil & gas fields

Gazprom-CNPC deal timeline

2004	2006	2007	2010	2013	2014
Gazprom and CNPC sign strategic cooperation agreement	Gazprom begins Altai project	Gazprom starts building the Power of Siberia gas pipeline to China	Agreement settles on 68 bcm per year	Altai pipeline project halted, Power of Siberia prioritized by Gazprom	May 20 Russian President Vladimir Putin visits China

Source: Gazprom

RT

[153] http://www.zerohedge.com/news/2014-11-09/russia-china-sign-second-western-route-mega-gas-deal-china-becomes-largest-buyer-rus (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016).

11ος «ΟΙ BRICS ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ»[154]

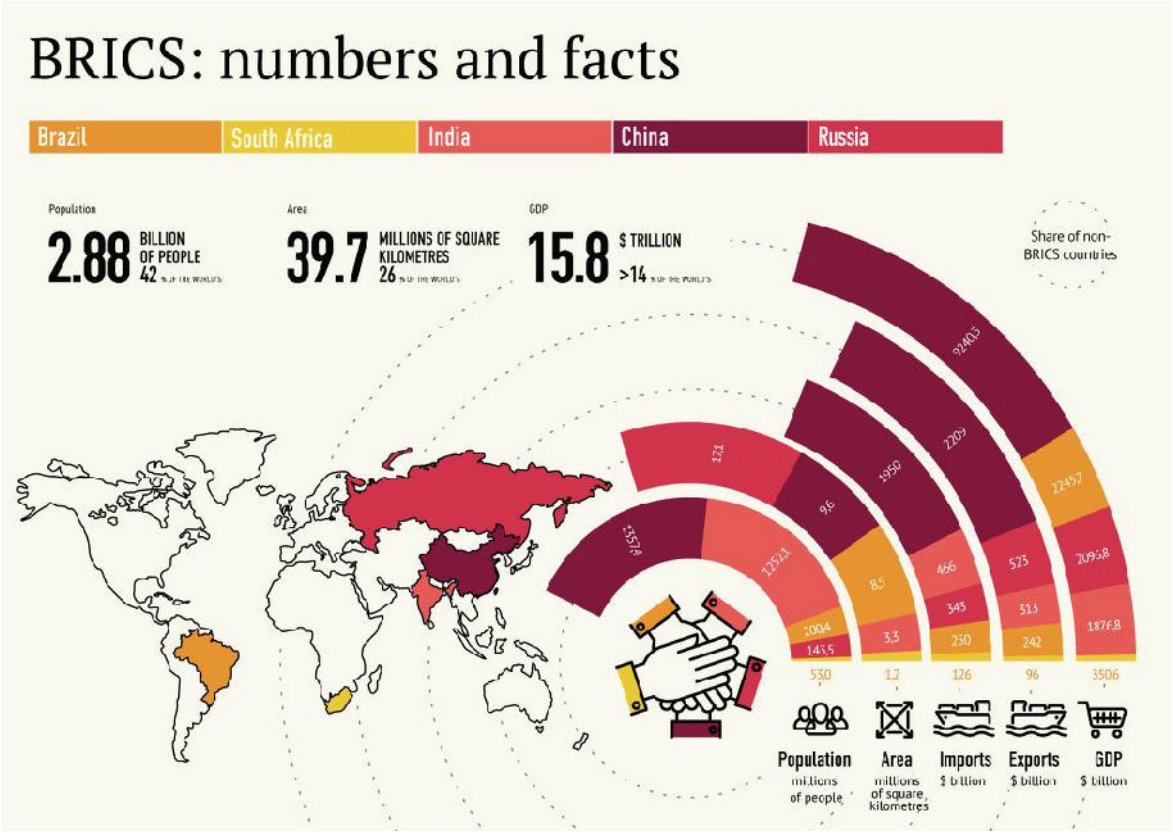

[154] http://reviewjolla.blogspot.gr/2015/10/news-sailfish-india-launch-set-to-2016.html (πρόσβαση: 08 Σεπτεμβρίου 2016).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Γ» ΣΤΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΕΙΚΟΝΕΣ

1Η«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΡΩΣΙΑΣ -ΙΝΔΙΑΣ»

2Η«ΚΟΙΝΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΣΚΗΣΗ ΙΝΔΙΑΣ ΡΩΣΙΑΣ»

3Η «ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ»

Shanghai Cooperation Organization

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) is a permanent intergovernmental international organization

Basic documents

2001
Shanghai Convention on the Struggle against Terrorism, Separatism and Extremism

2002
SCO Charter

2002
Regional Anti-Terrorist Structure (RATS) Founding Agreement

2003
Declaration of Heads of Member States of the Shanghai Cooperation Organization

2007
Treaty on Long-Term Good-Neighborliness, Friendship and Cooperation

Milestones:

1996 Foundation of the Shanghai Five (Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, China)

2001 Uzbekistan joins SCO

2001 June 15 – Shanghai Cooperation Organization Founding declaration signed

2002 Regional Anti-Terrorist Structure (RATS) gets a status of permanent SCO organ

2004 Mongolia became the first country to receive observer status in the SCO

2005 Iran, India and Pakistan became SCO Observer States

2009 Belarus and Sri Lanka were accepted as Dialogue partners in the SCO

2012 Afghanistan was accepted as Observer State and Turkey was granted a status of Dialogue Partner

Goals and Objectives:

- Strengthening of mutual trust and good-neighborly policies between member states
- Promotion of effective cooperation in politics, trade, economics, science, technology and culture, as well as education, energy, transport, tourism and environmental protection
- Advancement to a new democratic, fair and rational global political and economic order

Structure of SCO:

- The Heads of State Council
- The Heads of Government Council
- Council of Foreign Ministers
- Meetings of heads of Ministries and Departments
- The Council of National Coordinators of SCO Member States
- Regional Anti-Terrorist Structure
- Secretariat
- Interbank Consortium
- Business Council

4Η «ΠΛΥΘΗΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ SCO»

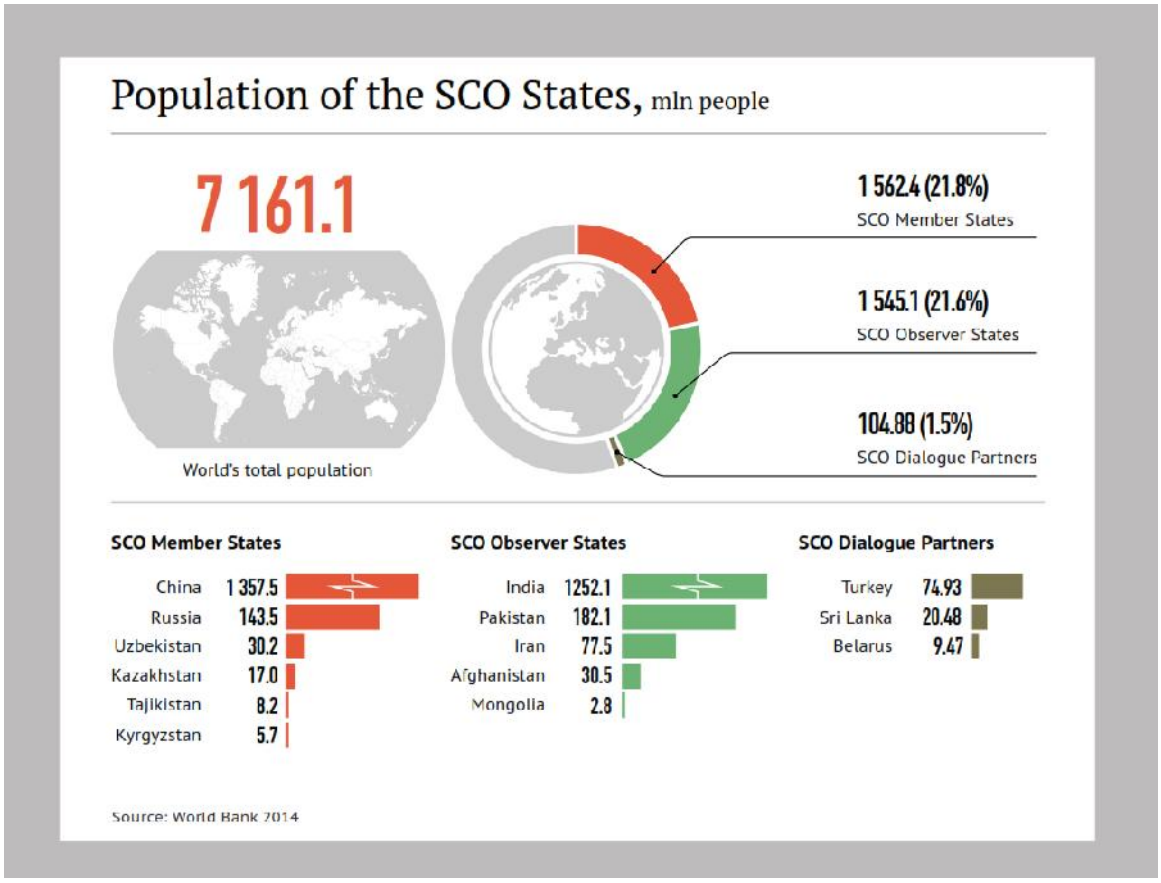

5Η« ΥΠΕΡΗΧΗΤΙΚΟΣ ΠΥΡΑΥΛΟΣ CRUISE BRAHMOS »

Russian-Indian BrahMos supersonic cruise missile

The BrahMos anti-ship missile was jointly developed by Russia's Engineering Research and Production Association (NPO) and the Indian Defense Ministry's Defense Research and Development Organization (DRDO)

Specifications

Lift-off weight:	**3,000 kg** (sea-launched version), **2,500 kg** (air-launched version)
Warhead:	**Up to 300 kg**
Flight altitude	**From 5 to 14,000 meters**
Maximum speed:	**Mach 2.8**
Diameter:	**70 cm**
Wingspan:	**1.7 meters**
Range:	**290 km**

Designation

The missile is designed to hit all classes of warships

The missile is fired from mobile self-contained launchers installed onboard submarines, warships and fixed-wing aircraft

History and prospects

The BrahMos Aerospace Private Limited joint venture was established in 1998 and started working on the project

Twenty successful tests were conducted

The Indian Air Force has already adopted the missile

BrahMos Aerospace is ready to enter the international market. Prospective clients include 14 countries

The Indian Air Force requires 1,000 BrahMos missiles

In all, 2,000 Brahmos missiles can be exported

There are plans to develop the hypersonic BrahMos missile with a speed of Mach 5

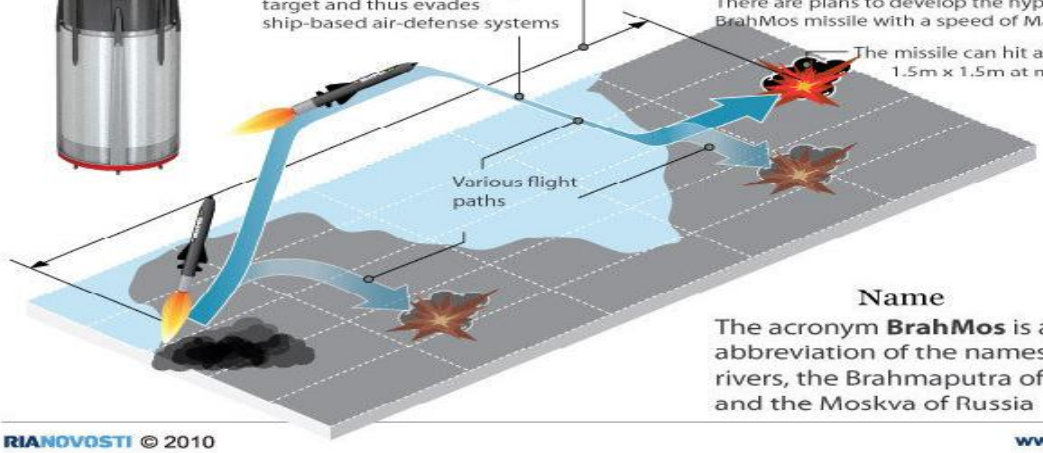

Name

The acronym **BrahMos** is an abbreviation of the names of two rivers, the Brahmaputra of India and the Moskva of Russia

RIANOVOSTI © 2010 www.rian.ru

6Н«МАХНТІКО SUKHOI PAK-FA»

7Η «ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ, 30/11-12/12/2015»

8Η «ΤΟΜΕΑΣ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΗ SAKHALIN»

Sakhalin-1 Phase 1 Facilities

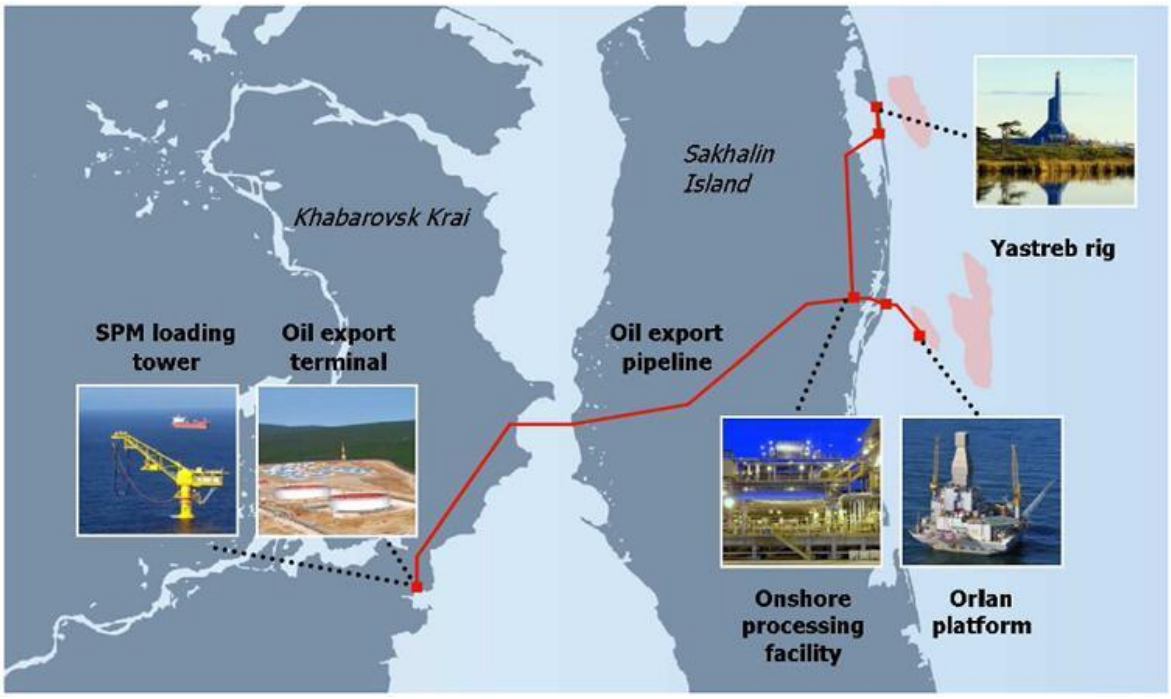

9Η«ΤΟΜΕΑΣ ΕΞΟΡΥΞΗΣ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ VANKOR»

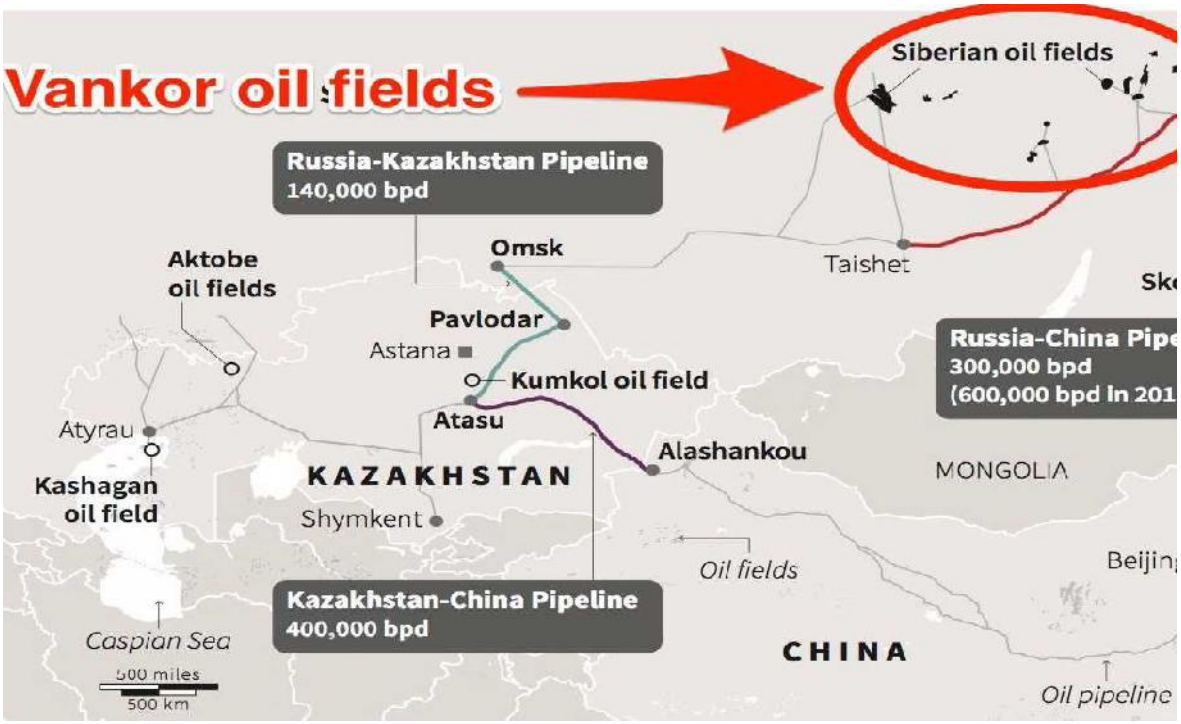

10Η«ΣΤΕΝΑ ΤΟΥ ΟΡΜΟΥΖ»

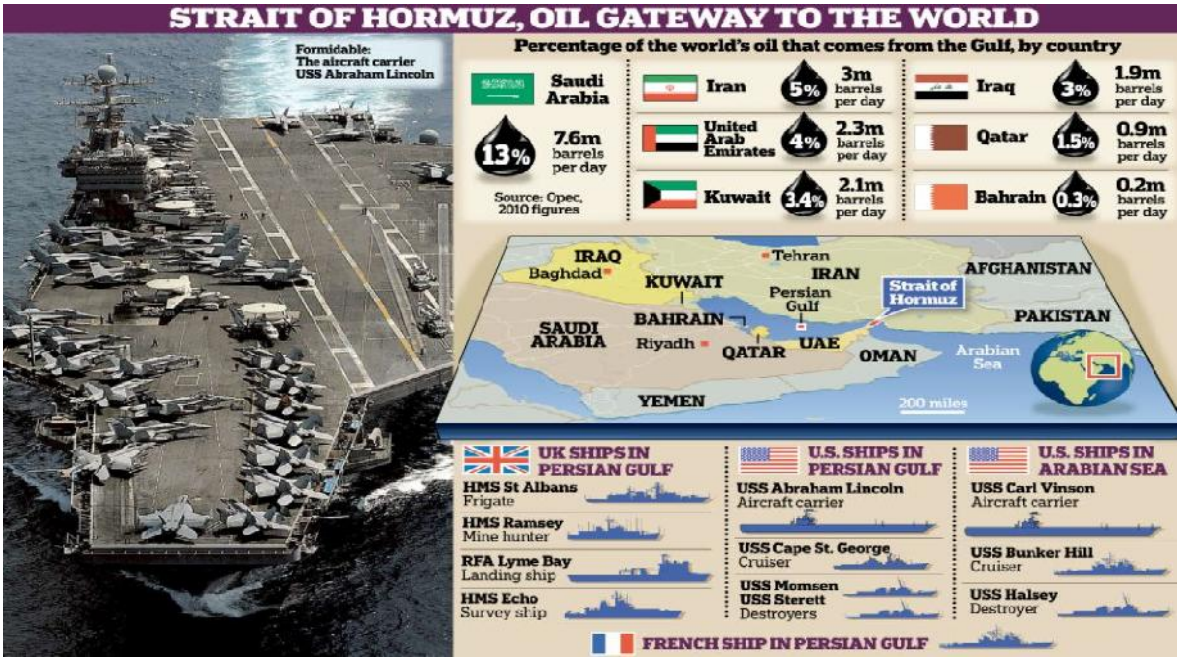

11Η«ΑΜΟΙΒΑΙΕΣ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΙΝΔΙΑΣ-ΚΙΝΑΣ»

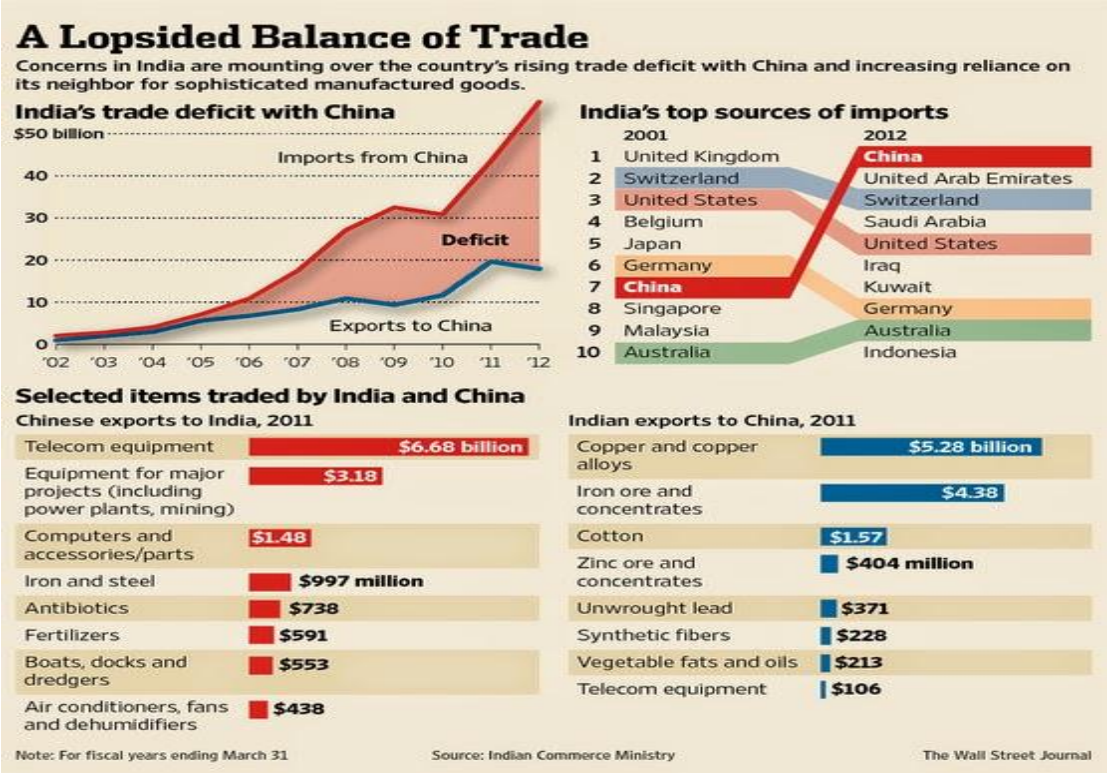

12Η«ΓΡΑΜΜΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΙΝΔΙΑΣ ΚΙΝΑΣ»

13Η«LINE OF CONTROL ΙΝΔΙΑΣ-ΠΑΚΙΣΤΑΝ»

14Η«ΣΥΝΟΔΟ ΚΟΡΥΦΗΣ ΣΤΗΝ ΟΥΦΑ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ»